

Trøndelag fylkeskommune
Trööndelagen fylhkentjielte

ØKONOMIPLAN 2023-2026

Med budsjett 2023-Fylkesdirektørens forslag

1.	Innledning	1
2.	Økonomiske rammer og utvikling	3
2.1.	Innledning	3
2.2.	Driftsbudsjett	4
2.3.	Frie inntekter	11
2.4.	Finansutgifter og finansinntekter	13
2.5.	Netto avsetninger, disposisjonsfond.....	14
2.6.	Investeringsbudsjett – Bevilgningsoversikt og låneopptak.....	14
2.7.	Økonomien på lang sikt – finansielle måltall og handlingsregler	16
3.	Klimabudsjett	20
4.	Administrativ og politisk virksomhet.....	26
4.1.	Driftsbudsjett og økonomisk situasjon.....	26
4.2.	Strategier, satsningsområder og prioriteringer	26
4.3.	Investeringer	35
5.	Avdeling for utdanning og kompetanse.....	36
5.1.	Kort sammendrag	36
5.2.	Driftsbudsjett og økonomisk situasjon.....	36
5.3.	Strategier, satsningsområder og prioriteringer	41
5.4.	Regional kompetansepolitikk og kompetansestrategi	45
5.5.	Digitalisering	49
5.6.	Investeringer – Tabeller/budsjett med kommentarer.....	49
6.	Avdeling for plan, næring og kulturminner	56
6.1.	Kort sammendrag	56
6.2.	Driftsbudsjett og økonomisk situasjon.....	56
6.3.	Strategier, satsningsområder og prioriteringer	57
7.	Avdeling for kultur og folkehelse.....	64
7.1.	Kort sammendrag	64
7.2.	Driftsbudsjett og økonomisk situasjon.....	64
7.3.	Strategier, satsningsområder og prioriteringer	66
8.	Seksjon tannhelse	80
8.1.	Kort sammendrag	80
8.2.	Driftsbudsjett og økonomisk situasjon.....	80
8.3.	Strategier, satsningsområder og prioriteringer	81
8.4.	Investeringer	83
9.	Avdeling for samferdsel.....	85
9.1.	Kort sammendrag	85
9.2.	Driftsbudsjett og økonomisk situasjon.....	85
9.3.	Strategier, satsningsområder og prioriteringer	88
9.4.	Investeringer	93
10.	Avdeling for veg.....	95
10.1.	Kort sammendrag.....	95
10.2.	Driftsbudsjett og økonomisk situasjon	95

10.3.	Strategier, satsningsområder og prioriteringer	97
10.4.	Investeringer	102
11.	Vedlegg	106

KAPITTEL 1

Innledning

1. Innledning

I tråd med hovedmålene i Trøndelagsplanen har fylkestinget vedtatt og prioritert en rekke ambisiøse satsinger for hele Trøndelag i den kommende planperioden.

I tillegg har fylkestinget vedtatt og prioritert satsningsområder gjennom regional planstrategi:

- Trøndelag svarer på klimautfordringen
- Innovative løsninger slik at alle kan jobbe og bo i hele Trøndelag
- Et bærekraftig næringsliv i hele Trøndelag
- Kompetanse for å møte et arbeidsliv i endring
- Kultur som drivkraft i samfunnsbyggingen
- Samarbeid i nye strukturer
- Bærekraftig økonomi i fylkeskommunen
- Videreutvikle den norske modellen

Hensikten er å vise sammenhengen mellom regionale planer og praktisk politikk, og gjøre vegen fra ord til handling lettere. Disse åtte satsningsområdene er ikke bare for Trøndelag fylkeskommune – men gjelder for hele Trøndelag.

Trøndelag fylkeskommune har skapt historie de senere årene ved at det er gjennomført store investeringer. Tjenestetilbudet er styrket innenfor våre ansvarsområder. Vi har nye moderne skolebygg og mange vegprosjekter har bidratt til å styrke konkurranseevnen til næringene på kysten. Videre har fremkommeligheten på vegene økt, og trafikksikkerheten er bedret. De økonomiske resultatene til fylkeskommunen har vært relativt gode, og det har vært mulig å foreta avsetninger for senere bruk.

Et urolig verdensbilde og stor usikkerhet

Vi har imidlertid et urolig verdensbilde som medfører stor usikkerhet i de økonomiske rammebetingelsene. Høy etterspørsel etter varer og tjenester, forstyrrelser i leveringskjedene, samt at krig i Europa har ført til sterk prisvekst. Verden over har vi nå den høyeste prisveksten siden 70- og 80-tallet, og rentene har økt betydelig. En usedvanlig stor knapphet på arbeidskraft i mange land har også bidratt til den høye prisveksten. I fylkeskommunen har den sterke prisveksten først og fremst fått konsekvenser for tjenesteområdene fylkesveg og kollektivtrafikk.

Demografiske endringer

Samtidig vil de offentlige utgiftene framover stige betydelig som følge av demografiske endringer. Antall eldre vil stige, og befolkningsveksten vil hovedsakelig skje i byer. Dette vil medføre strammere rammebetingelser og vil kreve tydelige prioriteringer.

Trøndelags økonomiske utfordringer

Som følge av den høye investeringstakten i nye skoler og oppgradering av fylkesvegnettet de senere årene, har fylkeskommunen nå et gjeldsnivå som ikke er bærekraftig over tid. En stadig større andel av driftsbudsjettet må brukes til å dekke renter og avdrag. Gapet mellom veksten i inntektene og utgiftene blir dermed større. Fylkesdirektøren har derfor vært opptatt av at det tas grep som bremser gjeldsveksten framover.

Driftsbudsjett og investeringer

Fylkesdirektøren foreslår et driftsbudsjett på 6,8 milliarder kroner i 2023. Dette er en økning på 412 millioner kroner i forhold opprinnelig budsjett 2022. Lønns- og prisvekst samt endring i pensjonskostnader utgjør om lag halvparten av endringen. Øvrig vekst gjelder hovedsakelig kollektivtrafikk og fylkesveger.

Det foreslås 7,5 milliarder kroner i investeringer i perioden 2023-2026. Av dette utgjør investeringer i skoler om lag 2,5 milliarder kroner, mens det foreslås investeringer til fylkesvegene og samferdsel på til sammen 5,0 milliarder kroner. Lånegjelden øker med 2,2 milliarder kroner i perioden.

Et svakt netto driftsresultat

Det legges opp til et netto driftsresultat på mellom 0 til 0,9 % i perioden 2023-2026. Et langsiktig mål om et netto driftsresultat på 4 % har ikke vært mulig å få til for denne økonomiplanperioden. Det vil kreve betydelige grep i driften om vi skal nå målsettingen om et netto driftsresultat på 4 %.

Klimanøytralt Trøndelag innen 2030

Trøndelags strategi for klimaomstilling og målsettingen om et klimanøytralt Trøndelag innen 2030 ble vedtatt i oktober 2020. Målet skal oppnås gjennom 50-55 % kutt i klimagassutslippene. Trøndelags strategi for klimaomstilling, «Sånn gjør vi det», som ble vedtatt i oktober 2020, er en ledesnor og et verktøy for hvordan klimaarbeidet skal gjøres i Trøndelag. Samspillet mellom fylkeskommunen, statsforvalteren, KS, kommunene og nærings- og interesseorganisasjonene er en viktig forutsetning for at vi skal lykkes i dette arbeidet og nå målsettingen på området.

Omstilling til et bærekraftig budsjett

Framtiden og det økonomiske handlingsrommet er mer usikkert enn før. Det høye gjeldsnivået til fylkeskommunen er en særlig stor utfordring. Dette vil innebære at driften må omstilles for å oppnå varige endringer og vi må løse oppgavene på nye måter.

Fylkesdirektøren tilrår at det settes i gang et systematisk og kunnskapsbasert omstillingsarbeid i Trøndelag fylkeskommune i 2023. For å ta de riktige valgene – må vi vite hvor vi står i dag. Forankring og kommunikasjon vil være avgjørende for å lykkes med omstillingsarbeidet. Tydelige prioriteringer over tid må gjøres av politikere, ledere, tillitsvalgte og medarbeidere.

KAPITTEL 2

Økonomiske
rammer og utvikling

2. Økonomiske rammer og utvikling

Trøndelag fylkeskommune skal ha en bærekraftig økonomi. Vi skal utnytte våre ressurser best mulig, og vi skal ha et handlingsrom for framtidige satsinger og driftsoppgaver.

2.1. Innledning

Våre rammebetingelser har blitt betydelig strammere siden fylkestinget vedtok gjeldende økonomiplan desember 2021. Da signaliserte vi store utfordringer, spesielt innenfor samferdsel og veivedlikehold, og generelt med hensyn til vårt høye investeringsnivå og økende gjeldsgrad. Stigende renter i planperioden gjør at rente- og avdragsutgiftene tar en stadig større andel av midlene som burde ha vært fordelt til våre tjenesteområder.

I 2022 skulle vi legge bak oss to år med pandemi og unntakstilstand, og vende tilbake til en ny normal. Slik ble det ikke. Verdensøkonomien har blitt rammet av nok en krise i kjølvannet av Russlands krig og invasjon av Ukraina.

Vi har nå den høyeste prisveksten siden 1970- og 80-tallet verden over, og rentene øker raskt. Det er flere årsaker til den sterke prisveksten. Svært høy etterspørsel etter varer under pandemien og trøbbel på tilbudssiden, som følge av pandemien, har gitt høy prisvekst på frakt, og en rekke internasjonalt handlede varer. Enorme stimuli fra penge – og finanspolitikken har bidratt til at økonomiene i mange land har hentet seg svært raskt inn igjen etter pandemien. Dette har gitt høy etterspørsel også etter tjenester og arbeidskraft.

Sentralbankene er redde for at inflasjonen skal feste seg på et høyt nivå. Gjennom raske og kraftige renteøkninger ønsker sentralbankene å dempe etterspørselen etter varer og tjenester – og på sikt ta ned inflasjonen. Dette vil ramme Trøndelag fylkeskommune hardt på grunn av de store investeringene, med tilhørende låneopptak, som er gjennomført de siste fem årene. Vår gjeld er knyttet til pengemarkedsrenten, 3 mnd. Nibor, som har steget raskt de siste månedene og den vil fortsette å stige i året som kommer. 3 mnd. Nibor økte fra 1,27 % til 3,21 % i perioden april til medio oktober. Markedet forventer en videre oppgang til 3,85 % i desember og videre til ca. 4,0 % i løpet av første halvår 2023. Stigende renter og stigende kredittpremier vil kunne medføre en betydelig økning i fylkeskommunens lånekostnader.

Utfordringsdokumentet til økonomiplanen ble behandlet i fylkestingssak 55/22. Fylkestinget ba fylkesdirektøren om å legge utfordringsdokumentet til grunn for arbeidet med økonomiplanen, men med en rekke endringer og tillegg. Fylkestinget har disse overordnede prioriteringene i sitt tilleggsforslag:

- Utenforskap – fylkeskommunen må bidra til et inkluderende samfunn innenfor alle ansvarsområder
- Økonomi – Store låneopptak og økte renter kan gi mindre handlingsrom, det må sees på muligheter for redusert omfang av investeringer
- Profilering – fylkeskommunens oppgaver og bidrag til samfunnsutviklingen må synliggjøres
- Balansert utvikling – negativ befolkningsutvikling og næringsutvikling i deler av fylket må få oppmerksomhet

Våre økonomiske utfordringer har vært krevende å håndtere i arbeidet med økonomiplan 2023-2026. Vårt høye gjeldsnivå har gitt en kraftig økning i avdrags- og renteutgiftene. I tillegg har det vært særdeles høy prisstigning innenfor vei- og samferdselssektoren. SSBs byggekostnadsindeks for veganlegg var på 17,2 % siste år. Tilsvarende lå kostnadsindeksene for innenriks sjøfart og buss på 7,5 % opp til 23,4 %. Når disse utgiftene justeres med kommunal deflator på 3,7 %, innebærer dette en vesentlig reduksjon i tildelingen for 2023.

I arbeidet med økonomiplan 2023-2026 med budsjett for 2023 har fylkesdirektøren tatt noen hovedgrep og prioriteringer:

- Nye tiltak i 2023 er forutsatt dekket innenfor gjeldende budsjetttrammer så langt det har vært mulig
- Prisveksten er ikke kompensert, såfremt det ikke foreligger avtaler/medfinansiering og spesielle forhold
- Vedtatt effektivisering og omstillinger fra økonomiplan 2022-2025 er videreført
- Ytterligere omstillinger på om lag 2 % - unntatt samferdsel og veg
- Bruk av fond i 2023 – unntaksvis – en bærekraftig utvikling over tid må legges til grunn

Grunnlaget for fylkesdirektørens prioriteringer i økonomiplanarbeidet er at vi på sikt skal nå våre måltall for:

- Netto driftsresultat
- Disposisjonsfond
- Gjeldsgrad

2.2. Driftsbudsjett

Fylkesdirektøren legger frem et driftsbudsjett med netto driftsresultat på 1 million kroner i 2023. Netto driftsresultat stiger noe i 2024 og 2025, men i 2026 er det et negativt driftsresultat på nesten 5 millioner kroner.

Det er spesielt den høye prisveksten og stigende rentenivå som reduserer handlingsrommet. Netto finansutgifter har en betydelig økning fra økonomiplan 2022-25. Fylkesdirektøren legger anslagene i statsbudsjett for 2023 til grunn for lønns- og prisveksten i 2023. Der er lønnsveksten beregnet til 4,2 % og prisveksten til 2,8 % i 2023. Dette gir en kommunal deflator på 3,7 %.

Budsjetttrammene til avdelingene øker i 2023 med 412 millioner kroner sammenlignet med opprinnelig budsjett 2022. Om lag halvparten gjelder lønns- og prisvekst samt endring i pensjonsutgiftene. Øvrig vekst gjelder hovedsakelig fylkesveier og samferdsel, da disse avdelingene har hatt en ekstraordinær høy prisvekst siste året. Samtidig er det innarbeidet omstillings- og effektiviseringskrav på 50 millioner kroner fra 2023. Omstilling fra gjeldende økonomiplan er videreført, og dette innebærer at samlede omstillinger fra 2024 øker til 153 millioner kroner og 202 millioner kroner årlig fra 2025.

Fylkesdirektøren foreslår at netto bevilgninger på drift blir vedtatt på avdelingsnivå. Dette er en endring fra tidligere økonomiplaner hvor det ble vedtatt på tjenestenivå.

2.2.1. Bevilgningsoversikter

Bevilgningsoversiktene er satt opp i henhold til forskrift om økonomiplan, årsbudsjett, årsregnskap og årsberetning for kommuner og fylkeskommuner §5-4.

Tabell 2.1 Bevilgningsoversikter – drift

Tall i 1000 kroner	Regnskap 2021	Opprinnelig budsjett 2022	Budsjett 2023	Økonomiplan 2024	Økonomiplan 2025	Økonomiplan 2026
Generelle driftsinntekter						
Rammetilskudd	-4 268 745	-4 053 895	-4 459 455	-4 490 392	-4 497 199	-4 486 428
Inntekts- og formuesskatt	-3 164 642	-3 061 568	-3 192 987	-3 194 739	-3 195 325	-3 195 027
Andre generelle driftsinntekter	-48 556	-30 000	-45 100	-42 300	-34 100	-27 050
Sum generelle driftsinntekter	-7 481 943	-7 145 463	-7 697 542	-7 727 431	-7 726 624	-7 708 505
Netto driftsutgifter						
Sum bevilgninger drift, netto	6 445 896	6 428 544	6 841 482	6 726 309	6 711 231	6 732 781
Avskrivninger	727 083	0	0	0	0	0
Sum netto driftsutgifter	7 172 980	6 428 544	6 841 482	6 726 309	6 711 231	6 732 781
Brutto driftsresultat	-308 963	-716 919	-856 060	-1 001 122	-1 015 393	-975 724
Finansinntekter/Finansutgifter						
Renteinntekter	-39 204	-29 442	-43 828	-44 568	-39 443	-39 443
Utbytter	-1 625	-1 623	-1 623	-1 623	-1 623	-1 623
Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	-2 955	0	0	0	0	0
Renteutgifter	192 276	270 988	443 107	484 335	495 500	515 392
Avdrag på lån	438 442	444 140	457 208	477 710	480 291	506 320
Netto finansutgifter	586 934	684 063	854 864	915 854	934 725	980 646
Motpost avskrivninger	-727 083	0	0	0	0	0
Netto driftsresultat	-449 113	-32 857	-1 196	-85 268	-80 668	4 922
Disponering eller dekning av netto driftsresultat						
Overføring til investering	124 736	8 078	63 062	113 489	101 171	31 620
Avsetninger til bundne driftsfond	374 640	0	0	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond	-309 005	-9 619	-9 619	-9 619	-9 619	-9 619
Avsetninger til disposisjonsfond	258 742	60 353	15 857	12 037	19 755	19 494
Bruk av disposisjonsfond	0	-25 955	-68 104	-30 639	-30 639	-46 417
Dekning av tidligere års merforbruk	0	0	0	0	0	0
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	449 113	32 857	1 196	85 268	80 668	-4 922
Fremført til inndecking i senere år	0	0	0	0	0	0

Tabell 2.2 Bevilgningsoversikt drift, økonomiplan til fordeling pr. avdeling

Tall i 1000 kroner	Regnskap 2021	Opprinnelig budsjett 2022	Budsjett 2023	Økonomiplan 2024	Økonomiplan 2025	Økonomiplan 2026
Netto driftsutgifter pr. enhet						
Politisk ledelse og kontroll	59 579	59 915	59 421	58 864	58 471	58 471
Administrasjon	433 619	429 058	454 417	452 789	448 276	448 276
Avdeling for utdanning og kompetanse	2 923 504	3 089 862	3 165 922	3 087 116	3 099 416	3 121 629
Avdeling for plan, næring og kulturminner	204 242	171 347	184 154	175 734	172 669	172 669
Avdeling for kultur og folkehelse	281 484	260 610	261 072	257 211	253 358	253 358
Seksjon tannhelse	286 932	258 558	283 913	283 913	283 913	283 913
Avdeling for samferdsel	1 371 982	1 255 109	1 407 304	1 394 802	1 385 923	1 385 923
Avdeling for veg	961 192	914 427	1 030 512	1 021 113	1 014 438	1 014 438
Finansiering	-76 637	-10 343	-5 233	-5 233	-5 233	-5 896
Til fordeling drift fra bevilgningsoversikt	6 445 896	6 428 544	6 841 482	6 726 309	6 711 231	6 732 781

Tabell 2.3 nedenfor viser inntekter og utgifter som blir budsjettet på den enkelte avdeling, men ut fra regnskapsforskriften §5-4 skal vises i tabell 2.1. Den totale rammen for avdelingene er derfor summen av tabell 2.2 og 2.3, og det er den summen som forklares i avdelingskapitlene 4 til 10.

Tabell 2.3 Fordeling pr. avdeling i tabell 2.1

Tusen kroner	Regnskap 2021	Opprinnelig budsjett 2022	Budsjett 2023	Økonomiplan 2024	Økonomiplan 2025	Økonomiplan 2026
Sum generelle driftsinntekter	-616					
Avskrivninger	85 462					
Renteinntekter	-3					
Renteutgifter	1 422	1 446	1 446	1 446	1 446	1 446
Avdrag på lån	2 797					
Overføring til investering	484	2 926	2 926	2 926	2 926	2 926
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	454					
Administrasjon	89 383	4 372	4 372	4 372	4 372	4 372
Andre generelle driftsinntekter	820					
Sum generelle driftsinntekter	820					
Avskrivninger	232 944					
Renteinntekter	0					
Utbytte	-2					
Renteutgifter	3 781	1 970	1 970	1 970	1 970	1 970
Avdrag på lån	7 606	4 974	4 974	4 974	4 974	4 974
Overføring til investering	27 090	4 906				
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	41 105					
Bruk av bundne driftsfond		-9 619	-9 619	-9 619	-9 619	-9 619
Utdanning og kompetanse	314 164	2 231	-2 675	-2 675	-2 675	-2 675
Andre generelle driftsinntekter	-65 610					
Sum generelle driftsinntekter	-65 610					
Renteinntekter	-2 171	-705	-705	-705	-705	-705
Utbytte	-1 623	-1 623	-1 623	-1 623	-1 623	-1 623
Renteutgifter	0					
Overføring til investering	1 244					
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	-10 110					
Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond	23 986	-22 000				
Plan og næring og kulturminner	-119 894	-24 328	-2 328	-2 328	-2 328	-2 328
Sum generelle driftsinntekter	-172 976					
Avskrivninger	1 016					
Renteinntekter	-2 358					
Renteutgifter	24	30	30	30	30	30
Avdrag på lån	113	114	114	114	114	114
Overføring til investering	423					
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	-8 016					
Kultur og folkehelse	-354 753	144	144	144	144	144
Avskrivninger	4 094					
Renteutgifter	1 905	2 100	2 100	2 100	2 100	2 100
Avdrag på lån	5 113	5 300	5 300	5 300	5 300	5 300
Overføring til investering	56 011		25 000			
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	53 967					
Bruk av disposisjonsfond			-25 000			
Samferdsel	121 091	7 400	7 400	7 400	7 400	7 400
Avskrivninger	403 567					
Renteutgifter	27					
Overføring til investering	11 764					
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	-11 764					
Veg	403 594					
Sum budsjettet i avdelingene i tabell 2.1	453 584	-10 181	6 913	6 913	6 913	6 913

2.2.2. Endringer i drift – tabeller og linjetekster

Tabell 2.4 Endringer i driftsrammene til avdelingene 2023-2026

Tiltak	Endringer i driftsrammer	2023	2024	2025	2026
Tall i 1000 kroner					
1	Redusert sats KLP og SPK	-162	-162	-162	-162
2	Lønnsvekst	1 714	1 714	1 714	1 714
3	Prisvekst	152	152	152	152
4	Omstilling og effektivisering	-1 198	-1 198	-1 198	-1 198
Sum politisk ledelse og kontroll		506	506	506	506
5	Lønnsvekst	11 343	11 343	11 343	11 343
6	Prisvekst	427	427	427	427
7	KLP og SKP, pensjon, reduserte satser	-5 145	-5 145	-5 145	-5 145
8	FDV av skolebygg tilført seksjon eiendom fra avd. utdanning og kompetanse	15 806	15 806	15 806	15 806
9	Omstilling og effektivisering	-8 669	-8 669	-8 669	-8 669
10	IT sikkerhetstøsninger	5 800	5 800	5 800	5 800
11	PC'er og mobiler - fellesordning	5 000	5 000	5 000	5 000
12	PC'er og mobiler - fellesordning, finansiering alle avdelinger	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
13	Digitaliseringsprogram	4 000	8 500	8 500	8 500
14	Virksomhetsstyring og internkontroll	2 000	4 000	4 000	4 000
Sum administrasjon		25 562	32 062	32 062	32 062
15	Lønnsvekst	104 233	104 233	104 233	104 233
16	Prisvekst	4 627	4 627	4 627	4 627
17	KLP og SKP, pensjon, reduserte satser	-36 464	-36 464	-36 464	-36 464
18	FDV av skolebygg overføres fra avd. utdanning og kompetanse til seksjon eiendom	-15 806	-15 806	-15 806	-15 806
19	Omstilling og effektivisering	-25 767	-61 842	-61 842	-61 842
20	Endring elevkapasitet og utgifter som følge av nye lover og regler	-8 227	-7 781	10 661	32 874
21	Flyfag, oppstartkostnader ut over allerede bevilget budsjett	1 400	0	0	0
22	Styrket opplæring for elever rammet av streik høsten 2022	10 000	0	0	0
23	Ungdommer med fluktbakgrunn, vår 2023	10 000	0	0	0
24	Elever i private og statlige skoler, netto endring	8 731	8 731	8 731	8 731
Sum avdeling utdanning og kompetanse		52 727	-4 302	14 140	36 353
25	Lønnsvekst	3 495	3 495	3 495	3 495
26	Prisvekst	1 296	1 296	1 296	1 296
27	KLP og SKP, pensjon, reduserte satser	-1 262	-1 262	-1 262	-1 262
28	Omstilling og effektivisering	-2 920	-2 920	-2 920	-2 920
29	Regionale utviklingsmidler, økt ramme, FT 90/21	8 000	8 000	8 000	8 000
30	Støtte til veteranhuset Midt-Norge, FT 16/22	500	500	500	500
31	Seksjon kommunal, distriktssatsing	850	0	0	0
32	Seksjon kulturminner, bortfall av inntektskrav utover selvkost	1 200	1 200	1 200	1 200
33	Seksjon næring, grønn industriomstilling/energiplan 2050	850	0	0	0
34	Seksjon regional, Klimapartnere	850	0	0	0
35	Distrikts og regionalpolitiske tilskudd, økning (Statsbudsjett 2023)	845	845	845	845
Sum avdeling plan, næring og kulturminner		13 704	11 154	11 154	11 154
36	Lønnsvekst	2 597	2 597	2 597	2 597
37	Prisvekst	5 768	5 768	5 768	5 768
38	KLP og SKP, pensjon, reduserte satser	-939	-939	-939	-939
39	Omstilling og effektivisering	-5 215	-5 215	-5 215	-5 215
40	Bibliotek - økte kostnader til fysisk frakt av bøker	1 000	1 000	1 000	1 000
41	Fylkeskommunale lokaler til frivilligheten, utlån og utleie, FT-sak 48/22	3 500	2 350	1 550	1 550
42	Støtte til idrettsarrangement og tiltak for frivilligheten	600	600	300	300
43	Kunnskapsgrunnlag for kulturfeltet	300	300	150	150
44	Møteplasser barn og unge – UKM som helårsaktør	250	250	250	250
45	Kulturtilskudd, økning	2 100	2 000	1 250	1 250
46	Driftstilskudd til samiske institusjoner, årlig økning	750	750	750	750
Sum avdeling kultur og folkehelse		10 711	9 461	7 461	7 461
47	Lønnsvekst	1 136	1 136	1 136	1 136
48	Prisvekst	53 765	53 765	53 765	53 765
49	KLP og SKP, pensjon, reduserte satser	-412	-412	-412	-412
50	Ekstraordinære kostnadsøkninger, inntektsbortfall og merkostnader nye kontrakter	64 000	64 000	64 000	64 000
51	Fergetakster, reduksjon	32 266	32 266	32 266	32 266
52	Vegbruksavgift, reduksjon	-2 705	-2 705	-2 705	-2 705
53	Gratis ferger med trafikkvake samband (statsbudsjett 2023)	9 270	9 270	9 270	9 270
Sum avdeling samferdsel		157 320	157 320	157 320	157 320
54	Lønnsvekst	6 257	6 257	6 257	6 257
55	Prisvekst	29 736	29 736	29 736	29 736
56	KLP og SKP, pensjon, reduserte satser	-3 108	-3 108	-3 108	-3 108
57	Vedlikehold fylkesvegnettet	83 200	83 200	83 200	83 200
Sum avdeling veg		116 085	116 085	116 085	116 085
58	KLP og SKP, pensjon, reduserte satser	-4 190	-4 190	-4 190	-4 190
59	Prisjustering lønn	11 572	11 572	11 572	11 572
60	Prisvekst	-2 085	-2 085	-2 085	-2 085
61	Omstilling og effektivisering	-5 171	-5 171	-5 171	-5 171
62	Kompensasjon 50 % takst 21 og 22 åringer og styrking tannhelse	25 229	25 229	25 229	25 229
Sum seksjon tannhelse		25 355	25 355	25 355	25 355
Sum alle avdelinger		401 970	347 641	364 083	386 296

I det følgende gis en kort forklaring på de ulike endringene i budsjettet. Tiltakene er nærmere beskrevet under hvert avdelingskapittel.

Tiltak 2, 5, 15, 25, 36, 47, 54 og 59: Lønnsvekst

Budsjettene for alle avdelinger er fremregnet med en lønnsvekst på 4,2 %.

Tiltak 3, 6, 16, 26, 37, 48, 55, og 60: Prisvekst

I fremregning av prisvekst har vi lagt til grunn en konsumprisindeks på 2,8 % og en kommunal deflator på 3,7 % (lønnsvekst vektet 65 % og prisvekst vektet 35 %). Fylkesdirektøren har ikke funnet rom for å legge inn full prisvekst på alle avdelingene. Det er lagt inn prisvekst på tilskudd, avtaler/medfinansiering og spesielle forhold.

Tiltak 1, 7, 17, 27, 38, 49, 56 og 58: Redusert sats KLP og SPK

Omlegging til ny tjenstepensjon gir lavere netto pensjonskostnad og samlet pensjonskostnad i Kommunal Landspensjonskasse (KLP) og i Statens Pensjonskasse (SPK). Pensjonssatsene for KLP og SPK er redusert i 2023 sammenlignet med 2022. KLP endres fra 16 % i 2022 til 14,25 % 2023. Satsen for SPK endres fra 12 % i 2022 til 10,41 % i 2023. Budsjettrammene til tjensteområdene justeres ned i henhold til dette, for 2023 utgjør dette 51,7 millioner kroner.

Tiltak 4, 9, 19, 28, 39, og 61: Omstilling og effektivisering

Fylkesdirektøren har satt i gang et omstillingsprogram. Rammen til alle avdelinger er redusert med 2 % med unntak av avdelingene samferdsel og veg. Som følge av at skoleår avviker fra kalenderår har avdeling utdanning og kompetanse et lavere nedtrekk i 2023, men trekk på 2 % fra 2024.

Tiltak 8 og 18: Forvaltning, drift og vedlikehold av skolebygg

Seksjon eiendom overtar driften av skolebyggene ved Tiller og Cissi Klein videregående skoler. Det overføres derfor 15,8 millioner kroner fra avdeling utdanning og kompetanse til seksjon eiendom.

Tiltak 10 IT: sikkerhetsløsninger

Det digitale trusselbildet har økt som følge av urolighetene i verden. Fylkesdirektøren har satt i verk en rekke nødvendige tiltak for å redusere trusselen med at uvedkommende skal komme seg inn på våre systemer. Det er anskaffet ulike sikkerhetsløsninger, kapasiteten er styrket innenfor IT-sikkerhet og det er jobbet med å øke kompetansen i hele organisasjonen.

Tiltak 11 og 12: PC-er og mobiler – fellesordning

Utskiftning av PC-er og mobiler organiseres fra seksjon IKT som en fellesordning. Avsatte midler er ikke tilstrekkelig for å håndtere utskiftingstakten. Fylkesdirektøren foreslår å øke budsjettet med 5 millioner kroner og dette finansieres ved å trekke inn tilsvarende beløp fra avdelingene.

Tiltak 13: Digitaliseringsprogram

Ambisjonsnivået for digitalisering er høyt når det gjelder digital modenhet og digital kultur i fylkeskommunen, og for å oppfylle målene, må vi jobbe strategisk. Det er opprettet et program for innovasjon og digitalisering og i skrivende stund pågår rekruttering. Programmet må ha både kapasitet og kompetanse som er nødvendig for å gjennomføre ulike innovasjons- og digitaliseringsprosjekter. Det er anslått at programmet vil ha om lag 8,5 millioner kroner i årlige kostnader. Det forutsettes at halvparten dekkes innenfor gjeldende budsjettrammer i 2023.

Tiltak 14: Virksomhetsstyring og internkontroll

Det er foreslått midler til å få på plass en helhetlig internkontroll slik kommuneloven krever og dette må settes i system med virksomhetsstyringen. Fylkesdirektøren foreslår at det avsettes 2 millioner kroner i 2023 og med en opptrapping til 4 millioner kroner årlig fra 2024.

Tiltak 20: Endring i elevkapasitet og nye lover og regler

Elevtallsendringer og økte utgifter relatert til endringer i lovverk og lokalt regelverk er fortsatt kompensert i perioden.

Tiltak 21: Flyfag, oppstartskostnader

Merkostnader ved oppstart av flyfag fra 1.1. til og med 1.8.2023 beløper seg til 3,2 millioner kroner. Det gjelder innkjøp av utstyr og andre forberedelser av oppstarten av tilbudet. I tillegg vil det påløpe kostnader til forvaltning, drift og vedlikehold. Driftskostnaden i tillegg til leiekostnader

vil bli på 2,4 millioner kroner for skoleårene 2023/24 og 2024/25. Fra skoleåret 2025/26 vil flyfag flytte inn i permanente lokaler med forventet kostnad på 1,4 millioner kroner årlig.

Tiltak 22: Styrket opplæring for elever rammet av streik

Budsjettrammen i 2023 er økt med 10 millioner kroner til styrket opplæring til elever som var rammet av streik høsten 2022.

Tiltak 23: Ungdommer med fluktbakgrunn

Det er avsatt 10 millioner kroner til ungdommer med fluktbakgrunn i 2023.

Tiltak 24: Elever i private og statlige skoler

Korrekasjonsordningen for elever i statlige og private skoler omfordeler midler fra fylkeskommuner med mange elever i statlige og private skoler til fylkeskommuner med få eller ingen elever i statlige og private skoler. For Trøndelag fylkeskommune utgjør dette en økning på om lag 8,7 millioner kroner.

Tiltak 29: Regionale utviklingsmidler

Regionale utviklingsmidler er i FT 90/21 økt med 8 millioner kroner til samlet nivå på 30 millioner. Dette gjelder for hele økonomiplanperioden. Regionalt utviklingsfond og Marint utviklingsfond ble samlet i et nytt spesifisert disposisjonsfond benevnt Regionalt næringsutviklingsfond med virkning fra 1. januar 2022. Det er fra dette fondet regionale utviklingsmidler hentes fra.

Tiltak 30: Veteranhust Midt-Norge

Veteranhuset Midt-Norge er tildelt 0,5 millioner kroner i årlig støtte i økonomiplanperioden. Fylkeskommunal støtte er i vedtak 16/22 i fylkestinget betinget av statlig medfinansiering.

Tiltak 31: Distriktssatsing

Nytt prosjekt innen distriktssatsing som skal bidra til å støtte særlig utsatte kommuner. Oppfølging av verdiskapingsstrategien og regional plan for arealbruk. Foreslått tildelt 850 000 kroner.

Tiltak 32: Bortfall av inntektskrav utover selvkost

Innenfor kulturminner er en inntektsforventning på 1,2 millioner kroner på arkeologiske tjenester foreslått tatt ut av rammen. Dette har vært et inntektskrav utover selvkost på tjenesten.

Tiltak 33: Grønn industriomstilling/energiplan 2050

Forslag om støtte på 850 000 kroner til grønn industriomstilling/energiplan 2050. Støtte muliggjør oppfølging av to ulike politiske bestillinger om å utarbeide «Veikart for grønn industriomstilling i Trøndelag» og vurdere grunnlaget for en egen energiplan for Trøndelag mot 2050. Det vil bli behov for ytterligere finansiering ut over 2023. Dette planlegges finansiert via gjenbevilgning. Prosjektene vil i tillegg bli finansiert ved bruk av egne arbeidskraftressurser.

Tiltak 34: Klimapartnere

Forslag om støtte på 850 000 kroner til Klimapartnere. Klimapartnere er et partnerskap for offentlig privat samarbeid, med hovedmål om reduksjon av klimagassutslipp og grønn samfunns- og næringsutvikling.

Tiltak 35: Distrikts og regionalpolitiske tilskudd

Distrikts og regionalpolitiske tilskudd er foreslått økt i statsbudsjett 2023 med 845 000 kroner til samlet tilskudd i 2023 på 9,3 millioner.

Tiltak 40 Bibliotek- økte kostnader til fysisk frakt av bøker

Det er inngått ny avtale om transport av materiale mellom bibliotekene. Dette medfører økte kostnader. Fylkesdirektøren foreslår å øke rammen med 1 million kroner årlig.

Tiltak 41 Fylkeskommunale lokaler til frivilligheten

I økonomiplanen er det forslag om å styrke ordningen for å gjøre fylkeskommunale bygg tilgjengelig for flere.

Tiltak 42 Støtte til idrettsarrangement og tiltak for frivilligheten

Fylkesdirektøren foreslår å styrke tilskuddspottene til både nasjonale og internasjonale idrettsarrangement med til sammen 600 000 kroner.

Tiltak 42 Kunnskapsgrunnlag for kulturfeltet

Kunnskapsgrunnlag for kulturfeltet styrkes med 0,3 millioner kroner

Tiltak 43 Møteplasser for barn og unge

Gjennom UKM får ungdommen muligheten til å møtes samt utøve kultur på sine egne premisser. Fylkeskommunen ønsker å bidra til å skape flere slike møteplasser for ungdom gjennom hele året. Det settes av 250 000 kroner til dette.

Tiltak 45 Kulturtilskudd, økning

Fylkesdirektøren foreslår å øke rammen for driftstilskudd til institusjoner og/eller rammen for kulturtilskudd med til sammen 2,1 millioner kroner.

Tiltak 46 Driftstilskudd til samiske institusjoner

Fylkesdirektøren foreslår å øke driftstilskudd til Aajege med 200 000 kroner og til Saemien Sijte med 550 000 kroner.

Tiltak 50: Ekstraordinære kostnadsøkninger, inntektsbortfall og merkostnader nye avtaler

Fylkesdirektøren foreslår å styrke avdeling samferdsel med 64 millioner kroner for å håndtere økte kostnader og inntektsbortfall.

Tiltak 51: Fergetakster

I 2022 ble det innført endringer i fergetakstene. Fylkesdirektøren foreslår å styrke rammen med 32,2 millioner kroner for å videreføre takstendringene.

Tiltak 52: Vegbruksavgift

I statsbudsjett 2023 er det forslag om å redusere vegbruksavgiften. Fylkesdirektøren foreslår å redusere rammen med 2,7 millioner kroner.

Tiltak 53: Gratis ferger med trafikksvake samband

Rammen er styrket med 9,2 millioner kroner for helårseffekt av endringer i 2022 og utviding av ordningen i 2023. Økningen tilsvarer beløp gitt i statsbudsjett 2023.

Tiltak 57: Vedlikehold fylkesvegnettet

Som følge av ekstraordinære prisøkninger har drift av vegene tatt stadig større andel av rammen og vedlikeholdsbudsjettet har blitt uforsvarlig lavt. Rammen for vegvedlikehold er styrket med 83,2 millioner kroner.

Tiltak 62: Kompensasjon 50 % takst for 21 og 22 åringer og generell styrking av tannhelse

Etter budsjettavtalen om statsbudsjettet 2022 ble Trøndelag fylkeskommune tildelt 16,5 millioner kroner til kompensasjon for inntektsbortfall og 8,8 millioner kroner i generell styrking av tannhelse. Ordning med rabatterte tannbehandling blir videreført i 2023. Samlet rammeøkning i 2023 er på 25,2 millioner kroner. I forslag til økonomiplan er tiltaket også videreført i påfølgende år.

2.2.3. Omstilling og effektivisering

I økonomiplan 2022-2025 er det vedtatt et effektiviseringskrav for alle avdelingene og dette har fylkesdirektøren videreført. Det har vært behov for ytterligere krav til omstilling i økonomiplan 2023-2026. I forslaget til økonomiplan 2023-26 blir rammene til avdelingene redusert samlet med 49 millioner kroner i 2023 økende til 201 millioner kroner i 2026. Dette er betydelige omstillingskrav, og fylkesdirektøren vil derfor sette i gang et systematisk og kunnskapsbasert omstillingsarbeid i Trøndelag fylkeskommune i 2023. Innsiktsanalyser vil danne grunnlag for å vurdere handlingsrommet innenfor de ulike tjenestene. De framtidige utfordringene krever at det tas tydelige prioriteringer framover.

Tabell 2.5 Omstilling og effektivisering per avdeling

Tall i 1000 kroner	2023	2024	2025	2026
Omstilling og effektivisering i ØP 2022-2025	0	557	950	950
Ytterligere Krav til omstilling og effektivisering i ØP 2023-2026	1 198	1 198	1 198	1 198
Politisk ledelse og kontroll	1 198	1 755	2 148	2 148
Omstilling og effektivisering i ØP 2022-2025	0	7 671	13 234	13 234
Ytterligere Krav til omstilling og effektivisering i ØP 2023-2026	13 840	13 840	13 840	13 840
Administrasjon og tannhelse	13 840	21 511	27 074	27 074
Omstilling og effektivisering i ØP 2022-2025	0	33 377	57 419	57 419
Ytterligere Krav til omstilling og effektivisering i ØP 2023-2026	25 767	61 842	61 842	61 842
Utdanning og kompetanse	25 767	95 219	119 261	119 261
Omstilling og effektivisering i ØP 2022-2025	0	1 770	2 990	2 990
Ytterligere Krav til omstilling og effektivisering i ØP 2023-2026	2 920	2 920	2 920	2 920
Plan, næring og kulturminner	2 920	4 690	5 910	5 910
Omstilling og effektivisering i ØP 2022-2025	0	2 611	4 464	4 464
Ytterligere Krav til omstilling og effektivisering i ØP 2023-2026	5 215	5 215	5 215	5 215
Kultur og folkehelse	5 215	7 826	9 679	9 679
Omstilling og effektivisering i ØP 2022-2025	0	12 502	21 381	21 381
Samferdsel	0	12 502	21 381	21 381
Omstilling og effektivisering i ØP 2022-2025	0	9 399	16 074	16 074
Veg	0	9 399	16 074	16 074
Sum omstilling og effektivisering i avdelingene	48 940	152 902	201 527	201 527

2.3. Frie inntekter

Regjeringen anslår i statsbudsjettet en realvekst i frie inntekter for fylkeskommunene på 900 millioner kroner for 2023. Teknisk beregningsutvalg for kommunesektoren (TBU) anslår økte kostnader knyttet til demografi og flyktninger fra Ukraina. Realveksten i de frie inntektene vil i hovedsak gå til å dekke inn dette. Dette gir en begrenset økning i handlingsrom for kommuner og fylkeskommuner.

Realvekst i frie inntekter er vekst utover den veksten som gir inndekning for pris og lønnsvekst. Regjeringen anslår en pris- og lønnsvekst (deflator) i kommunesektoren på 3,7 %. Denne deflatoren er et gjennomsnittstall for kommuner og fylkeskommuner. Fylkeskommunenes kostnadsutvikling kan være høyere enn dette gjennomsnittet, og det er høy prisstigning innen vei og samferdsel.

Økningen i frie inntekter for 2023 skyldes økt rammetilskudd. Frie inntekter for Trøndelag fylkeskommune anslås til 7 652,4 millioner kroner i 2023, med denne fordelingen:

- Rammetilskudd, 4 164,4 millioner kroner
- Skatteinntekter, 3 193,0 millioner kroner
- Skatteutjevning, 295,1 millioner kroner

I tabell 2.1 er rammetilskuddet og skatteutjevning slått sammen til 4 459,5 millioner kroner. Tabell 2.1 inneholder også budsjett for rentekompensasjon fra Statens vegvesen, 45 millioner kroner. Dette regnes også til frie inntekter (generelle driftsinntekter).

Anslag for frie inntekter i 2023 gir en nominell vekst på 353 millioner kroner, 4,8 %. Veksten regnes fra et korrigeret anslag på frie inntekter for 2022. Anslaget korrigeres for endringer i rammetilskuddet som skyldes endringer i oppgaver og statlige prioriteringer, innlemming av øremerkede tilskudd og bevilgninger knyttet til koronapandemien.

Rammetilskudd

Rammetilskuddet har denne fordelingen for 2023:

- Innbyggertilskudd, 3 337,5 millioner kroner
- Utgiftsutjevning, 599,3 millioner kroner
- Skjønnstilskudd, 38 millioner kroner
- Tilskudd særskilt fordeling (tabell C), 189,8 millioner kroner:
  - Fylkesveg, opprustning og fornying, 115,9 millioner kroner
  - Tunnelsikkerhet, 28,4 millioner kroner
  - Ikke statlige lufthavner, 6,0 millioner kroner
  - Null- og lavutslippsferjer, 7,7 millioner kroner
  - Gratis ferje (uten vegforbindelse og trafikksvake samband), 9,3 millioner kroner
  - Distrikts og regionalpolitikk, 9,3 millioner kroner
  - Landbruksområdet, 1,0 millioner kroner
  - Jobbsjansen del B, 6,6 millioner kroner
  - Kompensasjon endringer inntektssystemet, 5,5 millioner kroner

Mye av rammetilskuddet deles ut via innbyggertilskuddet, samme beløp per innbygger for alle fylkeskommuner. Innbyggertilskuddet justeres for deflator og realvekst, dette gir betydelig økning. Utgiftsutjevningen øker også betydelig. En stor del av økningen skyldes kriteriene innbyggere 16-18 år og normerte kostnader ferje og båt. Nytt kriterie for tannhelse, innbyggere 21-22 år, gir en liten økning.

Tilskudd med særskilt fordeling er i hovedsak justert med antatt pris og lønnsvekst, 3,7 %. For 2023 er det ett nytt særskilt tilskudd, 9,3 millioner kroner til gratis ferje. Dette gjelder ferjer på strekninger uten veforbindelse og trafikksvake samband. Skjønnstilskuddet er uforandret, på 38 millioner kroner. Overgangsordning for nytt inntektssystem ble avsluttet i 2022.

Det er noen endringer i rammetilskuddet i 2023 som knyttes til endringer i oppgaver og statlige prioriteringer i 2023. Endringene gjelder i hovedsak utdanning og samferdsel. Ny opplæringslov vil få virkning først i 2024, men allerede i 2023 får fylkeskommunene en økning i rammetilskuddet slik at de kan tilpasse seg lovendringene. Avdeling utdanning og kompetanse fikk i økonomiplan 2022-2025 rammeøkning knyttet til denne lovendringen.

For samferdsel er det økninger i rammetilskudd knyttet til gratis ferje og reduserte ferjetakster. Effektene av dette er ulik for fylkene, og effektene virker inn gjennom utgiftsutjevningen og kriteriet for ferje. Avdeling samferdsel får økt sin ramme med til sammen 41,6 millioner kroner knyttet til dette. Dette inkluderer også den særskilte tildelingen til gratis ferje i tabell C.

Skatteinntekter og skatteutjevning

Skatteinntekt og skatteutjevning anslås for 2023 til 3 193 og 295 millioner kroner. Skatteinntekter er i all hovedsak inntektsskatt, men også noe naturressursskatt. I 2022 har kommunesektoren fått midlertidige og ekstraordinære skatteøkninger, som ikke videreføres i 2023. Skatteinntektene blir derfor lavere i 2023 enn i 2022, reduksjonen anslås til 5,5 %. Reduserte skatteinntekter for alle fylkeskommunene gir også noe nedgang for skatteutjevningen.

Regjeringens anslag for skatt og skatteutjevning for 2023 bygger ellers på antagelser om en sysselsettingsvekst på 0,8 % og en årslønnsvekst på 4,2 %. I statsbudsjettet foreslås det å øke fylkeskommunalt skattøre av inntektsskatten, fra 2,4 % til 2,45 %. Grunnen til denne økningen er målsetningen om at skatteinntektene skal utgjøre 40 % av fylkeskommunenes inntekter. På grunn av stor økonomisk usikkerhet er det opplagt stor usikkerhet om skatteinntektene.

Frie inntekter 2024 til 2026

Statsbudsjettet gir kun anslag for de frie inntektene for 2023. Fylkeskommunene samarbeider med KS om beregninger og anslag for frie inntekter for 2024 til 2026. Realøkningen i frie inntekter for 2023 hever også nivået i 2024 til 2026. Men vi antar ikke noen ytterligere økninger i 2024 til 2026. Konjunktursituasjonen og de internasjonale forholdene er usikre.

Beregning av rammetilskuddet for 2023 i statsbudsjettet er basert på faktiske befolkningstall 1. juli 2022. I vårt anslag for rammetilskudd for 2024 til 2026 legger vi prognoser for folketall fra SSB til grunn. En positiv befolkningsutvikling i Trøndelag slår positivt ut for både innbyggertilskudd og utgiftsutjevningen. Prognosene tilsier en større vekst i antall 16-18 åringer enn ellers i landet, dette gir utslag. Rammetilskuddet øker med opptil 43 millioner kroner, sammenlignet med nivået for 2023.

Positiv befolkningsutvikling i Trøndelag gir også større skatteinntekter til Trøndelag. Men disse utslagene er beskjedne. Som for rammetilskuddet legger vi ikke til grunn noen realøkninger i fylkeskommunenes samlede skatteinntekter, utover nivået i 2023. Et ekspertutvalg om inntektssystemet for fylkeskommunene vil legge fram sin innstilling i desember 2022. Eventuelle endringer vil bli presentert i neste kommuneproposisjon, endringene vil gjelde allerede fra og med 2024.

2.4. Finansutgifter og finansinntekter

Vi budsjetterer med 854 millioner kroner i netto finansutgifter i 2023. Gjennom økonomiplanperioden forventer vi at de øker med 125 millioner kroner. Finansutgiftene øker som følge av forventet renteøkning og på grunn av økte investeringer som gir både økte renteutgifter og høyere avdrag.

Tabell 2.6 Finansinntekter/finansutgifter

Tall i 1000 kroner	Regnskap 2021	Opprinnelig budsjett 2022	Budsjett 2023	Økonomiplan 2024	Økonomiplan 2025	Økonomiplan 2026
Renteinntekter	-39 204	-29 442	-43 828	-44 568	-39 443	-39 443
Utbytter	-1 625	-1 623	-1 623	-1 623	-1 623	-1 623
Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	-2 955	0	0	0	0	0
Renteutgifter	192 276	270 988	443 107	484 335	495 500	515 392
Avdrag på lån	438 442	444 140	457 208	477 710	480 291	506 320
Netto finansutgifter	586 934	684 063	854 864	915 854	934 725	980 646

Netto finansutgifter påvirkes blant annet av pengemarkedsrenten og fylkeskommunens likviditet og gjelds nivå. I vår bankavtale og vilkår for obligasjonslån er det 3 mnd. Nibor (Norwegian Interbank Offered Rate) med en fast margin som avgjør våre rentebetingelser. I tillegg har vi fastrentelån og rentesikringsavtaler som reduserer effekten av endringer i markedet.

Renten har steget raskt og til et høyere nivå enn vi la til grunn i forrige økonomiplanperiode. I budsjettforslaget har fylkesdirektøren lagt til grunn en budsjettrente for gjeldsporteføljen på henholdsvis 4,1 %, 4,1 %, 3,8 % og 3,8 % for hvert år i økonomiplanperioden. Budsjettrenten er fastsatt ut fra Norges bank sine forventninger om utviklingen i 3 mnd. Nibor rente (Pengepolitisk rapport 3-2022). 3 mnd. Nibor er forventet å stige til 3,5 % i 2. halvdel av 2023 og falle til rundt 3 % i slutten av 2025. Budsjettrenten er satt sammen av forventet 3 mnd. Nibor rente med et gjennomsnittlig påslag. Den delen av låneporteføljen som er rentesikret er det budsjettet med den aktuelle fastrenten. Renteutgiftene øker med 472 millioner kroner i perioden 2023–2026, sammenlignet med renteutgiftene i økonomiplan 2022-2025.

Høy rente gir oss også høyere renteinntekter. Både våre bankinnskudd og rentebytteavtaler har 3 mnd. Nibor som vilkår for beregning av renteinntektene. Renteinntektene er forventet å gå ned i slutten av økonomiplanperioden.

Kommuneloven §14-18 regulerer hvor mye avdrag vi minimum må betale. Minsteavdraget er avhengig av årets avskrivninger og forholdet mellom lånegjelden og avskrivbare anleggsmidler. Stigende lånegjeld gir høyere minsteavdrag.

Avdragene øker utover i økonomiplanperioden. I 2026 er avdragene 62 millioner kroner høyere enn i 2022.

2.5. Netto avsetninger, disposisjonsfond

Ved inngangen til 2022 var disposisjonsfondet på 1 516 millioner kroner. 502 millioner kroner av disposisjonsfondet ved inngangen til 2022 var mer-/mindreforbruk ved avdelingene fra 2021. Disse midlene er tatt ut fra fondet og gjenbevilget til avdelingene i 2022.

Saldo på disposisjonsfondet eksklusiv mer-/mindreforbruket til avdelingene var dermed på 1 014 millioner kroner ved inngangen til 2022. Fylkestinget har vedtatt at 432 millioner kroner skal gå til ulike formål som marint utviklingsfond, rentefond, samferdselsfond, grønn skipsfart, tunnelsikkerhet med flere. Det resterende beløpet på 582 millioner kroner er uten bestemte formål, dvs. fritt disposisjonsfond. I løpet av 2022 er det vedtatt netto bruk på 161 millioner kroner av fritt disposisjonsfond og netto avsetning på 13 millioner kroner på disposisjonsfond med formål. Saldo ved inngangen til 2023 på samlet disposisjonsfond anslås derfor til 867 millioner kroner, herav er 420 millioner kroner knyttet til fritt disposisjonsfond.

I økonomiplanperioden er det planlagt netto avsetninger til fritt disposisjonsfond på 48 millioner kroner. Med planlagt avsetning i økonomiplanperioden vil fritt disposisjonsfond øke til 469 millioner kroner ved utgangen av 2026. Disposisjonsfondet, både til bestemte formål og fritt, vil ved utgangen av 2026 være på cirka 758 millioner kroner.

Tabell 2.7 Bruk og avsetning av disposisjonsfond

Tall i 1000 kroner	2023	2024	2025	2026
Avsetning fritt disposisjonsfond	15 857	12 037	19 755	19 494
Bruk av regionalt næringsutviklingsfond	-30 000	-30 000	-30 000	-30 000
Bruk av opplæringsfond	-2 415			
Bruk av fond for grønn skipsfart	-25 000			
Bruk av fond for elever med fluktbakgrunn	-10 000			
Bruk av fritt disposisjonsfond	-689	-639	-639	-16 417
	-52 247	-18 602	-10 884	-26 923

2.6. Investeringsbudsjett – Bevilgningsoversikt og låneopptak

Bevilgningene i investeringsbudsjettet fordeles brutto på ulike programområder i bevilgningsoversikten. Fylkestingets mål, prioriteringer og forutsetninger for bevilgningene går frem av investeringstabeller og tekstdel i kapittel 4 til 10. Fylkestingets vedtak er bindende for underordnede organer.

I økonomiplanperioden har vi budsjettet med investeringer i varige driftsmidler for til sammen 7 495 millioner kroner. I 2023 er det budsjettet med investeringer på 2 014 millioner kroner.

Bevilgningsoversiktene er satt opp i henhold til forskrift om økonomiplan, årsbudsjett, årsregnskap og årsberetning for kommuner og fylkeskommuner §5-5.

Tabell 2.8 Bevilgningsoversikt investering

	Regnskap 2021	Opprinnelig budsjett 2022	Budsjett 2023	Økonomiplan 2024	Økonomiplan 2025	Økonomiplan 2026
Tall i 1000 kroner						
Investeringsutgifter						
Investeringer i varige driftsmidler	1 738 046	1 334 445	2 011 108	1 743 101	1 750 948	1 989 902
Tilskudd til andres investeringer	3 178	22 000	0	0	0	0
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	28 952	23 172	3 172	3 172	3 172	3 172
Utlån av egne midler	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	4 581	0	0	0	0	0
Sum investeringsutgifter	1 774 756	1 379 617	2 014 280	1 746 273	1 754 120	1 993 074
Investeringsinntekter						
Kompensasjon for merverdiavgift	-306 485	-245 698	-361 555	-313 314	-314 727	-359 138
Tilskudd fra andre	-365 135	-97 655	-306 742	-187 801	-420 965	-711 598
Salg av varige driftsmidler	-3 465	0	0	-94 000	-25 000	0
Salg av finansielle anleggsmidler	-950	0	0	0	0	0
Utdeling fra selskaper	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	-42	0	0	0	0	0
Bruk av lån	-980 970	-977 457	-1 282 921	-1 037 669	-892 257	-890 718
Sum investeringsinntekter	-1 657 047	-1 320 810	-1 951 218	-1 632 784	-1 652 949	-1 961 454
Overføring fra drift og netto avsetninger						
Overføring fra drift	-124 736	-3 172	-63 062	-113 489	-101 171	-31 620
Avsetninger til bundne investeringsfond	7 657	0	0	0	0	0
Bruk av bundne investeringsfond	-631	0	0	0	0	0
Avsetninger til ubundet investeringsfond	0	0	0	0	0	0
Bruk av ubundet investeringsfond	0	-55 635	0	0	0	0
Dekning av tidligere års udekket beløp	0	0	0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	-117 710	-58 807	-63 062	-113 489	-101 171	-31 620
Fremført til inndekning i senere år (udekket beløp)						
	0	0	0	0	0	0
Kontrollsum art 980 Regnskapsmessig merforbruk	0	0	0	0	0	0

Tabell 2.9 Investeringer fordelt på tjenesteområder

	Regnskap 2021	Opprinnelig budsjett 2022	Budsjett 2023	Økonomiplan 2024	Økonomiplan 2025	Økonomiplan 2026
Tjenesteområder						
Tall i 1000 kroner						
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	28 952	3 172	3 172	3 172	3 172	3 172
Administrasjon og adm.lokaler	41 829	3 000	1 500	15 300	45 000	0
Opplæring	746 450	649 600	963 405	831 670	352 280	266 700
Tannhelse	2 105	19 000	5 000	8 000	6 500	16 500
Nærings- og bostedsutvikling	529	20 000	0	0	0	0
Fylkesveger	918 704	673 570	887 068	832 996	1 017 033	1 271 567
Kollektivtrafikk	24 690	11 275	154 135	55 135	330 135	435 135
Kulturaktivitet	1 323	0	0	0	0	0
Finansiering	5 594	0	0	0	0	0
Sum fordelt	1 770 176	1 379 617	2 014 280	1 746 273	1 754 120	1 993 074

Investeringskostnadene har gjennom 2022 hatt en betydelig økning som følge av ekstraordinær prisøkning. Fylkeskommunen har et høyt gjeldsnivå, og fylkesdirektøren har sett på mulighetene for å redusere investeringsnivået i økonomiplanperioden. Det er hovedsakelig videreføring av allerede vedtatte prosjekter som legges frem i økonomiplanen, men det er også noen nye prosjekter. Innenfor kollektivtrafikk er bussdepot Øst og Trondheim stasjonscenter lagt inn i investeringsrammen. Fylkesdirektøren foreslår å utsette en del prosjekter, og det gjelder blant annet investeringene på Hitra tunnelen, Knarrlagsund bru, Melhus vgs. og Guri Kunna vgs. På grunn av juridiske bindinger og for å opprettholde kostnadseffektiv fremdrift i vedtatte investeringer, er investeringsnivået høyere enn det som er bærekraftig på lang sikt. Forslag til investeringer er nærmere omtalt i kapitlene for utdanning og kompetanse, tannhelse, samferdsel og veg, kapittel 5, 8, 9 og 10.

Investeringene finansieres med merverdiavgiftskompensasjon, bompenger, tilskudd fra andre, salg av eiendom og overføringer fra drift. Det resterende må finansieres med bruk av lån.

All merverdiavgiftskompensasjon knyttet til investering blir ført som inntekt i investeringsregnskapet.

Tilskudd fra andre består av både statlig refusjon, medfinansiering fra kommuner, bompenger og overføring fra drift. Bompenginntekt utgjør 1 383 millioner kroner i økonomiplanperioden.

Dette er en betydelig økning fra økonomiplan 2022-25, som skyldes planlagt oppstart av fylkesveg 30 Støren-Røros og Lakseveg nord i perioden. Vi har også budsjettert med 117 millioner kroner i refusjon fra Miljøpakken knyttet til fylkesveg 704 Sandmoen-Tanem, viser til fylkesutvalgssak 41/22.

Vi har budsjettert med salgsinntekt for eiendommene Skjetleinskogen og Brøset. Dette er salg som er gjennomført, og siste innbetaling kommer i henholdsvis 2025 og 2024. Eventuelle salg av andre eiendommer vil gå til ekstraordinære avdrag på lån, men blir først budsjettert når salget blir realisert.

Overføringer fra drift gjelder bruk av midler knyttet til tunnelsikkerhetsforskriften og bruk av disposisjonsfond merket Grønn skipsfart. Fylkesdirektøren har også funnet rom for å overføre 157 millioner kroner i økonomiplanperioden fra driftsbudsjettet for egenfinansiering av investeringer.

I økonomiplanperioden har vi budsjettert med lånopptak på til sammen 4 103 millioner kroner, herav 1 283 millioner kroner i 2023. I driftsbudsjettet er det budsjettert med 1 921 millioner kroner i avdrag i planperioden. Dette betyr at lånegjelden vil øke med 2 182 millioner kroner i løpet av økonomiplanperioden. Ved utgangen av 2021 hadde vi en lånegjeld på 11,2 milliarder kroner, som stiger til omtrent 14,5 milliarder kroner i 2026.

2.7. Økonomien på lang sikt – finansielle måltall og handlingsregler

For at vi skal kunne sikre en bærekraftig fylkeskommunal økonomi har fylkestinget vedtatt handlingsregler og måltall. Kommuner og fylkeskommuner er pålagt å ha måltall som del av økonomistyring og økonomiplanleggingen.

Følgende finansielle måltall og handlingsregler er gjeldende fra økonomiplan 2022-2025:

- Måltall for netto driftsresultat, minst 4 % av brutto driftsinntekter
- Måltall for fritt disposisjonsfond, minst 4 % av brutto driftsinntekter
- Måltall for gjeldsgrad, gjeldsnivå ikke over 113 % av brutto driftsinntekter
- Handlingsregel for finansutgifter, ikke over 8 % av generelle driftsinntekter
- Handlingsregel for rentebufferfondet, minst 3 % av låneporteføljen uten sikring eller maksimalt 200 millioner kroner

På bakgrunn av de økonomiske utfordringene til fylkeskommunen, har fylkesdirektøren vurdert at det er behov for noen justeringer både for måltallene og handlingsreglene.

Handlingsregelen for finansutgifter sier at renter og avdrag kan utgjøre inntil 8 % av de generelle driftsinntektene. Stigende renter og høye avdragskostnader, som følge av målet om å få ned lånegjelden på sikt, innebærer at vi i 2026 får rente- og avdragskostnader som utgjør 13,2 % av frie inntekter. Dette ville innebære at handlingsregelen begrenser vår mulighet til å betale ned på våre lån og våre forpliktelser til å betale renter på våre lån. Fylkesdirektøren foreslår derfor å ta bort denne handlingsregelen.

Handlingsregelen for rentebufferfondet sier at rentebufferfondets størrelse har et «tak» på 3 % av den andelen av låneporteføljen som ikke er sikret eller maksimalt 200 millioner kroner. Rentebufferfondet er en del av disposisjonsfondet vårt, og fylkesdirektøren foreslår derfor at denne handlingsregelen fjernes og innarbeides i måltall for disposisjonsfond.

Måltallet for fritt disposisjonsfond sier at det over tid bør utgjøre 4 % av brutto driftsinntekter. Når vi innlemmer rentebufferfondet i måltallet for disposisjonsfondet, bør vi endre måltallet fra fritt disposisjonsfond til hele disposisjonsfondet. Rentebufferfondet utgjør i dag ca. 2 % av brutto driftsinntekter, og fylkesdirektøren mener at fondet bør ligge på minimum dette nivået også fremover. I dag utgjør ca. 30 % av disposisjonsfondet midler til bestemte formål. Fylkesdirektøren ser at handlingsrommet er mindre enn tidligere og det er viktigere å ha midler til uforutsette hendelser. Fylkesdirektøren foreslår at måltallet for disposisjonsfondet over tid bør utgjøre 8 % av brutto driftsinntekter. Det presiseres at dette gjelder da for samlede disposisjonsfond.

Fylkesdirektørens reviderte forslag til finansielle måltall framgår av tabellen under:

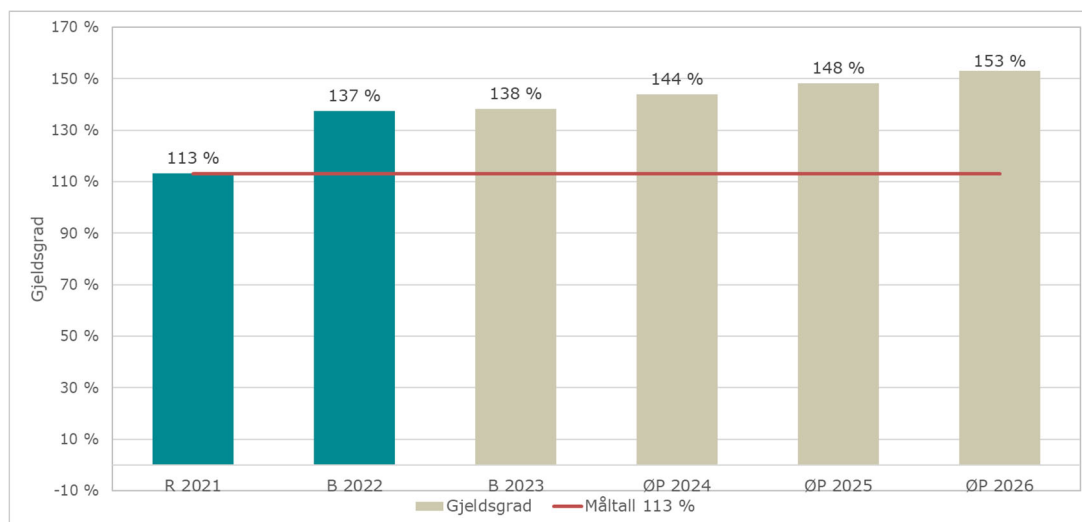
Tabell 2.10 Finansielle måltall

Finansielle måltall	Gjeldsgrad	Gjeld som belaster driftsøkonomien, bør over tid ikke utgjøre mer enn 113 % av brutto driftsinntekter
	Netto driftsresultat	Netto Driftsresultat bør være på minst 4 prosent av brutto driftsinntekter
	Disposisjonsfond	Disposisjonsfond bør over tid utgjøre 8 prosent av brutto driftsinntekter

Gjeldsgrad

Måltall om gjeldsgrad er viktig for at vi skal sikre kontroll over finansutgiftene. Innfrielse av måltallet avhenger av investeringsnivået og lånefinansiering av investeringer.

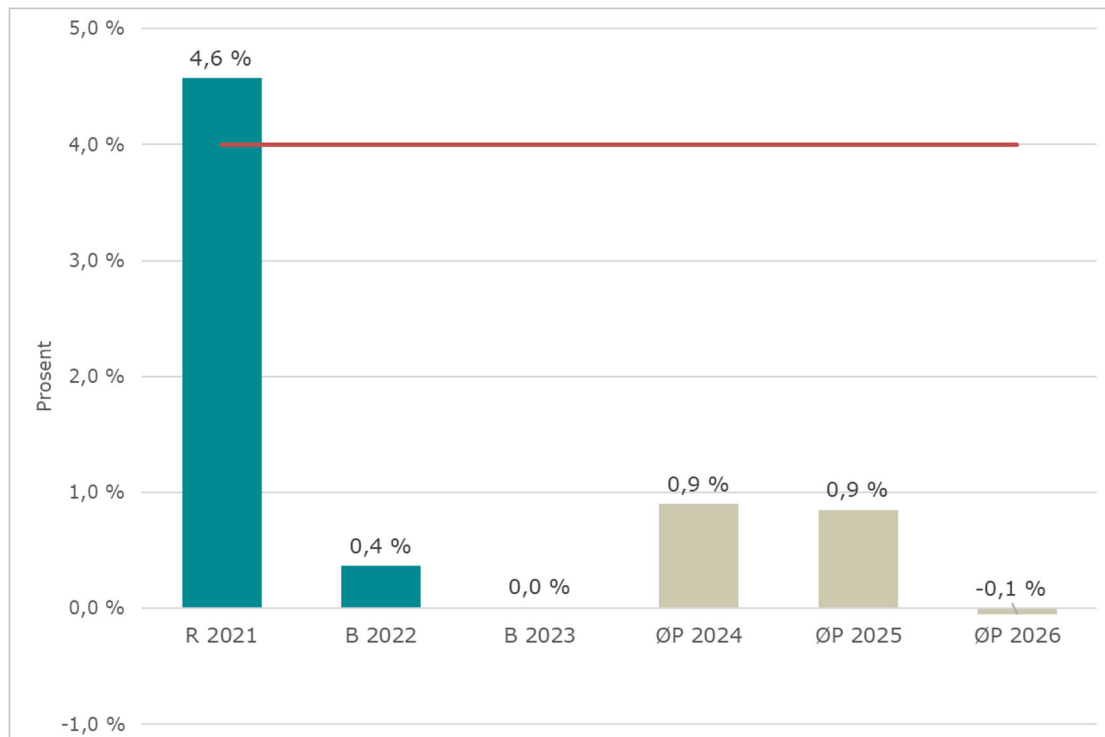
I 2021 var gjeldsgraden på samme nivå som målet på 113 %. Måltallet vårt er langt over gjennomsnittlig gjeldsgrad for alle fylkeskommuner, som var 77 % ved utgangen av 2021. Gjeldsgraden stiger fra 138 % i 2023 til 153 % i 2026. Dette betyr at vi har et for høyt investeringsnivå som finansieres med låneopptak. I 2023 ligger vi 2,4 milliarder kroner over måltallet for gjeldsnivå. Dette stiger til 3,8 milliarder kroner i 2026.

Figur 2.1 Gjeldsgrad og måltall, 2021 – 2026

Netto driftsresultat

Måltall om netto driftsresultat og disposisjonsfond gir en indikasjon på hvor stort handlingsrom vi har for uforutsette hendelser og muligheten for å ta opp nye lån.

Figur 2.2 Netto driftsresultat

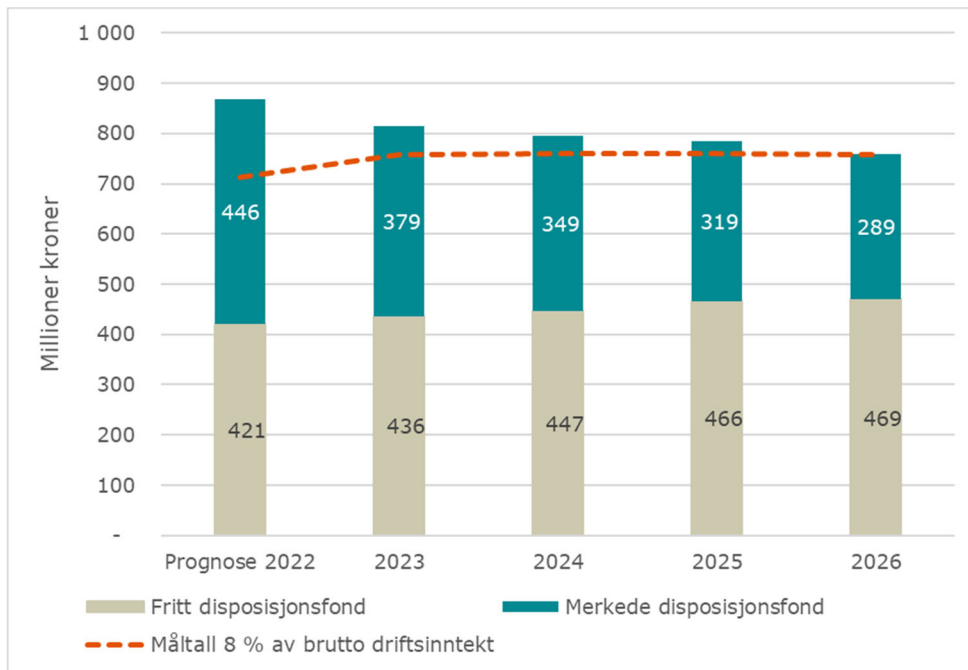
Inntektene til fylkeskommunen er relativt stabile, mens utgiftene, spesielt finanskostnadene i form av renter og avdrag øker urovekkende. I økonomiplanperioden har fylkesdirektøren foreslått å redusere avdelingenes rammer med 49 millioner kroner i 2023, 153 millioner kroner i 2024 og 202 millioner kroner i 2025 og 2026. Dette for å finansiere nye behov i økonomiplanperioden. Blant annet har vi kompensert vedlikeholdet av våre veier med 83 millioner, for å dekke noe av prisveksten ut over det som gis i kommunal deflator i statsbudsjettet. Samferdsel er styrket med 64 millioner kroner for å dekke deler av kostnadsøkningene på samferdselsområdet.

Selv om vi har gjort dette, viser netto driftsresultat at vi ikke har muligheter til å nå måltallet på 4 %. For å nå målsettingen om et netto driftsresultat på 4 % av brutto driftsinntekter må tjenesteproduksjonen reduseres med ca. 380 millioner kroner i 2023. Det er derfor behov for å jobbe langsiktig med omstilling av fylkeskommunen slik at økonomien får en mer bærekraftig utvikling.

Disposisjonsfond

Fylkesdirektøren foreslår å endre måltallet for fritt disposisjonsfond på 4 % til 8 % for hele disposisjonsfondet. Dette med bakgrunn i at budsjett- og regnskapsforskriften ikke skiller på merkede eller fritt disposisjonsfond ved strykninger. Med et måltall på 8 % av brutto driftsinntekter må vi ha et disposisjonsfond på 757 millioner kroner i 2023. Disposisjonsfondet ligger høyere enn måltallet i hele planperioden. Bruk av disposisjonsfond vil innebære at netto driftsresultat blir tilsvarende redusert, og reduserer den økonomiske handlefriheten vi har i dag til å kunne dekke uforutsette engangsutgifter.

Figur 2.3 Disposisjonsfond

KAPITTEL 3

Klimabudsjett

3. Klimabudsjett

Klimabudsjett er et viktig verktøy for å få oversikt over klimatiltakene som trengs for å nå våre utslippsmål. På sikt skal det kunne brukes til reel resultatstyring. Det er derfor viktig i klimabudsjettarbeid å skille tydelig mellom "gryteklare" tiltak som kan anses å ha effekt i økonomiplanperioden og tiltak som kan anses å ha en effekt, men som ikke er klar til å iverksettes på grunn av manglende virkemidler eller andre årsaker. I arbeidet med klimabudsjett legger vi til grunn veileder om klimabudsjett fra Kommunesektorens interesseorganisasjon (KS).

Trøndelags strategi for klimaomstilling ble vedtatt av fylkestinget i oktober 2020, fylkestingssak 97/20. Strategiens målsetting om halvering av klimagassutslipp innen 2030 gjelder for fylket og for fylkeskommunens egen virksomhet. I behandlingen av utfordringsdokumentet til økonomiplanen, fylkestingssak 71/21, forsterket fylkestinget ambisjonene for klimabudsjettet: Klimabudsjettet skal være et styringsverktøy med konkrete tiltak for å nå klimamål i klimastrategien, og skal omfatte hele det trønderske samfunnet. I fylkestingsak 115/21 ba fylkestinget om å legge frem konkrete forslag på tiltak på hva som skal til innenfor fylkeskommunens egen organisasjon for å nå målene i 2030. Vi velger å bruke 2020 som referanseår for målet om å kutte 50 % av utslippene. Dette fordi det ikke foreligger et klimagassregnskap for virksomheten i andre referanseår som 1990 eller 2009. Det legges her fram en framskrivning som viser hva som kan gjøres for å nå målsetting om å halvere utslippene fra fylkeskommunens virksomhet. Framskrivningen er ikke basert på vedtatte tiltak.

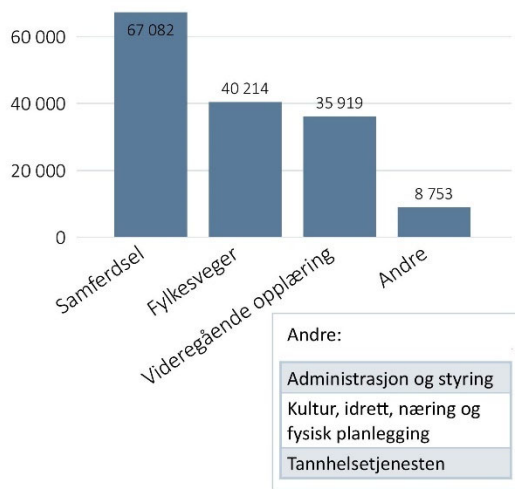
Det finnes ulike metoder for beregning av klimafotavtrykk, der alle har fordeler og ulemper. Det finnes ingen standard for klimagassregnskap for virksomheter. Hvis beregningen er gjort med utgangspunkt i fysiske størrelser (drivstoff/energiforbruk) er det mer presist. Når regnskapstall legges til grunn for beregningen reduseres sjansen for underrapportering, men dette fører til et presisjonstap. Videre er det en årelang diskusjon knyttet til omregningsfaktor for strømforbruk. Å sette klimagassutslipp fra strømforbruk til 0, kan begrunnes i installert effekt av vannkraft i Norge. Etersom norsk kraftsystemet er integrert i det nordiske/europeiske markedet så kan utslippsfaktoren fra en nordisk/europeisk strømmiks også begrunnes.

Status utslipp Trøndelag fylkeskommune

Beregninger av klimagassutslippene fra Trøndelag fylkeskommunes egen virksomhet har blitt utarbeidet av konsulentselskapet Asplan Viak i modellen Klimakost. Denne modellen benytter innrapporterte KOSTRA-tall og beregner utslipp ut fra økonomiske verdier. Modellen Klimakost benyttes av mange bedrifter, kommuner og fylkeskommuner. Beregningene gjelder for drift og investeringer.

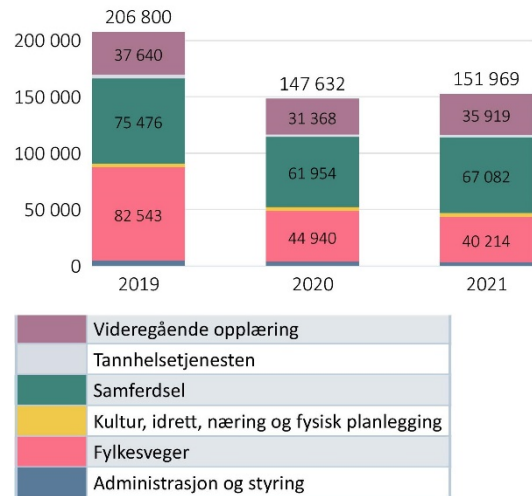
Det samlede klimafotavtrykket fra fylkeskommunens virksomhet i 2021 var om lag 152 000 tCO₂. Dette utgjør fem prosent av klimagassutslippene i Trøndelag fylke. Det er utslipp fra kollektivtransporten, drift og investering på fylkesvei og bygg og vedlikehold av videregående skoler som er de tre største utslippssektorene for fylkeskommunens virksomhet. Disse tre utgjør 94 % av alle utslippene fra Trøndelag fylkeskommune. Dermed må de største klimagrepene skje innenfor disse sektorene dersom mål om 50 % kutt skal nås.

Klimagassutslipp etter funksjon i 2021, tonn CO2 ekv

Figur 3.2 Klimagassutslipp fra kollektivtilbudet, drift og investering fylkesveg og drift og investering av skolebygg.

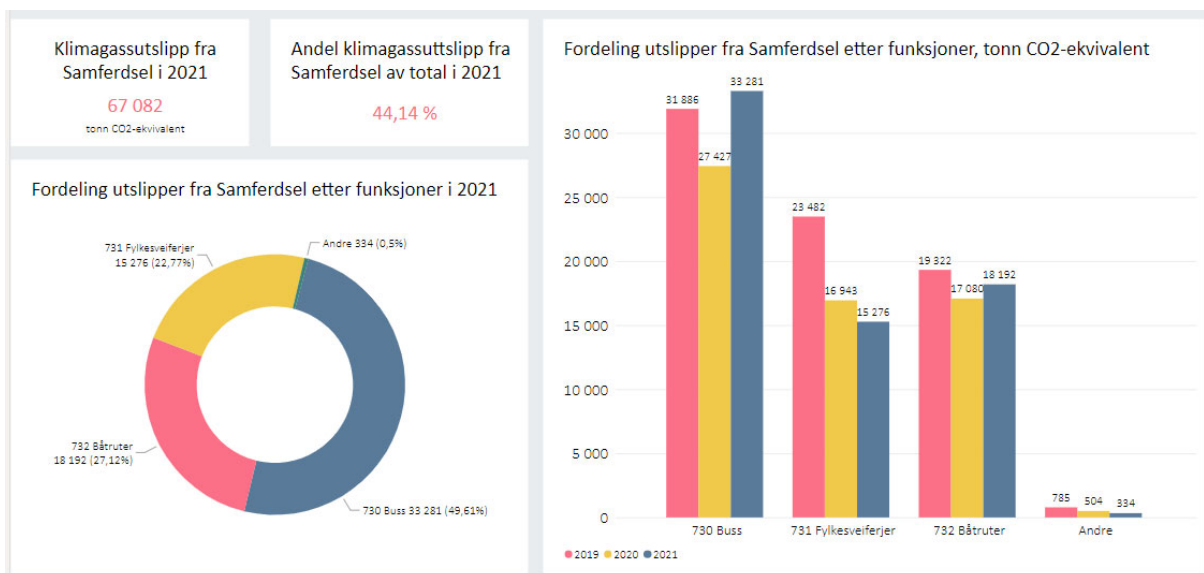
Klimagassutslipp etter funksjoner og år, tonn CO2-ekv

Figur 3.1 Klimafotavtryksberegning for fylkeskommunens virksomhet 2019-2021

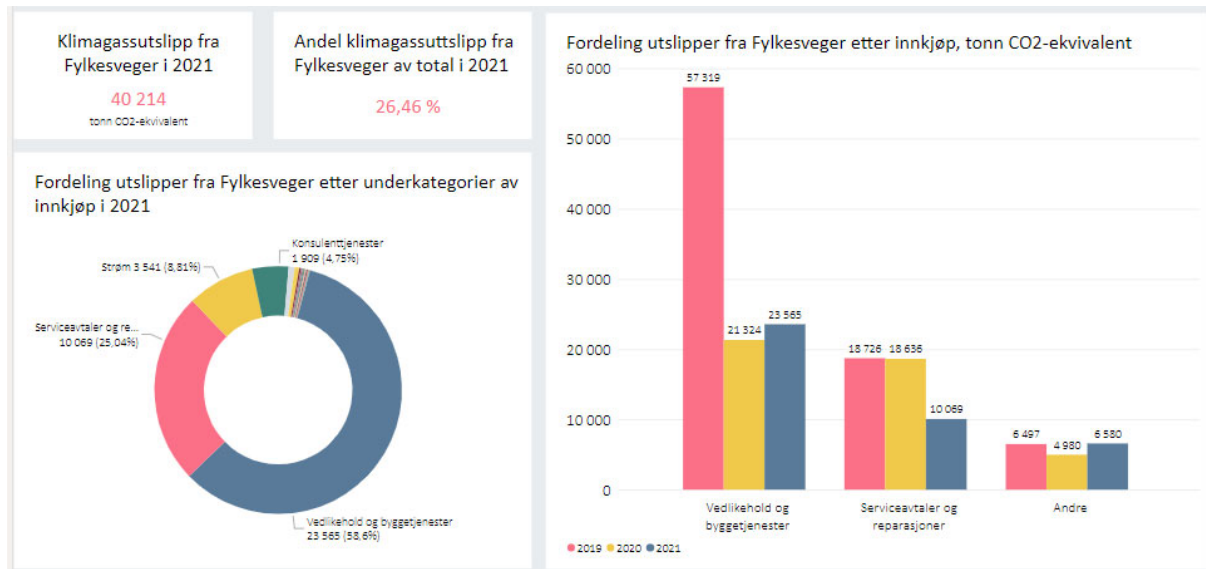
Klimafotavtryksberegningen for Trøndelag fylkeskommune viser en reduksjon fra 2019 til 2021 (Figur 3.1). Dette henger i hovedsak sammen med et lavere investeringsnivå på fylkesveger på i overkant av en milliard kroner. Videre har nedstengningene i forbindelse med korona-pandemien også en effekt på klimafotavtrykket for 2020.

Kollektivtransporten utgjør om lag halvparten av utslippene fra Trøndelag fylkeskommune. De samlede utslippene har siden 2019 blitt redusert med 8 394 tonn CO2ekv, eller 11%. Klimafotavtrykket fra busstilbudet står for halvparten av de samlede utslippene fra kollektivtransport og har økt siden 2019. Båtruter og fylkesvegferger står for 27% og 23%.

Figur 3.3 Klimagassutslipp fra kollektivtilbudet

Fylkesveger står for rundt en fjerdepart av utslippene fra fylkeskommunens virksomhet. Klimagassutslippene er knyttet til investering, drift og vedlikehold av fylkesveg. Den største bidragsyteren er investeringskontraktene med omtrent 40% av de totale utslippene. Deretter bidrar driftskontraktene med omtrent 35% og asfaltkontraktene med omtrent 23%. Legger vi europeisk strømmiks til grunn, forskyves fordelingen en del og strømforbruket alene utgjør 17% av de totale utslippene.

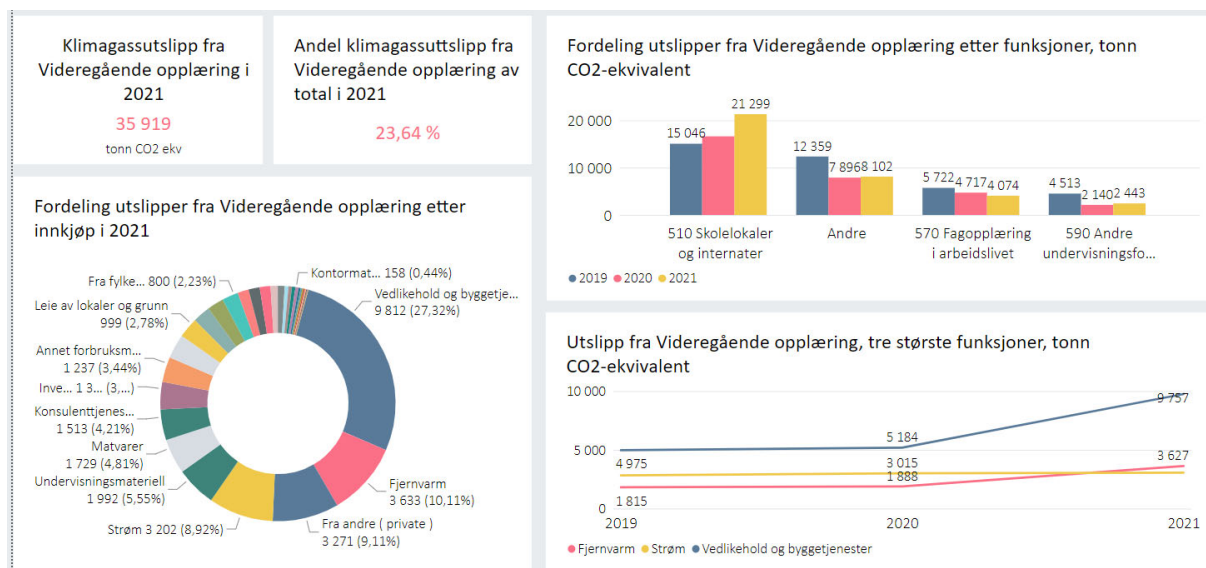

Figur 3.4 klimafotavtrykk fra aktivitetene i avdeling veg

I forbindelse med overgangen fra Statens vegvesen til fylkeskommunene så ble det en stor reduksjon i investeringsregnskapet på fylkesveg fra 2019 til 2020. Dette avspeiler seg i beregningen av klimafotavtrykket fra avdeling veg. Aktivitet knyttet til investering og vedlikehold av vegnettet medfører klimagassutslipp, og et redusert investeringsnivå vil også medføre reduserte utslipp. Reduksjonen i utslipp er likevel ikke et resultat av målrettet klimaarbeid.

Knyttet til forvaltning, drift og utvikling av eiendomsmassen for videregående opplæring oppstår en fjerdel av utslippene fra fylkeskommunens virksomhet. Av dette er 59 % av utslippene fra vedlikehold og investeringer knyttet til skolebygg. Denne posten øker med 42 % fra 2019, noe som er avhengig av aktivitet i byggefase.

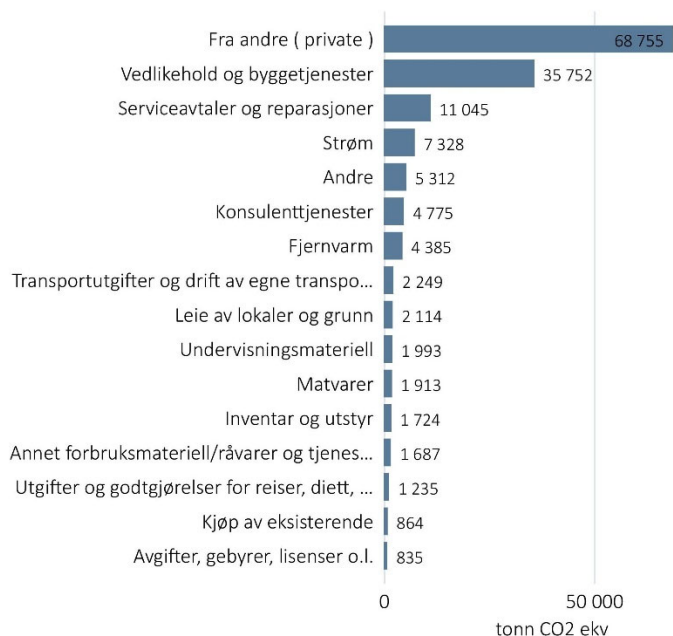

Figur 3.5 Klimafotavtrykket fra videregående opplæring

Det som har desidert størst påvirkning på klimafotavtrykket til fylkeskommunens virksomhet er innkjøp av kollektivtilbudstjenester (kjøp fra andre (private)). Figur 3.6 viser at deretter er det innkjøp til fylkesvegavdelingen, både vedlikehold og byggetjenester, men også serviceavtaler og reparasjoner. Vedlikehold og byggetjenester knyttet til videregående skoler utgjør også en viktig andel. Strøm og fjernvarme er viktige utslippsposter. Det samme er transportutgifter, matvarer og inventar og utstyr. Dette viser at en tilnærming der fylkeskommunen tar i bruk virkemidler knyttet til innovative offentlige anskaffelser, klimakrav i anbud og vektning av klima og miljø er en effektiv strategi for å redusere egne utslipp. Samtidig er dette en tilnærming som kan bidra til å utvikle og styrke lokalt og regionalt næringsliv i det grønne skiftet.

Fordeling etter innkjøp, tonn CO2 ekv

Figur 3.6 Klimafotavtrykket i fylkeskommunens virksomhet sortert etter innkjøpskategorier

Framskrivning av klimagassutslipp fra Trøndelag fylkeskommune mot 2030

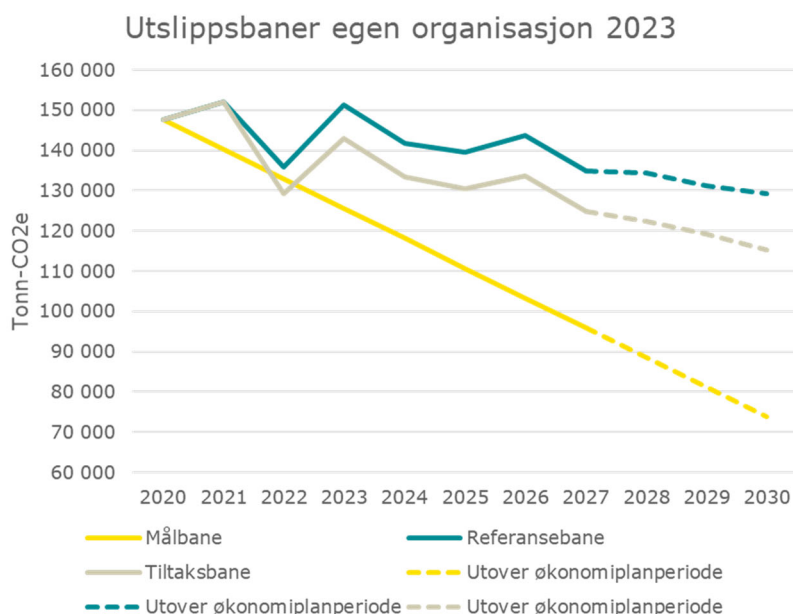
For å redusere fylkeskommunens klimafotavtrykk fra egen virksomhet med 50% innen 2030 så må følgende satsningsområder systematisk forsterkes:

- 1) INNKJØP av varer, produkter og tjenester:
  - a. Klimakrav som stadig skjerpes til nybygg og vedlikeholdstjenester.
  - b. Klimakrav som stadig skjerpes for veg- og anleggsdrift og investering
  - c. Anskaffe nullutslippskjøretøy i egen virksomhet
  - d. Innføre klimakrav som skjerpes framover mot 2030 ved innkjøp av forbruksmateriell som matvarer og kontorrekvisita
- 2) NULLUTSLIPPSTEKNOLOGI i samferdselstjenester:
  - a. Innfasing av nullutslipps-hurtigbåt fra 2028
  - b. Ytterligere fergeforbindelser elektrifiseres fra 2025
  - c. Buss og andre mobilitetstjenester
- 3) ENERGI:
  - a. Redusere energiforbruk
  - b. Energieffektivisere egne bygg
  - c. Utnytte egne bygg til å produsere energi (strøm/termisk)

Tiltakene vil kreve en samordnet innsats mellom avdelingene. Fylkeskommunen kan ta i bruk virkemidler som Innovative offentlige anskaffelser, Grønn Plattform, EU Horizon Europe og andre virkemidler innenfor forsknings- og innovasjonssystemet for næringsutvikling.

Utslippsbaner er en mye brukt metode for å visualisere effektene av systematisk klimaarbeid. Svakheten med metoden er at tiltak som vi ikke kan beregne en eksakt klimagevinst av, ikke fanges opp i utslippsbanene.

Utslippsbanene i Figur 3.7 tar utgangspunkt i beregningene fra Asplan Viak om klimagassutslippene fra fylkeskommunens egen virksomhet i 2020/2021. For alle beregninger av klimagassutslipp vil det være usikkerhet. Klimakost baseres på innrapporterte økonomiske verdier for beregning av klimagassutslipp.

Figur 3.7 Klimagassutslipp og utslippsbaner Trøndelag fylkeskommunes 2020-2030

Målbanen viser utviklingen i klimagassutslipp som er nødvendig for at vi skal nå våre langsiktige mål om en halvering av klimagassutslipp fra egen virksomhet innen 2030 sammenlignet med 2020. Det er ulik modenhet i organisasjonen knyttet til formulering av målsettinger.

- Seksjon eiendom har en ambisjon om klimanøytral bygningsdrift innen 2030
  - Økt fokus på klimafotavtrykk i all byggevirksomhet, med krav til nye materialer, ombruk/ sirkulæritet og byggeplass. Dette betyr krav om 50% reduksjon i klimafotavtrykk innen 2025 og 70-75% innen 2030, sammenlignet med 2015.
- Avdeling veg vil fortsette å utvikle sitt klimagassregnskap og begynne å se på mulighetene for å ta i bruk elektriske anleggsmaskiner innenfor miljøpakken.
- Avdeling samferdsel har ikke etablert avdelingsspesifikke målsetninger for klimagassutslipp. Utslippene innenfor avdelingens ansvarsområde genereres i all hovedsak av driften av kollektivtransport som AtB anskaffer. Fylkesdirektøren har kun oversikt over direkte driftsrelaterte utslipp. AtB sine anskaffelser er styrt av mandat fra fylkestinget.
  - Først mot slutten av perioden vil det komme anbud som krever anvendelse av nullutslippsteknologier. Krav om i hovedsak nullutslipp vil gjelde for anbudsutlysning av ferjekontrakter fra 2023, hurtigbåtkontrakter fra 2025, samt bussanbud og delvis i region fra 2025.

Referansebanen viser utviklingen i klimagassutslipp fra egen virksomhet uten at det gjennomføres tiltak. Referansebanen tar utgangspunkt i drifts- og investeringsbudsjettet i økonomiplan 2023-2026. Det er antatt en generell nedgang på grunn av mindre reiseaktivitet, økt andel elektriske personbiler i egen bilpark ([krav om nullutslippskjøretøy i offentlige anskaffelser](#)) og generelt lavere utslipp fra materialer brukt på veg og i bygg. Utover dette påvirkes referansebanen sterkt av investeringsbudsjettet. Toppene i referansebanen 2023 og 2026 skyldes at det planlegges noe høyere investeringer i disse årene enn årene rundt.

Tiltaksbanen viser utviklingen i klimagassutslipp *hvis* det gjennomføres ytterligere tiltak enn det vi regner med uansett kommer til å skje i referansebanen. Tiltaksbanen viser antatt effekt av klimanøytral drift av alle fylkeskommunens eiendommer, i tillegg til skjerpede krav til både byggeplasser og veganlegg. Effekten av å stille strengere krav til bærekraft/reduerte klimagassutslipp ved innkjøp av forbruksmateriell, øke andelen elektriske kjøretøy i egen bilpark og ytterligere reduksjon av reisevirksomhet. Utfordringer knyttet til elektrifisering av ferger og utvikling av nullutslippshurtigbåt gjør at reduksjonen i utslipp fra nye anbud fra og med 2025 er mindre enn tidligere antatt. Alle tiltakene i tiltaksbanen er ikke ferdig utredet eller politisk vedtatt, så dersom disse skal gjennomføres må det komme tydeligere styringssignal om at dette skal prioriteres.

Usikkerheter og metodiske utfordringer

Det foreligger ingen standard for utarbeidelse av klimaregnskap/klimafotavtrykk for virksomheter eller organisasjoner. De to metodikkene som har ligget til grunn for fylkeskommunens klimafotavtrykk i 2018-2021 har begge fordeler og ulemper. KlimaKost-metoden legger økonomiske verdier til grunn og gjør antagelser om utslippsintensiteter basert på gjennomsnittlig utslipp fra sektoren over tid på nasjonalt nivå. Dette gjør at det blir vanskelig å se effektene av pilotprosjekter eller konkrete tiltak som blir gjennomført.

KAPITTEL 4

Administrativ og politisk virksomhet

4. Administrativ og politisk virksomhet

4.1. Driftsbudsjett og økonomisk situasjon

4.1.1. Politisk ledelse og kontroll

Politiske ledelse og kontroll er godtgjørelser til politikere og utgifter til politisk arbeid og revisjon. Det er foreslått en driftsramme på 59,4 millioner kroner for politisk ledelse og kontroll i 2023, en økning på 0,5 millioner kroner (0,9 %) i forhold til fremskrevet økonomiplan 2022-2025. Det er kompensert for lønns- og prisvekst og pensjonsutgiftene har blitt noe lavere. Det er innarbeidet et generelt effektiviseringskrav på 1,2 millioner kroner årlig i perioden.

Tabell 4.1 Budsjettamme politisk ledelse og kontroll

Tiltak	Politisk ledelse og kontroll	2023	2024	2025	2026
Tall i 1000 kroner					
	Fremskriving økonomiplan	58 915	58 358	57 965	57 965
1	Redusert sats KLP og SPK	-162	-162	-162	-162
2	Lønnsvekst	1 714	1 714	1 714	1 714
3	Prisvekst	152	152	152	152
4	Omstilling og effektivisering	-1 198	-1 198	-1 198	-1 198
Sum politisk ledelse og kontroll		59 421	58 864	58 471	58 471

4.1.2. Administrativ virksomhet

Driftsrammen for administrativ virksomhet gjelder de to administrasjonsavdelingene, dvs. organisasjon og eiendom samt økonomi og digitalisering. Seksjon tannhelse, som hører inn under avdeling organisasjon og eiendom, beskrives i eget kapittel 8. Det er foreslått en driftsramme på 458,8 millioner kroner for administrasjon i 2023, en økning på 25,6 millioner kroner (5,9 %) i forhold til fremskrevet økonomiplan 2022-2025.

Budsjettammen er i 2023 økt med 5,8 millioner kroner til ulike IT sikkerhetsløsninger. Videre er det foreslått 4 millioner kroner til oppstart av digitaliseringsprogram i 2023 og dette trappes opp til 8,5 millioner kroner årlig fra 2024. Det er også foreslått midler til å få på plass en helhetlig internkontroll slik kommuneloven krever og dette må settes i system i virksomhetsstyringen. Det er kompensert for lønnsvekst, mens prisvekst er delvis kompensert. Pensjonsutgiftene har blitt noe lavere. Det er innarbeidet et generelt effektiviseringskrav på 8,7 millioner kroner årlig i perioden.

Tabell 4.2 Budsjettamme administrasjon

Tiltak	Administrasjon	2023	2024	2025	2026
Tall i 1000 kroner					
	Fremskriving økonomiplan	433 227	425 099	420 586	420 586
5	Lønnsvekst	11 343	11 343	11 343	11 343
6	Prisvekst	427	427	427	427
7	KLP og SKP, pensjon, reduserte satser	-5 145	-5 145	-5 145	-5 145
8	FDV av skolebygg tilført seksjon eiendom fra avd. utdanning og kompetanse	15 806	15 806	15 806	15 806
9	Omstilling og effektivisering	-8 669	-8 669	-8 669	-8 669
10	IT sikkerhetsløsninger	5 800	5 800	5 800	5 800
11	PC'er og mobiler - fellesordning	5 000	5 000	5 000	5 000
12	PC'er og mobiler - fellesordning, finansiering alle avdelinger	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
13	Digitaliseringsprogram	4 000	8 500	8 500	8 500
14	Virksomhetsstyring og internkontroll	2 000	4 000	4 000	4 000
Sum administrasjon		458 789	457 161	452 648	452 648

4.2. Strategier, satsningsområder og prioriteringer

4.2.1. Samfunns- og arbeidsliv i endring

Trøndelag fylkeskommunes strategier for administrasjonen skal understøtte målene i overordnede strategier som for eksempel Trøndelagsplanen. Fylkeskommunen er opptatt av det helhetlige aspektet med bærekraft som påvirker samfunnsutviklerollen, tjenestene, miljøet, virksomhetsstyring og menneskene. Det innebærer at vi må ha en organisasjon med gode vilkår og

som støtter opp under fylkeskommunens ansvar. Som arbeidsgiver vil vi sørge for anstendige arbeidsvilkår, et helsebringende arbeidsmiljø og ta ansvar for de menneskelige ressursene i virksomheten.

Stramt arbeidsmarked, krav om og behov for å effektivisere prosesser og tjenester vil gjøre at den teknologiske utviklingen og krav om digital transformasjon vil øke i tiden framover. Teknologi og digitalisering kan bare bli vellykket om menneskene og kulturen støtter endringene. Det må også investeres i digitale systemer der både økonomisk og menneskelige ressurser er nødvendig.

Begrenset tilgang på kompetanse gjør at fylkeskommunen må være attraktiv som arbeidsgiver, videreutvikle egne ansatte og se på hele arbeidskraftreserven i samfunnet som en mulig rekrutteringskilde.

Nye virtuelle og hybride arbeidsmåter er blitt tatt i bruk og ansatte ønsker fleksibilitet i når og hvor arbeidet skal utføres. Innenfor de nye rammene blir det derfor viktig å ha tillitsbasert ledelse og skape samhandlingskraft i kulturen for å utvikle medarbeiderdrevet innovasjon.

Fylkeskommunen vil utvikle partssamarbeidet til å bli en kraft for utvikling av tjenester og samfunnsoppdraget.

4.2.2. Tiltak for å møte endringen i samfunns- og arbeidsliv

Utvikling av innovasjonskultur og operasjonisering av digitaliseringsstrategien

Både i det privat og offentlige har det vært en omfattende digitaliseringsprosess. Samfunnsgevinsten av digitalisering antas å være stor. Av de offentlige har staten vært i førersetet og digitalisert flere tjenester mot innbyggerne. Dette gir store gevinster og sannsynligvis er de kvalitative gevinstene størst.

Digitalisering fører ofte med seg bruk av personopplysninger. Det er viktig at digitalisering ikke skjer på bekostning av personvernet, men ser personvernet som en samfunnsverdi¹ til beste for innbyggerne. Fylkeskommunen jobber med å ha god kompetanse på personvern i hele organisasjonen og i digitaliseringsarbeidet.

Det er nødvendig å ha både mål for og styre digitaliseringen. Trøndelag fylkeskommune vedtok derfor sin digitaliseringsstrategi i juni 2022. Ambisjonsnivået for digitalisering er høyt når det gjelder digital modenhet, digital kultur og digitale løsninger. Vi må jobbe både strategisk, kulturelt og operativt for å nå målene. Strategien har fem satsingsområder:

1. Brukerfokus
2. Kultur, kompetanse og ledelse
3. Samhandling
4. Datadrevet utvikling
5. Bærekraft

Trøndelag fylkeskommune vil ha en organisasjonskultur som blant annet er preget av medarbeiderdrevet innovasjon. Fylkesdirektøren vil koble arbeidet med å etablere en slik kultur i sammenheng med digitaliseringsstrategien, selv om innovasjon favner bredere enn å digitalisere prosesser og tjenester.

Arbeidet med medarbeiderdrevet innovasjon og operasjonisering av digitaliseringsstrategien, skal være systematisk og involvere medarbeiderne og brukere. Fylkeskommunen skal også ha tydelig struktur, klare prioriteringer, samt måling og synliggjøring av suksess. Det fordrer tilstrekkelig investering i økonomiske og menneskelige ressurser. Det avsettes 4 millioner kroner i 2023 og det trappes opp til 8,5 millioner kroner fra 2024 til dette formålet.

---

¹ NoU 2022:11 Ditt personvern – vårt felles ansvar

Fylkesdirektøren vil organisere innovasjon og digitalisering som et program, med egen programleder. I tillegg vil ansatte kunne søke og få oppgaver fra programmet i deler av sine stillinger, både lede prosesser og produsere løsninger. Andre fagpersoner vil bidra i de ulike prosjektene etter behov.

Utvikling av organisasjonspolitikken

Gjennom året 2022 har en partssammensatt gruppe revidert fylkeskommunens arbeidsgiverpolitikk, nå organisasjonspolitikken. Organisasjonspolitikken skal bidra til at fylkeskommunen skal være en attraktiv arbeidsgiver der en beskriver ønsket organisasjonskultur, med vekt på medarbeiderskap, tillitsbasert ledelse og mangfold. Videre beskriver organisasjonspolitikken de største utfordringene organisasjonen har framover og hvilke satsningsområder som blir viktige. Organisasjonspolitikken vedtas i Fylkestinget i oktober og fylkesdirektøren vil utarbeide en plan for implementering som vil medføre tiltak på alle nivå i organisasjonen.

En god organisasjonskultur bidrar til at vi kan møte den økende konkurransen om arbeidskraft bedre. Å opparbeide et godt omdømme, ha gode muligheter for kompetanseutvikling og tilby spennende arbeidsoppgaver som en regional samfunnsutviklingsaktør vil gjøre fylkeskommunen attraktivt for arbeidssøkende.

Et av tiltakene som blir vurdert er å være mer aktive på karriere- og næringslivsmesser for å nå mulige søkere tidlig. Dette krever investering i standsmaterialer og kostnader til deltakeravgifter. Like viktig er det å beholde medarbeidere og tilby kompetanseheving/etterutdanning for å sikre at medarbeiderne og organisasjonen har riktig kompetanse.

Kompetanseutvikling

Trøndelag fylkeskommune har kompetanseintensive arbeidsplasser og utvikling av egne ansatte er viktig for å dekke kompetansebehov framover. Læring på arbeidsplassen er en viktig del av kompetanseutviklingen, og ny teknologi har gjort det mulig å gjøre læring mer tilpasset individuelt.

I 2022 vil lederutviklingsprogrammet for rektorer, seksjonsledere og direktører være ferdig. Det skal lages en plan for lederopplæring for våre mellomledere på lavere nivå. Teamledere og avdelingsledere på skole er en stor gruppe på 200 – 240 stykker hvor den faglige opplæringen først og fremst vil skje gjennom digitale møter/webinarer og omhandle tema som er grunnleggende for ledere på det nivået. Det er et mål å få til en slik opplæring i løpet av 2023.

Rapport fra avvikssystemet viser at ansatte som jobber i avdelinger for særskilt tilrettelagt opplæring (STO) er utsatt for hendelser som for eksempel lett vold og trakassering. Avdelingene jobber kontinuerlig med kompetanseutvikling og forebygging av slike hendelser. Fylkesdirektøren har gått inn på et samarbeid der ulik kompetanse internt og bedriftshelsetjenesten skal gjennomføre pilot på noen skoler for å utvikle helsefremmende arbeidsmiljø på STO-avdelingene.

Fylkesdirektøren har ikke funnet rom for å avsette nye midler til å finansiere en Offentlig sektor doktorgrad (OFFPHD) i kommende 4 års periode, men vil vurdere om det er mulig å finansiere dette innenfor gjeldende budsjettammer. Kostnaden er anslått til 700 000 kroner for fylkeskommunen. I tillegg forutsettes finansiering via Forskningsrådet. Fylkesdirektøren vil også forsøke å skaffe midler eksternt, for å realisere flere OFFPHD for medarbeidere i TRFK.

Utvikle praksisnært partssamarbeid i skolene

Partene² i fylkeskommunene er enige om at det er viktig med utviklingsorientert partnerskap mellom arbeidsgiver, tillitsvalgte og vernetjenesten for å lykkes med blant annet tillitsbasert ledelse, medarbeiderskap, utvikling og innovasjon. Høsten 2021 og våren 2022 ble det i samarbeid med SINTEF gjennomført et FoU-prosjekt i sentraladministrasjonen; «Trening i driftsnært partssamarbeid». Sluttrapport fra SINTEF ferdigstilles høsten 2022, og vil gi en forskningsmessig analyse av hva som kjennetegner tillitsbasert styring og hvilke gevinster som kan oppnås ved en slik styringsform, samt hvilke organisatoriske strukturer og praksiser for partssamarbeid som kan bidra til økt tillitsbasert styring.

---

² Partene er fylkesdirektør, hovedtillitsvalgte og fylkeshovedverneombud

Prosjektet er planlagt videreført i de videregående skolene. Oppstart er planlagt i løpet høsten 2022, og prosjektperiode vil minimum strekke seg ut 2023. Dette er et omfattende prosjekt hvor alle skolene i fylkeskommunen skal delta og vil kreve store ressurser, både økonomisk og personalmessig. SINTEF har antydnet at forskningen relatert til prosjektet kan være av internasjonal interesse, og vil bli publisert. I tillegg til egne ressurser, vil det bli søkt om ekstern delfinansiering av prosjektet.

Fortsettelse av prosjektet *Likestilt arbeidsliv*

Gjennom organisasjonsutviklingsprosjekt og sertifisering *Likestilt arbeidsliv* jobber Trøndelag fylkeskommune aktivt, systematisk og målrettet for å fremme likestilling og forhindre diskriminering, både internt i egen organisasjon og ved å stille krav til samarbeidspartnere. Se Fylkestingsak 115/21 15.12.2021 Økonomiplan kapittel 4.

Fylkeskommunen lever opp til verdiene «åpen og nysgjerrig i holdning» og «modig og ansvarlig i handling» bl.a. ved å være en rollemodell i sosialt bærekraftig virksomhetsstyring. Den demografiske utviklingen gjør at vi får økt press på å utnytte større deler av arbeidsstyrken. Trøndelag har et godt utgangspunkt, men også her er det nødvendig å sørge for at hele befolkningen får tilgang på god helse og utdanning og kommer i arbeid.

Også i Norge foregår det minoritetsdiskriminering i rekruttering. Innvandrere er overrepresentert i utsatte næringer, innvandrerkvinner har lav yrkesdeltagelse og transpersoner diskrimineres i norsk næringsliv. Tiltak for å nå klimamålene treffer ulikt for de ulike sosiale lag. Fylkeskommunen må bidra til at utviklingen i samfunnet kommer spesielt de mest sårbare og marginaliserte til gode.

Den partssammensatte arbeidsgruppen i prosjektet *Likestilt arbeidsliv* har foretatt en ståstedsanalyse og funnet at likestillingsperspektivet kan implementeres bedre både i fylkeskommunens rutiner og i systemer. Det vil bli laget en handlingsplan for syv innsatsområder. Endringer forstås og drøftes som en del av partssamarbeidet. Et av de foreslåtte tiltakene er tilbud om trainee-stillinger øremerket for personer med hull i CV, funksjonsnedsettelse eller minoritetsbakgrunn. Eventuelt inntak av trainee i 2023 må finansieres innenfor budsjettet. Ellers er det en ambisjon om en fast ordning med minimum to traineer hvert år fra 2024.

Retningslinjer for heltidskultur ble vedtatt i administrasjonsutvalget 21. juni 2022. Retningslinjene inneholder en veilederdel til skolene/seksjonene og heltidskultur vil diskuteres i lokale arbeidsmiljøutvalg, lokalt trepartssamarbeid og gjennom vernetjenesten for å evaluere om tiltakene som skolen/seksjonen setter i gang gir ønsket effekt. Vi vil gjennom sertifiseringsordningen *Likestilt arbeidsliv* utarbeide statistikk annethvert år, over hvor mange som til enhver tid jobber deltid. Fylkeskommunene skal lykkes med heltidskultur gjennom forankring i politiske vedtak, involvere de ansatte og sette heltidskultur på dagsorden

Onboarding/innfasing av nyansatte

Det er viktig og ha god og systematisk onboarding av nyansatte for å skape god tilhørighet og rask jobbmestring. Alternativt står en i fare for å miste nyansatte, spesielt der det er kamp om arbeidskraften. Onboarding starter før ansatt tiltrer jobben og varer 12 måneder i ulike faser.

Fylkesdirektøren prøver ut delvis digital onboarding for nye ledere. Forsøket skal utvides til også å gjelde for andre ansatte. Digital onboarding er kun en del av den oppfølging som trengs for nyansatte.

Trøndelag fylkeskommune vurderer å samarbeide med de andre fylkeskommunene om å lage felles systematikk og produsere digital opplæring for nyansatte.

Evaluerings av sentraladministrasjon

I løpet av året 2022 gjennomføres det en større evaluering av sentraladministrasjonen med ekstern bistand. Gjennom bred involvering av ansatte, eksterne samarbeidspartner og politisk nivå er målet å få et analysegrunnlag for å vurdere om sentraladministrasjonen er organisert riktig og har de rette forutsetningene for å oppfylle fylkeskommunens nåværende, men spesielt fremtidige rolle som samfunnsutvikler, tjenesteyter og forvalter.

Evalueringen vil ende opp i en skriftlig rapport som skal være til hjelp for videre utvikling av organisasjonen, og rapporten skal komme med konkrete forbedringsforslag. Fylkesdirektøren vil gjennomføre en involverende prosess i 2023 og vurdere og beslutte hvilke strukturelle og arbeidsmessige endringer som eventuelt skal gjøres.

4.2.3. Informasjonssikkerhet i usikker tid

Det digitale trusselbildet har endret seg gjennom årene med pandemi og vi er nå i en situasjon med krig i Europa. Alvorlige hendelser med store økonomiske konsekvenser har de siste årene vist at også norske kommuner og fylkeskommuner er mål for kriminelle aktører. Systematisk arbeid med informasjonssikkerhet er nødvendig for å unngå hendelser som fører til brudd på personvern, forringelse av tjenester, økonomiske tap og tap av omdømme.

Arbeidet med informasjonssikkerhet er virksomhetsstyring. For å nå sikkerhetsmålene i strategi for informasjonssikkerhet har arbeidet forankring i ledelsen, risikostyring tas inn i alle prosesser, og det jobbes kontinuerlig med sikkerhetskultur i hele organisasjonen. I årene framover vil arbeidet med å iverksette internkontroll for informasjonssikkerhet og personvern fortsette, samtidig som det jobbes kontinuerlig med sikkerhetskultur.

4.2.4. Fylkeskommunens rolle i samfunnsikkerhet

Samfunnsikkerhet er samfunnets evne til å verne seg mot og håndtere hendelser som truer grunnleggende verdier, funksjoner og setter liv og helse i fare. Samfunnsverdiene er liv og helse, natur og kultur, økonomi, samfunnsstabilitet (sosiale og psykologiske reaksjoner) og demokrati og styringsevne.

Samfunnsikkerhet er kjennetegnet av at mange aktører ivaretar ulike deler av arbeidet, både offentlige aktører på ulike nivå og private og frivillige organisasjoner. Samfunnsikkerheten påvirkes av utviklingen både i Norge og av globale utviklingstrekk. Det er en økning i digitale sårbarheter, IKT kriminalitet, endring i sikkerhetspolitisk situasjoner, et økt antall terroranslag med både politisk og hevnmotivert vold, samt økende antall naturkatastrofer og pandemier som påvirker Norge og fylkeskommunen på ulike nivå.

Trussel-meldinga fra PST per juni 2022 vurderer fortsatt som mulig, det vil si 40-60 % sannsynlighet for at høyreekstreme vil forsøke å utføre terrorhandlinger i Norge de kommende 18 månedene. Det siste året har det vært flere høyreekstreme angrepsplott i Europa rettet mot ungdoms- og videregående skoler. Derfor vurderes at skoler kan være mål for høyreekstremister i tillegg til hevnmotivert skoleskyting.

Det skjer en løpende rehabilitering av fylkeskommunens videregående skoler i tillegg til bygging av nye skoler. De viktigste konsekvensreducerende tiltak ved skoleskyting og andre tilsiktede voldshendelser er talevarslingsanlegg og gode rømme/barrikaderingsmuligheter. Slike tiltak skal ivaretas fra oppstart ved planlegging av nye skoler, og inngå ved rehabilitering av bygninger. Kostnader for slike tiltak skal inngå i totalbudsjettet for nybygg og rehabilitering av skoler.

Øvelser er en læringsarena som skal bidra til at ledere, ansatte og elever kjenner sin rolle og oppgavene i en krisesituasjon. Øvelsene skal ta utgangspunkt i ROS-analyse og hendelser med høy eller middels risiko. Samfunnsikkerhetsinstruksen stiller krav til evaluering av øvelser, samt at forbedrings- og læringspunkter følges opp og konkretiseres i beredskapsplaner og handlingsplaner med forebyggende- og konsekvensreducerende tiltak som skal gjennomføres. Forebygging av utenforskap og mobbing er viktige tiltak for å redusere muligheten for hevnmotivert vold på skoler og arbeidsplasser.

Gjennomføring og oppfølging av ROS-analyser med beredskapsplaner og øvelser blir dokumentert i det digitale beredskaps- og krisehåndteringssystemet CIM. Systemet er foreløpig ikke tilpasset alle fylkeskommunens ansvarsområder, og det må regnes med kostnader knyttet til den videre prosessen.

4.2.5. Utarbeide helhetlig internkontroll og kvalitet som en del av virksomhetsstyringen

Kommuneloven § 25-1 setter tydelig krav til hva som skal være en del av fylkeskommunens internkontroll, både for ulike sektorer og den sentrale administrasjonen. Fylkesdirektøren vil derfor opprette et prosjekt for å evaluere og forbedre den sektorovergripende internkontrollen i løpet av 2023.

Fylkesdirektøren vurderer i den sammenheng å prioritere midler til å etablere et helhetlig kvalitetssystem som minst inneholder rutiner og prosedyrer, samt håndterer avvik og risiko for avvik.

Internkontroll er en del av den helhetlige virksomhetsstyringen. Trøndelag fylkeskommune har hatt et system for virksomhetsstyring som er bygd opp rundt styringsperspektivene: Brukere/tjenester, samfunnsutvikling, medarbeidere og økonomi. Til hvert av styringsperspektivene har fylkestinget vedtatt strategiske mål, som vist i tabellen under:

Tabell 4.3 Styringsperspektiver og strategiske mål

Styringsperspektiv	Brukere/tjenester	Samfunnsutvikling	Medarbeidere	Økonomi
Strategiske mål:	Yte tjenester av god kvalitet til innbyggerne i Trøndelag. (Avdelingene har ulike formuleringer her – se under)	Trøndelag skal være en attraktiv region ved å utnytte regionens fortrinn, utvikle bolyst og livskvalitet og fremme bærekraft, verdiskaping og kompetanse i hele Trøndelag.	Trøndelag fylkeskommune er en utviklingsorientert organisasjon med engasjerte og kompetente medarbeidere som samarbeider for å nå felles mål.	Trøndelag fylkeskommune skal ha en bærekraftig økonomi og sikre at oppgavene blir løst gjennom optimal utnyttelse av ressursene.

For styringsperspektivet brukere/tjenester har tjenesteområdene ulike strategiske mål:

Tannhelse:

Trøndelag fylkeskommune skal fremme god tannhelse og tilby tannhelsetjenester av god kvalitet til befolkningen i alle deler av fylket.

Utdanning:

Opplæringen skal gi elevene framtidshåp og fremme danning, nysgjerrighet og lærelyst for å utvikle kompetanse og livsmestring i et samfunn i endring.

Samferdsel:

Økt tilgjengelighet gjennom bedre mobilitet og kommunikasjon i hele Trøndelag. Vi skal tenke nytt for å bidra til økt bærekraft.

Avdeling veg:

Fylkesvegnettet skal bidra til en samlet infrastruktur som ivaretar trafikksikkerhet, fremkommelighet, miljø og balansert regional utvikling. Dette vil bidra til at regionen på bærekraftig vis er attraktiv for bosetting, etablering og utvikling av næringsvirksomhet og et senter innenfor forskning og utdanning.

Kultur og folkehelse:

Gi tjenester av høy kvalitet, og i samspill med andre legge til rette for gode kulturopplevelser i hele regionen.

Plan, næring og kulturminner:

I samhandling med andre yte gode tjenester til kommuner, næringsliv og øvrige interessenter i Trøndelag.

Et system for virksomhetsstyring bør revideres og utvikles etter hvert som man ser hvorvidt de valgte målene fører til måloppnåelse eller ikke. Styringsparametere uten målt effekt bør byttes ut eller endres. I tillegg kan det bli nødvendig å innlemme nye mål og parametere. I de siste årene har for eksempel FNs bærekraftsmål og ulike satsingsområder i regional planstrategi blitt knyttet tettere til styringen av fylkeskommunen. Fylkesdirektøren vil gjennomgå og revidere systemet for virksomhetsstyring i løpet av 2023.

4.2.6. Anskaffelsesstrategi

Trøndelag fylkeskommune er en betydelig innkjøper av varer og tjenester både regionalt og nasjonalt. Ny anskaffelsesstrategi 2022-2025 for Trøndelag fylkeskommune gir retning og overordnede prinsipper for våre anskaffelser. Strategien understøtter Trøndelag fylkeskommunes øvrige planer og strategier. Anskaffelsene er et viktig virkemiddel for å nå målene om god tjenesteyting, klima/bærekraft/miljø, innovasjon, krav til digitalisering, leverandørutvikling og et seriøst arbeidsliv.

Trøndelag fylkeskommune viderefører rollen som regional partner i nasjonalt program for leverandørutvikling (LUP). Programmets oppgaver er å øke innovasjonseffekten av offentlige anskaffelser, og NHO, KS, DFØ, Innovasjon Norge og Forskningsrådet er programansvarlige på nasjonalt nivå. Et internt pådriverteam for innovasjon gjennom anskaffelser er etablert. Teamet skal blant annet jobbe for koordinering, kompetanseutvikling og erfaringsutveksling for å øke andelen grønne og innovative anskaffelser i Trøndelag fylkeskommune, og sikre at gode og fremtidsrettede løsninger anskaffes.

4.2.7. Eiendomsforvaltning

Organisering

Trøndelag fylkeskommune er en stor regional eiendomsforvalter med ambisjon om å være en ledende aktør innen eiendomsforvaltning og å være en tydelig pådriver for klimanøytrale bygg og et seriøst arbeidsliv i bygge- og anleggssektoren.

Fylkeskommunen forvalter om lag 500 000 m² bygningsmasse. Forvaltningen omfatter utvikling, utbygging og vedlikehold av alle fylkeskommunale bygg, samt rådgivning ovenfor ytre enheter innenfor gjeldende ansvarsorganisering om bygningsdrift.

Bygningsmassens realverdi er vurdert til 7,1 milliarder kroner. Fylkesutvalget vedtok i 2020 at vi som hovedregel skal eie våre bygg og organisere dem i virksomheten, spesielt videregående skole.

Eiendomsstrategi

Fylkeskommunen har i dag ikke en samlet eiendomsstrategi for grunneiendommer og bygningsmassen. Bygg og anlegg er vesentlige virkemidler for å oppnå ønsket tjenesteproduksjon innenfor de fleste sektorer som fylkeskommunen har ansvaret for.

De overordnede rammene for en helhetlig strategi utarbeides og fremlegges som en egen sak i løpet av 2022, denne skal også inkludere retningslinjer for salg av eiendom i samsvar med vedtak i Fylkestinget (FT 35/22) knyttet til forvaltningsrevisjon. Økonomisk, sosial og økologisk bærekraft skal være førende for eiendomsstrategien.

Bygningenes samfunnsverdi, realverdi og bruksverdi skal ivaretas med utviklingsmål innenfor følgende områder:

- Effektive bygg for brukeren
- Strategisk eiendomsutvikling
- Verdibevaring av bygg
- Bærekraftig eiendomsforvaltning

Hvor egnet eiendommene er til bruksformålet, samt forskriftskrav til bygninger og tjenesteproduksjon, vil være bestemmende for måloppnåelsen. Verdiopptimalisering er en grunnleggende faktor for at dette kan oppnås.

Effektive bygg for brukeren

Byggene skal være funksjonelle og effektive for brukerne og dette innebærer god samhandling med interessentene. Samhandling med lokale interessenter i utvikling og bruk av våre bygg er viktig for å ivareta samfunnsutviklerrollen på en god måte. Våre bygg ønskes brukt av frivilligheten i tillegg til egen tjenesteproduksjon, benevnt som «24/7 samfunnsbygg». Det kreves økte driftsmidler for å gjennomføre Fylkestingets vedtak om gratis leie til frivillige organisasjoner med aktivitet for barn og unge under 19 år.

Prinsipper for investering i idrettsanlegg er planlagt fremlagt for politisk behandling i 2022.

Bærekraftig eiendomsforvaltning

Byggeieransvaret skal utøves slik at våre bygg og vår organisasjon fremstår fremoverlent for å nå klimapolitiske målsetninger knyttet til energi- og miljøbelastning. Prioriteringer og målsetninger knyttet til egen bygningsmasse beskrives i kapittel om klimabudsjettet og handlingsplan for klimaomstilling. Følgende premisser ligger til grunn:

- En miljø- og miljøoppfølgingsplan som følger det enkelte prosjekt og sikrer at prosjektspesifikke målsettinger til material- og energibruk ivaretas fra konkurransefasen inn i byggets driftsfase, herunder produksjon på byggeplass.
- Innkjøpskompetanse som stimulerer til innovative energi- og miljøløsninger.
- Krav om klimanøytralitet/nullutslipp i drift av nybygg og større rehabiliteringsprosjekt, blant annet ved aktiv høsting og lagring av termisk og elektriske energi i egen bygningsmasse.
- Mulighet for energiutveksling med nærområdet vurderes i rehabiliteringer og nybygg.
- Klimafotavtrykket fra bygningsmaterialer skal være minst 45% lavere enn referansebygget i rene nybygg og høyere der ombruk av eksisterende bygningsmasse er mulig. Dette skal oppnås i en kombinasjon av krav til reduserte utslipp fra nye materialer og ombruk av allerede produserte materialer.
- Tilrettelegging for ombruk av byggematerialer, endringsdyktighet i utforming av bygg.
- Fokus på utslippsfrie byggeplasser og redusert avfall fra byggefasen.
- Lokalisering av bygg i henhold til bærekraftig areal og transportplanlegging.
- Arealeffektiv bruk av bygninger.
- Driftsorganisasjoner med kompetanse og systemer for oppfølging av mål om energi- og klimautslipp.

Fylkeskommunen vil ha et aktivt engasjement i partnerskap med virkemiddelapparatet og næringslivsaktører for utvikling av nye forretningsmodeller som stimulerer til at globale bærekraftsmål nås. Selskapet Grønt Hjerte AS videreutvikles med egen daglig ledelse, og i samarbeid med partnere etableres flere anlegg og datterselskaper i løpet av 2022 og 2023. Det fokuseres på tiltak knyttet til nullutslipp. På Mære landbruksskole gjennomføres et prosjekt med etablering av et biokullanlegg og på Skjetlein et soldelingsanlegg knyttet til solceller på dyrkamark.

Det pågår et nasjonalt innovasjonsprosjekt for digital plattform for byggematerialer under ledelse av Trøndelag fylkeskommune med en rekke følgepartnere. Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) er involvert for å utarbeide en samfunnsøkonomisk analyse for å avklare statlig eierskap til prosjektet. Videre er det etablert et samarbeidsprosjekt med Næringsforeningen og Håndverkerforeningen i Trondheim samt EBA Trøndelag³ om bærekraftige anskaffelser i byggeprosjekt.

---

³ EBA Trøndelag er regionforeningen for entreprenører i Trøndelag.

Verdibevaring av bygg

Forvaltningen skal gi best mulig realverdi av egen bygningsmasse og dette krever:

- Kompetansebasert leie, erverv, utvikling og salg av egen eiendomsmasse.
- FDV-organisasjon med kompetanse på teknisk bygg-drift avgrenset fra intern brukerstøtte.
- Ressurser til oppfølging av periodisk vedlikehold og systematiske tilstandsvurderinger og oppgradering av gammel bygningsmasse.
- Tilstrekkelige ressurser til et vedlikehold tilsvarende årlig slitasje slik at bygningsdeler med tilstandsgrad (TG) 2 og 3 utbedres fortløpende

Ved nye Heimdal videregående skole, Tiller videregående skole og Cissi Klein videregående skole har seksjon eiendom overtatt ansvaret for bygningsdrift, herunder personalansvaret for drift- og renholdsoperatører. Fylkesdirektøren har vedtatt å utrede organisering av bygningsdrift for øvrige virksomheter som del av evalueringen av fylkeskommunens organisasjon høsten 2022.

Reduserte investeringsrammer til teknisk oppgradering av bygningsmassen vil på sikt gi behov for økt vedlikehold. Dette i kombinasjon med reduserte driftsrammer vil gi redusert tilstand på vår bygningsmasse. Vedlikeholdsmidler til eide og leide tannklinikker finansieres i dag via vedlikeholdsmidler for skolebygg. Dette bør budsjetteres separat.

Digitalisering

Det er i 2022 laget digitale modeller (BIM) av bygningsmassen som fylkeskommunen eier. Det implementeres et IT-verktøy for forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling (FDVU) av eiendomsmassen, hvor de digitale modellene er masterkilder for lagring og håndtering av bygningsinformasjon. Dette bringer oss helt i front av utviklingen når det gjelder bruk av digitale modeller i forvaltning av eiendomsmassen. Dette gir fra 2023 endring av rutiner og ressursbruk som involverer både sentrale og ytre enheter som vil kreve omfordeling av driftsmidler. IT-verktøyet og de digitale modellene vil ha behov for ytterligere utvikling knyttet til utvikling av integrasjoner og applikasjoner mot relevante system og databaser, bl.a. innenfor tema som ombruk og energioppfølging.

Ny applikasjon mellom IT-verktøyene Merzell og Public 360 er implementert og tatt i bruk. Applikasjonen gjør det mulig å overholde protokollplikten på en enkel og effektiv måte, samt kvalitetssikre og automatisere prosessen med arkivering av seksjonens anbudskonkurranser ihht. lov og forskrift.

Det utvikles i 2022/2023 et kvalitetssikringssystem for seksjon eiendoms prosesser som del av et kvalitetssystem for hele fylkeskommunens virksomhet.

Seriøsitetsbestemmelser og arbeidslivskriminalitet

Gruppen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA) opprettholdes. Denne gruppen har ansvar for system og rutiner for kontroll av oppfølging av kontraktskrav knyttet til seriøsitetsbestemmelser og arbeidslivskriminalitet i bygge- og veiprosjekter sammen med engasjert LO-koordinator.

Energikostnader

Fylkeskommunen har etter ny konkurranse i 2021 inngått avtale med Fjordkraft om forvaltning av energikjøpsporteføljen til alle virksomheter inkludert veianlegg. Aktiv sikringsstrategi fra internt energiutvalg i januar 2022 har gitt lave energikostnader i 2022 og de neste 3 årene. 80 % av vårt energikjøpsvolum (ca. 60 GWh) i 2022 var sikret til en pris på 5,48 øre/kWh som gir en snittpris på ca. 13 øre/kWh mot forventet markedspris i vår region (NO3) på ca. 30 øre/kWh (alle tall ekskl. nettleie). For årene 23-25 er sikringsgraden fallende pr. år fra 85 % til 50 % til et prisnivå på 23-25 øre/kWh. Verdien på sikret volum pr. september 2022 relatert til prognosert markedspris fra 2022-2025 er ca. 60 millioner kroner.

Volumet av konsesjonskraft er blitt kraftig redusert ved at både Tydal og Namsskogan kommune fra og med 2022 har tatt ut mer energi selv gjennom etablering av datasentre i kommunen. Selvkostpris fra konsesjonær har økt de senere år noe som gir lavere inntekter enn tidligere.

Kjøp og salg av eiendom

Gjennom helhetlig eiendomsforvaltning søkes det å gjennomføre en profesjonell tilnærming til salg av tomter/eiendommer og anskaffelse av nye innenfor rammen av verdioptimalisering. Eiendommer som ikke er i aktiv tjenesteproduksjon forutsettes utviklet til optimalt nivå for salg.

Ingen nye objekter er forslått avhendt i denne økonomiplanen utover angitte eiendommer i tidligere økonomiplaner. Gamle Rissa og Leksvik vgs er tidligere avtalt solgt til Indre Fosen kommune høsten 2023. Salg av Saupstadanlegget vil være aktuelt når Cissi Klein videregående skole avslutter skoledriften på anlegget i løpet av 2024.

Avhending av Elgsetergate 4, 6 og 30B er aktualisert etter brannen i 30B. Det vil bli fremlagt egen sak om dette høsten 2022.

Administrasjonsbygg

Nytt administrasjonsbygg på Steinkjer er under planlegging med ferdigstillelse ultimo 2024. Fylkeskommunen vil eie 1/3 av utbyggingselskapet og vil derfor være leietaker i bygningen. Når utleiekontrakten med Trondheim kommune i Fylkets hus i Trondheim utløper i 2024, iverksettes planlegging slik at fylkeskommunen overtar utleiearealene til egen bruk. Det vil fortsatt være behov for å leie eksterne lokaler for egen administrasjon i Trondheim utover arealet i Fylkeshuset. Fylkeskommunen har sikret seg slik leiemulighet både i Trondheim Stasjonscenter og i forbindelse med ny videregående skole på Falkenberg.

Det er utarbeidet et arbeidsplasskonsept som legger rammene for utforming av administrative kontorlokaler.

4.3. Investeringer

Det er planlagt investeringer i administrasjonsbygg for til sammen 61,8 millioner kroner i økonomiplanperioden, derav 1,5 million kroner i 2023.

Tabell 4.4 Investeringer administrasjonsbygg

Investeringer fordelt på prosjektområder	2023	2024	2025	2026	Sum 23-26
<i>Tall i 1000 kroner</i>					
Inventar/møbler nytt administrasjonsbygg Steinkjer	1 500	10 300	0	0	11 800
Ombygging Fylkets hus Trondheim	0	5 000	45 000	0	50 000
Administrasjon og adm.lokaler	1 500	15 300	45 000	0	61 800
Mva.-kompensasjon	-270	-2 754	-8 100	0	-11 124
Bruk av lån	-1 230	-12 546	-36 900	0	-50 676
Finansiering	-1 500	-15 300	-45 000	0	-61 800

Fylkesdirektøren foreslår å bruke 11,8 millioner kroner i planperioden til inventar/møbler i det nye administrasjonsbygget som bygges på Steinkjer.

I Fylkets hus i Trondheim går leieavtalen med Trondheim kommune ut i 2024. Før fylkeskommunen kan ta i bruk hele huset, vil det være behov for ombygging. Fylkesdirektøren har derfor satt av 50 millioner kroner i planperioden for å foreta ombygging av Fylkets hus i Trondheim.

KAPITTEL 5

Avdeling for utdanning
og kompetanse

5. Avdeling for utdanning og kompetanse

5.1. Kort sammendrag

Avdeling for utdanning og kompetanse jobber målrettet for å få best mulig gjennomføring, læringsmiljø og læringsresultat i videregående opplæring og høyere yrkesfaglig utdanning. Avdeling for utdanning og kompetanse har også en samfunnsutviklerrolle og ansvar for kompetanse i et livslangt perspektiv for befolkningen i Trøndelag.

Hovedutfordringen i perioden er å oppnå mål om økt gjennomføring, riktig kvalitet og læringsresultat, og bidra til kompetanseheving i regionen.

I perioden 2023-2026 ser vi store utfordringer knyttet til:

- Ulik elevtallsutvikling i by og distrikt
- Økning i andel av elever som velger yrkesfag
- Økt behov til spesialundervisning for elever tilknyttet barnevern
- Økte utgifter til ungdom med fluktbakgrunn
- Usikker finansiering av ny opplæringslov i 2024
- Reduserte driftsrammer

5.2. Driftsbudsjett og økonomisk situasjon

Det er foreslått en driftsramme på 3 163 millioner kroner for avdeling utdanning og kompetanse i 2023, en økning på 52,7 millioner kroner (1,7 %) i forhold til fremskrevet økonomiplan 2022-2025. Hoveddelen av budsjettet, drøyt 2,3 milliarder kroner, er ressurstildelingen til de videregående skolene. Øvrig driftsbudsjett fordeles til seksjoner i avdelingen. Trøndelag høyere yrkesfagskole finansieres i hovedsak av øremerket statlig tilskudd.

Budsjettrammen i 2023 er økt med 10 millioner kroner til styrket opplæring til elever som var rammet av streik høsten 2022. Det er også avsatt 10 millioner kroner til ungdommer med fluktbakgrunn i 2023. Elevtallsendringer og økte utgifter relatert til endringer i lovverk og lokalt regelverk er fortsatt kompensert i perioden.

Fylkesdirektøren har innarbeidet et generelt effektiviseringskrav på 25,8 millioner kroner i 2023, og dette øker til 61,8 millioner kroner fra 2024.

Inkludert effektiviseringskrav i inneværende års økonomiplan (2022-2025) blir totalt omstillings og effektiviseringskrav 70 millioner fra 2023 til 2024, og dette øker til 93 millioner kroner i 2025 og 2026 sammenlignet med ramme for 2023 ([se tabell 2.5](#)).

Tabell 5.1 Avdeling utdanning og kompetanse - driftsbudsjett 2023-2026 inkludert endringer

Tiltak	Avdeling utdanning og kompetanse	2023	2024	2025	2026
Tall i 1000 kroner					
	Fremskriving økonomiplan	3 110 520	3 088 743	3 082 601	3 082 601
15	Lønnsvekst	104 233	104 233	104 233	104 233
16	Prisvekst	4 627	4 627	4 627	4 627
17	KLP og SKP, pensjon, reduserte satser	-36 464	-36 464	-36 464	-36 464
18	FDV av skolebygg overføres fra avd. utdanning og kompetanse til seksjon eiendom	-15 806	-15 806	-15 806	-15 806
19	Omstilling og effektivisering	-25 767	-61 842	-61 842	-61 842
20	Endring elevkapasitet og utgifter som følge av nye lover og regler	-8 227	-7 781	10 661	32 874
21	Flyfag, oppstartkostnader ut over allerede bevilget budsjett	1 400	0	0	0
22	Styrket opplæring for elever rammet av streik høsten 2022	10 000	0	0	0
23	Ungdommer med fluktbakgrunn, vår 2023	10 000	0	0	0
24	Elever i private og statlige skoler, netto endring	8 731	8 731	8 731	8 731
Sum avdeling utdanning og kompetanse		3 163 247	3 084 441	3 096 741	3 118 954

Det er en geografisk ujevn elevtallsutvikling i Trøndelag i årene framover, og det er fra 2024 at sektoren får økonomiske utfordringer på grunn av dette. Det har vært mulig, men utfordrende, å omfordele penger mellom skolene i Trøndelag for å dekke opp for veksten i Trondheim fram til 2022. Fra 2024 er veksten i Trondheim så stor at det ikke er tilstrekkelig å omfordele penger mellom skolene, uten at det gjøres strukturelle tiltak.

Vi har tidligere pekt på ulike strategier for å løse disse utfordringene:

- Tilførsel av mer midler.
- Reduksjon av opplæringstilbudet og/eller reduksjon av antall skoler.
- En kombinasjon av disse strategiene.

Fylkesdirektøren ser det som nødvendig å sette i gang en utredning der vi analyserer både tilbuds- og skolestruktur i løpet av økonomiplanperioden. Sjablonmessige trekk er ikke nok til å løse de innsparingstiltakene vi må gjennomføre. Det er derfor nødvendig å analysere hvilke muligheter for økonomiske besparelser som kan ligge til grunn i dagens tilbuds- og skolestruktur, samtidig som vi opprettholder god kvalitet i opplæringa.

5.2.1. Elevtallsutvikling og tilbudsstruktur

Tabell 5.2 nedenfor viser utviklingen i plasstall ved skolene og tabell 5.3 antall 16-18-åringer i Trøndelag fordelt på regionene. Med plasstall mener vi det antall plasser som skolene får betalt for i ressurstilodelingsmodellen.

Tabell 5.2 Utvikling i plasstall ved skolene 2017-2023, betalt kapasitet. Fordeling på regioner.

Region	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22	2022-23	Endring 2017-2023
Fosen	757	762	744	697	660	635	-16,1 %
Innherred	2 751	2 616	2 600	2 526	2 555	2 546	-7,5 %
Namdalen	1 396	1 385	1 357	1 319	1 225	1 251	-10,4 %
Orkdalen og kyst sør	1 227	1 137	1 076	1 068	1 058	1 077	-12,2 %
Trøndelag sør	1 318	1 324	1 276	1 276	1 226	1 190	-9,7 %
Værnesregionen	1 802	1 720	1 760	1 724	1 673	1 717	-4,7 %
Trøndelag u. Trondheim	9 251	8 944	8 813	8 610	8 397	8 416	-9,0 %
Trondheim	6 589	6 655	6 544	6 783	6 848	6 861	4,1 %
Trøndelag	15 840	15 599	15 357	15 393	15 245	15 277	-3,6 %

Tabell 5.3 Antall 16-18 åringer Trøndelag, prognoser 2022-2035. Fordeling på regioner.

Region	2022	2023	2024	2025	2026	2030	2035
Fosen	891	860	875	895	885	852	800
Innherred	2 656	2 688	2 666	2 662	2 638	2 520	2 343
Namdalen	1 327	1 318	1 311	1 323	1 316	1 335	1 161
Orkdalen og kyst sør	1 537	1 568	1 601	1 665	1 669	1 589	1 488
Trøndelag sør	1 468	1 443	1 443	1 418	1 426	1 419	1 354
Værnesregionen	1 771	1 762	1 786	1 821	1 848	1 789	1 671
Trøndelag u. Trondheim	9 650	9 639	9 682	9 784	9 782	9 504	8 817
Trondheim	6 722	7 309	7 482	7 586	7 715	7 538	7 208
Trøndelag	16 372	16 948	17 164	17 370	17 497	17 042	16 025

Kilde: Trøndelag i tall og SSB 2022 (hovedalternativet)

Siste befolkningsprognose fra SSB, som kom i juli 2022, tilsier at antall 16-18-åringer øker i Trøndelag hvert år fram mot 2027, men veksten kommer hovedsakelig i Trondheim. For Trøndelag utenom Trondheim forventes elevtallsnedgang i 2023, før vi får en økning fram mot 2027. Denne økningen er liten, og mye av økningen kommer i Orkdalsregionen og kysten i sør.

Etter 2027 ser det ut til å bli en stor nedgang i antall 16-18-åringer i Trøndelag. Denne nedgangen gjelder både for Trondheim og Trøndelag som helhet, men nedgangen er størst utenom Trondheim.

SSB 2022 angir en raskere vekst i antall 16-18 åringer fram mot 2027 enn det 2020-prognosen gjorde. Ellers er de to prognosene nokså like. Den raskere veksten i antall 16-18-åringer som

angis i 2022-prognosen skyldes i hovedsak økt innvandring, særlig fra Ukraina. Økt antall 16–18-åringer vil gi økte kostnader i økonomiplanperioden.

Når antall 16-18-åringer i regionen reduseres på sikt, vil tilførselen av arbeidskraft i regionen samtidig begrenses. For å opprettholde tilførsel av arbeidskraft, er det nødvendig med tilstrekkelig mobilitet fra andre områder med vekst, eller en økt satsing på voksenopplæring i regionen for å kompensere for bortfallet av ungdommer.

I sak 79/22 om tjenestetilbud for flyktninger vedtok fylkesutvalget at finansiering av merkostnader ved utvidelse av tjenestetilbudet fra 2023 innarbeides i økonomiplan for 2023-2026. Fylkesdirektøren har lagt til rette for å gi et opplæringstilbud til alle flyktninger som kommer innen utløpet av september 2022. For de som kommer i oktober eller senere, vil fylkesdirektøren vurdere oppstart av nye tilbud i januar 2023. Ut fra elevtallet første uka i september vil kostnaden for skoleåret 2022/2023 være på ca. 20 millioner kroner. Om det må startes nye tilbud i januar, vil kostnadene øke. Det er usikkerhet rundt antallet flyktninger som kommer til Trøndelag.

Fylkeskommunen får i fullføringsreformen ansvaret for ungdommene fram til de har fullført og bestått videregående opplæring. Våren 2022 utsatte departementet innføringen av ny opplæringslov med ett år, fra 2023 til 2024. Det gir en besparelse i 2023 og første halvdel av 2024, men merkostnadene kommer da i 2025 og 2026. Det er usikkert hvor stor andel av merkostnadene ved innføring av fullføringsreformen som vil bli dekket gjennom økt rammeoverføring.

De samlede økonomiske behov

Gjennom ressursfordelingsmodellen gis skolene midler til å gjennomføre opplæringen for elevene i tråd med de rettighetene elevene har til innhold i og organisering av opplæringen.

Videregående opplæring for ungdom og voksne er en lovpålagt oppgave. Alle har krav på opplæring det året de søker om inntak til videregående opplæring. Det er ikke mulig å utsette gjennomføring av opplæring begrunnet i budsjettmessige forhold.

Ungdom og voksne har krav på et bestemt antall timer undervisning ut fra læreplanene, og tilgang til nødvendige lokaler og utstyr. Læreplanene er forskrifter som angir rammer for hvordan opplæringen skal gjennomføres. Den største utgiftsposten er lønn til lærere og assistenter som gjennomfører opplæringen i tråd med læreplanene og det timetallet elevene/deltakerne skal ha. Det er ikke lovlig å planlegge med lærerløse timer for å få budsjettene til å gå opp. Ungdom og voksne kan ha behov for tilrettelegging av opplæringen utover det som følger av læreplanene for å nå læringsmålene. Tilretteleggingen kan ha form av for eksempel spesialundervisning og særskilt språkopplæring. Også her har den enkelte ungdom og voksne rett på tilrettelegging som angitt ovenfor.

Omstilling og effektivisering ved avdeling for utdanning og kompetanse, inntil to prosent

I fylkestingssak 115/21 vedtok fylkestinget følgende:

«Fylkestinget går imot fylkesdirektørens forslag om å sette i gang en utredning der de analyserer både tilbuds- og skolestruktur i neste økonomiplanperiode og ber om at dette ikke gjennomføres. Framtidig planlegging av tilbudsstruktur gjøres med utgangspunkt i nye prinsipper som vedtas.»

Vedtaket innebærer at alle effektiviseringstiltak i all hovedsak må dekkes gjennom reduserte lønnsutgifter. Ved å beholde skolestrukturen vil i all hovedsak kostnadene til forvaltning, drift og vedlikehold holdes konstant. Endringer i opplæringstilbudet vil i liten grad påvirke det ytre og indre vedlikeholdet av skolebyggene, og heller ikke redusere behovet for renhold eller oppvarming.

Det er mulig å dekke inn deler av effektiviseringskravet gjennom omlegging av tilbudsstrukturen eller reduksjon av ulike satsinger. Høsten 2023 vil fylkesdirektøren legge fram innsparingspotensialet ved omlegging av opplæringstilbudet.

Det øvrige, hoveddelen av effektiviseringskravet (tabell 2.5), må dekkes ved en generell reduksjon av tildelingen til skolene. Skolene vil ikke ha midler til å ansette like mange lærere og assistenter til å gjennomføre opplæring som tidligere. Distriktsskolene fikk i gjennomsnitt en økning av rammene på mellom 2,6 % og 5 % som en følge av fylkestingets ekstra bevilgning på 16,7

millioner kroner i sak 115/21 og sak 11/22. Dette gir dem en økonomisk buffer sammenlignet med de store byskolene i Trøndelag.

Fylkesdirektøren vil prioritere å skjerme kjernevirksomheten, som er å sikre god gjennomføring for elever og lærlinger, og søke å dekke inn innsparingskravet gjennom reduksjon av aktiviteter i regi av avdeling for utdanning og kompetanse som i mindre grad går ut over kvaliteten på opplæringen.

Omstilling og effektivisering utover to prosent ved avdeling for utdanning og kompetanse

Ved en innsparing på mer enn to prosent må fylkesdirektøren gå inn på ulike tiltak som svekker kvaliteten på opplæringen og ta initiativ til endringer i tilbudsstruktur og skolestruktur, avhengig av størrelsen på innsparingskravet.

Effektivisering av tilbudsstrukturen kan gjennomføres ved:

1. Å samle tilbud slik at gjennomsnittlig oppfylling blir høyere og behovet for ekstra tildeling/utjamningstildeling blir lavere
2. Å redusere/fjerne kvalitetshevende tiltak som spisset toppidrett og YSK⁴-tilbudene
3. Å vri tilbudsstrukturen fra kostbare til rimeligere tilbud. Dette vil bety færre elever på yrkesfaglige utdanningsprogram

Tiltak 1 og 3 vil redusere muligheten for å tilby relevant kompetanse og etterspurt kompetanse i regionene nært der folk bor. Tiltak 2 vil bl.a. redusere attraktiviteten av offentlige tilbud. Fylkesdirektøren vil høsten 2023 legge fram et forslag om hvordan ulike hensyn kan balanseres i et forslag til helhetlig tilbudsstruktur for Trøndelag.

Ved vurdering av den økonomiske effekten av endring av skolestruktur er det i hovedsak tre faktorer som må vurderes ([Norconsult 2013](#)):

1. Nettobesparelse ved å legge ned en skole er lik forskjellen mellom:
  - a. Reduksjonen i tildelingen til skolen som legges ned (besparelsen).
  - b. Merknaden for skolen som overtar elevene.
2. Økte kostnader til skoleskyss.
3. Kostnader til investeringer/nybygg.

Konklusjonen fra 2013-rapporten var at dersom nedleggelsen av en skole ville utløse store behov for ombygging/nybygg, så ville besparelsen ved å legge ned være marginal. Dersom skolen kunne legges ned uten at det ville bli nødvendig med vesentlige investeringer ved skolen/skolene som skulle overta elevene, ville det være mulig å oppnå reelle besparelser.

5.2.2. Korreksjonsordningen for elever i statlige og private skoler

Enkelte fylkeskommuner har elever i statlige og private videregående skoler. Disse elevene har ikke fylkeskommunene utgifter for. Da det ikke er knyttet utgifter til disse elevene, trekkes fylket et gitt beløp pr elev.

Korreksjonsordningen omfordeler midler fra fylkeskommuner med mange elever i statlige og private skoler til fylkeskommuner med få eller ingen elever i statlige og private skoler, etter fylkeskommunenes andel av beregnet utgiftsbehov (kostnadsnøkkelen).

For Trøndelag fylkeskommune, med få elever i statlige og private videregående skoler, utgjør dette en økning på om lag 8,7 millioner kroner.

---

⁴ Yrkes- og studiekompetanse

5.2.3. Skolebruksplan Trøndelag

Fylkestinget bestilte en ny skolebruksplan i sak 115/21 basert på følgende forutsetninger:

«Arbeidet med utviklingen av ny skolebruksplan med tilbudsprinsipper skal sammen med arbeidslivets og samfunnets behov være med å legge grunnlaget for hvilke studietilbud som skal tilbys ved den enkelte skole i framtiden. Det er viktig å ha en struktur der elevene i størst mulig grad finner sitt tilbud ved skoler i regionen der de bor. Det er derfor viktig at skolene videreutvikler samarbeidet med privat næringsliv om hvilke studietilbud som skal tilbys på den enkelte skole slik at både arbeidslivets kompetansebehov og elevenes interesser ivaretas.»

Ut fra vedtatte tilbudsprinsipper, nye prognoser for utviklingen i antall 16–18-åringer, nye opplæringsmodeller for voksenopplæring og trangere investeringsrammer, bør dimensjoneringen av opplæringstilbudet gjennomgås på nytt i prosjekter hvor dette er mulig. Dette gjelder blant annet prosjektene ved Verdal videregående skole og Olav Duun videregående skole.

Endring av opplæringstilbud og bygging/ombygging av skoler vil gi kostnader til leie av midlertidigheter og kostnader til å drifte skolebyggene. I avsnittet nedenfor er større forventede endringer i kostnader/budsjetter tatt med.

Cissi Klein videregående skole er dimensjonert for å håndtere den langsiktige elevtallsveksten i Trondheim. Etableringen av Cissi Klein videregående skole på Falkenberg vil gi økte kostnader til forvaltning, drift og vedlikehold.

Seksjon eiendom overtar ansvaret for drift av skolebyggene som huser Tiller videregående skole og Cissi Klein videregående skole. Rammen til avdeling for utdanning og kompetanse er foreslått redusert med 15,8 millioner kroner for å finansiere driften av skolebyggene fra budsjettåret 2023. Formelt må dette vedtas av fylkestinget, da dette er endringer i forhold til vedtatte rammer for de to avdelingene.

Fylkeskommunen vil:

- Legge fram et forslag til helhetlig og økonomisk forsvarlig tilbudsstruktur høsten 2023.
- Legge fram sak om dimensjonering av tilbudet ved Verdal videregående skole. Byggeprosjektet må ta høyde for omlegging av opplæringstilbudet.
- Legge fram sak om Olav Duun videregående skole som baseres på 2022-prognosene fra SSB og de nye tilbudsprinsippene. Saken vil blant annet omhandle opplæringstilbud for ungdommer, opplæringstilbudet for voksne og mulighetene for å være vertskap for distribuert høyere yrkesfaglig utdanning og universitets- og høgskoleutdanning.
- Vurdere endring av utjamningstildelingen i ressursfordelingsmodellen opp mot forslag til helhetlig tilbudsstruktur i 2023.

5.2.4. Pågående utredningsarbeid

Etablering av flyfagtilbud i Trøndelag

Merkostnader ved oppstart av flyfag fra 1.1. til og med 1.8.2023 beløper seg til 3,2 millioner kroner. Det gjelder innkjøp av utstyr og andre forberedelser av oppstarten av tilbudet. I tillegg vil det påløpe kostnader til forvaltning, drift og vedlikehold. Driftskostnaden i tillegg til leiekostnader vil bli på 2,4 millioner kroner for skoleårene 2023/24 og 2024/25. Fra skoleåret 2025/26 vil flyfag flytte inn i permanente lokaler med forventet kostnad på 1,4 millioner kroner årlig.

Grunnskoleopplæring og videregående opplæring i helseinstitusjoner

Opplæringsloven § 13-3a pålegger fylkeskommunene å sørge for grunnskoleopplæring og videregående opplæring for pasienter i helseinstitusjoner som et regionalt helseforetak eier, og for pasienter i private helseinstitusjoner som har avtale med regionale helseforetak.

I tråd med tidligere vedtak gjennomfører vi nå en utredning av alternative organisasjonsmodeller for opplæring gitt til pasienter innen somatikk, psykiatri og rus og som har opplæringsrett. I utredningen vil vi synliggjøre og drøfte alternative organisasjonsmodeller og til slutt anbefale en organisasjonsmodell som vurderes som mest hensiktsmessig for at fylkeskommunen kan ivareta

sine forpliktelser. Det vil i arbeidet også sees på ulike økonomiske konsekvenser og mulige innsparinger ved ulike organisasjonsmodeller. Arbeidet slutføres våren 2023.

Spisset toppidrett i Trøndelag

Ordningen med spisset toppidrett har en felles historikk fra både gamle Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag. Olympiatoppen og Trøndelag fylkeskommune har gjennom denne satsingen felles ambisjon om å lage verdens beste offentlige modell for kombinasjonen toppidrett og utdanning. I dag er det til sammen 17 slike tilbud fordelt på seks skoler.

Spisset toppidrettstilbud har utviklet seg i noe forskjellig retning i de to gamle fylkene, og det har derfor vært nødvendig å gjennomgå hele ordningen. NTNU har bidratt i et utredningsarbeid der både skolene og idretten har vært involvert. I dette arbeidet blir flere sentrale spørsmål berørt, blant annet behovet for fireårig utdanningsløp for elever ved idrettsfag, omfanget av tilbud, hvilke roller de ulike samarbeidsaktørene skal ha og hvilke kvalitetskrav som skal ligge til grunn for satsingen. Vi vil komme tilbake med en politisk sak senere.

Fylkeskommunen vil:

- Utrede alternative organisasjonsmodeller for opplæring gitt til pasienter innen somatikk, psykiatri og rus og som har opplæringsrett.
- Gjennomgå ordningen med spisset toppidrettstilbud med fokus på både økonomi, omfang, lokalisering, kvalitetskrav, roller og fireårig løp.
- Starte landslinje i flyfag høsten 2023.

5.3. Strategier, satsningsområder og prioriteringer

Fylkestinget behandlet kvalitetsmelding for videregående opplæring i sak 39/22 og vedtok da følgende målsettinger frem til og med skoleåret 2023-2024:

1. Andelen elever, lærlinger og lærekandidater som gjennomfører videregående opplæring skal økes.
  - a. Dette betyr at andelen elever og lærlinger som fullfører og består videregående opplæring etter fem/seks år skal økes til 80 %.
  - b. Dette betyr at andelen søkere med ungdomsrett formidlet til læreplass skal økes til 80 %.

Områdene vurdering for læring og elevdemokrati og medvirkning i elev- og lærlingeundersøkelsen skal forbedres.

5.3.1. Systematisk arbeid i de videregående skolene

Tett oppfølging er særdeles viktig i arbeidet med økt gjennomføring. I forslag til ny opplæringslov foreslår nasjonale myndigheter å gi fylkeskommunene en plikt til å jobbe systematisk og forebyggende med elever som står i fare for å stryke i fag. Trøndelag fylkeskommune har et godt rammeverk for arbeidet med tidlig innsats og tilpasset opplæring gjennom IKO-modellen (Identifisering, Kartlegging, Oppfølging).

Tidlig innsats i videregående opplæring handler også om at skole og PPT har gode strukturer for samhandling, vurdering og drøfting, samt iverksetting av tiltak med en gang det er behov for det.

Det må også sikres gode rutiner for evaluering av tiltak. Det er i den forbindelse blitt utarbeidet et årshjul for helhetlig elevoppfølging, som skal være til hjelp for alle våre videregående skoler. Gjennom et godt arbeid med forebygging og styrking av den ordinære tilpassede opplæringen er målet å redusere behovet for spesialundervisning. Samtidig vil den ordinære tilpassede opplæringen styrkes.

Vi skal fortsatt jobbe for at alle elever har et trygt og godt læringsmiljø. Dette inngår også som en viktig del av arbeidet med å øke gjennomføringen i videregående opplæring. Det samme gjelder arbeidet med psykisk helse. Vi følger opp tidligere føringer gitt gjennom fylkestingssak 162/18. Fylkeskommunen må i arbeidet prioritere oppgaver som ligger til lov og forskrift. For oppgaver som faller utenfor dette, men som vi ser har betydning for elevene sin livskvalitet og mulighet til å fokusere på opplæring, vil vi søke å samarbeide med de ansvarlige instansene.

Fylkestinget ba gjennom vedtak i sak FT 55/22 om at det skulle tilrettelegges for at elever som velger samisk som første- eller andrespråk i løpet av skoleåret må kunne møte andre elever i

videregående skole som har valgt samme språk. Skoleeier har vært i dialog med fylkets to ressurskoler i samisk og Trondheim kommune om hvordan en møteplass for elever som leser samisk kan organiseres på en trygg måte. En slik møteplass vil komme i tillegg til de språkbadene som elevene har tilbud om å delta på to ganger i året.

Det er skoleeiers vurdering at det er ressurskrevende å arrangere to møteplasser for elever fra hele fylket i tillegg til språkbadene skolene som underviser samisk tilbyr. Hvis elevene tas ut fra undervisningen for å delta på enda en samling, er ikke det optimalt. Hvis elevene fra hele fylket inviteres vil en måtte engasjere lærer eller annen voksenperson som følge. I tillegg skal det legges til rette for et program. For at en slik samling skal ha nytteverdi språklig, er ressurskolene tydelig på at en ikke kan blande sørsamiske og nordsamiske elever, med mindre det er formålstjenlig at elevene snakker norsk med hverandre.

Ressurskolene Røros og Grong videregående skoler samler alle elever som leser sørsamisk til språkopphold to ganger hvert år. I tillegg inviteres alle elever som leser nordsamisk til Samisk videregående skole i Karasjok og Kautokeino på språkopphold opptil to ganger i året. Dette betales av skoleeier og tilrettelegges av ressurskolene som underviser elevene. Det er skoleeiers vurdering at en møteplass for samiske elever utover de tilbudene som i dag inngår som en del av opplæringa, best bør organiseres utenom skoletid og uten at skoleeier er ansvarlig for gjennomføringen.

5.3.2. Formidling til læreplass

De videregående skolenes utvidede ansvar for formidling til læreplass videreføres. Det settes av ressurser til å følge opp ulike utfordringer knyttet til formidlingsarbeidet. Gjennomføring av læreplasskurs og oppfølging av søkere fram til læreplass er eksempler på dette. For de som ikke får læreplass etableres tilbud om alternativ fagopplæring ved flere videregående skoler. En utfordring i formidlingsarbeidet finner vi i et økende antall voksne søkere. Dette er ofte personer med minoritetsspråklig bakgrunn med manglende fag og/eller svake språkferdigheter. Dette medfører ofte utfordringer med å få læreplass. For å innfri voksenrett til denne søkergruppen opprettes også alternativ fagopplæring i skole.

Gjennom Utdanningsløftet fikk vi øremerkede midler i 2021 for å gi et utvidet tilbud til de som ikke får læreplass. Tilskuddet skal bidra til å styrke dagens tilbud om Vg3 fagopplæring i skole og bidra til et kvalitativt bedre opplæringstilbud. En egen prosjektstilling, med oppstart høsten 2022, er øremerket dette arbeidet i to år framover.

Gjennom Samfunnskontrakten for flere læreplasser (2022-2026), som er et formalisert samarbeid der myndighetene og partene i arbeidslivet har forpliktet seg til å jobbe for at alle som er kvalifisert skal få læreplass, får fylkeskommunen øremerkede midler for arbeid med kvalifisering og formidling til læreplasser i videregående opplæring. Målsettingen med midlene er at alle elever og voksne deltakere som er formelt kvalifisert, skal få læreplass. Formålet er å øke fullføringen i fag- og yrkesopplæringen for elever, lærlinger og lærekandidater. Det rekrutteres til to prosjektstillinger som skal arbeide med dette i tre år framover.

Rekrutteringen til restaurant- og matfag har gjennom flere år vært bekymringsfullt lav. Gjennom Yrkesfagløftet, som er en satsing på yrkesfagene, har det vært et bevisst fokus på å øke rekrutteringen til denne bransjen. I fylkestingssak 55/22 Økonomiplan 2023 – 2026 (Utfordringsdokumentet), bes det om målrettet jobbing med å innlemme flere bedrifter og arbeidsplasser innen matfaglig næring inn i Trøndelagsmodellen. Videre bes det om å vurdere prosjekt som kan gi elever mulighet til å inngå direkte lærekontrakt med restauranter eller matfaglig bedrift direkte fra ungdomsskolen. Muligheten for å starte direkte i bedrift eksisterer allerede i dag. Det kan gjøres et mer aktivt arbeid for å informere og rekruttere til denne ordningen gjennom arbeidet med Samfunnskontrakten.

5.3.3. Lærlinger og lærekandidater med særskilte behov og svake norskerferdigheter

Lærlinger og lærekandidater med særskilte behov og/eller svake norskerferdigheter vil kreve ekstra oppfølging og veiledning i bedriftsopplæringen. Mange bedrifter er avhengig av å få ekstra ressurser til oppfølging i daglig aktivitet hvis man skal ta inn en lærling/lærekandidat som har behov for tettere oppfølging. Minoritetsspråklige med svake norskerferdigheter kan i tillegg ha utfordringer med å få læreplass. For å opprettholde høy grad av formidling, er det viktig at fylkeskommunen skaper trygghet og forutsigbarhet og sikrer god og tett oppfølging i læreløpet. Dette er spesielt viktig i overgangen mellom skole til bedrift. For å ivareta denne forutsigbarheten må det benyttes egne budsjettmidler som tilskudd for ekstra oppfølging i bedrift. Fylkeskommunen viderefører det systematiske arbeidet med å gjøre overgangen mellom skole til bedrift så god og trygg som mulig. Måltrettet karriereveiledning om hvilke lærefag som leder til læreplass styrkes. Arbeidet med likestilling på yrkesfag videreføres og forsterkes med et økt fokus på minoritetsspråklige. En målgruppe for Samfunnskontrakten er elever med risiko for ikke å få læreplass. Midler fra Samfunnskontrakten planlegges derfor benyttet for denne sårbare gruppen.

5.3.4. Rekruttering av lærebedrifter (erstatte Yrkesfagløftet)

Fylkeskommunen har gjennom flere år hatt en målrettet satsning for å heve status og omdømme til yrkesfagene og rekruttere flere lærebedrifter. Midlene som ble bevilget til Yrkesfagløftet er nå brukt opp. Samfunnskontrakten for flere læreplasser gir fylkeskommunen muligheten å jobbe aktivt med aktuelle samarbeidspartnere for å skaffe flere læreplasser, spesielt i fag hvor det er mangel. Dette vil være i tråd med vedtak i fylkestinget, sak 55/22 Økonomiplan 2023 – 2026 (utfordringsdokumentet), hvor det bes om at det jobbes målrettet mot KS og kommunene for å opprette flere læreplasser i offentlig regi, samt at flere offentlige aktører innlemmes i Trøndelagsmodellen.

5.3.5. Fagprøver etter LK20 Fagfornyelsen

I forbindelse med innføring av Fagfornyelsen ble det fra Utdanningsdirektoratet bestemt at første fagprøver etter LK20⁵ først kunne gjennomføres fra januar 2024. I enkelte lærefag kan det være kandidater som fremstiller seg for fagprøve etter LK20 allerede våren 2023. Dette betyr at fylkeskommunen må starte opplæring og kompetanseheving av prøvenemnder i aktuelle utdanningsprogram ett år tidligere enn planlagt.

5.3.6. Grunnskoleopplæring og videregående opplæring i institusjoner etter barnevernloven

Opplæringsloven § 13-2 pålegger fylkeskommunen å sørge for grunnskoleopplæring og videregående opplæring for elever bosatt i barneverninstitusjoner i fylket. I Trøndelag finnes det per dags dato 14 institusjoner med til sammen 32 avdelinger. Den totale kapasiteten er på 147 plasser i alderen 6-18 år, hvor flesteparten er i alderen 12-18 år.

Vi har ingen påvirkning på etablering av institusjoner, antall elever tilknyttet institusjonene eller utfordringene som ungdommene har. Loven pålegger oss imidlertid å stille et forsvarlig opplæringsstilbud til elevene umiddelbart ved plassering på institusjon. Vi jobber med å utvikle modeller som sikrer best mulig ressursutnyttelse på området.

Vi ser en betydelig økning i kostnadene til spesialundervisning for denne elevgruppen, og det er manglende samsvar mellom de utgiftene fylkeskommunene har på området og satsene fastsatt av staten for refusjon mellom fylkene. Dagens refusjonssatser mellom fylkene er ikke endret på mange år, og satsene står ikke i samsvar med de reelle utgiftene. Tilbakemelding fra Utdanningsdirektoratet er at satsene ikke vil oppdateres før ny opplæringslov trer i kraft høsten 2024. Foreløpige tall indikerer behov for å øke ressursinnsatsen med nærmere 10 millioner kroner.

---

⁵ Læreplanverket for kunnskapsløftet 2020 (forkortes LK20)

Fylkeskommunen vil:

- Arbeide systematisk med tett oppfølging av elever i tråd med IKO-modellen.
- Fortsette med språkopphold som en del av opplæringen for elever som har valgt samisk språk.
- Ta initiativ til nasjonal gjennomgang av regler for refusjon for opplæring i institusjon etter barnevernloven.
- Skape forutsigbarhet for bedrifter med lærlinger og lærekandidater med særskilte behov.
- Videreføre skolens ansvar for formidling til læreplass.
- Styrke rekruttering og omdømme til yrkesfagene.

5.3.7. Kompetanseutvikling

Skoleeiers ansvar for kompetanseutvikling er forankret i opplæringsloven § 10-8. Hovedmålet med all kompetanseutvikling er økt læringsutbytte for elever og lærlinger.

I den desentraliserte modellen for kompetanseutvikling har vi prioritert kompetansetiltak for å støtte innføringen av fagfornyelsen og for å forsterke opplæringen av minoritetsspråklige elever. Disse prioriteringene gjelder i et langsiktig perspektiv, og vi vil arbeide videre med å utvikle kompetansetiltak innenfor disse områdene.

Kompetanseutvikling i andrespråkspedagogikk for lærere og skoler startet opp våren 2022 for sju skoler. Tiltaket finansieres både statlig fra DEKOM-ordningen, fylkeskommunale kompetansemidler og egeninnsats fra både skoler, lærere og ansatte ved avdeling for utdanning og kompetanse. Tilbudet vil senere gis til flere skoler.

Den desentraliserte modellen er utvidet med ordningen Kompetanseløft for spesialpedagogikk og inkluderende praksis. Kompetanseløftet er et tiltak for ledere og ansatte i barnehager, skoler og PP-tjenesten, og skal bidra til at den spesialpedagogiske hjelpen er tett på de barna som har behov for det. I inngangen til ordningen vil vi prioritere å styrke kompetansen hos ansatte i PPT. Ordningen finansieres ved et gradvis nedtrekk i Statped, og det er viktig å bygge opp nødvendig regional kompetanse på områder hvor nasjonal faglig støtte nå reduseres.

Vi vil fortsatt ta aktivt del i statlige videreutdanningsordninger som bidrar til at ansatte har riktig fagkompetanse, og samtidig sikre kompetanseheving for ansatte som mangler utdanning.

Fra og med skoleåret 2022-2023 får alle elever opplæring etter læreplanverket LK20. I læreplanverkets overordnede del heter det blant annet at elevmedvirkning skal prege skolens praksis, og elevene skal ta medansvar i læringsfellesskapet. Trøndelag fylkeskommune arbeider kontinuerlig for å legge til rette for elevmedvirkning. Vi vil fortsette å arrangere skoleringsdager og andre kompetansehevingstiltak for å styrke kunnskap om og tilrettelegging for elevmedvirkning.

Fagnettverk knyttet til undervisningsfag og digital pedagogikk har vært viktige prioriteringer de seneste årene. Vi vil prioritere fagnettverk videre, og vi er nødt til å nedskalere satsingen på digitale pedagoger hva gjelder frikjøpsressurs på skolene. Det betyr at vi opprettholder et faglig nettverk for digitale pedagoger, men at vi ikke kan videreføre frikjøpsordningen som vi har hatt gjennom tre skoleår. Dette vil gi en besparelse på 2 millioner kroner fra 2024.

Oppfølging av nyutdannede lærere foregår i det daglige i praksisfellesskapet på skolen og involverer ofte flere kolleger gjennom innarbeidede samarbeidsstrukturer. Fylkesdirektøren er opptatt av at det må settes av tid til veiledning i formelle og uformelle samtaler, og at avtale om tidsressurs bør gjøres lokalt i samarbeid med skoleledelsen. Oppfølging av nye lærere er en selvfølgelig oppgave som ligger til skolen og som det er naturlig å løse innenfor ordinær driftsramme. Fylkestinget vedtok i sak 115/21 å prioritere 1,5 millioner kroner til veiledningsordningen for nyutdannede, nytilsatte lærere. Fylkesdirektøren mener at veiledningsordningen ikke er avhengig av denne typen øremerkede midler, og at vi kan planlegge med en besparelse på 1,5 millioner kroner fra 2023.

Fylkeskommunen vil:

- Fortsatt prioritere kompetanseutvikling for lærere og andre ansatte i skolene.
- Videreføre ordningen med fagnettverk knyttet til undervisningsfag.

- Videreføre et faglig nettverk for digitale pedagoger, men gå bort fra sentralt frikjøp av digitale pedagoger på skolene.
- Vektlegge god oppfølging av nytilsatte lærere, men uten at det ligger inne øremerkede midler til veiledning på skolene. Dette ligger som en oppgave innenfor ordinær driftsramme.

5.3.8. Opplæring av minoritetsspråklige elever

Opplæring av minoritetsspråklige elever har fått et tydeligere fokus de siste årene, både lokalt og nasjonalt. I tråd med fylkestinget sine føringer i utfordringsdokumentet 2022-2025 er det gjennom fylkestingssak 28/21 lagt fram en egen strategi 2021-2023 for opplæring av minoritetsspråklige elever i Trøndelag. Strategien peker på tre hovedområder:

- Tydelige regionale føringer på kvalitet.
- Tilbudsutvikling.
- Kompetanseutvikling.

Barn og unge oppfatter gjerne skolen som sin viktigste arena, både for læring og for sosialisering med jevnaldrende. Skolen blir dermed både en læringsarena og en integreringsarena i videre forstand. Strategien gir retning i det faglige arbeidet for å styrke minoritetsspråklige elever sine muligheter for å fullføre i videregående opplæring. Strategien gir retning i det faglige arbeidet for å styrke minoritetsspråklige elever sine muligheter for å fullføre i videregående opplæring. Det legges opp til at flere av de konkrete satsingene på kompetanseutvikling og utvikling av et kvalitetsrammeverk i hovedsak kan skje innfor dagens rammer og eksisterende ordninger. Men utvidete rettigheter gjennom ny opplæringslov kan gi økte kostnader. Fullføringsreformen og de foreslåtte utvidete rettigheter gjennom ny opplæringslov vil utfordre de eksisterende rammene for opplæring av både minoritetsspråklige ungdom og voksne. Flere av forslagene vil kunne ha både økonomiske, faglige og organisatoriske konsekvenser. Fylkesdirektøren ser nå nærmere på hva disse endringene innebærer.

I tråd med strategien har Trøndelag fylkeskommune økt antall skoler med kombinasjonsklasser. En kombinasjonsklasse er et tilbud til ungdom med kort botid i Norge som trenger mer grunnskoleopplæring før de kan følge ordinært løp i videregående. Dette kan være elever uten fullført grunnskole, men også elever med vitnemål fra grunnskole og rett til videregående opplæring, men med behov for mer grunnleggende opplæring før oppstart i videregående. Dette tilbudet er et samarbeid mellom kommune og fylkeskommune, om en elevgruppe som ofte har overlappende behov, selv om de ikke alltid har like rettigheter. For skoleåret 2022-2023 er det opprettet kombinasjonstilbud eller innføringstilbud ved Charlottenlund vgs, Byåsen vgs, Heimdal vgs, Orkdal vgs, Olav Duun vgs, Ole Vig vgs, Steinkjer vgs og Verdal vgs.

Fylkeskommunen vil:

- Fortsette å styrke språk og fagutvikling for minoritetsspråklige elever.
- Fortsette planleggingen av forventede endringer for minoritetsspråklig ungdom og voksne etter endringer ny i opplæringsloven høsten 2024.

5.4. Regional kompetansepolitikk og kompetansestrategi

Fylkeskommunene har et utvidet ansvar for den regionale kompetansepolitikken, og målet er å sikre bedre sammenheng mellom tilbud og etterspørsel av kompetanse og arbeidskraft. Kompetansestrategi for Trøndelag gir retning for arbeidet.

Kompetanseforum Trøndelag, som er et partnerskap bestående av sentrale aktører i fylket, har et felles ansvar for oppfølging av strategien. Fylkeskommunens oppgave er å mobilisere og fasilitere dette partnerskapet på fylkesnivå, og også bistå i arbeidet som de regionale kompetansefora har for å kople etterspørsel og tilbud av kompetanse. Dette gjøres gjennom blant annet å gi tilgang til oppdatert kunnskapsgrunnlag på området.

Statistikkutvalget til kompetanseforum leverer et omfattende kunnskapsgrunnlag, blant annet gjennom Trøndelag i tall. Det er behov for å jobbe mer med analyse og forskning for å kunne levere scenarier om framtidens kompetansebehov i regionen. Dette er kunnskap som er viktig

grunnlag for blant annet planlegging og dimensjonering av opplæringstilbud tilpasset regionale behov og muligheter.

Megatrender som demografisk utvikling, digital transformasjon og teknologisk utvikling, grønt skifte og geopolitiske hendelser tydeliggjør at det er store behov for omstilling og etter- og videreutdanning i arbeidslivet. For å lykkes, er felles ambisjoner og gode samarbeidsprosesser for koordinering av kompetansetiltak og virkemidler avgjørende. Satsingsområdet «Kompetansepilot Trøndelag» utvikler og prøver ut nye måter og modeller for et tilpasset etter- og videreutdanningstilbud i distriktene, og skal bidra å videreutvikle fylkeskommunens kompetansepolitiske arbeid.

I fylkestingssak 85/21 - Status for regionalt kompetansearbeid i Trøndelag, understrekes det at regional kompetansepolitikk er et prioritert område i Trøndelag. Området omfatter utdanningspolitikk, nærings- og arbeidsmarkedspolitikk, integrerings- og inkluderingspolitikk og regional planlegging. Bærebjelken i det kompetansepolitiske arbeidet er kompetanseforumstrukturen, med Kompetanseforum Trøndelag og de regionale kompetansefora. Arbeidet med å revidere Kompetansestrategi for Trøndelag med tilhørende handlingsprogram er i gang og blir ferdigstilt i 2023. Kompetanseforum har en sentral rolle i dette arbeidet. Regjeringsplattformen signaliserer blant annet en kompetansereform for livslang læring, tilgang til desentralisert utdanning i hele landet og en gjennomgang av virkemiddelapparatet og hva fylkeskommunenes rolle skal være i dette. Dette vil antakelig bety økt ansvar for fylkeskommunene i det kompetansepolitiske arbeidet på regionalt nivå.

Fylkeskommunen vil:

- Ta en tydelig samfunnsutviklerrolle og bidra til å styrke den kompetansepolitiske rollen gjennom å ta et tydelig ansvar for å videreutvikle partnerskapsmodellen og samarbeid på tvers.
- Revidere Kompetansestrategien for Trøndelag med tilhørende handlingsprogram.
- Videreutvikle eksisterende arenaer og tilbud, og i samarbeid med andre teste ut nye løsninger for å nå viktige samfunns mål på kompetanseområdet.
- Videreutvikle kunnskapsgrunnlaget og analysene om arbeidslivets behov for kompetanse lokalt, regionalt og nasjonalt i samarbeid med partnerskapet.

5.4.1. Karriereveiledning

Fylkeskommunens karriereveiledningstjenester skal bidra til bedre samsvar mellom etterspørsel etter arbeidskraft i arbeidslivet og den enkeltes utvikling og bruk av egen kompetanse, i tråd med gjeldende kompetansestrategi for Trøndelag. Tjenestene omfatter karriereveiledning i videregående opplæring og karriereveiledningstjenester for voksne. I et samfunn i stadig omstilling og utvikling er det økt behov for gode karriereveiledningstjenester. Karrieresenteret i Trøndelag skal bidra til dette gjennom sin rolle som ressurs- og kompetansesenter for alle som arbeider med karriereveiledning.

Fylkestinget vedtok i sak 61/21 prinsipper for karriereveiledning i Trøndelag fylkeskommune. Fylkestinget la vekt på følgende: «God karriereveiledning er viktig ikke bare for den enkelte, men også samfunnet. God og tilpasset veiledning er dessuten viktig for at den enkelte skal kunne nå sitt potensiale». I tråd med prinsippene og Kompetansestrategi Trøndelag med tilhørende handlingsprogram, er fylkeskommunen i gang med å innarbeide det nasjonale kvalitetsrammeverket for karriereveiledning. I kvalitetsrammeverket stilles det krav til kvalitet og kompetanse hos den som utfører karriereveiledning. Dette medfører både behov for etter- og videreutdanning av karriereveiledere, samt behov for å sikre god nok tilgjengelighet av tjenestene.

Fylkeskommunen ivaretar rollen som regional aktør i henhold til integreringsloven. Det innebærer rett og plikt til karriereveiledning for personer som er i målgruppene. Arbeidet foregår i stor grad i bostedskommunene og i samarbeid med introduksjonsprogrammet i kommunene. Det er betydelig sprik mellom overførte ressurser fra staten og den reelle ressursbruken på dette området, og det er grunn til å anta at ressursbruken på integrering fortrenger tilbudet om karriereveiledningstjenester til den øvrige voksne befolkningen.

Fylkeskommunen vil:

- Utvikle karriereveiledningsfeltet videre i tråd med vedtatte prinsipper for
- karriereveiledning og nasjonalt kvalitetsrammeverk.
- Legge til rette for kompetanseutvikling for alle karriereveiledere i Trøndelag.
- I samarbeid med nasjonale aktører og andre fylker, utvikle bedre digitale løsninger for karriereveiledere og de som får veiledning.

5.4.2. Integrering

Fylkeskommunen er etter integreringsloven § 4 ansvarlig for det regionale integreringsarbeidet og skal jobbe målrettet og helhetlig for å sikre god integrering av innvandrere i Trøndelag. Fylkeskommunen har fått nye oppgaver og ansvar knyttet til blant annet:

- Anmodning og bosetting av flyktninger.
- Forebygging av negativ sosial kontroll.
- Veiledning og kompetanseheving av kommunens kvalifiseringsarbeid.
- Oppfølging av frivillighet.
- Forvaltning av ulike tilskuddsordninger.
- Et utvidet ansvar for opplæring i norsk og samfunnsfag for elever med fulltids videregående opplæring.
- Samarbeid med sektormyndigheter på region- og landsdekkende nivå.

Flere av disse innsatsområdene krever en tilstrekkelig finansiering både regionalt og nasjonalt. Fylkesdirektøren vil komme tilbake med en egen sak som beskriver kostnadene tilknyttet oppgaveoverføringene på integreringsfeltet. Saken er en oppfølging fra fylkestingsakene 68/20 og 36/21, der det ble vedtatt å utarbeide en økonomisk analyse av merkostnaden ved oppgaveoverføringen på integreringsfeltet.

Oppfølging av mino⁶-strategien er en av mange oppgaver som følges opp på integreringsfeltet. Innsatser i strategien knyttet til utviklinga av et kvalitetsrammeverk blir foreløpig dekket av egeninnsats. I tertialrapporten 30.4.2022 ble det vedtatt en satsing på opplæring for minoritetsspråklige med 5 millioner kroner. Midlene skal brukes på tiltak som bygger på kunnskapsgrunnlaget fra mino-strategien, og særlig knyttet til aktiviteter som forbereder fylkeskommunen og samarbeidspartnere til fullføringsreformen. Midlene brukes til å styrke språk og fagutvikling for minoritetsspråklige elever og deltakere i både skole og lære.

Økt bosetting av ukrainske flytninger har økt aktivitetsnivået innenfor strategiens satsingsområder. Fylkesdirektøren har lagt til rette for å gi et opplæringstilbud til alle flyktninger som kommer innen utløpet av september 2022. For de som kommer i oktober eller senere, vil fylkesdirektøren vurdere oppstart av nye tilbud i januar 2023. Ut fra elevtallet første uka i september vil kostnaden for skoleåret 2022/2023 være på mellom 16 og 20 millioner kroner. Om det må startes nye tilbud i januar vil kostnadene øke. Det er usikkerhet rundt antallet flyktninger som kommer til Trøndelag.

Fylkeskommunen vil:

- Ta en tydelig samfunnsutviklerrolle på inkluderings- og integreringsfeltet.
- Fortsette arbeidet med å videreutvikle fylkeskommunale tjenester i samsvar med en mangfoldig befolkning.
- Styrke språk og fagutvikling for minoritetsspråklige elever og deltakere i både skole og lære.
- Arbeide nasjonalt for å styrke finansiering og oppgaveporteføljen på integreringsfeltet

5.4.3. Videregående opplæring for voksne

Videregående opplæring for voksne er i endring. Ny opplæringslov/fullføringsreformen skal iverksettes fra 2024. Loven vil utvide målgruppen for voksenopplæring og dreie opplæringen mot mer fleksible og bedriftsbaserte modeller. Reformen er omfattende og vil sannsynligvis måtte innføres etappevis. Blant annet skal modulbasert fagopplæring innføres som hovedmodell for yrkesfagopplæring for voksne.

---

⁶ Minoritetsspråklige elever i videregående skole

Antallet voksne som søker videregående opplæring varierer sterkt og i samsvar med endringer i arbeidslivet. Det er en høy andel voksne som har behov for veiledning, forsterket opplæring og særskilt norskopplæring, slik at de blir satt i posisjon til å fullføre opplæringsløpet. Finansieringen av voksenopplæringen kommer ikke klart fram i rammeoverføringene. Det er mangel på arbeidskraft, og utvikling av kompetansen for voksne i og utenfor arbeidslivet er viktig for å sikre arbeidslivet tilgang på nødvendig kompetanse.

Fylkeskommunen vil:

- Legge til rette for innføringen av nye og fleksible modeller med særlig vekt på samarbeid med arbeidslivet og NAV, noe som blant annet nå skjer ved at Trøndelagsmodellen settes i drift.
- Koordinere dimensjonering og lokalisering av opplæringstilbud for voksne og ungdom.
- Videreutvikle organiseringen av og kvaliteten i voksenopplæringen.
- Utfordre sentrale myndigheter på å få ordning med overføringer til voksenopplæringen i inntektssystemet.

5.4.4. Høyere yrkesfaglig utdanning

Høyere yrkesfaglig utdanning (HYU) gis av fagskoler og ligger på nivå over videregående opplæring. Utdanningslaget skal bidra til å dekke arbeidslivets kompetansebehov. § 3 i lov om høyere yrkesfaglig utdanning gir fylkeskommunen ansvar for at det blir tilbudt høyere yrkesfaglig utdanning i samsvar med behovet for kompetanse lokalt, regionalt og nasjonalt. Fylkeskommunen har altså et helhetlig forvaltningsansvar for sektoren, og forvalter også statlig tilskudd til drift av høyere yrkesfaglig utdanning i eget fylke. Alle fagskoler med studiested i Trøndelag kan søke om slikt tilskudd. Det er fylkestinget ved hovedutvalg for utdanning som fastsetter forvaltningsmessige prinsipper og økonomiske rammer for høyere yrkesfaglig utdanning.

Trøndelag høyere yrkesfagskole (THYF) er fylkeskommunens egen fagskole. Fagskolen har hatt sterk vekst i studenttallet de siste årene, og vi forventer at denne utviklingen fortsetter. Dette gir også utfordringer. Bl.a. mangler flere av THYFs avdelinger lokaler. For å avhjelpe dette er det vedtatt å utrede nye lokaler for avdelingen på Stjørdal, men det er også behov for å vurdere hva som kan gjøres for å gi gode opplæringsvilkår ved alle fagskolens avdelinger. Det er videre behov for å vurdere tiltak for at THYF kan videreutvikles i tråd med nasjonale og fylkeskommunale ambisjoner, mål og føringer, blant annet på bakgrunn av vedtatte planer for helhetlig tilbudsplanlegging i Trøndelag.

15 fagskoler tilbyr i dag HYU i Trøndelag. Med unntak av THYF, ligger de fleste av disse i eller i umiddelbar nærhet til Trondheim. Det er behov for rammer som gjør at alle fagskolene har mulighet til å dekke kompetansebehov i hele fylket.

I regi av Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) pågår en evaluering av fagskolemeldinga fra 2016. En delrapport om finansieringssystemet for sektoren ble sendt på høring sommeren 2022. I denne pekes det blant annet på et behov for å etablere ordninger for at landets fylkeskommuner kan samarbeide om å avdekke og dekke nasjonale kompetansebehov på høyere yrkesfaglig nivå.

Med bakgrunn i den rollen vi har på kompetansefeltet generelt og høyere yrkesfaglig utdanning spesielt, i samarbeid med arbeidslivet og de andre fylkeskommunene og nasjonale myndigheter, bør det vurderes om vi bør ha en tydeligere bestillerrolle for utvikling og videreutvikling av høyere yrkesfaglige utdanninger.

Fagskoler kan søke fagområdeakkreditering innenfor nærmere avgrensede utdanningsområder. I dag er det bare Fagskolen AOF Norge som har slik akkreditering i Trøndelag. Vi bør vurdere å etablere insentiver for å tilrettelegge for at flere skoler søker slik akkreditering på fagområder som er av særlig betydning i fylket.

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse lyste sommeren 2022 ut midler til etablering av to piloter for Senter for fremragende høyere yrkesfaglig utdanning (SFY). Trøndelag fylkeskommune har i 2022 samarbeidet med Nordland fylkeskommune og en rekke fagskoler, med Fagskolen AOF Norge og THYF i spissen, og søkt om å etablere et SFY i Trøndelag med fokus på helse- og oppvekstfag.

Fylkeskommunen vil:

- Følge opp politisk vedtak om å utrede nytt bygg for Trøndelag høyere yrkesfagskole på Stjørdal og vurdere ytterligere tiltak for å gi gode opplæringsvilkår ved alle avdelingene til fagskolen.
- Utrede hvordan Trøndelag høyere yrkesfagskole skal videreutvikles i tråd med nasjonale og fylkeskommunale ambisjoner, mål og føringer.
- Bidra til at fagskoler skal kunne videreutvikle eksisterende utdanninger eller utvikle nye basert på arbeidslivets kompetansebehov i hele Trøndelag.
- Vurdere insentiver for at fagskoler søker fagområdeakkreditering på fagområder av særlig betydning i Trøndelag.
- Bidra til etablering av Senter for fremragende høyere yrkesfaglig utdanning i Trøndelag.

5.5. Digitalisering

Offentlig sektor står overfor økte krav og forventninger fra brukerne som utfordrer oss til å levere tjenester med høy kvalitet på nye måter. I tillegg stilles det stadig høyere krav til både personvern og informasjonssikkerhet. Dette gjelder også avdeling utdanning og kompetanse.

Digitalisering er ett av virkemidlene vi har for å møte disse endringene. Ved å utnytte teknologien skal vi forenkle, fornye og forbedre våre tjenester og endre måten vi jobber på til det bedre for våre brukere.

Avdeling utdanning og kompetanse skal jobbe etter satsingsområdene som er lagt til grunn i digitaliseringsstrategien og bidra til at Trøndelag fylkeskommune når sine ambisjoner på dette området. Vi skal sette brukeren i sentrum, og vi skal legge til rette for god samhandling internt og med eksterne aktører.

Som et ledd i utviklingen bidrar avdeling utdanning og kompetanse med personalressurser inn i skjematjenesten og Teams-prosjektet på Cissi Klein videregående skole. Dette er store og viktige digitaliseringsprosjekter med store gevinster både for brukerne og organisasjonen.

Trøndelag fylkeskommunes visjon «vi skaper historie» betyr at vi som avdeling har et framtidsrettet syn. Ved å legge til rette for økt samarbeid og refleksjon skal vi arbeide aktivt for en kultur som fremmer endring og utvikling.

Trøndelag fylkeskommune er en del av det nasjonale samarbeidet som utvikler et nytt skoleadministrativt system. Trøndelag fylkeskommune skal ta i bruk Visma InSchool (VIS) fra skolestart 2023-2024. Det er mye som må være på plass før oppstart drift, og den sentrale prosjektgruppa startet 1.11.2021. For å ha en best mulig prosess rundt innføringen er det lagt inn ekstra ressurser til både sentraladministrasjonen og skolene, ikke minst med tanke på god opplæring av alle brukere. Det vil i 2023 også være lisensutgifter til både gammelt og nytt skoleadministrativt system. Fra 2024 vil kostnadene synke med ca. tre millioner kroner.

5.6. Investeringer – Tabeller/budsjett med kommentarer

Seksjon eiendom ivaretar utvikling, brukerkoordinering og gjennomføring av byggeprosjekter. Det legges stor vekt på brukermedvirkning når fylkeskommunen planlegger og gjennomfører byggeprosjekter. De største prosjektene gjennomføres som fasedelte samspillskontrakter basert på målsum.

Planarbeidet foregår i hovedsak gjennom "Framtidas skole - skolebruksplan Trøndelag". Både overordnet skolebruksplanlegging og de enkelte investeringsprosjekter fremmes løpende for separat politisk behandling i sammenheng med utredninger om skole- og tilbudsstruktur.

Investeringsprosjektene gjennomføres som en portefølje hvor 2,5 % av vedtatt ramme avsettes til en felles styringsreserve som del av intern prosjektstyring. Mindreforbruk knyttet til avsluttede prosjekter som var 74,3 millioner kroner pr 1.1.2022 er gjenbevilget til styringsreserven.

Alle byggekontrakter inngås med justering for lønns- og prisstigning slik at vedtatte investeringsrammer og gjenstående finansiering må årlig justeres for prisstigning, normalt ordinær deflator for prisvekst.

Det har vært en ekstraordinær prisstigning i byggebransjen i 2021 og 2022, i hovedsak knyttet til enkelte byggematerialer (tre- og stålmateriell) som konsekvens av pandemi og krigen i Ukraina. Høye energipriser og frakt- og leveranseproblemer er også prisdrivende faktorer i bygge- og anleggsbransjen. Det registreres en avtagende prisvekst høsten 2022. Alle vedtatte rammer er i samsvar med utvikling av byggekostnadsindekser justert med en ekstraordinær prisvekst på 10 % for gjenværende del av byggekostnadene – samlet er dette 275,3 millioner kroner. Ordinær deflator fra 2022 til 2023 er ikke inkludert i dette.

5.6.1. Skolebruksplanlegging

Med en økende endringstakt i arbeids- og samfunnsliv må skolebyggene være tilpasningsdyktige og fleksible slik at de kan videreutvikles og tilpasses endringer i skolens opplæringstilbud og demografisk utvikling i de trønderske kommunene. Skolebruksplan Trøndelag II, FT 56/21, har et utviklingsperspektiv mot 2030, og omfatter skoleanleggene i hele Trøndelag fylkeskommune med sikte på å sikre likeverdige og framtidsrettet fysiske rammer for skolene i tråd med den faglige og sosiale kompetanse som ungdommene vil komme til å møte i studier og framtidig arbeidsliv.

Utfordringsdokumentet fra juni 2022 viser betydelige økonomiske utfordringer for fylkeskommunen i årene som kommer, og det er nødvendig å redusere investeringsvolumet sammenlignet med tidligere vedtatte planer.

Samlet investeringsvolum påvirker både fylkeskommunens låneopptak og årlige utgifter til å dekke kapitalutgifter og drift av bygninger. Størrelsen på investeringsrammen for et byggeprosjekt bestemmes ut fra mange faktorer. Dette gjelder både strukturelle forhold, som kan bestemmes av fylkeskommunen selv, og krav fastsatt i regelverk. Strukturelle forhold vil også påvirke kostnader til skoledrift.

Planarbeid i Skolebruksplan Trøndelag II bør framover omfatte helhetlige vurderinger av struktur og økonomi slik at driftskostnader kan reduseres i takt med forventede reduserte rammeoverføringer.

Fylkestinget vedtok i desember 2021 prinsipper for tilbudsplanlegging og prinsipper for arealbruk. Dette gir enhetlige operative prinsipper for planlegging og gjennomføring av fremtidige byggeprosjekter.

5.6.2. Planlagte investeringsprosjekter

Investeringsprosjekter med investeringsrammer for 2023-2026 framgår av underliggende tabell.

Fylkeskommunens pågående byggeprosjekter i planperioden gjennomføres innenfor tidligere vedtatt og oppjusterte ramme, samt forslag til endringer, og omtales i det følgende.

Tabell 5.4 Investeringer i skolebygg

Tall i 1000 kroner	Total kostnadsramme	Finansiert pr. 31.12.21	2022 inkl gjenbev.	Økonomiplanperiode				Langtidsbudsjett etter økonomiplanperioden (2027-2030)
				2023	2024	2025	2026	
Skolebruksplan 1+2 Trøndelag								
Verdal vgs inkl hall/utv.	412 280	22 400	74 000	120 000	195 880	-	-	-
Johan Bojer vgs, skolebygg eks. tomt	413 930	223 400	112 500	85 330	-	-	-	-
Melhus vgs	364 430	6 900	20 000	10 000	20 000	100 000	107 530	100 000
Cissi Klein vgs	801 790	15 000	80 000	344 200	362 590	-	-	-
Tiller vgs	652 515	415 300	177 200	60 015	-	-	-	-
Trondheim Katedralskole	522 280	13 700	96 100	150 000	150 000	112 480	-	-
Trøndelag Høyere Yrkesfagskole , plan+utb	173 500	-	3 000	3 000	10 000	75 000	82 500	-
Fosen vgs, permanent flyfag/byggfag	80 000	-	-	40 000	40 000	-	-	-
Guri Kunna vgs avd Hitra	101 370	1 800	6 100	-	-	10 000	33 470	50 000
Åfjord vgs	73 800	5 200	51 800	16 800	-	-	-	-
Kyrksæterøra vgs	59 245	10 900	37 000	11 345	-	-	-	-
Charlottenlund vgs, ombygging elevvekst	33 880	300	18 300	15 280	-	-	-	-
Mære Landbruksskole, utredning saufjøs	1 000	-	-	1 000	-	-	-	-
Ole Vig - Parkeringsplass/sanering bygg	17 700	6 500	4 800	6 400	-	-	-	-
Ole Vig vgs, permanet TIF	15 400	-	5 400	-	-	10 000	-	-
Oppdal vgs	161 540	68 000	73 600	19 940	-	-	-	-
Reguleringsplan Mære og Meråker	1 500	-	800	700	-	-	-	-
Røros vgs, tilpasn. endret studietilbud	16 500	-	15 000	1 500	-	-	-	-
Fagfornyelse vg1/vg2	110 495	19 600	84 000	6 895	-	-	-	-
Skjetlein vgs, lager paviljonger	3 410	-	-	-	-	1 600	-	-
Prosjekter med årlig tildeling 23-26								
Skolebruksplan, utredning bygg	4 800	-7 600	6 000	1 200	1 200	1 200	1 200	-
Bedre skolebygg/ped. oppgradering (BSB)	48 000	4 600	4 600	12 000	12 000	12 000	12 000	-
Energi- og miljøinvesteringer (EMI)	27 800	-67 900	32 500	12 800	5 000	5 000	5 000	-
Teknisk oppgradering skolebygg (TEKOPP)	130 000	-64 400	34 400	45 000	35 000	25 000	25 000	-
Prosjekter oppstart etter planperioden								
Orkdal vgs, planarbeid	2 000	-	2 000	-	-	-	-	400 000
Mære Landbruksskole, auditorium	24 200	-	-	-	-	-	-	24 200
Ytre Namdal vgs, planarbeid HO	1 000	-	1 000	-	-	-	-	50 000
2-veis varslingsanlegg alle vgs	49 500	-	-	-	-	-	-	49 500
SUM brutto investering	4 303 865	673 700	940 100	963 405	831 670	352 280	266 700	673 700
Salg av eiendommer					-94 000	-25 000		
Overføring fra drift				-6 442	-81 869	-69 551		
Mva.-kompensasjon				-172 969	-149 257	-62 966	-48 962	
Bruk av lån				-783 994	-506 544	-194 763	-217 738	
Finansiering				-963 405	-831 670	-352 280	-266 700	

Verdal videregående skole

Verdal videregående skole ble i økonomiplan 2021-2024 vedtatt gjennomført i ett trinn med ferdigstillelse i 2024. Kostnadsramme, som er oppjustert for ekstraordinær byggekostnadsvekst, er 412,3 millioner kroner. I prosjektet inngår det en fotballhall (7er bane).

Byggestart, knyttet til ny adkomst og bussparkering, er høst 2022. Planlagt ferdigstillelse av hele prosjektet er høsten 2024.

Prognosert elevtallsnedgang på Innherred vil påvirke framtidig struktur for de videregående skolene i området. Byggestart høsten 2022 på Verdal vil begrense i hvor stor grad disse utfordringene kan hensyntas i det vedtatte byggeprosjektet.

Johan Bojer videregående skole

Johan Bojer videregående skole, ny videregående skole i Vanvikan etter sammenslåing Leksvik og Rissa, ferdigstilles til skolestart høst 2023. Tomtearbeider i sjø/land ferdigstilles i 2022, og kostnader ses i sammenheng med oppgjør gjennom avtaler med Indre Fosen kommune og salg av eksisterende bygg.

Kostnadsramme for skolebygget (eks. tomt) oppjusteres til 413,9 millioner kroner på grunn av ekstraordinær byggekostnadsvekst, men innebærer også en økning av ramme på 10 millioner kroner knyttet til uforutsette arbeider. Forhold knyttet til parkeringsanlegg i småbåthavn er så langt ikke avklart.

Melhus videregående skole

Melhus videregående skole er gjennom flere tidligere saker vedtatt utviklet, nybygget og ombygget innenfor en kapasitet på 600 elevplasser og forberedt for en kapasitetsutbygging på ytterligere 200 elever med en beregnet ferdigstilling til skolestart høsten 2026.

Forhold knyttet til framdrift av flytting av hovedtrafo medfører forsinket byggestart, slik at en rasjonell produksjon på byggeplass medfører ferdigstilling av hele prosjektet i 2027. Oppjustert kostnadsramme, hensyntatt ekstraordinær byggekostnadsvekst, er 364,4 millioner kroner.

Cissi Klein videregående skole

Ny videregående skole i Trondheim øst på Falkenborg er vedtatt med en kapasitet på 700 elevplasser. Prosjektet er planlagt til skolestart i 2024. Lang behandling av reguleringsplan i Trondheim kommune medfører forsinket ferdigstilling. Utvikling i samspill med entreprenør- og rådgivergruppe pågår. Kontrakt for utførelse er inngått, og byggestart for grunnarbeider, som skjer uavhengig av planbehandling, ble iverksatt sommer 2022. Oppjustert kostnadsramme, med hensyn til ekstraordinær byggekostnadsvekst, er 801,8 millioner kroner.

Fylkestinget vedtok i desember 2021 at eiendommen skal utvikles i ett byggetrinn, hvor ca. 4200 m² utover Cissi Kleins arealbehov skal bygges og finansieres av det heleide datterselskapet STFK Eiendom AS. Bygningen vil da bli et sameie mellom Trøndelag fylkeskommune og selskapet. Fylkeskommunen vil ha leieforpliktelser for arealer eid av selskapet. Leie vil være knyttet til arealbehov for å oppfylle krav i fullføringsreformen samt ytterligere elevvekst som ikke inngår i vedtatt kapasitet på 700 og andre interne behov. Det vil bli framlagt egne politiske saker om det sistnevnte.

I samsvar med vedtak vil det tidligere anlegget for Heimdal videregående skole på Saupstad benyttes midlertidig for å fange opp elevtallsveksten inntil ny skole står ferdig. Egne investeringsmidler er avsatt til dette formålet, og lokalene ble ferdigstilt til skolestart 2022.

Trondheim katedralskole

Ved Trondheim Katedralskole skal det både settes opp nybygg og det skal bygges om. Den økonomiske rammen oppjusteres til 522,3 millioner kroner på grunn av ekstraordinær byggekostnadsvekst. Arkeologiske utgravninger pågår, og totalentreprenør er engasjert og utarbeider forprosjekt sammen med arkitekt/rådgiver og byggherre i et tett samspill med planlagt byggestart vår 2023.

Kapasitet, hensyn til eksisterende bygg og skole i drift under bygging og fremdrift er krevende. Fylkesdirektøren vil fremlegge egen sak om dette.

Trøndelag høyere yrkesfagskole (THYF)

Fylkestinget vedtok i juni at det skal utredes et eget tilbygg på 3200 m² ved Ole Vig videregående skole på Stjørdal til Trøndelag høyere yrkesfagskole. Planarbeid er finansiert og i gang i samarbeid med Stjørdal kommune, som skal etablere basishall på skoleområdet.

Dersom fylkestinget vedtar nytt bygg, anbefaler fylkesdirektøren oppstart av byggearbeider i 2024 med ferdigstilling i 2026 innenfor en ramme på 173,5 millioner kroner.

Flyfag – lokaler ved Fosen vgs

Fylkestinget vedtok at flyfag lokaliseres til Fosen videregående skole, og prosjektet omfatter også verkstedlokaler for byggfag. Samlet prosjektkostnad er 80 millioner kroner og er planlagt ferdigstilt til skolestart 2025.

Det etableres termohall ved Fosen videregående skole som midlertidig lokale fra og med høsten 2023.

Guri Kunna videregående skole, avdeling Hitra

Guri Kunna videregående skole, avdeling Hitra, gjelder tilbygg automatikerfag og andre HMS -krav, generell rehabilitering og ombygging samt flytting av tannklinikk.

Fylkesdirektøren vurderer at kostnadsrammen må oppjusteres til 101,4 millioner kroner da midler fra teknisk oppgradering ikke kan prioriteres til tiltaket. Tannklinikk må finansieres gjennom eget vedtak utover denne rammen. Fylkesdirektøren finner ikke økonomisk handlingsrom for å gjennomføre prosjektet innenfor tidligere planlagt fremdrift og anbefaler prosjektet gjennomført i perioden 2025-2027. Det må påregnes at tiltak knyttet til HMS og forskriftskrav må utføres tidligere.

Åfjord videregående skole

Prosjektet realiseres etter vedtak desember 2021, som en ombygging/tilbygg ved eksisterende skole. Totalentreprenør er kontrahert med planlagt ferdigstilling i 2023, med en oppjustert kostnadsramme i henhold til ekstraordinær byggekostnadsvekst på 73,8 millioner kroner. Prosjektet har ytterligere tiltak, som delfinansieres med midler fra fagfornyelsen og teknisk oppgradering.

Kyrksæterøra videregående skole

Prosjektet, som omfatter utvikling av skoleanlegget for å ivareta krav i regelverk inkludert HMS, funksjonelle arealer for yrkesfagene og elevgrunnlag for nye Heim kommune, var i 2020 ute på konkurranse med manglende respons fra markedet. Prosjektet ble bearbeidet for å tilpasses lokale leverandører, og totalentreprenør er engasjert med byggestart i 2022 og planlagt ferdigstilling 2023. Oppjustert kostnadsramme, med hensyn til ekstraordinær byggekostnadsvekst, er 59,2 millioner kroner. Prosjektet har ytterligere tiltak som delfinansieres med midler fra fagfornyelsen og teknisk oppgradering.

Mære landbruksskole

Fylkestinget vedtok i juni 2021 å få vurdert alternativ til løsning, framdrift og økonomisk ramme for nytt auditorium ved Mære landbruksskole i arbeidet med økonomiplan. Fylkesdirektøren finner ikke rom for å gjennomføre prosjektet, kalkulert til 24,2 millioner kroner hensyntatt ekstraordinær byggekostnadsvekst innenfor gjeldende rammer i økonomiplan 2023-26.

I tråd med Fylkestingets vedtak, i forbindelse med behandling av utfordringsdokumentet, er det avsatt en million kroner i planmidler i 2023 til utredning av nytt sauefjøs.

Reguleringsplanarbeid er startet, i tillegg til at det høsten 2022 innhentes tilbud på levering og montering av biokullanlegg. Sistnevnte finansieres med midler som utviklingsavdelingen ved Mære landbruksskole har fått bevilget fra tidligere vedtak.

Ole Vig videregående skole

Ole Vig videregående skole, parkeringsplass/sanering bygg, ferdigstilles innenfor en ramme på 17,7 millioner kroner i 2023. Sanering av deler av bygg gjenstår, mens p-plass ferdigstilles 2023 samkjørt med Miljøpakkens finansiering av avkjørsel/bussholdeplass Ringvegen.

Røros videregående skole

Fylkestinget har vedtatt å legge ned utdanningsprogrammet for design og håndverk som omfatter frisør ved Røros videregående skole, samtidig som det i forbindelse med fagfornyelsen er vedtatt nye /tilpassede tilbud som krever økt verkstedareal. Dette krever ombygging av lokaler i tillegg til etablering av en mindre byggfaghall for å gi plass til et nytt tilbud innen TIF. Våre utleieforpliktelser overfor Røros kommune og samiske tilbud skal også videreføres på en god måte.

Det er avsatt en ramme på 16,5 millioner kroner for nødvendige ombyggingsarbeider, og da er det tatt hensyn til ekstraordinær byggekostnadsvekst. Prosjektet har ytterligere tiltak som delfinansieres med midler fra fagfornyelsen samt at areal fra Røros kommune selvfinansieres gjennom leieavtaler.

Prosjekter med oppstart etter planperioden

Orkdal videregående skole

Fylkestinget vedtok i juni 2022 å forsere arbeidet med en utviklingsplan for Orkdal videregående skole i sammenheng med lokale initiativ for en fotballhall med servicebygg. I den forbindelse er det iverksatt arbeid med en reguleringsplan for Folloplatået i regi av fylkeskommunen. Midler til slik plan var avsatt i 2023, men ble vedtatt framskyndet til 2022. Reguleringsplanen får vurdert en økonomisk ramme og framdrift for renovering og videre utbyggingsstrategi for Orkdal videregående skole i arbeidet med økonomiplan, hvor prosjektet ses i sammenheng med samlet investeringsomfang i Trøndelag fylkeskommune.

Fylkesdirektøren mener at det er nødvendig at reguleringsplanen ivaretar framtidig arealbehov for Orkdal videregående skole, og at dette må være klarlagt før tomt til en ny fotballhall avgis.

Fylkesdirektøren anbefaler at en videre utbygging av Orkdal videregående skole skjer etter inneværende planperiode, og foreslår at det avsettes 400 millioner kroner til perioden 2027-2030.

Ytre Namdal videregående skole

Deler av undervisning for helse- og oppvekstfag foregår i lite hensiktsmessige lokaler uten dagslys. Ved at fagskolene i hovedsak er flyttet inn i nybygg ved Sikkerhetssenteret, vil en gjennom ombygging oppnå forskriftsmessige lokaler samt kunne ivareta eventuelle nye elever/tilbud knyttet til naturbruk.

Det ble avsatt plan- og prosjekteringsmidler på 1,0 millioner kroner i 2022, men planarbeidet er noe forsinket og vil videreføres inn i 2023.

Toveis talevarsling

Ut fra sikkerhets- og beredskapshensyn er det anbefalt at det etableres toveis varslingsanlegg på skoler for kommunikasjon ved alvorlige trusselsituasjoner som skoleskyting. Samlet investeringskostnad er vurdert til ca. 50 millioner kroner, men konsekvenser på den enkelte skole er ikke inngående vurdert så langt. Fylkesdirektøren har ikke funnet rom for midler til å gjennomføre dette i økonomiplan 2023-26, men vil stille krav om at slike anlegg etableres ved alle nybygg og større ombyggingsprosjekter.

Skjetlein, ombygging

Fylkesutvalget vedtok i sak 116/22 at det skulle gjøres en vurdering av kostnadene knyttet til ombygging av arealene ved tidligere Skjetlein grønt kompetansesenter. I samme sak ble det vedtatt å slå sammen utviklingsavdelingene ved Skjetlein og Mære. I vurdering av ombygging av arealene skulle det også legges vekt på hvilken betydning dette vil ha for den nye avdelingen. Kostnadmessig ble dette anslått til fem millioner kroner. Fylkesdirektøren finner ikke rom for ombygginger på Skjetlein i gjeldende økonomiplanperiode.

Opplæringsfartøy

Tidligere utredning av nytt felles opplæringsfartøy for Ytre Namdal videregående skole og Guri Kunna videregående skole har konkludert med at det anskaffes nytt opplæringsfartøy for Ytre Namdal. Det ble avsatt 3 millioner kroner til planlegging og prosjektering i budsjett 2022. Gjennom at det er oppnådd laksekonsesjon vil kjøp/leie av fartøy gjennomføres utenfor ordinært investeringsbudsjett og utgår fra økonomiplanen.

Olav Duun videregående skole

Fylkestinget vedtok i juni 2022 at det skal etableres ny Olav Duun videregående skole i sentrum av Namsos i et eget selskap som del av et fellesprosjekt med Namsos kommune. Beslutning om leieavtaler vil bli behandlet våren 2025, etter at et forprosjekt er gjennomført i regi av selskapet. Fylkeskommunen har prosjektledelse for hele fellesprosjektet.

Tidligere vedtatte investeringsrammer utgår, og fylkeskommunens framtidige forpliktelse vil være leiekostnader som vil belaste driftsbudsjettet, samt lånegarantier og egenkapital til selskapet og ikke egne kapitalkostnader. Egenkapital i selskapet finansieres fra frie disposisjonsfond.

Tidligere fullfinansierte byggeprosjekter – slutføres i 2023 innenfor oppjustert ramme ekstraordinær byggekostnadsvekst:

Prosjekter inkludert i tabell:

- Tiller videregående skole (oppjusteres til 652,5 millioner kroner inkl. bygg tannklinikk). Prosjektet ble ferdigstilt til skolestart høst 2022, men enkelte restarbeider gjennomføres høsten 2022 og inn i 2023.
- Charlottenlund videregående skole, ombygging elevvekst Trondheim (oppjusteres til 33,9 millioner kroner) – resterende prosjekt ferdigstilles i 2023.
- Oppdal videregående skole, ombygging/tilbygg (oppjusteres til 161,5 millioner kroner – ferdig skoleåret 2022/23) Prosjektet ble delvis ferdigstilt til skolestart høsten 2022, men enkelte restarbeider gjennomføres høsten 2022 og inn i 2023.
- Lager for paviljonger ved Skjetlein (oppjusteres til 3,4 millioner kroner). Prosjektet iverksettes i 2023 med opparbeiding for nytt lager for ombrukte byggematerialer og inventar.
- Fagfornyelse vg1/vg2 – slutføres i 2023 med en oppjustert kostnadsramme på 110,8 millioner kroner. Omfatter prosjekter på de fleste videregående skoler og gjennomføres delvis som medfinansiering med andre vedtatte prosjekter.

Løpende investeringsprogrammer i planperioden

Eiendomsmassen krever kontinuerlig utvikling for å ivareta effektiv tjenesteproduksjon som formålsbygg, for å opprettholde realverdien gjennom verdibevaring, og for å nå politiske målsetninger knyttet til energi og miljø. Følgende rammer foreslås:

- Skolebruksplanlegging videreføres med en ramme på 1,2 millioner kroner årlig knyttet til utredninger i tidligfase for fremtidige byggeprosjekter.
- Bedre skolebygg (BSB) for mindre pedagogiske tilpasninger til endring av tilbudsstruktur og utdanningsprogram - 12 millioner kroner årlig, opprettholdes. Reduserte investeringsrammer medfører arealeffektive nybygg som gir mindre fleksibilitet til endringer i ombyggingsmassen.
- Teknisk oppgradering (TEKOPP) inkludert universell utforming for tiltak for verdibevaring og forskriftskrav med basis i periodiske tilstandskontroller nedtrappes fra 45 millioner kroner til 25 millioner kroner i de siste årene av planperioden. Reduksjon i driftsbudsjetter til ordinært vedlikehold kan medføre behov for økte vedlikeholdsinvesteringer på sikt.
- Energi – og miljøinvesteringer (EMI) er rammefinansiering for tiltak for å oppnå vedtatte klimamålsetninger. Fylkeskommunen har vedtatt avtale med eget selskap Grønt Hjerte AS for høsting/lagring/produksjon av energi fra egen bygningsmasse og vedtok overføring av 37,5 millioner kroner til slike tiltak i selskapet. Fylkesdirektøren foreslår at vedtatte midler i egenregi reduseres til 5 millioner kroner årlig og at ytterligere 7,8 millioner kroner fra tidligere års mindreforbruk (som ikke ble gjenbevilget i 2022) bevilges i 2023.

KAPITTEL 6

Avdeling for plan, næring
og kulturminner

6. Avdeling for plan, næring og kulturminner

6.1. Kort sammendrag

Overordnede mål for avdeling plan, næring og kulturminner er å bidra til bærekraftig omstilling i offentlig sektor og næringsliv, følge opp kommunene på en god måte, samt å sikre en samordnet og effektiv gjennomføring av forvaltningsoppgavene.

Vi ønsker å videreutvikle kommunedialogen og samarbeid i ulike partnerskap. Avdelingen vil prioritere kommuner med nedgang i folketall og arbeidsplasser, med vekt på lokal samfunnsutvikling og å se kommunenes samfunnsplanarbeid i sammenheng med næringsrettet omstillings- og utviklingsarbeid.

Næringslivet vil ha store utfordringer framover, det være seg krav om grønn omstilling, rekruttering og trangere økonomiske tider. Det må derfor arbeides aktivt med de virkemidlene vi har til rådighet, både regionale utviklingsmidler og menneskelige ressurser for å bidra.

6.2. Driftsbudsjett og økonomisk situasjon

Det er foreslått en driftsramme på 181,8 millioner kroner for avdeling plan, næring og kulturminner i 2023 og dette innebærer en samlet økning på 13,7 millioner kroner (8,1 %).

Det er innarbeidet en styrking på kr 8 millioner årlig til regionale utviklingsmidler samt 0,8 millioner årlig i distrikts- og regionalpolitiske tilskudd. Det er også lagt inn tilskudd til Veteranhuset Midt-Norge med 0,5 millioner årlig. Videre er det kompensert for bortfall av inntektskrav utover selvkost innenfor kulturminner på 1,2 millioner kroner årlig. Det er også foreslått midler til distriktssatsing med formål støtte til utsatte kommuner, veikart for grønn industriomstilling og energiplan for Trøndelag mot 2050. Midler til Klimapartnere er foreslått med 0,8 millioner kroner i 2023. Fylkesdirektøren har innarbeidet et generelt effektiviseringskrav på 2,9 millioner kroner årlig i perioden 2023-2026.

Driften i avdelingen må tilpasses et strammere budsjett. Dette innebærer at vi må jobbe både smartere og mer effektivt. Videre er vi nødt til å prioritere hardere mellom de satsingene og prosjektene vi har og ser komme. Vi har omfattende arbeid med lovpålagte oppgaver i forvaltningen og politiske vedtak som skal svares ut i en tid hvor det er stor uro og hvor behovet for å ta fatt på nye arbeidsoppgaver skjer raskt. I en slik situasjon er vi helt avhengige av å ha kompetente og omstillingsdyktige medarbeidere.

Tabell 6.1 Avdeling plan, næring og kulturminner - driftsbudsjett 2023-2026 inkludert endringer

Tiltak	Avdeling plan, næring og kulturminner	2023	2024	2025	2026
Tall i 1000 kroner					
	Fremskriving økonomiplan	168 122	162 252	159 187	159 187
25	Lønnsvekst	3 495	3 495	3 495	3 495
26	Prisvekst	1 296	1 296	1 296	1 296
27	KLP og SKP, pensjon, reduserte satser	-1 262	-1 262	-1 262	-1 262
28	Omstilling og effektivisering	-2 920	-2 920	-2 920	-2 920
29	Regionale utviklingsmidler, økt ramme, FT 90/21	8 000	8 000	8 000	8 000
30	Støtte til veteranhuset Midt-Norge, FU 33/22	500	500	500	500
31	Seksjon kommunal, distriktssatsing	850	0	0	0
32	Seksjon kulturminner, bortfall av inntektskrav utover selvkost	1 200	1 200	1 200	1 200
33	Seksjon næring, grønn industriomstilling/energiplan 2050	850	0	0	0
34	Seksjon regional, Klimapartnere	850	0	0	0
35	Distrikts og regionalpolitiske tilskudd, økning (Statsbudsjett 2023)	845	845	845	845
Sum avdeling plan, næring og kulturminner		181 826	173 406	170 341	170 341

En nærmere omtale av endringene i tabellen ovenfor, finnes i kapittel 6.3

Fylkesdirektøren har innarbeidet omstilling og effektivisering i rammen med 2,9 millioner kroner. Dette vil bli løst ved å redusere innkjøp, reiser og omfang av deltagelse på eksterne arenaer. Det betyr at utviklingskapasiteten reduseres noe innenfor avdelingen.

Det er krevende å ta nedtrekk på seksjon kulturminner. Som forutsetning ligger derfor bortfall av inntektskrav på arkeologiske tjenester. Regional plan for Kulturmiljø med sitt handlingsprogram ble vedtatt før jul i fjor. Seksjonen er i driftsbudsjettet gitt 1,9 millioner kroner i handlingsprogrammidler. Disse er ikke prisjustert siden fylkessammenslåingen. Handlingsprogrammidlene gjør fylkeskommunen til partner i mange kulturmiljøprosjekter i fylket. Omstillingskravet gjør at handlingsprogrammidlene må reduseres.

Flere store og mindre prosjekter og satsinger blir finansiert gjennom driftsbudsjettet. Gjenbevilgningsprinsippet har derfor vært viktig for å sikre satsinger som går over flere år. Fylkesdirektøren har foreslått å justere dette med virkning fra regnskapsåret 2022, jf. fylkestingsak 66/22. I skrivende stund foreligger ikke vedtak. Fylkesdirektøren er oppmerksom på at det kan redusere handlingsrommet for satsinger som er planlagt gjennomført framover. Det kan også bety redusert aktivitet i allerede prioriterte satsinger. Dette gjelder for eksempel kartlegging av næringsarealer, distriktssatsing, arealregnskap/naturregnskap, Trondheimsfjordprosjektet, handlingsplan for plast, veikart for grønn industriomstilling, energiplan for 2050 og skogreisningsprosjekt. Dette er satsinger som ikke har tildelt egne midler ut over driftsbudsjettet.

I tillegg vil vedtaket om fylkeskommunens andel av finansieringen av vannområdene på 2,9 millioner kroner (finansiering sammen med staten og kommunene) måtte tas over driftsbudsjettet.

Regionale utviklingsmidler har over år blitt redusert. Med utgangspunkt i foreløpige signaler fra Regjeringen, er det ingen grunn til å forvente økninger i 2023. I tillegg er det sannsynlig at rammene for øvrige statlige virkemidler på næringsområdet kan bli redusert. Dette gjelder både rammene til virkemiddelaktørene Innovasjon Norge, Siva og Forskningsrådet. Videre er det stor spenning knyttet til rammen for virkemidlene som disse aktørene forvalter. Dette gjelder spesielt rammen for et nytt 10-årig program for næringshager og inkubatorer, samt rammene for et nytt klyngeprogram. Reduserte rammer vil ha direkte innvirkning på hvor stor utviklingskraft vi kan ha i Trøndelag. Det vil også indirekte påvirke etterspørselen etter våre egne næringsrettede utviklingsmidler, ved at de ulike miljøene rundt omkring i Trøndelag vil henvende seg til fylkeskommunen for å få dekt opp manglende statlig finansiering. For å demme opp for denne virkningen må uttaket fra det regionale næringsutviklingsfondet derfor opprettholdes på 30 millioner kroner. I økonomiplanen er dette ivare tatt i tiltak 28, der 8 millioner kroner kommer i tillegg til de 22 millioner som ligger i framskrevet økonomiplan.

Fylkeskommunen forvalter seks statlige tilskuddsordninger innenfor kulturmiljøområdet, der fem av disse fram til 2021 lå til Riksantikvaren. Fra 2021 til 2022 var det en betydelig nedgang i tilskudd til fordeling i Trøndelag både til Verdensarv Røros Bergstad og Cirkumferensen og til private eiere av freda bygg. Dette har betydning for eiere som forvalter kulturminner på vegne av nasjonen Norge og ikke minst for håndverksnæringen med fagspesialisering bygningsvern.

6.3. Strategier, satsningsområder og prioriteringer

Regional planlegging er den strategiske inngangen til samfunnsutviklerollen. I avdeling for plan næring og kulturminner har vi det gjennomgående koordineringsansvaret for arbeidet, men det er hver sektor som sørger for at strategier og planer blir utformet. Bærekraft, klima og miljø er områder som avdelingen har et koordinerings- og mobiliseringsansvar for. Bærekraftsmålene, klimautfordringene og taksonomien gir oss føringer i arbeidet med omstillingen av samfunnet.

Høsten 2021 og våren 2022 ble fire ulike planer og strategier vedtatt for vårt ansvarsområde. Disse følger vi nå opp med handlingsprogram og planer.

Det må mobiliseres og samordnes for å sikre at handlingsprogram og planer går fra ord til handling. Dette gjøres gjennom ulike satsinger, prosjekter og utstrakt samarbeid både internt og eksternt. Det er spesielt viktig å ha god samhandling med det etablerte virkemiddelapparatet som IN, SIVA, næringshager, inkubatorer og klynger. I tillegg må vi mobilisere kommunene som

samfunnsutviklere og omstillingsaktører. Mange kommuner har begrenset kapasitet til plan- og utviklingsoppgaver, og flere kommuner har kommunisert dette direkte til oss. Det er spesielt de små kommunene som trenger utviklingskapasitet i en trang økonomi og store demografiske utfordringer. Dette er nødvendig for å møte kravet til omstilling som de blir stilt overfor. Vi må derfor mobilisere godt i lag internt i fylkeskommunen slik at vi oppfattes som gode medspillere og bidragsytere, eksempelvis gjennom å se satsinger og virkemidler i sammenheng. Å styrke laget rundt distriktskommunene vil også være en oppgave vi må gjøre i samarbeid med statlige og regionale aktører.

I arbeidet med å mobilisere Trøndelag er regionrådene viktige medspillere. De kjenner sine regioner best og jobber aktivt for samarbeid på tvers av kommunegrensene. Vi må sammen med regionrådene utvikle samarbeidet slik at vi trekker i lag i den krevende omstillingen vi skal gjennom.

En forutsetning for å nå hovedmålet om økt bærekraftig verdiskaping og internasjonal konkurranseevne er at verdiskaping og vekst skjer i hele Trøndelag. For å lykkes må vi rekruttere arbeidskraft, utvikle nye, og styrke eksisterende arbeidsplasser. Å bidra til at trønderske bedrifter utvikler innovasjons- og konkurranseevne og attraksjonskraft må settes tydelig på den trønderske agendaen. Strategien er retningsgivende og ikke bindende. Det at strategien er såpass godt forankret hos de ulike aktørene rundt omkring i Trøndelag, vil bidra til at vi i større grad makter å trekke i samme retning.

6.3.1. Kunnskapsgrunnlaget og analysen

For å sikre et best mulig kunnskapsgrunnlag for ulike sektorer, næringslivet og kommunene er det viktig med tilstrekkelig med ressurser innenfor statistikk-, analyse og geodata. Det er avgjørende at vi har oversikt over status slik at vi kan møte utfordringene med de riktige satsingene og tiltak som treffer godt. Vi er godt i gang med en ny versjon av regional planstrategi og har som mål å få på plass et fullstendig utfordringsbilde i løpet av våren 2023.

Det arbeides derfor med å få på plass et kunnskapsgrunnlag og spissing av de største utfordringene for Trøndelag i fylkestingsperioden, men også på lengre sikt. Hovedutfordringene slik de er skissert så langt er:

- Demografi og økonomi – eldrebølge og færre skattebetalere
- Økonomi – i stort. Krig i Ukraina med store konsekvenser for Europa, prisstigning, energikrise og staten strammer inn
- Klimarisiko - både kunnskap om hendelser og kapasitet til å reagere og forebygge skred/ras/flom, men også omstillingsrisiko i næringslivet med tanke på endret kostnadsbilde for strøm/råvarer/transport.
- Kompetanse – de vi har i arbeid i dag må omstille kompetansen for å møte ny konkurranse, og vi må sikre at dagens næringer får nok omstillingskraft til å utvikle ny kompetanse
- For få trøndere i forhold til behovet – det er derfor viktig at de som ikke er i arbeid i dag blir en del av arbeidsstyrken. Det er spesielt vanskelig å rekruttere arbeidskraft til yrker som helsefag, bygg og anlegg, restaurant og matfag.

Alle utfordringene treffer Trøndelag hardt, men demografi og kompetanse/ rekruttering av arbeidskraft er særlig utfordrende for de mindre distriktskommunene. Vi må sikre at Trøndelag fylkeskommune har en målrettet og koordinert innsats i arbeidet med utfordringene vi står overfor.

6.3.2. Arbeid med FN's bærekraftsmål

Trippelperspektivet i bærekraftsbegrepet er klima og miljø, sosiale og samfunnsmessige forhold og økonomi. Disse perspektivene skal vurderes i alt vi gjør, og det er derfor viktig at vi har et bevisst forhold til de 17 bærekraftsmålene. Det betyr at vi må jobbe på ulike måter for å få kunnskap, utvikle og formidle bærekraft som utgangspunktet for samfunnsutviklingen.

For å sikre det internasjonale og det nasjonale perspektivet er vi medlem i det nasjonale bærekraftsnettverket. Nettverket består av kommuner og fylkeskommuner som vil være langt

framme i arbeidet. Det er KS som leder nettverket og Trøndelag fylkeskommune sitter i styringsgruppen og i sekretariatet.

Bærekraftsnettverket for kommunene i Trøndelag

I løpet av 2022 er det etablert et bærekraftsnettverk for kommunene i Trøndelag. Det er etablert ei styringsgruppe og et sekretariat med deltagelse fra Statsforvalteren, KS, representasjon fra kommunene ved Namsos og Orkland og Næringsalliansen. I tillegg deltar Bærekraftssenteret i Trondheim i sekretariatet. I dag er det 13 kommuner som er med i nettverket og i tillegg er vi i dialog med ytterligere 6 kommuner om medlemskap. Det arbeides aktivt for at alle kommunene skal delta for få kunnskap om bærekraft og bærekraftsmålene. Det arbeides også med å få på plass en ståstedsanalyse som kan være grunnlag for planstrategi og samfunnsdel for den enkelte kommune. Det tas utgangspunkt i kommunens eget kunnskapsgrunnlag og Trøndelag i tall. I Trøndelag i tall arbeides det med å få på plass ei bærekraftflis med indikatorer som kommunene kan nyttiggjøre seg i en slik ståstedsanalyse.

6.3.3. Omfattende forvaltningsoppgaver

Vi har omfattende forvaltningsoppgaver knyttet til rollene som bl.a. planmyndighet, kulturminnemyndighet, vannforvaltningsmyndighet og veimyndighet. Forvaltningsrollen er en viktig del av vår samfunnsutviklerrolle. Avdelingen svarer hvert år ut flere tusen små og store saker fra både private og offentlige tiltakshavere. Når fylkeskommunen har mange ansvarsområder, krever det koordinering og ikke minst avveining. Dette er ressurskrevende. Samtidig gir det brede ansvarsfeltet store muligheter til å utgjøre en forskjell, og at fylkeskommunen utøver sin regionale samfunnsutviklerrolle for å sikre en best mulig utvikling av Trøndelag. Flere aktører ønsker, og forventer, at fylkeskommunen deltar i mange store og omfattende planprosesser i tidlig fase. Ressursmessig er dette et dilemma; å delta tidlig nok for å sikre våre myndighetsområder, samtidig som mellom 1500 – 2000 kommunale planer og dispensasjoner skal saksbehandles gjennom et år.

6.3.4. Trøndelag svarer på klimautfordringen

Alle utfordres i klimaomstillingen. Klimaendringer består både av klimagassreduksjon og lagring og klimatilpasning til et varmere klima. Den enkelte kommune utfordres, men også innbyggere og næringsliv. Klimaomstillingsstrategien gir føringer for hvilke områder det er viktig å prioritere tiltak innenfor. For å oppnå et klimanøytralt Trøndelag må vi redusere utslipp, samtidig som det satses på karbonlagring i skog, jord og hav.

Høsten 2022 ble det utarbeidet et klimabudsjett for Trøndelag som omfatter utslipp fra alle sektorer. Dette vil være til hjelp for å se hvor de største utslippene er og grunnlag for å velge hvilke tiltak som er nødvendig for å redusere utslippene og nå de nasjonale målsettingene.

Spesielt vil næringslivet utfordres i behovet for og kravet om omstilling. Dette kan også være en mulighet i utviklingen av nye forretningsmodeller. Verdiskapingsstrategien skal bidra til at vi har felles mål for grønn omstilling i hele Trøndelag, og at vi benytter virkemidlene målrettet og samordnet. For å lykkes med klimaomstillingen i samfunnet er vi helt avhengig av at dette over tid må være lønnsomt for næringslivet. Dette innebærer at nødvendig omstilling også må foregå i et tempo som næringslivet makter å tilpasse seg. En stor andel av trøndersk næringsvirksomhet er naturressursbasert. Primærnæringene må bidra til utvikling av nye metoder for å bevare og styrke naturressursene, og mange næringer vil kunne bidra til at materialer og råstoff kan gjenbrukes i stedet for å bli avfall. I denne sammenheng er det viktig å ha fokus på at trøndersk næringsliv blir en del av løsningen på klimautfordringene ved å ta i bruk fossilfri teknologi og utvikle produkter og tjenester for lavutslippssamfunnet. Gjennom å legge til rette for samarbeid på tvers av tradisjonelle sektorer, kan trøndersk næringsliv bidra i klimaomstillingen.

Klimaendringene vil føre til skader på kulturmiljø fordi været blir varmere og våtere, havet stiger og faren for mer råte, erosjon og ras øker. Derfor trenger vi mer kunnskap om hvordan vi kan forebygge skader, gjennomføre risiko- og sårbarhetsanalyser i kommunene som inkluderer kulturmiljø og utvikle metoder for risikoreduserende tiltak. Vi må øke kompetansen om lokal byggeskikk og håndverkstradisjoner, og bygge med kortreiste, varige og stedstilpassede materialer. I tillegg må vi ta i bruk ny teknologi som gjør lokal byggeskikk mer egnet til å håndtere klimaendringene.

De mest bærekraftige bygningene er de som allerede står. Å rehabilitere bygg gir et mye mindre klimaavtrykk enn å rive og bygge nytt. Bevaring, gjenbruk og oppgradering av eksisterende bygningsmasse har potensial for å gi store klimagevinster i form av energibesparelser, redusert avfall og klimagassutslipp.

Fylkeskommunen vil:

- Plassere 10 millioner kroner i et tidligfasefond for grønne investeringer.
- Bidra til bærekraftig omstilling i næringslivet.
- Arbeide for å redusere klimagassutslipp ved at bygninger gjenbrukes fremfor å rive og bygge nytt. Formidle og videreutvikle kunnskap og kompetanse om varige løsninger og materialer både til nybygg og til videreføring og ny bruk av eksisterende bygninger.
- Bidra til å få kartlagt og redusert risikoen for at klimaendringer kan skade utsatte kulturmiljø.
- Bidra til at arealene i viktige kulturmiljø og kulturlandskap holdes åpne for å opprettholde biologisk mangfold.
- Årlig utarbeide klimagassregnskap og klimabudsjett for fylkeskommunen for å sikre at vi gjør riktige tiltak.
- Utarbeide et klimagassregnskap for Trøndelag og jobbe aktivt med næringslivet i de kommunene som har størst utslipp.
- Utarbeide handlingsplan for plast.
- Oppfølging av prioriteringene i Strategi for ladeinfrastruktur.
- Sikre ressurser for å utarbeide arealregnskap og fokus på naturmangfold (naturregnskap).
- Sikre vannforvaltningsarbeidet med delfinansiering av vannområdekoordinatorer i kommunene.
- Fortsette arbeidet i Trondheimsfjordprosjektet, sikre god økologisk og kjemisk tilstand i Trondheimsfjorden – sikre et godt kunnskapsgrunnlag og vurdere overvåking for fremtida.
- Øke karbonbinding i skog ved å etablere et skogreisingsprosjekt.

6.3.5. Innovative løsninger slik at alle kan jobbe og bo i hele Trøndelag

For å sikre at hele Trøndelag utvikles og kan bidra i omstillingen må det utformes løsninger som gjør at innbyggerne kan arbeide og bo fleksibelt over hele Trøndelag. Mye arbeid kan utføres uavhengig av hvor du er bosatt, og det er disse ressursene vi må sikre gjennom fleksible løsninger. Dette krever bla et velutviklet bredbåndstilbud. I tillegg er det viktig å se på løsninger for å bosette nye trøndere. Mangelen på arbeidskraft er en stor utfordring for hele Trøndelag, men spesielt de mindre kommunene sliter med å få nok arbeidskraft og hender i næringsliv og offentlige tjenester.

Fylkeskommunen vil:

- Gjennomføre satsingen «Work and live in Trøndelag».
- Gjennomføre ei satsing på bærekraftig omstilling i distriktskommunene i Trøndelag for å møte utfordringene på demografi, tilgang på kompetanse, behovet for innovasjon i egen virksomhet og oppgaver knyttet til samfunns-, og næringsutvikling.
- Fortsette arbeidet med distriktskommune 3.0 ut prosjektperioden i 2023.
- Bistå kommunene i eventuelle bygdevestavtaler med staten. Det er kommunene selv som søker og som er avtalepart med staten.
- Gjennomføre satsingen «Læring for næring» sammen med KS.

6.3.6. Et bærekraftig næringsliv i hele Trøndelag

Verdiskapingsstrategien er godt forankret hos utviklingsmiljøene i Trøndelag. Kompetanse, FoU, bærekraft, attraktivitet og samhandling er sentrale verktøy i verdiskapingsstrategien for å svare ut satsingsområdene i regional planstrategi. Bruken av forskningsmidler og regionale utviklingsmidler må i enda større grad samvirke med andre virkemidler for å underbygge felles mål og satsinger. Framover må vi hente ut større effekter av kompetansemiljøene vi har i Trøndelag. Et ledd i dette er å koble næringslivet i hele Trøndelag tettere til sentrale utviklingsmiljø i Trondheimsregionen. Da er fylkeskommunens engasjement i Trondheim Tech Port viktig. Samtidig er vårt engasjement i

Trondheim Tech Port et tydelig signal om at kunnskapsmiljøene i Trondheim og samhandlingen dem imellom, er viktig for en positiv utvikling i Trøndelag.

Satsingen på Europeisk matregion (European Region of Gastronomy) og markeringsåret 2022, er viktig for å fortsette å løfte Trøndelag som matregion. Trøndelag har også fått oppdraget med å arrangere Bocuse d'Or Europe i 2024. Trondheim kommune, Næringsforeningen i Trondheimsregionen og Trøndelag fylkeskommune er kontraktsparter med GL-Events. På grunn av at dette er et nasjonalt arrangement, har kontraktspartene søkt Nærings- og fiskeridepartementet og Landbruks- og matdepartementet om til sammen 8 millioner kroner til dette arrangementet. Den betydelige satsingen på mat og matbaserte opplevelser de senere årene, har til fulle vist den styrken som ligger i samhandlingen mellom by og land i Trøndelag.

Bolyst og stedstilhørighet er viktige grunnlag for lokal næringsutvikling. Å kjenne til og samle seg rundt kulturarven bidrar til sosial bærekraft og har betydning for identitet, tilhørighet, livskvalitet og helse for alle.

Koronaperioden har vist at store deler av opplevelses- og kulturnæringene er veldig sårbare. Både fordi de er stedbundne næringer avhengig av fysiske kunder ofte i større forsamlinger, og fordi mange bedrifter i bransjen har relativt lite egenkapital å tære på. Situasjonen innebærer behov for fortsatt oppmerksomhet og systematisk satsing på disse næringene.

Fylkeskommunen vil:

- Samordne energi- og arealplanleggingen bedre. Den første fasen er å utarbeide et felles kunnskapsgrunnlag i tett samarbeid med kraftprodusenter og netteiere.
- Benytte allerede etablerte strukturer i videre satsing på opplevelsesnæringene i Trøndelag.
- Fortsatt benytte næringshager og inkubatorer som en sentral del av vårt innovasjonssystem.
- Følge opp de to nasjonale hydrogenknutepunktene i Trøndelag.
- Gjennomføre en egen programsatsing på bioøkonomiområdet, med spesiell vekt på henholdsvis biorest og arealbruk.
- Tilrettelegge for en søknadsbasert støtteordning for å øke kompetansen om bærekraft i næringslivet.

6.3.7. Kompetanse for å møte et arbeidsliv i endring

Trøndelagssamfunnet står overfor en krevende omstilling og stor endring i kompetansebehov framover. Teknologitvilling, klimaendringer, demografi og globalisering er de viktigste megatrendene som påvirker behov for kompetanse i samfunns- og arbeidslivet. I tillegg er det stor mangel på arbeidskraft. Det betyr at vi må omstille kompetansen til de vi har i arbeid, få ny kompetanse inn i nye næringer for å greie omstillingen, og få de som ikke er i arbeid i dag til å bli en del av arbeidsstyrken. Det er under utarbeidelse en kompetansestrategi som må vise til felles veivalg og samarbeid i Trøndelag for å løse de utfordringene som arbeidslivet står overfor.

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse sier i rapport nr.15/22 at de nyeste framskrivningene fra SSB viser at etterspørsel etter arbeidskraft vil være høyere enn tilbudet i årene framover. Det gjelder spesielt bygg og anlegg, håndverk, industri og helse og omsorg. Vi må sikre oss kunnskap som er presist for Trøndelag slik at vi kan ha målrettede tiltak.

Arbeidet må skje på ulike måter. Det må samarbeides på tvers gjennom Næringspartnerskapet og Kompetanseforum for felles forståelse og felles kraft i arbeidet med ulike satsinger og tiltak. Vi har gode eksempler på at samarbeid gir resultater blant annet gjennom Trøndelagsmodellen.

Ordnningen «Bedriftsintern opplæring» (BIO) er fortsatt etterspurt hos næringslivet i Trøndelag. Over en treårsperiode er det bevilget om lag 70 millioner kroner til ulike prosjekter i hele fylket. Selv om etterspørselen ikke er like stor som den var under koronapandemien, er de nasjonale rammene som stilles til rådighet langt fra tilstrekkelige. Næringslivet vil fortsatt stå overfor betydelige omstillingsutfordringer, slik at denne ordningen også vil være høyst relevant framover.

Fylkeskommunen vil:

- Videreføre ordningen Bedriftsintern opplæring (BIO) og arbeide for mer forutsigbare rammer for ordningen.
- Mobilisere flere distriktsbedrifter og kommuner til å bruke studenter og forskning i sitt utviklingsarbeid.
- Legge til rette for at Næringspartnerskapet og Kompetanseforum har innflytelse på utarbeidelsen av planer og strategier og at vi kan bidra til god samhandling
- Tiltak for å øke arbeidsinnvandring og heve kompetansen gjennom satsingen «Work and live in Trøndelag»

6.3.8. Kultur som drivkraft i samfunnsbyggingen

Regional plan for kulturmiljø ble vedtatt høsten 2021. Den beskriver hvordan kulturmiljøområdet samlet skal nå felles mål for perioden framover.

Med bakgrunn i oppgaver, blant annet som kulturmiljømyndighet, er fylkeskommunen en sentral regional aktør innenfor dette feltet. Det viktige framover er å opprettholde og utvikle et godt samarbeid med de ulike offentlige og private aktørene for å nå målene i planen. Planprosessen og utarbeidelse av handlingsprogrammet har skapt tettere samhandling innenfor området, noe vi må følge opp på ulike måter.

De verktøyene fylkeskommunen har for god forvaltning av kulturmiljø er plan- og byggesaksbehandling, oppfølging av fredede og verneverdige kulturmiljø, kunnskapsutvikling, veiledning, formidling og utviklingsarbeid.

Gjennom ulike virkemidler deltar vi i å utvikle byer og steder i regionen, og gjøre de til gode steder å bo i. Når steder utvikles med grunnlag i sine særpreg styrkes stolthet og stedstilknytning sammen med attraksjonskraft og bolyst. Mer langvarige resultat oppnås der befolkningen deltar med å prioritere hva som er verdifullt å bygge videre på. Fylkeskommunen følger opp kommunenes arbeid med kulturmiljøplaner og veileder om prosessarbeid og involvering i utarbeidelse av planene. Videre bidrar fylkeskommunen i utvikling av opplevelsesnæringer tuftet på lokalt særpreg.

Fylkeskommunen vil:

- Foreta revisjon av handlingsprogrammet for Regional plan for kulturmiljø og vedta oppdatert handlingsprogram for 2024–2025.
- Igangsette revisjon av Regionplan for Verdensarv Røros Bergstad og Cirkumferensen i tråd med Handlingsprogram (2022–2023) i Regional plan for kulturmiljø.

6.3.9. Samarbeid i nye strukturer

I flere år har vi visst at helseområdet har store utfordringer med å rekruttere nok arbeidskraft. Dette gjelder spesielt de små kommunene, men også andre distriktskommuner vil få store utfordringer ved at inntektene reduseres med mindre skatteinngang når flere blir pensjonister. Det regionalpolitiske nivået er viktig i samhandlingen med staten og kommunene for å sikre samordning mellom spesialisthelsetjenesten og primærhelsetjenestene. Mangel på helsefaglig arbeidskraft må ha stort fokus i arbeidet med kompetansestrategien. Også samarbeid med helseforetakene må utvikles framover for å møte de regionale utfordringene på dette feltet.

Å styrke laget rundt kommunene, og da spesielt de minste med særlige distriktsutfordringer vil kreve god samhandling med andre regionale og statlige aktører på en lang rekke samfunnsområder.

Regionrådene har en viktig rolle i forankring av strategiske valg for kommunene i sin region. Derfor mener fylkesdirektøren at samhandlingen mellom fylkeskommunen, regionrådene og kommunene er viktig for å få samling rundt planer og strategier som utvikles på fylkesnivå. Et godt eksempel er mottakelsen av verdiskapingsstrategien som gjelder for hele Trøndelag. Tiltakene må være tuftet på felles mål og veivalg for å lykkes.

Større statlige utbygginger som E6 med Nye Veier og NTNU Campus Gløshaugen fordrer nær samhandling med statlig sektor. Nær og systematisk samhandling gjennom planfasene er viktig for å få avklart målkonflikter tidlig. E6 - utbyggingen er planlagt å fortsette nordover. Nye delstrekninger utarbeides og planlegges av Nye veier, og vi må være tett på for å ivareta våre myndighetsområder.

6.3.10. Videreutvikle den norske modellen

I arbeidet med å sikre arbeidskraft framover som i satsingen «Work and live in Trøndelag», er det viktig å peke på den norske modellen og å sikre et anstendig arbeidsliv for de som blir rekruttert inn.

KAPITTEL 7

Avdeling for kultur og folkehelse

7. Avdeling for kultur og folkehelse

7.1. Kort sammendrag

Balansekunst – Kulturstrategi for Trøndelag 2019-2022 er førende for arbeidet på kultur- og folkehelseområdet. Strategien bygger opp under Trøndelags-planen og FNs bærekraftsmål. Den favner bredt – og omfatter kunst, kultur, idrett, friluftsliv, frivillighet, bibliotek, folkehelse og kulturnæring. Strategien er i utgangspunktet fireårig. Det vurderes som unødvendig med en full rullering nå fordi 2030 vurderes som en mer naturlig tidshorisont. Det er behov for at bærekraftsmålene gjøres til en tydeligere del av strategien, og en enkel revidering kan gjøres for å få dette til. Det gir også mulighet for å vedta ny tidshorisont for kulturstrategien.

Koronapandemien preger ikke lenger samfunnet og kultursektoren slik den har gjort de siste årene, men det er fortsatt usikkert hvilke langsiktige konsekvenser pandemien vil ha, f.eks. når det gjelder publikum og deltakelse i frivilligheten. Fylkeskommunen skal spille en viktig rolle for å sikre et levedyktig og mangfoldig kulturliv i Trøndelag, også i oppbyggingen etter pandemien.

Psykiske plager og lidelser er en stor helse- og samfunnsutfordring i Trøndelag. Økningen av psykiske helseplager blant de unge gir særlig grunn til bekymring (jf. Ung-HUNT4, HUNT4 og Ungdata). Koronapandemien kan ha forsterket disse utfordringene. Det er derfor viktig og riktig å ta utgangspunkt i den sosiale dimensjonen av FNs bærekraftsmål i fylkeskommunens arbeid med samfunnsutvikling i Trøndelag. Sosial bærekraft handler om å fremme en utvikling av samfunnet som setter menneskelige behov i sentrum, samt å gi sosial rettferdighet og like livssjanser for alle barn og unge.

Kulturaktivitet bidrar til å styrke den sosiale bærekraften. Fylkeskommunen har mål om å utvikle inkluderende møteplasser i hele fylket, og at kunst og kultur - i bred forstand - skal være tilgjengelig for alle. Handlingsplanen for barn og unges deltakelse, medvirkning og opplevelse, som nå er under arbeid, blir sammen med kulturstrategien *Balansekunst*, viktige verktøy for å styrke innsatsen for barn og unge i Trøndelag i årene som kommer.

7.2. Driftsbudsjett og økonomisk situasjon

Driftsrammen til avdeling kultur og folkehelse for 2023 er på 261,2 millioner kroner. Avdeling kultur og folkehelse har innarbeidet et generelt nedtrekk på avdelingens ramme på 2 %, tilsvarende 5,2 millioner kroner. Tross lønnsjustering, og prisjustering av virkemidlene i 2023, er det snakk om en saldering fra 2022-budsjettet. I henhold til økonomiplanen vil driftsrammen bli ytterligere saldert frem mot 2026. Det er snakk om en ytterligere saldering på 7,7 millioner kroner.

Det generelle nedtrekket på 2 % er bl.a. gjort ved å redusere innkjøp, reiser og omfang av deltagelse på eksterne arenaer. Det er også lagt inn reduksjon i lønnskostnader ved at én stilling som blir ledig på grunn av naturlig avgang, foreløpig holdes vakant. Dette reduserer kapasiteten i avdelingen slik at noen arbeidsoppgaver må prioriteres bort. Fylkesbiblioteket kutter i innkjøp av medier for voksne, både fysisk og digitalt materiale. Tilbudet til barn og unge, litteratur og informasjon på samiske språk og om samisk historie og kultur blir forsøkt skjermet. Dette betyr at avdelingen får redusert mulighet til å bidra til utvikling rundt om i fylket.

Tabell 7.1 Avdeling kultur og folkehelse - driftsbudsjett 2023-2026 inkludert endringer

Tiltak	Avdeling kultur og folkehelse	2023	2024	2025	2026
Tall i 1000 kroner					
	Fremskriving økonomiplan	250 505	247 894	246 041	246 041
36	Lønnsvekst	2 597	2 597	2 597	2 597
37	Prisvekst	5 768	5 768	5 768	5 768
38	KLP og SKP, pensjon, reduserte satser	-939	-939	-939	-939
39	Omstilling og effektivisering	-5 215	-5 215	-5 215	-5 215
40	Bibliotek - økte kostnader til fysisk frakt av bøker	1 000	1 000	1 000	1 000
41	Fylkeskommunale lokaler til frivilligheten, utlån og utleie, FT-sak 48/22	3 500	2 350	1 550	1 550
42	Støtte til idrettsarrangement og tiltak for frivilligheten	600	600	300	300
43	Kunnskapsgrunnlag for kulturfeltet	300	300	150	150
44	Møteplasser barn og unge - UKM som helårsaktør	250	250	250	250
45	Kulturtilskudd, økning	2 100	2 000	1 250	1 250
46	Driftstilskudd til samiske institusjoner, årlig økning	750	750	750	750
Sum avdeling kultur og folkehelse		261 216	257 355	253 502	253 502

Det er et mål å skjerme fylkeskommunens tilskuddsordninger når budsjettet blir trangere. I vedtak i FT-sak 55/22 *Økonomiplan 2023-2026 Utdfordringsdokumentet*, er det uttrykt en ambisjon om å øke rammen for kulturtilskudd til prosjekt.

Trøndelag har flere store kulturinstitusjoner som har viktige oppgaver i produksjon og formidling av profesjonell kunst. Fylkeskommunen bevilger driftstilskudd sammen med staten og vertskommunene. For enkelte institusjoner er det en forutsetning at regionen bidrar med en bestemt %-andel av det samlede tilskuddet, og at en eventuell økning i tilskudd fra staten følges opp av økt regional medfinansiering. Dette betyr at en betydelig andel av fylkeskommunens driftsbudsjett på kunst- og kulturområdet er bundet. Tilskudd til de største institusjonene utgjør i dag omtrent halvparten av vårt budsjett på kunstfeltet.

Det gis også faste driftstilskudd til en rekke andre institusjoner og det er forventning om tilskudd til stadig flere. Fylkestinget har bl.a. vedtatt i FT-sak 55/22 at Sjrappen kultursenter skal prioriteres.

Reduserte økonomiske rammer vil i tiden som kommer føre til tøffere prioriteringer mellom faste driftstilskudd til institusjoner og kulturtilskudd til prosjekt for andre deler av kulturlivet.

Fylkesdirektøren foreslår å øke potten for tilskudd med 2,1 millioner kroner. Dette kan gi rom for noe økning i driftstilskudd til institusjoner og/eller økning i rammen for kulturtilskudd til prosjekt.

Fylkesdirektøren foreslår å øke årlig driftstilskudd til Aajege med 200 000 kroner og til Saemien Sijte med 550 000 kroner. Økningen er forankret i samarbeidsavtalen Trøndelag fylkeskommune har med Sametinget.

Fylkesbiblioteket får økte kostnader knyttet til ny avtale om transport av materiale mellom bibliotekene. Kostnaden for kommunenes andel øker tilsvarende. Dersom noen kommuner velger å gå ut av avtalen på grunn av prisstigningen, kan fylkeskommunen måtte ta en større andel av totalen. Ekstra kostnad for fylkeskommunen er stipulert til 1,8 millioner kroner for 2023, og inntil 2 millioner kroner om noen kommuner går ut av avtalen. Fylkesdirektøren foreslår at fylkesbibliotekets ramme økes med 1 million kroner til dette formålet.

Fylkestinget vedtok i juni 2022 en ordning for å gjøre fylkeskommunale bygg tilgjengelig for flere (FT-sak 48/22). Totale utgifter til ordningen er stipulert til 6 millioner kroner per år. 2 millioner kroner av disse er allerede finansiert gjennom omdisponering innenfor egen ramme på seksjon eiendom og seksjon folkehelse, idrett og frivillighet. 2,5 millioner kroner er også bevilget i FT-sak 38/22 *Tertialrapport 30.04.22*. Ordningen skal evalueres etter to år, ved utgangen av 2024. Fylkesdirektøren foreslår å sette av ytterligere 3,5 millioner kroner til finansiering i 2023 og 2,35 millioner kroner i delfinansiering i 2024.

Fylkeskommunen mottar hvert år søknader om støtte til ulike idrettsarrangement. Det er vedtatt retningslinjer for støtte til både nasjonale og internasjonale arrangement. Fylkesdirektøren foreslår å styrke tilskuddspottene til både nasjonale og internasjonale idrettsarrangement med til sammen 600 000 kroner. Dette er midler som også vil bidra til å styrke frivilligheten.

Flere aktører søker fylkeskommunen om investeringstilskudd til idrettsanlegg. Nærøysund kommune søker 20 millioner kroner til Sinkaberg-Hansen Arena (alternativt 2 millioner kroner i driftstilskudd i 10 år), Grong kommune søker 200 000 kroner til skifte av kunstgressdekke og Oppdal Alpin idrettsanlegg AS søker 33 millioner kroner i investeringstilskudd og 600 000 kroner til årlig drift av Oppdal Hovden Alpinsenter AS. Flere søknader kan komme til fra andre aktører. Det er berammet en «prinsippsak» til behandling i fylkestinget om hvordan fylkeskommunen skal løse sine behov for idrettsanlegg knyttet til videregående opplæring. Dette løses i dag ulikt fra skole til skole. Det må avklares om fylkeskommunen skal gi tilskudd til investering i idrettsanlegg som bygges av kommuner/private eller om videregående skoler skal betale leie for bruk.

7.3. Strategier, satsningsområder og prioriteringer

Omtalte prioriteringer og satsinger bygger på tidligere økonomiplaner og utfordringsdokumentet 2023-2026. Redusert økonomisk handlingsrom vil påvirke muligheten for å holde planlagt fremdrift på flere igangsatte tiltak.

Kunnskap og kompetanse

Kunnskap om innbyggernes behov og ønsker er avgjørende for fylkeskommunens tjenester og bruk av ressurser. Et godt kunnskapsgrunnlag bidrar til gode beslutninger, jfr. Balansekunst - Strategi 4.1. *Kunnskapsgrunnlag for kultur i Trøndelag*, som sier at solid kunnskap skal ligge til grunn for kulturpolitikken og forvaltningen av den.

Kulturfeltet skiller seg fra andre utviklingsområder ved at det er omfangsrikt, men samtidig svært fragmentert: Kultur er næring, opplevelser, ytringsfrihet, deltakelse, identitet og dannelse, med mer. Erfaring viser at kunst og kultur både har stor innovasjonskraft i seg og kan være et godt redskap for samfunnsutvikling. Til sammen gjør dette det nødvendig å arbeide strategisk med kunnskaps- og kompetanseutvikling. Dette arbeidet må både handle om å utvikle nytt og om å vedlikeholde og formidle.

Vi har fortsatt lite kunnskap om de konkrete ettervirkningene av pandemien når det gjelder aktivitet og deltakelse på kulturfeltet. Flere nasjonale undersøkelser og forskningsprosjekter er satt i gang, eller er ferdigstilt. Disse er viktige i fylkeskommunens videre arbeid.

Fylkeskommunen vil:

- Utvikle verktøy for å kunne jobbe mer kunnskapsbasert innenfor kultur- og folkehelsefeltet.
- Prioritere tid og ressurser til innspill fra ulike interessenter i arbeidet med handlingsplan for barn og unge.
- Legge særlig vekt på innspill fra barn og unge selv og finne gode metoder for å skaffe denne typen kunnskap (aldersgruppen 3-26 år).

Kartlegging av konsekvensene av koronapandemien i Trøndelag, særlig innenfor frivilligheten, vil fortsatt ha høy prioritet. Institutt for samfunnsforskning/*Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor* har et pågående forskningsarbeid der Trøndelag fylkeskommune har bidratt med ressurser for å få spesifikk kunnskap om situasjonen i Trøndelag. Rapport leveres i desember 2022. Det kan bli aktuelt å følge opp dette for å få ytterligere kunnskap om de mer langsiktige virkningene av pandemien. Det settes av ressurser til dette i 2023.

Fylkeskommunen vil:

- Ta en aktiv rolle i KS sitt kulturnettverk i Trøndelag for mer forutsigbart samarbeid med kommunene
- Mobilisere institusjoner og organisasjoner til mer samarbeid som gir kunnskapsutvikling og ny formidling rettet mot barn og unge.
- Starte et systematisk arbeid med kartlegging og utvikling av intern kompetanse og sørge for oppdatert fagkompetanse innenfor FNs bærekraftsmål
- Følge opp arbeidet med utvikling av metode for ringvirkningsanalyse av kulturarrangement

Kunnskaps- og kompetansearbeid foregår i nært samarbeid med mange aktører. Det er behov for å utvikle bedre metoder for mer systematisert samarbeid med eksterne. Det er særlig viktig å utvikle samarbeidet med kommunene. Vi har behov for å få bedre oversikt over den interne kompetansen i avdelingen. Dette for å kunne utnytte de menneskelige ressursene bedre og for å avdekke nye behov. Koronapandemien viste at kultur er en næring med en kompleks verdikjede som eksisterer i symbiose med andre næringer, som f.eks. reiseliv. Det er derfor behov for mer kunnskap om ringvirkningene av kulturarrangementer.

Fylkeskommunen vil:

- Arbeide for et godt og likeverdig bibliotektilbud, i tråd med plan for bibliotekene i videregående skole (behandles i fylkestinget desember 2022)
- Prioritere internasjonal kunnskapsutveksling gjennom Erasmus-prosjektet «Books without borders»
- Bidra til å utvikle folkebibliotekene som studiesteder, med nødvendige fasiliteter og lettvinntilgang til faglitteratur, digitalt og fysisk

Det er uforholdsmessige forskjeller på kvalitet og tilgang til bibliotek i grunn- og videregående skoler. Plan for bibliotek i videregående skole legges fram for vedtak i desember 2022, og vil være et viktig styringsdokument for utvikling av skolebibliotekene i fylkeskommunens egne skoler. Fylkeskommunen må også øke innsatsen for bedre bibliotek i barne- og ungdomsskolen, i nært samarbeid med kommunene. Prosjektet «Books without borders» har som mål å bidra til at minoritetsspråklige og innbyggere med lesevansker oppnår livslang læring og blir aktive medlemmer av samfunnet. Arbeidet skal styrke bibliotekenes rolle generelt, som arenaer for integrering og som trygge læringsmiljø.

Fylkeskommunen vil:

- Fortsette samarbeidet med idrettskretsen i Trøndelag, SIAT (senter for idrettsanlegg og teknologi), Vestland og Viken fylkeskommuner om etablering av et kunnskapsnettverk for bærekraftige idrettsanlegg. I første omgang regionalt, senere nasjonalt.

Forskningsprosjektet KG2021 ble startet som et samarbeid mellom flere fylkeskommuner (inkl. Trøndelag fylkeskommune), SIAT, Norges fotballforbund (NFF) og Kultur- og likestillingsdepartementet (den gang, KUD, nå KLD). Gjennom prosjektet er det satt søkelys på mer miljøvennlige løsninger for kunstgress. Prosjektet KG2021 er inne i siste driftsår og sluttrapport vil foreligge innen utgangen av 2022.

Erfaringer underveis i prosjektet har vist at det stadig dukker opp nye problemstillinger og områder som bør utredes, for kunstgressbaner spesielt, men også for idrettsanlegg generelt. Tema som innkjøpskompetanse i kommuner og idrettslag, livsløpskostnader for anleggene og sirkulære løsninger for materialer i anlegg, er eksempler på slike områder.

Det er behov for å sikre kapasitet og kompetanse til å følge opp FNs bærekraftsmål innen idretts- og friluftsområdet. Dette er utfordringer som er så krevende at det kan være hensiktsmessig å vurdere samarbeid på tvers av fylker og forvaltningsnivå. Tett samarbeid med idretten er en selvfølge.

Fylkeskommunen vil:

- Ta beslutning om medfinansiering av «HUNT5» i løpet av økonomiplanperioden (FU-sak 66/21)

Helseundersøkelsen i Trøndelag (HUNT) har vært en uvurderlig kilde til forskning og kunnskap og over mange år. Forankring av HUNT5 hos mulige samarbeidspartnere har startet. I tiden framover skal HUNT-forskningscenter avklare omfang og innhold i undersøkelsen. Ved årsoppgjør bør det vurderes å avsette midler på fond til medfinansiering av HUNT5, for eksempel 1 million kroner per år.

Fylkeskommunen vil:

- Sikre videreføring av ordningen med mobbeombud ut 2023

Siden 2018 har fylkeskommunen vært en del av det nasjonale mobbeombudprosjektet. Utdanningsdirektoratet skulle i løpet av 2021 avklare hvorvidt mobbeombud skal bli en varig ordning for alle landets fylker. Statlige myndigheter har ennå ikke avklart videreføring av ordningen med mobbeombud. For å sikre en viss forutsigbarhet i arbeidet bør ordninga videreføres ut 2023.

Deltakelse, opplevelse, medvirkning

Kultur har en verdi på flere nivåer - både for den som skaper, den som utøver og deltar og for den som tar til seg kultur. Et av hovedprinsippene i bærekraftsmålene er «leave no one behind». Det betyr at målene gjelder alle mennesker. Kultur er en sentral del av den sosiale dimensjonen fordi kultur og idrett har helsefremmende effekt og bidrar til utjevning. Forskning fra HUNT viser at de som er aktive i kulturlivet har bedre livskvalitet og lavere nivå av psykiske plager.

Barn og unge er et satsningsområde for fylkeskommunen. Alle barn og unge skal ha mulighet til å delta, oppleve og skape kultur på sine premisser. Barn og unge er et satsningsområde for fylkeskommunen. Dette er et viktig fundament for å utvikle et mangfoldig, tolerant og demokratisk samfunn. Derfor må vi bidra til at barn og unge har et likeverdig kulturtilbud, uavhengig av bosted og sosioøkonomisk situasjon. Vi må samordne aktiviteten og virkemidlene med en rekke aktører innen kultur-, idretts- og utdanningsfeltet, og på tvers av forvaltningsnivå. Vi må også arbeide mer med å samordne virkemidler internt i fylkeskommunen.

Fylkeskommunen har et særlig ansvar for samisk språk og kultur. Dette er et ansvar som ligger til hele fylkeskommunens virksomhet og omfatter hele det sørsamiske området, inkludert områdene som strekker seg utover fylkets grenser. Koordineringsansvaret er lagt til avdeling for kultur og folkehelse. Bevaring og vitalisering av samisk språk, kultur og næringsliv er viktig for å befeste Trøndelag som et samisk område.

Fylkeskommunen vil:

- Følge opp reforhandlet avtale med Sametinget med mål om å styrke og synliggjøre samisk språk og kultur, nærings- og samfunnsliv
- Utvikle gode rutiner for å oppfylle konsultasjonsplikten i samiske saker
- Styrke driftstilskuddet til samiske institusjoner

Samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Trøndelag fylkeskommune legger føringer for vår innsats for å bevare sørsamisk språk og kultur. Nåværende avtale varer ut 2022 og en reforhandlet avtale trer i kraft fra 2023. Ny avtale gir muligheter for nytenking og forsterket innsats. Fylkesdirektøren foreslår å øke årlig driftstilskudd til Aajege med 200 000 kroner og til Saemien Sijte med 550 000 kroner.

Sameloven inneholder en plikt for staten, fylkeskommuner og kommuner til å konsultere Sametinget og andre samiske interesser i saker som angår dem. Interne rutiner for å sikre at fylkeskommunen oppfyller denne plikten er under utarbeidelse. Det må avsettes tid til å utføre de oppgavene som er knyttet til konsultasjonsplikten.

Fylkeskommunen vil:

- Prioritere arbeidet med handlingsplanen for barn og unges deltakelse, medvirkning og opplevelse, med mål om å ferdigstille planen i 2023

Beslutningen om å iverksette handlingsplanarbeidet er fylkeskommunens viktigste grep for å styrke innsatsen på kulturområdet for denne målgruppen. Dette forutsetter at vi lykkes med bred involvering og god forankring i hele fylket.

Det settes av ressurser internt i organisasjonen til å lede arbeidet og til å tilrettelegge for en god prosess. Det avsettes økonomiske midler til praktisk tilrettelegging og til kjøp av tjenester. Hovedutvalg for kultur blir holdt løpende orientert om prosessen.

Fylkeskommunen vil:

- Iverksette ordning for å gjøre fylkeskommunale bygg tilgjengelig for flere (FT-sak 48/24).
- Ta tidlige og praktiske initiativ til samarbeid med kommunene i byggeprosesser, slik at flere kan åpne meråpne bibliotek.
- Bidra til å utvikle *Ung kultur møtes (UKM)* til en helårlig møteplass.

En viktig forutsetning for at alle skal ha mulighet til å delta i, eller oppleve kultur, er tilgang på møteplasser og egnede arenaer for aktivitet.

Fylkestinget vedtok i juni 2022 en ordning for å gjøre fylkeskommunale bygg tilgjengelig for flere (FT-sak 48/22). Ordningen er for frivillige lag og organisasjoner som ønsker å leie til møter, arrangement og lignende. Aktiviteter for barn og unge under 19 år skal ha gratis leie så lenge de som leier kan vise til reduserte/ikke økte kostnader for barn og unges deltagelse i aktiviteter. Det gjenstår noen praktiske avklaringer før ordningen kan tre i kraft. Erfaringene med ordningen og de økonomiske konsekvensene skal rapporteres i egen polisk sak høsten 2024 i forkant av budsjettbehandling for 2025.

Bibliotekene er viktige møteplasser og har lang tradisjon for å dele på ressursene. «Meråpne» bibliotek er en relativt ny ordning, og handler om at bibliotekets lokaler og samlinger kan brukes utenfor betjent åpningstid. Fylkesbiblioteket har kompetanse og erfaring som kan deles med kommunene.

Behovet for tilgjengelige og inkluderende arenaer for barne- og ungdomskultur har blitt tydeligere etter pandemien. Gjennom UKM får ungdommer muligheten til å møtes samt å utøve kultur på sine egne premisser. Fylkeskommunen ønsker å bidra til å skape flere slike møteplasser for ungdom gjennom hele året. Det settes av 250 000 kroner årlig til dette. Det vil være viktig å samordne UKM med andre fylkeskommunale virkemidler, spesielt *Den kulturelle skolesekken*.

Fylkeskommunen vil:

- Styrke elev-medvirkningen i *Den kulturelle skolesekken (DKS)* og prioritere samisk i produksjonene
- Bedre samhandlingen med kulturinstitusjonene og utdanningssektoren ytterligere for å utvikle DKS videre

God samhandling bidrar til bedre ressursutnyttelse, kvalitet og økt kompetanse.

Fylkesmusikerne viste gjennom samarbeidet med Turnéteateret i Trøndelag og Opera Trøndelag om musikalproduksjonen *Bør Børson* i 2022, at samarbeid mellom regionale aktører er en katalysator for utjevning av kulturtilbudet i regionen. Det er fortsatt en utfordring at det er gap mellom forventningene til fylkesmusikerne og tilgjengelige ressurser.

Fylkeskommunen vil:

- Jobbe mot rasisme og for demokrati og toleranse.

I FU-sak 162/21, 22.06.21 ble det vedtatt å nedsette en arbeidsgruppe skal skissere hvordan Trøndelag fylkeskommune skal jobbe med temaene demokrati og toleranse, og ivaretagelsen av arven etter 22. juli. En tverrfaglig arbeidsgruppe er i gang. Denne ivaretar flere relevante tema i arbeidet: Oppfølging av interpellasjonen om Trøndelag som antirasistisk sone (FT-sak 28/20, 14.10.20), hverdagsrasisme (initiativ i samisk råd), partnerskapsavtale mot mobbing og diskriminering i regi av ombudene, blant annet. Målet er få en praktisk tilnærming til temaene gjennom allerede eksisterende nettverk. Den tverrfaglige arbeidsgruppen har innledet samarbeid med blant annet Falstadsenteret, som er et nasjonalt senter for menneskerettigheter. Det prioriteres tid og ressurser til dette arbeidet også i 2023.

Fylkeskommunen vil:

- Bidra til markeringen av Trondheim som europeisk frivillighetshovedstad i 2023. Det er bevilget 500 000 kroner til formålet.
- Bruke fylkeskommunens samarbeidsavtale med Frivillighet Norge til å videreutvikle samarbeidet med frivilligheten i Trøndelag
- Starte arbeidet med å utarbeide en frivillighetsmelding og se dette i sammenheng med det pågående arbeidet med handlingsplanen for barn og unge
- Fortsatt jobbe for at utstyrssentralene kan utvide sitt sortiment

Mye tyder på at frivilligheten er betydelig rammet av koronapandemien og at det er utfordrende å få folk tilbake til frivillig arbeid på samme nivå som tidligere. Det er derfor behov for å ha ekstra oppmerksomhet på frivilligheten også framover. Knyttet til sak FT 48/21 Frivilligheten og idretten – «veien ut av pandemien for barn og unge» – vil det trolig stå igjen ca. 1 millioner kroner ved årsslutt 2022. Dette er midler som fortsatt skal brukes på frivillighetsfeltet. Utstyrssentralene er viktige for å utjevne sosiale forskjeller. Det eksisterer 41 utstyrssentraler i Trøndelag. 28 av disse har fått midler til oppstart/restart fra fylkeskommunen siden 2019. Fylkesdirektøren foreslår at noen av restmidlene til frivilligfeltet benyttes til å videreføre ordningen med støtte til utstyrssentralene.

Fylkeskommunen vil:

- Avsette midler til *Program for folkehelsearbeid* ut 2023, slik at alle kommunene kan fullføre arbeidet i programmet innenfor programperioden.
- Utrede organisering av videre samhandling på folkehelseområdet

Program for folkehelsearbeid blir formelt avsluttet i 2023, men i forbindelse med den nasjonale midtveiseevalueringen har Helse- og omsorgsdepartementet uttalt at de ønsker å styrke fylkeskommunens rolle innen kunnskap- og kompetanseheving overfor kommunene, lengre enn til og med 2023. Dette er foreslått i statsbudsjettet. Trøndelag fylkeskommune må derfor ta en avgjørelse på om programmet i Trøndelag skal ha en lengre varighet enn ut 2023.

Fylkeskommunen vil:

- Gjennomføre en befolkningsrettet kampanje for å gjøre rådene for god psykisk helse (ABC-Hodebra) kjent.

Trøndelag fylkeskommune er bevilget en million kroner i 2022 og 2 millioner kroner for 2023 fra Helse og omsorgsdepartementet for å gjennomføre en pilot på en befolkningsrettet kampanje. Denne skal spre kunnskap om hvordan vi kan ta bedre vare på vår psykiske helse og livskvalitet og dermed forebygge psykisk sykdom. Kampanjen er basert på arbeid som Folkehelsealliansen i Trøndelag har startet, der ABC-metoden (Act – Belong – Commit: gjøre noe aktivt, gjøre noe sammen og gjøre noe meningsfylt) er tatt i bruk. Fylkeskommunen bidrar med en million kroner fra FT-sak 48/21 *Driftsrapport med budsjettendringer - oppfølging av barn og unges psykiske helse*, i tillegg til egen arbeidsinnsats.

Fylkeskommunen vil:

- Jobbe videre med prosjektet «*Dagsturhytter i alle kommuner*», etter modell fra Vestland fylkeskommune.

Prosjektet har som mål å legge til rette for lavterskel friluftaktivitet for alle aldersgrupper. Å finne løsning for finansiering av prosjektet i samarbeid med privat næringsliv er den viktigste oppgaven nå.

Fylkeskommunen vil:

- Fortsette samarbeidet med idretten om prosjektet *Skileikanlegg i kommuner/idrettslag*.

Fylkeskommunen samarbeider med idretten på mange områder og har som målsetting at flest mulig skal kunne delta i aktivitet. Skileikanlegg i kommuner/idrettslag er et samarbeid med skiforbundet, skikretsene, kommuner og næringsliv. Det jobbes for å finne løsning for finansiering i samarbeid med forbund og privat næringsliv.

Fylkeskommunen vil:

- Konkretisere innholdet i Nils Arne Eggens trenertalentstipend

Administrasjonen må starte arbeidet med å utarbeide retningslinjer for stipendet; søkbar ordning, målgruppe, beløp, type idrett osv.

Fylkeskommunen vil:

- Bidra til at VM på ski i 2025 får ringvirkninger regionalt gjennom samarbeid med VM-selskapet og Trondheim kommune
- Bidra til å få folk i aktivitet til VM på ski i 2025 gjennom samarbeid med VM-selskapet og Trondheim kommune

Det er et mål at VM på ski skal skape synergier i hele regionen og fylkeskommunen vil bidra i dette. Ski-VM 2025 har sammen med Trondheim kommune og andre samarbeidspartnere satt i gang prosjektet Folk i aktivitet til 2025. Fylkeskommunen deltar i dette arbeidet.

Profesjonell kultur

Erfaringene fra koronapandemien har vist at kulturlivet og bransjen er sårbar. Mange ledd i det kulturelle økosystemet er påvirket. Det er betydelig usikkerhet om når, og på hvilket nivå, publikum og frivillige kommer tilbake. En gjenoppbygging av alle ledd vil ta tid. Dette gjelder hele bredden fra frivillig sektor via breddeidretten til det profesjonelle kunst- og kulturlivet.

Pandemien har stimulert flere aktører til nytenking og innovasjon, blant annet innenfor digital produksjon og formidling. Fylkeskommunen må i tiden framover støtte opp om videre utvikling og innovasjon i kultursektoren.

Sammen med øvrig virkemiddelapparat må innsatsen for å tilrettelegge for kulturnæring og internasjonalt samarbeid videreføres. Fylkeskommunens tilskuddsordninger har vært viktige for mange kulturutøvere under koronapandemien og vil være det også i en gjenoppbyggingsfase. Antall søknader om økonomisk støtte til ulike prosjekter har økt betydelig og vi forventer en økning også framover. Å bruke tilskuddsmidler mer helhetlig og målrettet, i tråd med ny kunnskap, blir derfor viktig.

Fylkeskommunen vil:

- Utvikle kulturinstitusjonene i Trøndelag ved å opptre som en forutsigbar og profesjonell tilskuddsgiver og eier.
- Ha god og tidlig nok dialog med kulturinstitusjonene om utviklingsprosjekt der det forventes økt finansiering fra fylkeskommunen.

Trøndelag fylkeskommune er eier og deleier i en rekke kulturinstitusjoner, i mange sammenhenger sammen med vertskommunene. Dette krever bevissthet om rolle og en ryddig dialog om videre utvikling av den enkelte kulturinstitusjonen.

Fylkeskommunen bidrar med betydelige tilskudd til kulturinstitusjonene sammen med staten og vertskommunene. Flere av institusjonene forventer økte bidrag fra det offentlige.

Saemien Sijte, som åpnet nytt museum i juni 2022, har forventninger om økt driftstilskudd fra fylkeskommunen og bidrag til siste byggetrinn. MiST er i ferd med å prosjektere nybygg ved Rørosmuseet. Parallelt har MiST gjort et betydelig arbeid med å utrede driftsform og tomt til nytt museum for kunsthåndverk, kunst- og designfeltet. Videre drift og utvikling av Nordenfjelske kunstindustrimuseum og Trondheim kunstmuseum sine samlinger og aktiviteter krever betydelige investeringer. Trondheim kommune har gitt Pricewaterhouse Coopers (PwC) oppdraget med å utarbeide en konseptvalgutredning (KVU) for nytt museum, med frist 1. mars 2023. Trøndelag fylkeskommune deltar i styringsgruppen og arbeidsgruppen for KVU-arbeidet. Stiklestad nasjonale kultursenter (SNK) har søkt om økt grunnfinansiering av Nils Aas kunstverksted, utvikling av utstilling i det nye kulturhuset på Steinkjer og nytt visningscenter for bergkunst ved Stjørdal museum Værnes. I tillegg har de ambisjoner for stedsutvikling på Stiklestad frem mot 2030. Det samlede museumsfeltet i regionen har behov for betydelig større dokumentasjons- og bevaringskapasitet (magasin). Trøndelag teater har søkt staten om tilskudd til utbygging. Dette er eksempler på tiltak som medfører forventning om medfinansiering og/eller høyere driftstilskudd fra fylkeskommunen. I tillegg har Studentersamfundet i Trondhjem søkt Trøndelag fylkeskommune om 15 millioner kroner til å sluttfinansiere nybygget. Uten økte rammer eller ved reduksjon i rammene, vil det bli meget utfordrende for fylkeskommunen å møte forpliktelsene og forventningene i tillegg til at det svekker vår mulighet til utvikling i andre deler av kulturlivet i fylket.

Årjelhsaemien Teatere søker en betraktelig økning i årets driftssøknad. Det er spesielt i årene 2023 og 2024 at behovet for økte midler er stort, i forbindelse med Biegke Biehteme, det største prosjektet i teaterets historie, en satsning under Bodø 2024 Europas kulturhovedstad. Det er bl.a mål om å sende forestillingen ut på turne og gjestespill.

Fylkeskommunen vil:

- Fullføre utredningsprosjekt om magasin for museer og privatarkiv i løpet av 2023

Samlingsforvaltning - bevaring og dokumentasjon av gjenstander, foto og arkiv i museenes eie og varetekt - utgjør den største utfordringen i museumsfeltet. I kjølvannet av *Magasinutredning* ved de konsoliderte museene i Trøndelag og Saemien Sijte, satte Trøndelag fylkeskommune av midler til å arbeide videre med utredning av magasinsaken. Det har vært vanskelig å komme videre i dette arbeidet, hovedsakelig på grunn av begrenset kapasitet i regionen innenfor dette fagområdet. Høsten 2022 ble det satt i gang et utredningsprosjekt for museumsmagasin som skal kartlegge behovene og gi retning for videre arbeid. Tiltaket er finansiert med to års avsetninger à kroner 200 000 fra seksjon for kunst og kultur pluss kroner 60 000 fra seksjon for arkiv, slik at privatarkiv i museenes forvaltning blir inkludert i kartleggingen. Utredningsprosjektet løper gjennom 2023, og en avsetning tilsvarende de nevnte for henholdsvis 2021 og 2022, bør legges til for å sikre best mulig gjennomføring av prosjektet. Det er inngått avtale med MiST om kjøp av tjenester og de har nå prosjektansvaret for utredningen.

Fylkeskommunen vil:

- Støtte opp om arbeidet med Nasjonaljubileet 2030, regionalt og nasjonalt
- Ta ansvar for å sikre en regional forankring av jubileet.
- Videreføre ekstratilskudd til Stiklestad Nasjonale kultursente (SNK) på kroner 500 000

SNK sitt ansvar for Nasjonaljubileet 2030 er omtalt i Hurdalsplattformen. I statsbudsjettet for 2022 fikk SNK bevilget midler til et nasjonalt sekretariat og nasjonale satsinger. Barne- og familiedepartementet har tatt på seg regjeringens engasjement i jubileumsarbeidet og har bekreftet at det blir opprettet en nasjonal komite med SNK som sekretariat for denne. Det er forventninger til at Trøndelag fylkeskommune tar ansvar for den regionale satsingen knyttet til jubileet. Når statlig finansiering av SNKs arbeid med jubileet nå er på plass, er det riktig at ekstratilskuddet på 500 000 kroner til SNK benyttes til å sikre regional forankring av jubileet. Det må innledes dialog med SNK om hvordan dette skal løses.

Fylkeskommunen vil:

- Bidra til å utvikle infrastrukturen langs pilgrimledene gjennom Trøndelag inn til Trondheim.
- Ta stilling til om Trøndelag fylkeskommune skal være medlem i internasjonalt pilegrimsnettverk ACSOW (Association for the Route of St. Olav Ways).

Pilgrim er en viktig satsing fram mot 2030. Det er naturlig at Trøndelag fylkeskommune bidrar til å utvikle pilegrimsledene gjennom de regionale pilgrimssentrene.

Fylkeskommunen vil:

- Styrke tilskuddspottene til nasjonale og internasjonale idrettsarrangement

Både kulturstrategien Balansekunst og fylkeskommunens strategi for verdiskaping har som mål å få flere store arrangement til Trøndelag. De neste årene arrangeres en rekke store nasjonale og internasjonale idrettsarrangement i Trøndelag. De fylkeskommunale tilskuddsordningene er ikke dimensjonert for å håndtere søknader om støtte til disse. I sak FU 58/20 - *Prinsipper om støtte til store idrettsarrangement* og i sak FU 185/20 - *Retningslinjer for støtte til internasjonale mesterskap/arrangement*, ble det vedtatt en tilskuddspott og gitt føringer for tildeling. Fylkesdirektøren foreslår at ordningen(e) styrkes med 600 000 kroner i 2023. Støtte til arrangement vil også bidra til å styrke frivilligheten.

Tabell 7.2 Tilskudd til kulturinstitusjoner med fordeling mellom stat, fylkeskommune og kommune

Tabeller – tall i hele 1000 kroner

	Historisk %-fordeling Stat/FK/vertskomm.	Tilskudd 2022		Tilskudd 2023		
		Stat	FK.	Stat	Fylkeskommunen	Økning i %
Trøndelag Teater	70/15/15	79 930	17 128	81 790 ¹	17 642	3,0%
Turnéteatret i Trøndelag	70/30/	17 570	8 922	18 090	9 190	3,0%
Trondheim Symfoniorkester	70/10/20	96 250	13 750 +500	99 090	14 163 +500 ²	3,0%
Opera Trøndelag	70/15/15	5 035	1 180	5 185	1 215	3,0%
Museene i Sør-Trøndelag ³	75/25	132 381	33 676	136 225 ⁴	34 686 ⁵	3,0%
Stiklestad nasjonale kultursenter	60/24/16	29 395	12 358 +500	28 060 ¹ + 2 150 ⁷	12 729 ⁶ + 500 ⁸	3,0%
Museet Midt	60/40/0	13 995	9 329	14 410	9 609	3,0%

1 Tilskuddet avviker 3% fordi Kulturdepartementets prosjektstøtte til mangfolds- og inkluderingstiltak som var innarbeidet i driftstilskuddet i 2022, forutsettes videreført med finansiering fra spillemidlene til kulturformål i 2023, jf. Statsbudsjettets postomtale og del III, kap. 5 Fordeling av spilleoverskuddet.

2 Prosjekttilskudd TSO: Økt turnevirksomhet i Trøndelag videreføres.

3 Tilskuddsfordelingen mellom stat og region er henholdsvis 75% og 25%. Regionens 25%-andel dekkes inn videre med henholdsvis 75% fra fylkeskommunen og 25% fra vertskommunene.

4 Forslag til statsbudsjett inkluderer øremerket årlig tilskudd til Norske Kunsthåndverkeres fond for innkjøp av norsk samtidskunsthåndverk som dermed ikke inngår i museenes drift. Gjennomsnittet av siste tre års avsetning til dette er derfor fratrukket statsbudsjettets forslag til driftstilskudd til MiST.

5 Tilskudd fremstår som avvikende fra historisk prosentvis fordeling mellom stat, fylkeskommune og kommune. Dette fordi tidligere ekstratilskudd, samt tidligere innbakte økninger i fylkeskommunens tilskudd inngår i ordinært driftstilskudd.

6 Jfr. aksjonæravtale for SNK pkt. 5.1 som fastslår at "Partene forplikter seg i henhold til denne avtale å yte årlig tilskudd til Selskapet, i samme eller større størrelsesorden fra fjoråret med tillegg av prisjustering m.v."

7 Barne- og familiedepartementets forslag til statsbudsjett kap. 881 post 77 Nasjonaljubileet 2030 [...] tilskotet til sekretariatsoppgåver til Stiklestad Nasjonale Kultursenter» (BFD s. 135.)

8 Reservert arbeid med 2030-jubileet. Innretning av arbeidet drøftes med SNK

Tabell 7.3 Oversikt over andre kulturinstitusjoner med delt finansiering

Tall i hele 1000 kroner

	Andre tilskudds parter	Tilskudd stat 2022	Tilskudd fylkeskommune 2022	Tilskudd stat 2023	Forslag tilskudd fylkeskommune 2023
Olavsfestdagene (60/15/25) ¹	NK/TK	10 250	2 650		2 730
Trondheim kammer-musikkfestival (60/15/25) ¹	NK/TK	2 250	541		560
Trondheim Jazzorkester (60/15/25) ¹	NK/TK	2 500	630	2 600	650
Midt-norsk Jazzsenter	KUD/MRFK/TK	2 250	271	2 315	280
TrondheimSolistene	KUD/TK	5 430	190	5 595	196
Trondheim Vokal-ensemble ¹	NK/TK	3 500	485		500
Trondheim voices ¹	NK/TK	2 300	220		228
Tempo – kompetansesenter	KUD/TK	1 105	230	1 40	237
Senter for folkemusikk og folkedans	KUD	555	460	570	473
Trøndelag senter for samtidskunst	TK	0	2 800		2 905
Trøndelags-utstillingen			586		586
Lademoen kunstnerverksted/ gjesteatelier	TK	0	266		275
Kunsthall Trondheim AS	KUD/TK	2 535	1 990	2 610	2 050
Artscene Trondheim	NK/TK	300	115	350	119
Trondheim elektroniske kunstsenter (TEKS) ¹	NK/TK	2 525	310		320
Rosendal teater	KUD/TK	11 230	1 670	11 565	1730
Sydsamisk Teater, Årjelhsaemien teatere	Sametinget/ Flere Komm/ fylkeskomm	2 438	250		270
DansiT	KUD/TK	4 115	1 029	4 235	1 060
«Dansenett» turnenettverk			160		160
Dans i Trøndelag - Regionalt senter for dans	KUD/verts-komm.	1 485	620	1 530	638

Norsk Revyfaglig senter ⁵	KUD/spillemidler	3 327	750		775
Norsk Forfatter-sentrum Midt-Norge	MRFK/TK		190		195
Litteraturhuset i Trondheim	KUD/TK	1870	430	1 930	443
UKM Norge	KUD	13 115	420		433
Dokkhuset ¹	NK/TK	1 700	150	1 800	150
Midtnorsk filmsenter ²	NFI/TK	7 920	3 518		3 630
Filminvest	IFK/LK/TK	11 687	3 580		3 700
Cinemateket	TK	1 600	60		60
Kosmorama	NFI/TK	1 650	520		538
Jødisk museum	KUD/TK	2 555	310	2 630	320
Saemien Sijte ³	Sametinget	17 281 ⁶ + 543 ⁴	1 000		1 550
Aajege språk- og kultursenter ³	Sametinget	324	257		457

NK- Norsk kulturråd, TK – Trondheim kommune, IFK – Innlandet fylkeskommune, LK – Lillehammer kommune, MRFK – Møre og Romsdal fylkeskommune, KUD – Kulturdepartementet, NFI – Norsk filminstitutt.

1 Trondheim jazzorkester og Dokkhuset har fått innvilget to-årig støtte 2022-23. Øvrige tilskudd fra Norsk Kulturråd foreligger først i desember

2 Tilskudd kommer fra NFI – Norsk Filminstitutt.

3 Tilskudd fra Sametinget foreligger først i desember

4 Sametingets tilskudd til festivalen Tjaktjen Tjåanghøe som Saemien Sijte arrangerer, bevilges separat fra tilskuddet til museet. TRFKs tilskudd til de to er slått sammen til ett.

5 Tilsagnsbrev tilskudd fra spillemidler foreligger først i mai -23

6 For 2022 ble kr 7 300 000 fra Sametinget øremerket husleiekostander til nytt museumsbygg. Sametingets tilskudd til kulturformidling og kulturhus ble flyttet til direktetilskudd museer.

Tabell 7.4 Øvrige virkemidler

Tall i hele 1000 kroner

Museum / Kulturvern/pilegrims-satsing / organisasjoner	Tilskudd 2022	Forslag tilskudd 2023
Museumsdepot, Stiklestad	150	150
DS Hansteen	693	716
Investeringstilskudd Orkla industrimuseum, MiST	5 000	0 ¹
Verdensarvsenter Røros, MiST	420	434
Regionhistoriker Orkla industrimuseum, MiST	220	227
Regionkonservator Ørland	200	200
Falstadsenteret, stimulerings- og utviklingstilskudd	708	730
Stiftelsen Halten	70	70
Til lokale museer og prosjekter	100	100
Norges Husflidslag (husflidskonsulenten)	320	320
Nidaros pilegrimsgård	475	475
Regionalt pilegrimssenter Stiklestad	300	300
Tiltak pilegrimsleden	150	150
Kystpilegrim ²	280	280
Festivalnettverket	75	75
Teatersamlaget	100	102
Trøndelag musikkråd	580	590
Utredningsprosjekt museumsmagasin	200	200

¹ Trøndelag fylkeskommune har bevilget totalt 35 millioner til prosjektet «Nytt museumsanlegg på Orkla», og har med det oppfylt sine forpliktelser.

² Samarbeidsavtalen med Møre og Romsdal fylkeskommune om regionalt kystpilegrimssenter for Trøndelag og Møre og Romsdal er fra 2022 fornyet.

Tabell 7.5 Tilskudd, priser og stipend

Tall i hele 1000 kroner

Tilskudd/priser/stipend	Budsjett 2022	Forslag budsjett 2023
Støtte til kulturtiltak - prosjekt	8 800 ¹	8 800 ¹
Tilskudd til investering i kultursektoren	7 000 ²	2 000 ²
Den kulturelle spaserstokken	2 900	3 020
Frivillige organisasjoner	942	942
Kulturvernorganisasjoner	200	200
Priser og stipend	600	600
Barnehagekonserter	600	600
Ung kultur (DKS, UKM)	2 100	2150
Vrimmel	800	820
Musikkutvikling (fylkesmusikere og utviklingsprosjekt)	3 200 ³	3 200
Regional bransjeutvikling kulturområdet	1 000	1 000
Prosjekt <i>Kulturkraft – Kultur som innovasjonskraft</i>	500	0 ⁴

1 Kulturtiltak prosjekt ble i behandling av budsjettet for 2022 økt med 1,8 millioner. Økningen foreslås videreført i 2023.

2 I forbindelse med behandling av økonomiplan 2020-2023 (sak 117/19) ble investeringstilskudd til kultursektoren økt midlertidig fra 2 mill. til 8 mill. Fra 2023 foreslås denne å bli justert tilbake til 2 mill.

3 Musikkutvikling ble økt med 200 000 ved behandling av budsjett for 2022, beløpet foreslås videreført i 2023

4 Det er ikke foreslått å avsette ytterligere midler til Kulturkraft for 2023

Tabell 7.6 Driftstilskudd og virkemidler på seksjon folkehelse, idrett og frivillighet

Tiltak	Formål/prosj	OB 2022	Statlig tilsk 2023	Forslag FK tilskudd 2023	Merknad
<i>Tall i hele 1000 kroner</i>					
Tilskudd til helsefremmende og forebyggende tiltak	101386	2 000		2 000	
Folkehelsealliansen; sekretariat og konferanse	101385	200		200	
Leve, Kirkens SOS og ROS	101934	300		300	FT 130/20. 3-årig avtale
HODEBRA - ABC for en bedre mental helse	101936	100		139	
NoK Trøndelag og NoK Trondheim	101937	200		200	Samarbeidsavtale
HUNT-forskningssenter, driftstilskudd		2 350		2 457	
Program for folkehelsearbeid - 34 kommuner	200558	2 250		2 352	
Tverrfaglig innsats rusfeltet	200558		279		Er lagt inn i Program for folkehelsearbeid
Mobbearbeid	200579	790	500	817	Avventer fortsatt nasjonal avklaring i 2023
Sikring av friluftsområder i Trøndelag	101938		246		
Tilskudd til regionale friluftsansjoner	101939	345		442	Trollfjell, Trondheimsregionen, M&R (Heim), FNF
Friluftsmidler til mindre tilretteleggingstiltak	101940	1 795		1 795	
Dagturhytteprosjekt	201640	300		1 369	
Trøndelag idrettskrets og Olymptoppen MidtNorge		7 434		7 772	
Kolstad Arena AS		4 500		2 500	Kapitalkostnader og utleie medregnet
Idrettstipend ungdom		200		200	
Skyttersamlag - barn og unge		155		162	
Nasjonale mesterskap/mesterskap funksjonshemmede	101941	585		612	
Idrettsarr. funksjonshemmede	101942	115		120	
Internasjonale mesterskap				600	Gjeninnføring av tilskuddspotten
Utviklingstilskudd idrett	101944	447		468	
Lokaler til frivilligheten	101945	965		4 500	FT 48/22, Eiendom har avsatt 1 million kroner
Kompetansenettverk idrettsanlegg				200	Pilot
Skileikanlegg - prosjekt	201641	300		1 350	
Ungdommens fylkesting (UFT)	101027	320		330	
Ungdommens fylkesutvalg (UFU)	101028	385		415	
Tilskudd barne- og ungdomsorganisasjon	101948	2 000		2 000	
Nettverksarb, frivillighetssentraler, frivillighetskonf./pris	101946	230		240	
Utstyrsbua	101702	500			

KAPITTEL 8

Seksjon tannhelse

8. Seksjon tannhelse

8.1. Kort sammendrag

Tannhelsetjenesten i Trøndelag fylkeskommune består av 53 tannklinikker, derav 15 biklinikker. I tillegg har vi tannbehandling i narkose på fire sykehus, tannbehandling i Trondheim kretsfengsel og rettsodontologiske undersøkelser ved Statens barnehus.

Den fylkeskommunale tannhelsetjenesten tilbyr tjenester etter lov om tannhelsetjeneste til prioriterte grupper, grupper av pasienter som har rettigheter etter budsjettvedtak på Stortinget, samt til voksne betalende pasienter. Kombinasjon av betalende pasienter og prioriterte grupper gir en bredde og variasjon i faglige utfordringer for våre ansatte. Dette bidrar til å sikre god kompetanse blant ansatte gjennom stor variasjon i arbeidsoppgaver og gjør Trøndelag fylkeskommune til en attraktiv arbeidsgiver.

Tannhelsetjenesten skal yte tjenester slik at innbyggere i Trøndelag kan bevare en god tannhelse livet ut. Vår ambisjon er å tilby alle typer tannbehandling og i tillegg bidra aktivt i folkehelsearbeid, forskning og fagutvikling.

Det er behov for å foreta en helhetlig gjennomgang av tannhelsetjenestens organisering og prioritering. Dette for å beskrive hvordan fylkeskommunen skal løse samfunnsoppdraget gjennom en forsvarlig klinikkstruktur og bemanningssammensetning, samtidig som man opprettholder et godt tjenestetilbud til brukerne i tråd med tannhelsetjenesteloven. Fylkesdirektøren tar sikte på å legge fram en tannhelseplan for fylkestinget senest mars 2023.

Seksjon tannhelse vil i 2023 kunne levere tjenester på nivå med 2022 innenfor budsjettammen. Får å nå målet om 2 % reduksjon av rammen ved omstilling og effektivisering, ser fylkesdirektøren det nødvendig å redusere ambulerende aktivitet til biklinikker.

8.2. Driftsbudsjett og økonomisk situasjon

Det er foreslått en driftsramme på 283,9 millioner kroner til seksjon tannhelse i 2023 og dette innebærer en samlet økning på 25,3 millioner kroner (9,8 %). Det er innarbeidet en økning på 25,2 millioner kroner som kom i budsjettavtalen om statsbudsjettet 2022, med 50 % reduksjon i egenbetaling på tannbehandling for 21- og 22-åringer. Sum inkluderer og en generell styrking av tannhelse.

Fylkesdirektøren har innarbeidet et generelt effektiviseringskrav på 5,2 millioner kroner årlig i perioden 2023-2026.

Tabell 8.1 Seksjon tannhelse - driftsbudsjett 2023-2026 inkludert endringer

Tiltak	Seksjon tannhelse	2023	2024	2025	2026
Tall i 1000 kroner					
	Fremskriving økonomiplan	258 558	258 558	258 558	258 558
58	KLP og SKP, pensjon, reduserte satser	-4 190	-4 190	-4 190	-4 190
59	Prisjustering lønn	11 572	11 572	11 572	11 572
60	Prisvekst	-2 085	-2 085	-2 085	-2 085
61	Omstilling og effektivisering	-5 171	-5 171	-5 171	-5 171
62	Kompensasjon 50 % takst 21 og 22 åringer og styrking tannhelse	25 229	25 229	25 229	25 229
Sum seksjon tannhelse		283 913	283 913	283 913	283 913

En nærmere omtale av endringene i tabellen ovenfor, finnes i kapittel 8.3.

I tillegg mottar seksjon tannhelse 8,1 millioner kroner i øremerkede tilskudd fra Statsforvalteren og Helsedirektoratet. Seksjon tannhelse har budsjettert med reduserte utgifter til dentalt forbruksmateriell, både gjennom bruk av lagre etablert i forbindelse med korona og generell bevissthet rundt kostnader her. Det er likevel noe usikkerhet hvorvidt dette er realistisk, både med

tanke på prisstigning på varer siste halvår, og signaler fra Helsedirektoratet om etablering av beredskapslager. Tertialrapport 2/2022 viser imidlertid at reduksjon av utgifter på dette området er realistisk.

Seksjon tannhelse fikk i 2022 tilført nye oppgaver og midler gjennom statsbudsjettet gjennom en generell styrking av tannhelsetjenesten og ansvar for å gi et tannhelsetilbud til 21- og 22-åringer til 50 % rabatt av fylkeskommunale takster. Dette tiltaket er kompensert med totalt 25,2 millioner kroner. I statsbudsjettet for 2023 legges det opp til en videreføring av ordningen.

Det er lang ventetid for tannbehandling i narkose i deler av fylket. Det er gjort tiltak for å utlikne forskjellene innad i fylket, blant annet gjennom økt tilgang på generell anestesi ved St. Olavs hospital.

Innen tannhelse har vi et fylkeskommunalt foretak, Kompetansesenteret Tannhelse Midt (TkMidt). Foretaket utøver forskning, fagutvikling og spesialiserte tannhelsetjenester. Fylkeskommunen yter tilskudd til TkMidt, og dette ble trappet opp til 6,5 millioner kroner i 2022. Det er ikke planlagt noen videre opptrapping av tilskuddet.

8.3. Strategier, satsningsområder og prioriteringer

8.3.1. Ressursbruk prioriterte grupper

Tannhelsetjenestens ressurser brukes til behandling av prioriterte grupper. Behandling av voksne betalende pasienter skal finansieres av honorarinntektene. For å yte tannhelsetjenester i tråd med moderne krav er vi nødt til å se på hvordan vi kan omdisponere midler innenfor egne rammer, for å sikre at ressursbruken til enhver tid er mest mulig effektiv. Dette vil bli behandlet i temaplan for tannhelse, kalt Tannhelseplan, som vil bli lagt fram våren 2023.

Vi kan redusere netto driftsutgifter ved å effektivisere tilbudet til prioriterte grupper, men det er vanskelig å få vesentlig effekt uten at kvaliteten på tilbudet blir for lav i forhold til faglige normer.

Den største prioriterte gruppen er barn og unge i aldersgruppen 0-18 år. Alle i denne gruppen skal i henhold til nasjonal retningslinje for tannbehandling til barn og unge 0-20 år innkalles minst hver 12. måned, men ikke sjeldnere enn hver 24. måned. Intervallene skal bestemmes på grunnlag av individuell risikovurdering. Mange innenfor denne aldersgruppen har sjelden eller aldri behandlingsbehov, og behøver derfor ikke innkalles til kontroll så ofte som øvrige pasienter. Sjeldnere innkalling vil redusere ressursbruken og er den mest aktuelle effektiviseringsstrategien. Dette vil imidlertid være i strid med retningslinjene og gi økt risiko for at tannsykdom utvikler seg uten å bli oppdaget. Behandlingsbehovet kan dermed bli større og konsekvensene mer alvorlige enn ved hyppigere innkalling. Det er heller ikke forsvarlig å redusere tilbudet til andre prioriterte grupper. KOSTRA-tallene for Trøndelag viser at tilbudet til psykisk utviklingshemmede samt institusjonspasienter og hjemmesykepleiepasienter bør styrkes.

Befolkningsframskriving viser at Trøndelag vil få en økning på cirka 58 % i antall innbyggere over 80 år i perioden 2020 – 2030. Samtidig ser vi at denne gruppen pasienter i stadig større grad er avhengig av mer kompleks og ressurskrevende tannbehandling enn tidligere, blant annet fordi en større andel har egne tenner i alderdommen. Det er derfor lite realistisk at det er mulig å redusere behandlingstkostnadene for denne gruppen i planperioden. Det er dessuten lang ventetid for tannbehandling i narkose noen steder i Trøndelag. Dette rammer også pasienter i disse gruppene, i tillegg til barn og unge. Et desentralisert tilbud er ressurskrevende, men er viktig også for samfunnsutviklingen.

Nærhet til tannhelsetjenester og øvrige helsetjenester kan være avgjørende for mange innbyggers valg av bo- og arbeidssted. For å kunne opprettholde et desentralisert tilbud innen de tildelte budsjetttrammene er det avgjørende med stabil bemanning som gjør det mulig å drive effektivt og med tilstrekkelig høye honorarinntekter. Vi har imidlertid stort skifte i stillinger, spesielt i distriktene. Vi har mange små klinikker, og dermed flere små fagmiljø. Det antas at dette påvirker rekrutteringsevnen da nyansatte vektlegger fagmiljø og mulighet for fagutvikling. Dette gjør at det

er krevende å sikre effektiv produksjon og gode tjenester i henhold til lovverk og faglige standarder ved mindre enheter på grunn av manglende rekruttering og høy turnover.

Utgiftene kan også reduseres ved å stramme inn på dekning av særlig kostnadskrevende behandling, for eksempel implantater. Det er likevel ikke rom for store innsparinger her – forutsatt at vi fortsatt følger Helsedirektoratets veiledning for hva som er nødvendig tannbehandling – «God klinisk praksis i tannhelsetjenesten».

Tabell 8.2 KOSTRA-indikatorer tannhelse

KOSTRA-indikator	Trøndelag 2020	Trøndelag 2021	Landet uten Oslo 2021	Landet 2021
Netto driftutgifter pr innbygger	560,4 kr	601,5 kr	552,5 kr	524,4 kr
Andel undersøkt/behandlet 3-18 år	57,6 %	65,9 %	66,2 %	65,9 %
Andel undersøkt/behandlet psykisk utviklingshemmet	64,0 %	69,2 %	73,0 %	72,8 %
Andel undersøkt/behandlet i hjemmesykepleie	13,7 %	15,4 %	15,2 %	14,8 %
Andel undersøkt/behandlet i institusjon	46,6 %	73,3 %	72,1 %	71,1 %
Andel undersøkt/behandlet 19-20 år	38,7 %	40,5 %	40,9 %	38,6 %
Andel undersøkt/behandlet voksne betalende	6,2 %	6,6 %	4,8 %	4,1 %
Andel 5-åringer uten hull	83,7 %	83,7 %	83,2 %	82,2 %
Andel 12-åringer uten hull	59,3 %	61,3 %	62,7 %	62,9 %
Andel 18-åringer uten hull	24,5 %	29,1 %	31,8 %	31,9 %
Tannleger pr 10 000 innbyggere	7,5	7,5	7,8	8
Spesialister pr 10 000 innbyggere	0,6	0,7	1	1

KOSTRA-tallene for tannhelse for 2021 viser at Trøndelag hadde noe lavere andel av psykisk utviklingshemmede til undersøkelse/behandling enn landsgjennomsnittet. For øvrige prioriterte grupper, barn og unge 3-18 og 19-20 år, eldre, syke og uføre i institusjon og i hjemmesykepleie, var det liten forskjell mellom Trøndelag og resten av landet. Den offentlige tannhelsetjenesten i Trøndelag behandlet også i 2021 en større del av voksne betalende pasienter enn de fleste andre fylker.

Trøndelag hadde færre tannleger og spesialister i forhold til innbyggere enn landsgjennomsnittet. Det framgår også av tabellen at tannhelsetjenesten i Trøndelag hadde noe høyere netto driftsutgifter i 2021 enn landsgjennomsnittet.

Trønderske 5-åringer hadde bedre tannhelse enn landsgjennomsnittet, målt ved andel uten hull i tennene. Trønderske 12- og 18-åringer hadde i 2021 dårligere tannhelse enn landsgjennomsnittet. Statistikken påvirkes av at vi har prioritert pasienter med dårligst tannstatus når vi har arbeidet med å innhente etterslepet som har bygd seg opp under pandemien.

8.3.2. Bemanning og rekruttering

Den største utfordringen ved planlegging for 2023 er hvorvidt vi klarer å få fylt ledige stillinger i distriktene. Vi har ubrukte lønnsmidlersom følge av vakanser. Vakansene påvirker tjenesteproduksjon i stor grad og følgelig våre pasientinntekter. Manglende rekruttering, spesielt av tannleger utenfor Trondheim gir bekymringer omkring nødvendige tannhelsetjenester til sårbare grupper.

Trøndelag er den eneste regionen uten utdanning av tannleger og tannpleiere. Dette medfører at rekrutteringsgrunnlaget er svakere enn i andre regioner, da undersøkelser tyder på at ca. 80 % av studenter bosetter seg i nærheten av studiested.

Et pågående generasjonsskifte blant tannhelsesekretærer gir utfordringer med relevant kompetanse i distriktene, i denne yrkesgruppen.

Seksjonens utgifter kan i noen grad reduseres ved å sørge for å ha stor nok kapasitet til at vi kan begrense kjøp av tjenester fra privatpraktiserende tannleger og behandle flere prioriterte pasienter selv. Det kan også være aktuelt å ansette flere tannpleiere i stedet for tannleger. Dette er tiltak som kan redusere utgiftene uten å redusere tilbud til prioriterte grupper. Slike virkemidler er allerede tatt i bruk og vil fortsatt benyttes der det er mulig.

Skifte i stillinger medfører perioder med nedsatt produktivitet og økte utgifter. Hvor stabil bemanningen er, påvirker derfor hvor gode tjenester vi kan levere innenfor de økonomiske rammene. I planperioden må det vurderes hvorvidt lønn som virkemiddel kan styrke fylkeskommunens posisjon i konkurranse med private aktører og andre fylkeskommuner for å beholde og rekruttere erfarne tannleger og følgelig stabilisere bemanningen.

8.3.3. Desentralisert tilbud

Trøndelag fylkeskommune har noen små klinikklokaler uten fast bemanning der personell fra andre klinikker reiser ut og behandler pasienter i nærområdet. Ambulering skaper merutgifter til lønn og redusert produksjon som følge av reisetid og overtid. Dessuten blir utstyret lite utnyttet, men må likevel skiftes ut med jevne mellomrom. Ved disse klinikkene gis et desentralisert tilbud til befolkningen i områder med spredt bosetting, lang reisevei til alternativ tannklinikk og ofte dårlige offentlige kommunikasjoner.

Driftskostnader for alle de 15 biklinikkene (ambuleringsklinikkerne) anslås til om lag 5,5 millioner kroner per år. Et desentralisert tjenestetilbud gir høyere kostnader per behandlingstime for fylkeskommunen. Slik den økonomisk situasjon er nå vil det på sikt ikke være bærekraftig å opprettholde dagens struktur.

8.3.4. Andre forhold

Reiseutgifter refunderes prioriterte pasientene i tannhelsetjenesten på linje med pasienter innen andre deler av helsevesenet. Fylkeskommunen kan imidlertid selv fastsette nivået på denne refusjonen, og nivået kan i praksis settes lik null. Med dagens klinikkstruktur vil bortfall av refusjoner gi en innsparing på om lag 1 million kroner.

Behovet for fornying av utstyr vurderes til gjennomsnittlig 15 uniter (behandlingsenheter) i året med en kostnad på til sammen ca. 5 millioner kroner. Vi har allerede et etterslep på utskifting av utstyr og ytterligere utsettelse av nødvendige fornyelser vil gå ut over driftssikkerheten med risiko for produksjonstap og følgelig inntektstap. Løpende utskifting av utstyr dekkes over driftsbudsjettet, og det er behov for å avsette nødvendige midler i driftsbudsjett til utskifting og anskaffelse av nytt utstyr for planperioden. Dette vil være nødvendig for å kunne digitalisere tjenestene som seksjon tannhelse leverer i enda større grad.

8.4. Investeringer

8.4.1. Tabeller/budsjett med kommentarer

Det er planlagt investeringer i lokaler for tannklinikker og i dentalmedisinsk utstyr for til sammen 36 millioner kroner i økonomiplanperioden, derav 5 millioner i 2023.

Tabell 8.3 Investeringer i tannklinikker og utstyr

Investeringer fordelt på prosjektområder	2023	2024	2025	2026	Sum 23-26
<i>Tall i 1000 kroner</i>					
Oppgradering klinikker	2 500	2 500	2 500	2 500	10 000
Hitra tannklinikk, bygg	0	0	4 000	9 000	13 000
Hitra tannklinikk, utstyr	0	0	0	5 000	5 000
Meldal tannklinikk, utstyr	2 500	0	0	0	2 500
Åfjord tannklinikk, utstyr	0	5 500	0	0	5 500
Sum tannhelse - tannklinikker og utstyr	5 000	8 000	6 500	16 500	36 000
Mva.-kompensasjon	-900	-1 440	-1 170	-2 970	-6 480
Bruk av lån	-4 100	-6 560	-5 330	-13 530	-29 520
Finansiering	-5 000	-8 000	-6 500	-16 500	-36 000

Vi har et løpende investeringsbehov i klinikker for bygningsteknisk oppgradering og utstyr, både i egne og leide lokaler. Det er beregnet behov for investeringer ved fem lokasjoner i året, med en gjennomsnittlig kostnad på 0,5 millioner kroner. En ramme på 2,5 millioner per år for dette formålet videreføres i økonomiplanperioden. Investeringer i nye klinikker blir fremmet som egne saker for fylkestinget.

- Fylkestinget har også vedtatt flytting av Løkken tannklinikk til nye leide lokaler i Meldal.

- Nye lokaler for Hitra tannklinikk ble vedtatt av fylkestinget i juni 2020. Investeringskostnaden er beregnet til 13 millioner kroner. Bygging av klinikken skal utføres i sammenheng med byggeprosjekt på Guri Kunna vgs. avdeling Hitra. Skoleprosjektet er førende for fremdrift av ny tannklinikk.
- Fylkestinget vedtok i oktober 2021 flytting av Åfjord tannklinikk til Åfjord kommunes planlagte helsehus.
- Flytting til nye lokaler for Malvik tannklinikk kan bli aktuelt i økonomiplanperioden.

Investeringer dentalmedisinsk utstyr:

- Utstyrskrav i forbindelse med flytting nye lokaler på Hitra - 5 millioner kroner
- Utstyr og innredning av ny klinikk i Åfjord - ca. 5,5 millioner kroner
- Utstyrskrav i forbindelse med flytting til nye lokaler i Meldal - 2,5 millioner kroner.
- Det vil også bli behov for utstyrsinvesteringer ved eventuell flytting til nye lokaler i Malvik.

KAPITTEL 9

Avdeling for samferdsel

9. Avdeling for samferdsel

9.1. Kort sammendrag

Avdeling samferdsel går inn i 2023 med en ekstraordinær kostnadsvekst forårsaket av økte drivstoffpriser og høyere renter. Det er stor usikkerhet knyttet til kostnadsutviklingen framover.

Endret reisemønster etter koronapandemien fører fortsatt til lavere passasjerinntekter, men utviklingen er positiv. AtB vurderer at trafikken vil være tilbake på et normalisert nivå ved utgangen av 2023.

Forutsatt videreføring av dagens tjenestenivå vil den ekstraordinære kostnadsøkningen, fortsatt inntektsbortfall etter korona og en antatt kostnadsøkning i nye anbudskontrakter, medføre en budsjetttutfordring på 153 millioner kroner for avdeling samferdsel i 2023.

Fylkesdirektøren foreslår å løse utfordringen for 2023 ved å bevilge 64 millioner kroner ekstra til samferdselsområdet, benytte 54 millioner kroner av avsatte midler i AtB, foreta en takstøkning på 3 % og gjennomføre reduksjoner i tilbud tilsvarende 6 millioner kroner i regionen. Innenfor byvekstområdet konstaterer fylkesdirektøren at partene i samarbeidet finner en omforent plan som håndterer utfordringene for 2023 og at denne ikke påvirker balansen i fylkeskommunens budsjett.

I økonomiplanperioden må det i tillegg gjøres et stort arbeid med forberedelser inn mot framtidige anbud. Flere omfattende anbudskontrakter vil starte opp i 2029 og skal vare fram mot 2040. Det er betydelig økonomisk og operasjonell risiko knyttet til store anbudspakker, og denne må reduseres med god og riktig planlegging i god tid. Planleggingen av disse anbudene er i gang. Aktiv kompetanse- og ressursstyring, både i egen organisasjon og hos AtB, vil være avgjørende for hvor godt vi lykkes i å utvikle framtidens tjenestetilbud i tråd med målsetninger og nye rammebetingelser. Trøndelag fylkeskommune vil fortsette arbeidet med å realisere fossilfrie busser, hybride ferger og hurtigbåter og et videreutviklet kollektivtilbud.

9.2. Driftsbudsjett og økonomisk situasjon

Det er foreslått en driftsramme på 1,4 milliarder kroner for avdeling samferdsel i 2023 og dette innebærer en samlet økning på 157,3 millioner kroner (12,5 %). Det er innarbeidet 64 millioner kroner årlig for å håndtere ekstraordinære kostnadsøkninger, inntektsbortfall og merkostnader på nye kontrakter. Videre er rammen økt med 32,3 millioner kroner for å kompensere for reduksjon i fergetakster samt 9,3 millioner kroner (helårsvirkning) i forbindelse med gratis ferger til øyer og samfunn uten veiforbindelse til fastlandet (statsbudsjett 2022). Rammen er redusert med 2,7 millioner kroner på grunn av redusert vegbruksavgift.

I framskrivning av økonomiplan 2022-2025 er det forutsatt en omstilling på 12,5 millioner kroner i 2024 og 21,4 millioner kroner fra 2025 og dette er videreført. Fylkesdirektøren har ikke foreslått ytterligere omstilling innenfor samferdsel.

Tabell 9.1 Avdeling samferdsel - driftsbudsjett 2023-2026 inkludert endringer

Tiltak	Avdeling samferdsel	2023	2024	2025	2026
Tall i 1000 kroner					
	Fremskriving økonomiplan	1 257 384	1 244 882	1 236 003	1 236 003
47	Lønnsvekst	1 136	1 136	1 136	1 136
48	Prisvekst	53 765	53 765	53 765	53 765
49	KLP og SPK, pensjon, reduserte satser	-412	-412	-412	-412
50	Ekstraordinære kostnadsøkninger, inntektsbortfall og merkostnader nye kontrakter	64 000	64 000	64 000	64 000
51	Fergetakster, reduksjon	32 266	32 266	32 266	32 266
52	Vegbruksavgift, reduksjon	-2 705	-2 705	-2 705	-2 705
53	Gratis ferger med trafikkvake samband (statsbudsjett 2023)	9 270	9 270	9 270	9 270
Sum avdeling samferdsel		1 414 704	1 402 202	1 393 323	1 393 323

9.2.1. Ekstraordinære kostnadsøkninger

Det har i 2022 vært en ekstraordinær prisøkning på drivstoff og en markant økning i rentenivået. Begge deler er vektet høyt i de kostnadsindeksene som regulerer kontraktene innenfor kollektivtransporten. For 2022 slår dette inn med en ekstra kostnad på 23 millioner kroner, en

kostnadsøkning som AtB vil dekke innenfor eksisterende tilskudd. For 2023 vil den ekstraordinære prisøkningen ligge 137 millioner kroner ut over det vi legger til grunn som kommunal deflator, hvorav 101 millioner kroner i Trøndelag region. Innenfor byvekstområdet må løsningene utformes i samarbeid med partene i Miljøpakken. For trøndelagsregionen må fylkeskommunen i all hovedsak finne løsninger innenfor eget handlingsrom.

Under pandemien og gjennom hele 2022 har statlige kompensasjonsordninger og midler til omstilling bidratt til at AtB har klart å opprettholde et tilnærmet uforandret kollektivtilbud, til tross for færre reisende og et stort inntektsbortfall. Staten har nå avviklet kompensasjonsordningene. AtB estimerer at trafikken og passasjerinntektene ved inngangen til 2023 vil ligge på ca. 95 % av det nivået som AtB forventet ved inngangen til 2023 forut for pandemien. AtB vurderer at trafikken kan øke opp til det tidligere forutsatte normalnivået ved utgangen av 2023. AtB har beregnet at inntektsbortfallet i 2023 vil utgjøre 20 millioner kroner. Det er viktig å understreke at inntektsutviklingen i 2023 vil påvirkes av eventuelle endringer i rutetilbudet. Fylkeskommunene har i den siste runden med kompensasjoner fra staten i 2022 mottatt midlene som «omstillingsmidler». Trøndelag fylkeskommune vil ifølge prognoser sitte igjen med om lag 10 millioner kroner av disse ved inngangen til 2023, noe som vil bidra til å dekke deler av det estimerte inntektsbortfallet.

Det foreligger en risiko for at nye kontrakter for ITS-kjøring (individuell tilrettelagt skoleskyss) og fleksibel transport i distriktene vil bli vesentlig dyrere fra høsten 2023. Dette skyldes både en økning i antall elever med rett til ITS, og konkurransemessige forhold. Økningen i antall elever med rett til ITS kommer som følge av endringer i skolestruktur og som følge av at det innvilges slik skyss for flere helsetilstander og boforhold. Dette er lovpålagt skyss, og må dekkes innenfor de økonomiske rammer som besluttes.

Før tiltak og ekstraordinære disposisjoner beløper den samlede utfordringen for 2023 seg til totalt 153 millioner kroner. Dette fordeler seg med 29 millioner kroner innenfor miljøpakkeområdet og 124 millioner kroner i Trøndelag utenfor miljøpakkeområdet. Det er fortsatt stor usikkerhet knyttet til endelig størrelse på beløpene. I beregning av beløpene er det forutsatt en takstøkning på 3 %.

9.2.2. Budsjettforslag - håndtering av ekstraordinær kostnadsøkning og inntektsbortfall i 2023

Utfordringen med ekstraordinær kostnadsøkning og inntektsbortfall etter korona er gjennom høsten også behandlet i egne saker i fylkesutvalget og i kontaktutvalget for Miljøpakken.

Kontaktutvalget i Miljøpakken vedtok i møte den 23.09.22 å forlenge en garanti om å yte ekstra tilskudd til kollektivtrafikken i Miljøpakkeområdet. Garantien sikrer ekstra finansiering opp til 40 millioner kroner for 1. halvår 2023.

De handlingsmuligheter fylkeskommunen har for å håndtere den økonomiske utfordringen i regionstrafikken er; å foreta rute-/tilbudsreduksjon, øke takster, anvende egenkapital eller andre tilgjengelige midler hos AtB og/eller omdisponere innenfor fylkeskommunens rammer. Fylkesdirektørens forslag til budsjett kombinerer disse virkemidlene.

Fylkesdirektørens forslag vil håndtere kostnadsutfordringen på 124 millioner kroner for året 2023 i regiontrafikken og består av følgende tiltak:

- Benytte 54 millioner kroner av ubenyttede tilskuddsmidler i AtB.
- Foreta kostnadsreduserende tiltak i driften tilsvarende 6 millioner kroner.
- Foreta 3% takstøkning.
- Styrking av budsjettrammen til samferdsel med 64 millioner kroner.

Sammen med en omforent løsning i Miljøpakken gir dette et budsjett i balanse for samferdselsavdelingen.

9.2.3. Andre forhold som påvirker økonomisk handlingsrom

Kompensasjon reduserte ferjetakster og kompensasjon CO2-avgift

Fylkesdirektøren forutsetter at nye tiltak rundt ferjetakster og endrede avgiftssatser på CO2 og veibruksavgift, samt helårseffekter i 2023 av allerede innførte endringer, blir dekket gjennom statens overføringer til fylkeskommunen. Fra fylkeskommunalt hold må det arbeides opp mot statlige myndigheter for at også behov for utvidet kapasitet utløst av gratis og rimeligere ferger blir finansiert gjennom overføringene. Alternativt vil dette gå ut over service og kvalitet i de sambandene som blir berørt.

Aktiviteter og forhold uten fast budsjetttramme

Alternativt rutetilbud til Brekkåsen, som i 2019 ble etablert midlertidig og fram til nå er finansiert med restmidler på samferdselsområdet, driftes fortsatt. Det vil ikke være inndekning for en årskostnad på 4,8 millioner kroner i 2023. Fylkesdirektøren legger til grunn at rutetilbudet finansieres første halvår og at det etter det avvikles eller etableres løsninger med annen avklart finansiering. Fylkesdirektøren vil legge fram en sak om dette til hovedutvalg for transport i løpet av våren 2023.

Effektiviseringskrav i 2024 og 2025

Effektiviseringskravet som følger av framskrivning av økonomiplan 2022-2025, vil gi et trekk for avdeling samferdsel på 12,5 og 21,4 millioner kroner i 2024 og 2025. Over 90 % av kollektivbudsjettet går til å finansiere oppdraget til AtB. Et nedtrekk av kollektivrammen vil i det alt overveiende måtte tas ut gjennom nedjustering av tilskuddet til AtB og deretter bli effektivisert som innsparinger i ruteproduksjonen. Fylkeskommunens nullpunkts-forpliktelse i Miljøpakken gjør at slike reduksjoner må tas mot aktiviteter utenfor miljøpakkeområdet. Det må i 2023 planlegges hvordan effektiviseringskravet skal tas ut i tiltak fra 2024 og 2025.

Endrede driftsbetingelser for AtB

I og med at AtB gis faste økonomiske rammer/tilskudd fra fylkeskommunen, vil utfordringer som følge av endringer i marked og rammebetingelser i stor grad havne hos AtB. Selskapet har gjennom flere år klart å opprettholde et tilnærmet uendret tjenestetilbud i regionen til tross for reduksjoner av tilskuddsrammen. Dette fordi det er oppnådd svært gode anbudspriser på midlertidige kontrakter i tidligere Nord-Trøndelag. AtB vurderer det som lite sannsynlig at like gode priser er mulig å oppnå i kommende anbud. Dette vil da medføre at innsparingskonsekvensene av tidligere redusert tilskudd kommer senere og i forbindelse med nye anbud. AtB har beregnet at dette kan utløse en «forsinket» innsparing på 38 millioner kroner i forbindelse med *Sjøkontrakter med oppstart fra 2024 og fergekontrakter med oppstart fra 2025*. Forslaget til budsjett for 2023 der AtB blir bedt om å bruke 54 millioner kroner av tidligere års ubrukte tilskudd til regionen vil redusere AtBs mulighet til å håndtere dette på egen hånd eller uten å ta reduksjoner i driften.

9.2.4. Takstendringer 2023

I økonomiplan 2021-2024 anbefalte fylkesdirektøren å gjennomføre årlige takstendringer lik den generelle prisutviklingen i samfunnet (KPI september-september) med mindre særlige forhold tilsier at dette bør fravikes.

Prisutviklingen for siste år (KPI september 2021 – september 2022) er hele 6,9 %. En generell takstøkning på dette nivået kan ha negative konsekvenser på ønsket trafikkutvikling. For å legge bedre til rette for passasjervekst har fylkesdirektøren i sitt budsjettforslag derfor innarbeidet en redusert passasjertakstøkning på 3 %.

Kommunenes takst/egenandel til skoleskyss følger i henhold til dette budsjettforslaget en normalregulering ut fra KPI september 2021 – september 2022 på 6,9%.

Takstnivå og takstendring for 2023 inngår som et vesentlig handlingselement i de tiltaksplanene som er lagt fram for fylkesutvalg og kontaktutvalget i Miljøpakken for å håndtere de ekstraordinære kostnadsutfordringene. Utfall av denne behandlingen kan innvirke på et endelig forslag til takstendringer pr. 1. januar 2023. Det er mange fordeler ved å beholde samme takst innenfor og utenfor miljøpakkeområdet, men takst er et viktig styringsverktøy for å nå nullvekstmålet i miljøpakkeområdet og det kan føre til ønske om å differensiere takstene.

En prosent takstendring tilsvarer ca 5 millioner kroner i passasjerinntekter innenfor miljøpakkeområdet og 3 millioner kroner i regionen. Ved større endringer må det også justeres for priselastisitet.

Fylkesdirektøren legger fram forslag om at takstene for 2023 endres med i gjennomsnitt 3% fra 1. januar 2023 eller fra første mulige tidspunkt etter dette. AtB gis mulighet til å avrunde beløp slik at disse fremstår som hensiktsmessige i kommunikasjon og praktisk håndtering.

Dersom kontaktutvalget i miljøpakken vedtar en annen takstøkning enn 3 %, vil fylkesdirektøren legge fram en egen takstsak til fylkestinget som kan behandles parallelt med denne økonomiplanen.

Fylkeskommunen vil:

- Løse den akutte kostnadsveksten i 2023 ved å øke budsjetttrammen til kollektivområdet med 64 millioner kroner.
- Be AtB bruke av avsatte midler for å hindre tilbudsreduksjoner ut over 6 millioner kroner i 2023
- Foreta en moderat takstøkning på 3%
- Bruke 2023 på å planlegge en videre tilpasning av kollektivaktivitetene til endrede rammebetingelser utover i økonomiplanperioden

9.3. Strategier, satsningsområder og prioriteringer

I utfordringsdokumentet ble det for samferdselsområdet fremhevet fem hovedutfordringer som må vies spesiell oppmerksomhet i økonomiplanperioden. Disse fem hovedutfordringene blir da også utgangspunkt for de satsinger og prioriteringer som må ivaretas framover.

9.3.1. Utvikle samferdselsområdet etter koronapandemien

Den umiddelbare konsekvensen etter koronapandemien er frafall av kollektivreisende og billettinntekter. Dette må løses på kort sikt. Fleksible hjemmekontorordninger, mer fleksibel arbeidstid og økt bruk av videomøter har ført til at folk reiser mindre og til andre tider. I tillegg vokser det fram markedsbaserte reiseløsninger som kan erstatte eller supplere kollektivtrafikken. I dette ligger det muligheter der kommende anbud kan tilpasse seg og styrke denne langsiktige samfunnsendringen.

Behov for omstillingsplaner og omstillingsmidler

AtB har i sine prognoser anslått at vi ved inngangen til 2023 har et trafikkvolum som ligger på 95% av forventet nivå for 2023 slik det så ut før koronapandemien og at vi ved utgangen av 2023 ligger på dette normalnivået. Kutt i reisetilbudet kan endre på denne utviklingsbanen. Det er i UA-rapport 166/2022- Kollektivtransport i omstilling, en rapport utarbeidet av Asplan Viak på oppdrag av Kommunesektorens organisasjon (KS), konkludert med at for tidlige reduksjoner av tilbud kan ødelegge for ønsket vekst. Behovet er derfor stort for omstillingsplaner og at disse tar høyde for endringer og tiltak i et lengre tidsløp. For kollektivområdet vil det være nødvendig å se tiltakene som settes inn for å håndtere den ekstraordinære kostnadsveksten i sammenheng med det å få passasjerene tilbake til kollektivtrafikken etter korona.

Fylkestinget uttalte i vedtaket til utfordringsdokument at «Fylkestinget er bekymret for pandemiens konsekvenser for området, og mener det er behov for å sikre at ikke etterdønningene av pandemien setter seg og forlenger effektene unødige». Fylkesdirektørens budsjettforslag legger opp til at det i 2023 ikke gjennomføres større endringer i rutetilbudet som kan snu en positiv utviklingstrend.

Endret etterspørsel – endrede løsninger

Bruk av hjemmekontor påvirker omfanget av arbeidsreiser og når reiser blir foretatt. En utvikling framover der vekst i kollektivtrafikken kan skje uten vekst i rushtidskapasitet vil være positivt for trafikkavvikling og kostnader. Kollektivreisende vil ha økte forventninger til fleksibilitet i planlegging, gjennomføring og betaling av reisene. Dette må det utvikles løsninger for, både på kort og lang sikt, særlig inn mot nye anbud.

Opprettholde kollektivtrafikkens konkurransefortrinn framfor privatbilen

Dette er viktig for flere sentrale samfunns mål. Kollektivtrafikkens konkurransefortrinn har tradisjonelt vært kostnad og privatbilens fremste konkurransefortrinn er utvilsomt fleksibilitet. Med dagens privilegier utfordrer el-bilen kollektivtrafikken både når det kommer til pris og fleksibilitet. Innenfor byvekstområdet fører det til økt bilbruk og utfordringer med å nå nullvekstmålet. Det pågår diskusjoner for å øke elbiltakster og begrense tilgang til kollektivfelt for å håndtere dette. Men det er like viktig at det arbeides med å utvikle kollektivtilbudet slik at dette fremstår som et godt alternativ til privatbilene i de områdene der vi prioriterer det. I denne sammenheng er det aktuelt å se nærmere på hvordan en kan samordne ulike mobilitetsformer (samkjøringsløsninger, buss, fleks-transport) og med det skape helhetlige transporttilbud på tvers av enkelttilbudene.

Dette er innhold og målsetning i et av teknologiprojektene som samferdselsavdelingen leder i regi av miljøpakken.

Reisekutt – godt for miljøet, godt for brukeren og godt for bruken av ressurser

«Det er den reisen som ikke blir tatt som har den største miljøgevinsten». Det å legge til rette for at tjenester, oppgaver og arbeidsinnsats kan utføres uten behov for å foreta en fysisk reise, blir stadig viktigere. Dette vil være bra for regional bosetting og næringsliv, klimabelastningen og ikke minst for bruk av samfunnets og fylkeskommunens ressurser. Prosjektet reisekutt, finansiert av Klimasats, ser på hvordan denne type gevinster kan høstes.

Fylkeskommunen vil:

- Opprettholde attraktive og etterspurte kollektivtilbud for å bidra til god reisevekst etter koronapandemien.
- Planlegge for å realisere gevinster av endrede reisevaner etter koronapandemien inn mot fremtidige anbud.
- Utvikle kollektivtilbudet slik at det framstår som et godt alternativ til privatbilene imellom regionene og i de bynære områdene i fylket.
- Bidra til å redusere transportbehovene i samfunnet gjennom prosjektet "Reisekutt" og aktiv tilrettelegging for utbygging av digital infrastruktur som bredbånd og mobilnett.

9.3.2. Redusere risiko og kompleksitet i store anbud

Som omtalt i utfordringsdokumentet, skal anskaffelser med antatt kontraktsverdi på ca. 15 milliarder kroner settes i drift fra 2029/2030. I tillegg vil noen sjøkontrakter ha oppstart i samme tidsrom. Selv om det er justeringsmuligheter som kan legge til rette for innfasing av ny teknologi underveis i et anbud, vil de økonomiske rammene som vedtas for anskaffelsene og de krav eller incentiver som legges inn i anbudet knyttet til klima og miljø, ha stor betydning for kollektivtilbudet og fylkeskommunens bredere samfunnsoppdrag i et tiår.

Anbudsprosessene i et teknologiskifte er usikre og komplekse, og forutsetter omfattende utbygging av ladeinfrastruktur. Etablering av ladeinfrastruktur er tidkrevende prosesser som *kan* betinge reguleringsplan og nettførsterkninger og *vil* betinge anskaffelser og byggeprosesser. Forberedelsesarbeid kan være ressurs- og tidkrevende og det vil være viktig å sikre nok personellressurser både i fylkeskommunen og hos AtB.

For å gi forutsigbarhet, fordele investeringskostnadene over tid og for å tilpasse anbudsutlysningene til teknologiutviklingen, vedtok fylkestinget i FT 65/21 en plan for anskaffelse som ser sjøanbudene i sammenheng og tilpasset de to store bussanbudene.

Trikkedriften er annerledes organisert enn bussdriften, og Trondheim kommune som eier av infrastrukturen må sammen med fylkeskommunen ta en aktiv rolle når rullende materiell og deler av infrastrukturen nå må fornyes. Dette er en prosess som vil kreve store ressurser framover og tatt i betraktning den gjenværende levetiden på dagens materiell så er dette en hastesak. Operatøren på banen har anslått at eksisterende trikker kan driftes i 4–5 år til. Uavhengig av valget av driftsform, legger prosjektgruppen derfor til grunn at nye trikker bør være på plass senest våren 2027 (2022 + 5 år). Konsekvensen av manglende prosjektfremdrift kan være høyt nivå på driftsavvik for Gråkallbanen og stadig økende driftskostnader. Trikk er kollektivtrafikk og derfor en kjerneoppgave for fylkeskommunen.

Anskaffelse av nytt bussdepot i Trondheimsområdet til erstatning for Sorgenfri har tatt lang tid og er fremdeles ikke avklart. Om nytt depot ikke er besluttet og finansiert i god tid før konkurransegrunnlaget for byanbudet skal ut i 2026, vil det medføre store merkostnader. Tilsvarende om man må bytte depotlokalisering etter at ladeanlegg er bygd.

Både regionanbudet og nytt anbud i Stor-Trondheim vil kunne ha oppstart samme år. Det ligger opsjoner i eksisterende anbud som kan tilpasse dette. Ulempene ved å fornye to så store anbud samtidig er åpenbare. Fordelen er at anbudene kan ses i sammenheng og grensesnitt mellom dem endres.

Fylkeskommunen vil:

- avsette god tid til forberedelser før anbudsutlysninger for å sikre god medvirkning og utrede muligheter og konsekvenser.

- etablere utviklings- og pilotprosjekt for å redusere usikkerhet. I noen sammenhenger vil et teknologiskifte fordele at vi tar i bruk nye og til dels umodne teknologier og løsninger. For eksempel kan induktiv (kontaktløs) lading for busser i bevegelse være et viktig bidrag til å elektrifisere de største bussene. Vi har derfor spilt inn et pilotprosjekt for induktiv lading i Miljøpakkens handlingsprogram for å kvalifisere teknologier og lære mer om kostnader, drift og vedlikehold og lokale utfordringer.

9.3.3. Håndtere et krevende økonomisk handlingsrom

Fylkeskommunen har vedtatt betydelige ambisjoner innenfor klima og miljø i årene framover. I tillegg foreligger det vedtak og uttalte ønsker om utvidelser av tjenestetilbudet (ref. kapittel 9.3.5 og vedtak til utfordringsdokumentet). Alle ambisjoner må da finne løsninger i en situasjon der vår mulighet til selv å finansiere aktivitetene reduseres sterkt utover i økonomiplanperioden.

Et redusert investeringsnivå framover, der for eksempel oppgradering av fergekaier utsettes, vil også medføre økte driftskostnader og flere driftsavvik.

Ivareta miljøambisjonene

Det å møte nasjonale og lokale klimakrav er økonomisk krevende. Staten har forskriftsfestet krav om nullutslipp ved innkjøp av bybusser og noen av distriktsbussene fra 2025, mens krav om nullutslipp for anbudsutlysninger av ferjer fra 2023 og hurtigbåter fra 2025 er under utarbeidelse. Manglende tilgang til ladeinfrastruktur for bussene; «ikke tilstrekkelig antall leverandører» eller «uforholdsmessig dyrt» for fartøyene kan gi unntak fra hovedbestemmelsene. Ifølge Klimaplan for 2021-2030, vil fylkeskommunene:

«bli kompensert for eventuelle meirutgifter som følger av krav til låg- og nullutsleppsløsninger for ferjer og hurtigbåtar. Regjeringa kjem tilbake med konkrete forslag til kompensasjon i dei årlege budsjetta.»

Om anbudskriterier må besluttes før det er avklart hvilken kompensasjon fylkene vil motta, går vi inn i en periode med stor økonomisk usikkerhet.

Planen for en overgang til nullutslippsteknologi innenfor hurtigbåt og ferje er estimert å kreve investeringer i kai-infrastruktur og ladeteknologi for et sted mellom 1,6 og 1,7 milliarder kroner i perioden 2025 – 2034 (Ref. HUT-sak 47/21). I tillegg kommer rederienes investeringer knyttet til nye eller oppgraderte fartøy. Staten har foreløpig bidratt noe i ordningen «grønn skipsfart», midler som finansierer klimabonusen og delfinansiering av ladeinfrastruktur i forestående hurtigbåtanbud. Finansiering av øvrige klimatiltak er så langt ikke avklart og vil være gjenstand for videre utredning og avklaring utover i økonomiplanperioden.

Ivareta og utvikle kollektivtilbudet i byvekstområdet

I byvekstområdet har partene i miljøpakkesamarbeidet et felles ansvar for å opprettholde og videreutvikle kollektivtilbudet. Fylkeskommunen finansierer kollektivdriften i byvekstområdet opp til et avtalt nullpunkt. Avtalt kollektivdrift ut over dette finansieres gjennom miljøpakkesamarbeidet og da hovedsakelig med bruk av belønningsmidler fra staten. Finansielle utfordringer med å opprettholde kollektivtilbudet, for eksempel i forlengelsen av koronapandemien og det å håndtere de ekstraordinære kostnadsutfordringer, må løses innenfor samarbeidet med omforente tiltak som kan innebære taksttiltak, kutt-tiltak eller ekstra midler til drift.

Utvikle kollektivtilbudet i Trøndelag - utenfor byvekstområdet

Utover i økonomiplanperioden vil de mest krevende utfordringene komme innenfor regiontrafikken, buss, båt og ferje. Store deler av de kostnadsøkningene vi nå ser kommer her. I tillegg må tidligere effektiviseringskrav tas ut i forbindelse med nye anbudsrunder framover (ref kapittel 9.2.3 avsnitt *endrede driftsbetingelser for AtB*). Også effektiviseringskrav i 2024 og 2025 må tas ut i regiontrafikken.

Mulighetene til å øke eller styrke tjenestetilbudet vil være svært begrenset framover. Gjøres dette likevel på enkeltområder, må en reduksjon skje på andre områder. Det vil være fylkesdirektørens rolle å tilrettelegge for gode prosesser der AtB som selvstendig og ansvarlig organisasjon kan samhandle godt med fylkeskommunens politiske organer rundt nødvendige tiltak og prioriteringer.

Tidligere vedtak om 5 millioner kroner til styrking av fergekapasitet til Ytterøya og gratis fergesamband i hele Øyrekka er innarbeidet i kollektivrammen.

Utvikle samferdselsområdet i Trøndelag, i samarbeid med andre

I perioder med lav egenfinansieringsevne, er det ekstra viktig å samspille med andre aktører. Det vil kreve at vi evner å stille faglige, administrative og politiske ressurser inn mot de områdene der vi velger å bruke vår tyngde og vår rolle som regional utviklingsaktør aktivt.

Trøndelag fylkeskommune leder flere utviklingsprosjekt. Disse gjennomføres i samhandling med andre fylkeskommuner, kompetansemiljøer og det arbeides med en egen utviklingsportefølje i samhandling med Miljøpakken. Prosjektene finansieres i stor grad med midler fra klimasats, regionalt forskningsfond og Miljøpakken.

Trøndelag fylkeskommune bør også framover være en aktiv initiativtaker der statlige og lokale ressurser stilles til rådighet, og der disse harmonerer med Trøndelags interesser som samferdselsaktør og regional utviklingsaktør.

Fylkeskommunen vil:

- Innenfor egne økonomiske rammer prioritere rettighetsbasert transport, eksisterende kollektivtilbud og utviklingsprosjekter innenfor sjøtransport.
- I en krevende økonomisk situasjon etablere gode prosesser mellom AtB og fylkeskommunens politisk styrende organer der behov for tiltak blir utredet og belyst før iverksettelse.
- Jobbe med og søke ekstern medfinansiering til samferdselsprosjekter som forbedrer samferdselstilbudet og som samtidig utløser andre samfunnsgevinster.

9.3.4. Stille med nødvendig kompetanse, ressurser og kapasitet

Samferdselsavdelingen står i dag i en krevende arbeidssituasjon der vi skal levere tilstrekkelig kvalitet i daglig drift og samtidig håndtere de ambisjoner, planer og utfordringer som ligger foran oss i økonomiplanperioden på en god måte. Om vi ikke leverer godt i nøkkelprosessene, vil det ha konsekvenser for både økonomi og samfunnsoppdrag.

Tiltak under gjennomføring for å sikre bedre styring og kvalitet

Avdeling samferdsel har fra 1. januar 2022 opprettet en ny seksjon, seksjon for oppdragsstyring, som skal ivareta oppdrag, avtaleverk og god samhandling med AtB. Seksjonen består i hovedsak av eksisterende ressurser i avdelingen. Målet er å forbedre kvalitet og effektivitet på avdelingens leveranser. AtB og fylkeskommunen sitter på ressurser og kompetanse som må samhandle godt i til dels lange og krevende prosesser.

Avdelingen har startet et arbeid med utvikling av et kvalitetssystem, samt digitalisert flere manuelle prosesser, deriblant utviklet løsning som gjør at elever/foresatte skal slippe å søke for å få avklart sin rett til skoleskyss (avstandsskyss).

I arbeidet med å bygge ut digital infrastruktur/bredbåndtjenester har Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom) overført flere oppgaver til fylkeskommunene. Arbeidsprosessene for fylkeskommunen er med det blitt mer omfattende, og det har i forlengelsen av dette vært nødvendig å etablere en egen bredbånds-gruppe. Denne vil bidra til kontroll og raskere omløp av utbyggingsmidler. Det er behov for å bemanne gruppa med dedikerte og faste ressurser.

Prioriterte prosjekter og prosesser – nødvendig å allokere personellressurser framover

De store kommende anskaffelsene; bussanbud 2029 (by og region) og ferje 2030 vil kreve betydelige ressurser. Prosessene rundt bussanbud har startet og innebærer kunnskapsutvikling og utredning. Mandat til AtB skal vedtas politisk i juni 2023. Manglende ressurser gir risiko for at dette arbeidet får for lav fremdrift og kvalitet. I tillegg er det høy risiko for at enkeltmedarbeidere får for høy arbeidsbelastning. Prosessene krever innsikt i behov, teknologi og materiell. Manglende fokus i innledende fase kan ha store konsekvenser. Ressurssituasjonen rundt dette er også kritisk i AtBs organisasjon.

Trøndelag fylkeskommune og AtB vil ha en rolle inn mot arrangementet VM på ski 2025 i Trondheim. Fylkeskommunen og AtB bidrar inn i arbeidsgrupper og en styringsgruppe og vil

tilrettelegge prosesser også inn mot Miljøpakken. Det må sikres midler og ressurser i begge organisasjoner for å følge opp de oppgaver det vil innebære.

Moderniseringsprosjektet for Gråkallbanen vil kreve en større prosjektgruppe. Fylkeskommunen og Trondheim kommune bør innledningsvis sette av en fulltidsstilling hver som kan konsentrere seg om prosjektet.

Fylkeskommunens evne til å levere godt på sitt samfunnsoppdrag innenfor stadig strammere rammer er avhengig av at vi har riktig kompetanse og nok ressurser til å håndtere dette på en god måte både i egen organisasjon og gjennom AtB.

Fylkeskommunen vil:

- Fortsette å bygge en solid og kompetent organisasjon som leverer godt både i forhold til daglig drift og i forhold til samfunnsoppdraget.
- Vil avsette dedikerte ressurser som arbeider målrettet mot anbudene i 2029, mot moderniseringsprosjekt Gråkallbanen og mot VM på ski 2025.

9.3.5. Optimalisere det tjenestetilbudet vi har

Fylkeskommunen vil fortsatt, til tross for noen tunge utfordringer, ha en tjenesteproduksjon på samferdselsområdet der vi i 2023 vil bruke mer ressurser enn hva Trøndelag fylkeskommune noen gang tidligere har brukt på området. En hovedoppgave blir å sikre at disse ressursene blir anvendt godt og i tråd med målsetningene i Trøndelagsplanen. Et uttalt satsingsområde i Trøndelagsplanen er at vi skal arbeide med «innovative løsninger slik at alle kan jobbe og bo i hele Trøndelag».

Innenfor etablert drift optimaliserer AtB sin rutedrift styrt av de rammer som fylkeskommunen årlig bevilger og legger inn i leveranseavtalen og i oppdragsbrevet fra hovedutvalget. Eventuelle større strukturelle endringer legges det til rette for gjennom fylkeskommunens mandatprosesser forut for anbudene. Neste mulighetsrom for dette ligger i ITS- og anbud for fleksibel transport 2025, by- og regionbussanbud 2029 og nye anbud Flakk-Rørvik og Brekstad-Valset samme år.

Strategiske målsetninger framover vil være å få flere reiser over til sykkel og gange, få flere reiser fra bil til kollektiv og få mer samkjøring med bil. I tillegg er det en målsetning å bidra til at behovene for å reise blir redusert.

Fylkeskommunen vil først og fremst kunne påvirke utviklingen ved å:

- tilrettelegge for at publikum kan ta gode og riktige transportvalg
- gjøre bredbåndstjenester tilgjengelige for alle, alltid.

Jernbane og gods

Jernbane, luftfart og godstransport er alle eksempler på oppgaver hvor fylkeskommunens primære oppgave er å ivareta regionen Trøndelags og Trøndelag fylkeskommunes interesser. Fylkestinget vedtok i behandling av økonomiplanens utfordringsdokument flere konkrete bestillinger om å følge opp godstransportens vilkår i Trøndelag og å følge opp utviklingen av jernbanestrekningene i vår region. Fylkesdirektøren vi ta de politiske signalene gitt i vedtaket inn i videre planleggings- og forumarbeid.

Ferge og bestillingstransport

Fylkestinget sendte klare forventninger i sitt vedtak til utfordringsdokument at det i forbindelse med fergeanbud 2025 må sikres muligheter for å utvide tjenestetilbudet i tråd med kommunenes meldte behov og kutte mer utslipp frem mot og gjennom anbudsperioden. Dette er krevende oppgaver som fylkesdirektøren må følge opp i videre saksgang.

I et videre arbeide med ferge vil fylkesdirektøren også komme tilbake med saker til hovedutvalg for transport og fylkestinget som svarer ut hvordan forventningene til oppstart av fergestrekningen Aure-Hitra og utvidelse av rutetilbudet på sambandet Levanger-Hokstad kan ivaretas. I fylkesdirektørens forslag til investeringer er det ikke foreslått noen investeringsaktiviteter for sambandet Aure-Hitra i økonomiplanperioden.

Videre vedtok fylkestinget klare forventninger til videre utvikling av bestillingstransporten og få denne bedre kjent. Fylkesdirektøren har i denne sammenheng et pågående prosjekt der vi ønsker å

få større samordning og effekter ved at TT-ordningen (tilrettelagt transport for bevegelsehemmede) og bestillingstransporten sees på som komplementære tilbud. Dette vil kunne utvide reisemulighetene til flere og bidra til at TT-ordningen slik den er i dag i større grad kan styres mot de som trenger den mest.

Veikart for digital infrastruktur

Mer bruk av digitale tjenester krever forbedret digital infrastruktur, både i hastighet og utbredelse. Fylkeskommunen er en sentral aktør i utbygging av både bredbånd og mobilnett i fylket og midlene til dette kommer gjennom bevilgninger i statsbudsjettet. Vil man legge til rette for muligheten til å bo i utkantstrøk er det viktig at kommunikasjonsårene forbedres og at det legges til rette for at man skal kunne jobbe fra disse områdene. Det er også viktig at fylkeskommunen fortsetter satsningen på økt bredbåndsdekning der dette mangler og der næringen ikke har planer for en slik etablering.

Veikart for bredbånd ble vedtatt av fylkestinget i desember 2021. Arbeidet framover nå vil være å iverksette veikartets strategi i tett samspill med kommunene, markedsaktørene og nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom). Fylkeskommunen vil i sitt arbeid med bredbånd anvende tildeling av statlige midler bevilget over statsbudsjettet. I forslaget til budsjett er det ikke avsatt egne fylkeskommunale midler til bredbånd og digital infrastruktur fra 2023.

Fylkeskommunen vil:

- Innenfor jernbane, luftfart og godstransport, samarbeide med nøkkelatører for å oppnå et best mulig transporttilbud med minst mulig negativ samfunns påvirkning i Trøndelag.
- Innenfor miljøpakkesamarbeidet, utvikle mulighetene for å reise trafikkikkert og miljøvennlig uten bil og aktivt søke å utnytte erfaringene fra miljøpakkeområdet i resten av Trøndelag.
- Arbeide for at transporttilbudet fleksibel transport blir gjort godt kjent og utviklet videre til å bli et godt tilrettelagt transporttilbud for flere brukergrupper.
- Arbeide for å rulle ut «veikart for bredbånd» i tett samspill med kommunene, markedsaktørene og nasjonal kommunikasjonsmyndighet.

9.4. Investeringer

Investeringene på kollektivområdet utgjør 974 millioner kroner i økonomiplanperioden, som er en betydelig økning fra økonomiplan 2022-25. Prosjektene Bussdepot øst og Sandmoen og Trondheim stasjonscenter, som begge var omtalt i forrige økonomiplan, er nå lagt inn i investeringsrammen.

Tabell 9.2 Investeringer i kollektivtrafikk

Investeringer fordelt på prosjektområder	2023	2024	2025	2026	Sum 23-26
<i>Tall i 1000 kroner</i>					
Bussdepot øst og Sandmoen	100 000	50 000	205 000	250 000	605 000
Dyrøy ferjekai	6 000	0	0	0	6 000
Fergekaier Brekstad- Valsø	0	0	12 500	12 500	25 000
Fergekaier Levanger- Hokstad	0	0	50 000	50 000	100 000
Fergekaier Øyrekka	0	0	17 500	17 500	35 000
Ladeinfrastruktur, hurtigbåtkaiene Trondheim og Brekstad	42 000	0	0	0	42 000
Planlegging Aure- Hitra	1 000	0	0	0	1 000
Kollektiv infrastruktur	5 135	5 135	5 135	5 135	20 540
Trondheim stasjonscenter, knutepunkt	0	0	40 000	100 000	140 000
Investeringer kollektivtrafikk	154 135	55 135	330 135	435 135	974 540
Overført fra drift, disposisjonsfond Grønn skipsfart	-25 000				-25 000
Refusjon fra staten	-30 000	-30 000	-38 000		-98 000
Refusjon fra Enova	-17 000				-17 000
Mva.-kompensasjon	-27 744	-9 924	-59 424	-78 324	-175 417
Bruk av lån	-54 391	-15 211	-232 711	-356 811	-659 123
Finansiering	-154 135	-55 135	-330 135	-435 135	-974 540

9.4.1. Omtale av investeringene

Bussdepot Øst og Sandmoen

Å få etablert ny depotkapasitet til erstatning for bussdepot Sorgenfri er kritisk. Fylkesdirektøren har i mange år jobbet for å finne lokalisering for å erstatte dagens depotområde som leies av Trondheim kommune. Leie av Sorgenfriområdet til bussdepot er kortsiktig, og kan ha en utløpsdato innen få år. Fylkeskommunen utlyste i 2020 anbud på depottomt. Det er mottatt tilbud på flere mulige lokaliseringer. To alternativ utredes videre; Presthusjordet og Trekanttomten på Rotvoll, i tillegg til samlokalisering på Sandmoen. Elektrifisering av bussdriften vil medføre store investeringer på bussdepot. Allerede nå ser vi at alle alternativ vil utfordre eksisterende økonomiske rammer for prosjektet. Det kjøres en egen politisk prosess rundt arbeidet med Bussdepot Øst. Arbeidet med bussdepot har høy prioritet framover. Det vil være helt avgjørende å få avklart konsept, lokalisering og finansiering i god tid før byanbudets konkurransegrunnlag skal publiseres i 2026.

Ferjekaier

Det er vedtatt at dagens ferjekai på Dyrøy skal utbedres, og det er inngått en avtale med Frøya kommune om delfinansiering av prosjektet. Den fysiske utbedringen er planlagt gjennomført med oppstart i 2022. Prosjektet har vært ute på anbud med frist i august 2022, og rimeligste anbud ligger over vedtatt budsjett. I tillegg er konkurransen for drift av hurtigbåter og ferje med oppstart i 2024 kunngjort og endelig tildelt av AtB. Fylkeskommunen er forpliktet å tilrettelegge med tilstrekkelig elektrisk kapasitet og infrastruktur på kaiene i Trondheim og på Brekstad. Infrastrukturinvesteringene er finansiert med midler fra Grønn skipsfart og Enova. I tillegg har det i år kommet endringer i håndbok N400, som betyr at det kan bli behov for ytterligere oppgraderinger av ferjekaier som er i drift og der nye fartøy skal inn.

Det er i forslaget til investeringsplan ikke tatt med investeringer til nytt ferjesamband Aure/Hitra i økonomiplanperioden. Det er i 2023 lagt inn 1 million kroner i planleggingsmidler til sambandet.

Kollektiv infrastruktur

Av erfaring vet vi at det ofte vil være behov for tilpasning av infrastruktur. Det er tett samarbeid mellom fylkesdirektøren, AtB og bussoperatører for å identifisere særlige problemområder og det er avgjørende at vi har investeringsmidler for å håndtere disse. Vi setter av 5,1 millioner kroner årlig til dette.

Trondheim Stasjonssenter/knutepunkt

Avtalen med BaneNor om Trondheim Stasjonssenter innebærer både realisering av ny regionbussterminal, en felles publikumsterminal for buss og tog, samt sjåførfasiliteter for regionbuss-sjåfører på Trondheim sentralstasjon. Aksjonæravtalen tilsier at vi må ta grunninvesteringer i asfalt og teknisk utstyr. Investeringen vil sannsynligvis komme mot utløpet av økonomiplanperioden.

KAPITTEL 10

Avdeling for veg

10. Avdeling for veg

10.1. Kort sammendrag

Trøndelag fylkeskommunes rolle som vegeier innebærer forvaltningsansvar med plikt og myndighet innen planlegging, utbygging, drift og vedlikehold av fylkesvegnettet.

Vegområdet preges av ekstraordinær høy lønns- og prisvekst og av svært utfordrende økonomiske rammer til drift og vedlikehold av veginfrastrukturen.

Med en generell ivaretagelse av den egentlige drift av fylkesvegnettet, blir vedlikeholdsdelen på et nivå der rammene som utgangspunkt kun rekker til å ivareta grunnleggende trafikksikkerhet, helt kritisk vedlikehold samt til oppretting av mindre ødeleggelser på vegene. Fylkesdirektøren har imidlertid som en konsekvens av dette vurdert at det er nødvendig å styrke vedlikeholdsdelen av driftsbudsjettet med 83,2 millioner kroner årlig i planperioden.

Med utgangspunkt i den helt ekstraordinær lønns og prisvekst (LPS) gjennom 2022 er det stor usikkerhet knyttet til videre kostnadsutvikling (SSB indeks) innenfor både drift, vedlikehold og investering på fylkesveg. For å minske utfordringen knyttet til den ekstraordinære kostnadsveksten har Fylkesdirektøren for driftsbudsjettet for fylkesveg gjort et spesifikt tillegg knyttet til LPS, mens det for investeringsbudsjettet er anvendt en deflator i overgangen til 2023-kroner for de økonomiske rammer til prosjekter og programområder som antas å inkludere hovedparten av kostnadsutviklingen inn i 2023.

For investeringsområdet viderefører fylkesdirektøren en anbefaling om en restriktiv profil for fylkeskommunens investeringsnivå. Dette knytter seg spesielt til investeringer som primært finansieres via låneopptak som belaster driftsøkonomien. Forslaget til investeringsramme for fylkesveg er likevel ganske omfattende med en samlet økonomisk investeringsramme for planperioden på 4 009 millioner kroner. Til dette knytter seg at vesentlige prosjekter har stor andel av annen finansiering enn fylkeskommunalt låneopptak som belaster driftsøkonomien. Dette er ikke minst gjeldende for investeringene i planlagte nye bompengeprojekter som inngår med i alt 1 476 millioner kroner.

Fylkesdirektøren har utarbeidet en revidert vegstrategi som etter høringsrunde fremmes for endelig vedtak i fylkestinget parallelt med fremleggelse av økonomiplan 2023-2026. Denne vegstrategi avløser delstrategi veg fra 2018 og har et hovedmål om at «Fylkesvegnettet skal ivaretas og utvikles i tråd med FNs bærekraftsmål, og legge til rette for et trafikksikkert, effektivt og robust transportsystem».

Siden utarbeidelsen av delstrategi veg har de økonomiske rammebetingelsene endret seg i negativ retning, og ved inngangen til kommende planperiode er Trøndelag fylkeskommune derfor i en situasjon der riktig strategi og prioritering er viktigere enn noen gang.

10.2. Driftsbudsjett og økonomisk situasjon

Avdeling veg har for 2023 en driftsramme på 1 030,5 millioner kroner (tabell 10.1).

Driftsrammen til avdelingen reduseres i henhold til framskrivning av økonomiplan noe i 2024 og 2025, i hovedsak på grunn av effektiviseringskravet som gjelder for alle avdelinger. Imidlertid har fylkesdirektøren vurdert det nødvendig å styrke vedlikeholdsdelen av driftsbudsjettet med 83,2 millioner kroner årlig. Tillegg for prisvekst inngår i driftsrammen med 29,7 millioner kroner hvilket tilsvarer en økning av basisrammen fra fremskrevne økonomiplan på 3,25 %.

Tabell 10.1 Avdeling veg - driftsbudsjett 2023-2026 inkludert endringer

Tiltak	Avdeling veg	2023	2024	2025	2026
Tall i 1000 kroner					
	Fremskriving økonomiplan	914 427	905 028	898 353	898 353
54	Lønnsvekst	6 257	6 257	6 257	6 257
55	Prisvekst	29 736	29 736	29 736	29 736
56	KLP og SKP, pensjon, reduserte satser	-3 108	-3 108	-3 108	-3 108
57	Vedlikehold fylkesvegnettet	83 200	83 200	83 200	83 200
Sum avdeling veg		1 030 512	1 021 113	1 014 438	1 014 438

Lønn og prisvekst

Drift- og vedlikeholdsområdet er sterkt influert av gjeldende lønns og prisvekst (LPS) som ikke er sett tilsvarende på flere årtier. Statistisk sentralbyrå (SSB) angir at prisindeksen for drift og vedlikehold av vegger det siste året samlet har økt med 15,2 %. Alene for siste kvartal har SSB indeksen økt med 5,4 %.

Dette forhold er krevende når staten samtidig benytter en deflator på 3,7 %.

I driftskontraktene som er inngått mellom byggherre og hovedentreprenører er det kontraktsfestet at mengde – og rundsumposter skal prisjusteres i tråd med SSBs prisindekse for drift og vedlikehold av vegger.

For å minske utfordringen knyttet til den ekstraordinære kostnadsveksten har Fylkesdirektøren som omtalt, foreslått et spesifikt tillegg knyttet til LPS i driftsbudsjettet for fylkesveg.

Drift og vedlikehold av fylkesveger

Fylkesdirektørens forslag til disponering av den samlede driftsrammen på 1 030,5 millioner kroner i 2023 for vegområdet framgår av tabell 10.2.

Av den samlede driftsrammen for avdeling veg foreslår fylkesdirektøren for 2023 et budsjett for administrasjon, egen drift og forvaltning (inkl. tunnelinspeksjoner, beredskap og IKT) på 136,6 millioner kroner etter prisjustering på 3,7 %. Fjorårets reduksjon på 5 millioner kroner for administrasjonsbudsjettet er dermed videreført.

I forslag til disponering av driftsrammen er det budsjettert med 12,5 millioner kroner til drift av trafiksikkerhetsarbeidet i regi av Trafiksikkerhetsutvalget i Trøndelag (FTU) med tilhørende handlingsprogram. Dette er en videreføring av nivået fra 2022.

For disponering til ordinær drift og vedlikehold av fylkesvegnettet foreslår fylkesdirektøren et budsjett på 881 millioner kroner eksklusiv mva., svarende til 1 093 millioner kroner inklusiv mva. Nærmere detaljer om disponering av foreslått budsjett for drift og vedlikehold av fylkesvegnettet vil som nevnt bli lagt fram i egen sak om handlingsprogram fylkesveg 2023-26 til Hovedutvalg for veg.

Tabell 10.2 Driftsramme for avdeling veg fordelt på hovedposter

Tall i 1000 kroner	2023
Administrasjon, egen drift og forvaltning	136 600
Driftsmidler trafiksikkerhets utvalget (FTU)	12 500
Drift og vedlikehold	881 412
Sum avdeling veg	1 030 512

Aktivitetsnivået for drift og vedlikehold styres innenfor de økonomiske rammene som er gitt til området gjennom at planlagt vedlikehold reduseres når driftskostnadene øker. Driftsnivået er i hovedsak bundet av kontraktsmessige forpliktelser, men nivået kan også økes basert på veifaglige

hensyn. Innfasing av nye kontrakter og ikke minst den ekstraordinære lønns- og prisstigning gjør at driftskostnadene i 2023 er kalkulert å øke med rundt 15 %, tilsvarende rundt 90 millioner kroner i forhold til nivået for 2022. Dette reguleres delvis av, og tilsvarer økningen i SSB indeksen for drift og vedlikehold av veg.

I budsjettforslaget for 2023 vil andelen til vedlikehold bare utgjøre rundt 20 % av samlet drift- og vedlikeholdsbudsjett. Dette til tross for at vedlikeholdsdelen er styrket med rundt 83 millioner kroner. Fylkesdirektøren vurderer at et faglig sett kritisk nivå for vedlikeholdsdelen ligger rundt 135 millioner over det nivå som følger av gjeldende budsjettforslag. Noe som ville tilsvart et vedlikeholdsbudsjett på rundt 30 % av den samlede rammen til drift og vedlikehold.

Til sammenligning var nivået i opprinnelig budsjettvedtak for 2022 på 20 %, mens styrking av budsjett i 2022 førte til at vedlikeholdsdelen ble på rundt 30 % av totalrammen for drift og vedlikehold. I 2021 var tilsvarende tall for vedlikeholdsdelen på 32 %, mens det i 2020 var på 38 %.

I henhold til MOTIV bør vedlikeholdsdelen være på rundt 50 % av samlet ramme for drift og vedlikehold. Det er vedlikeholdet som skal hindre at forfallet på fylkesvegnettet øker. For å stoppe forfallsutviklingen må vedlikeholdsbudsjettet være omtrent på samme nivå som driftsbudsjettet.

I handlingsprogram fylkesveg 2023-26 vil fylkesdirektøren gi en nærmere omtale av drift og vedlikehold.

Styrking av budsjettet i 2022

Utfordringen med ekstraordinær kostnadsøkning og inntektsbortfall etter korona er gjennom høsten også behandlet i egne saker. Budsjett til fylkesveg er i 2022 blitt styrket med 200 millioner kroner. 150 millioner som fordeling av merinntekt i årsregnskapet (FT-sak 25/22), og 50 millioner kroner som fordeling av merinntekt i tertialrapport 30.04 (FT-sak 38/22). En ny statlig tilskuddsordning til generelt vedlikehold på fylkesveg på 20 millioner kroner kommer i tillegg. Gjennom disse styrkingene har det vært mulig å håndtere den usedvanlig kraftige lønns- og prisstigningen i 2022. Styrkingene har også gjort det mulig å håndtere ekstraordinære værhendelser (Gyda), og samtidig øke vedlikeholdsdelen av budsjettet. Styrkingen av vedlikeholdsdelen gjorde at denne som omtalt, utgjorde rundt 30 % av samlede driftsramme til fylkesveg.

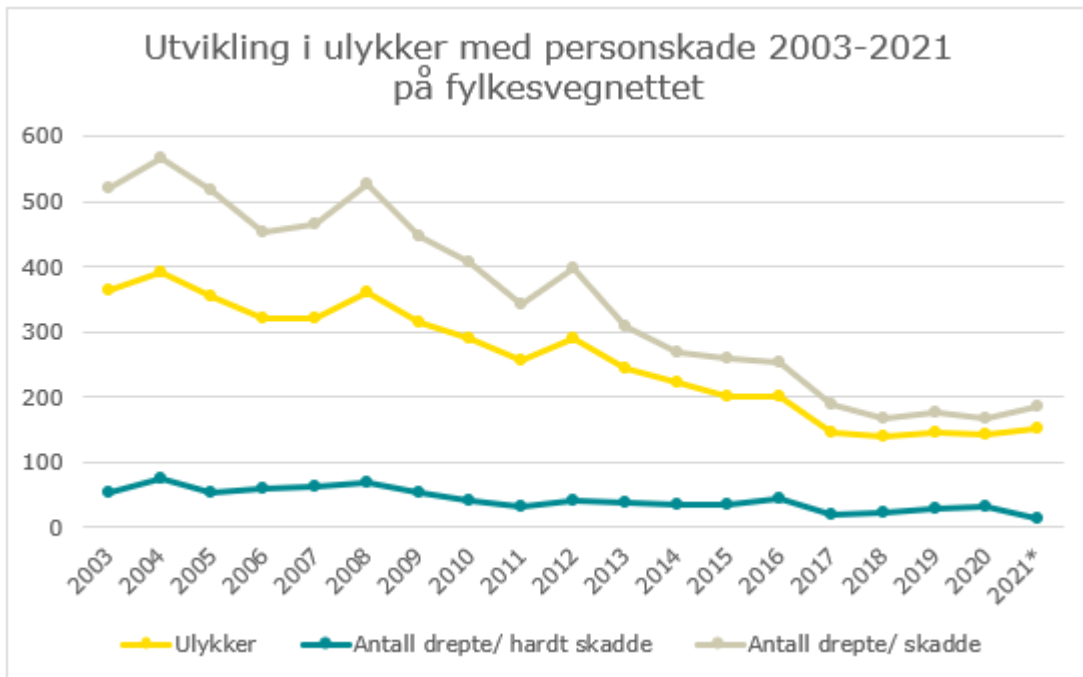
10.3. Strategier, satsningsområder og prioriteringer

10.3.1. Trafikksikkerhet

Generelt ligger trafikksikkerhet til grunn for all planlegging av tiltak på fylkesvegnettet. Dette gjelder både nye veganlegg, utbedring av eksisterende veg samt drift og vedlikehold. I tillegg kommer det holdningsskapende trafikksikkerhetsarbeidet som kanaliseres gjennom Fylkets trafikksikkerhetsutvalg (FTU). Fylkeskommunen har samtidig et ansvar for å tilrå og samordne tiltak for å fremme trafikksikkerhet i fylket.

Det fylkeskommunale trafikksikkerhetsarbeidet baserer seg på nasjonale mål og ambisjoner i form av nullvisjonen om at ingen blir drept eller hardt skadd i trafikken. Nasjonalt har utviklingen vært mer positiv for drepte enn for hardt skadde. I 2020 var det en markant reduksjon i antall drepte, mens det var en økning i antall hardt skadde. Dette gjaldt også for Trøndelag (figur 10.1). Utforkjøringsulykker er den ulykkestypen som er størst på fylkesvegnettet, etterfulgt av møteulykker.

Figur 10.1 Utvikling i ulykker med personskade på fylkesvegnettet.

I trafikken er det mange interesser og målgrupper. Dette kan skape konflikt ved realisering av tiltak, dersom de ikke hensyntas. For eksempel kan økning i tungtrafikk, samtidig som flere sykler og går, gi uheldige trafikksikkerhetskonskvenser så lenge vegnettet ikke tilrettelegges på en god måte.

Nullvekstmålet innen Miljøpakken forutsetter at flere går og sykler, noe som også er positivt ut fra et folkehelseperspektiv, men samtidig i en form for målkonflikt med nullvisjonen innen trafikksikkerhet. Det er kjent at risikoen for å bli drept eller hardt skadd per km er langt høyere for gående og syklende enn for førere og passasjerer i bil. Økende bruk av elektriske sparkesykler og annen mikromobilitet bidrar ytterligere til utfordringen. Denne type målkonflikter krever ekstraordinær bevissthet ved prioritering av tiltak. Det ligger som nevnt til nullvisjonen at fokuset skal være på å redusere de alvorligste ulykkene. For fylkesvegene er den største ulykkestypen som nevnt utforkjøringsulykker, og utfordringene og tiltak til denne type ulykker må få ekstra fokus. Tilsvarende må gjelde for møteulykker hvor effekt blant annet oppnås gjennom redusert fart og forbedret infrastruktur.

Trafikksikkerhetsrevisjon og -inspeksjon er viktige verktøyer og har til formål å sørge for at nye og eksisterende veg- og trafikksystem utformes eller utbedres i henhold til gjeldende krav, slik at det ikke oppstår ulykker med drepte eller hardt skadde i trafikken.

Bygging av gang- og sykkelveger er et viktig trafikksikkerhetstiltak for myke trafikanter. Utover det fylkeskommunen selv kan realisere av nye gang- og sykkelvegprosjekt er bruk av rekkefølgekrav i planprosessen et viktig verktøy, som det vil jobbes med for å sikre tilstrekkelig sikkerhet for myke trafikanter. Med etablering av en porteføljestyring innenfor utbygging av gang og sykkelveg ser fylkesdirektøren at innsatsen på området er blitt mer effektiv slik at gjennomføringsevnen sikres og derigjennom etablering av trafikksikre løsninger for myke trafikanter.

Veg- og gatelys er også et område som er viktig for trafikksikkerhet, trygghetsfølelse og trivsel. Imidlertid er det store kostnader ved etablering, drift og vedlikehold av veglys. Det er derfor nødvendig å være tydelig på grensesnittet mellom fylkeskommunen og andre aktører.

10.3.2. Vedlikeholdsetterslep

Som kjent er det et betydelig vedlikeholdsetterslep på fylkesvegnettet. Etterslep defineres på to måter, standardsetterslep og vedlikeholdsetterslep, hvorav sistnevnte også er kjent som forfallsnivå.

Vedlikeholdsetterslepet er en helt sentral utfordring innenfor fylkesvegområdet, og konsekvensen av gjeldende vedlikeholds nivå er et stadig økende vedlikeholdsetterslep. Nivået for det driftsmessige vedlikeholdet som skjer gjennom driftskontraktene er i dag å betrakte som den største utfordringen innenfor det operative vedlikeholdsarbeidet på fylkesvegnettet. Etter hvert som vedlikeholdsetterslepet utvikler seg, øker kostnadene til drift og vedlikehold og midlene rekker dermed kortere. Utviklingen på dette området har en åpenlyst negativ konsekvens for sentrale mål for fylkesvegnettet som trafikksikkerhet og fremkommelighet. Også miljø og klimamål påvirkes negativt av situasjonen.

For ivaretagelse av vegkapitalen samt sentrale mål for infrastrukturen, er det viktig med en utvikling der innsatsen i større grad går fra korrektivt til preventivt vedlikehold.

Statens vegvesen sin rapport 183 fra 2013 er den siste kartlegging av etterslepet på fylkesveg, men en del av tallene fra 2013 vurderes som utdaterte. Basert på det tallmaterialet som foreligger og økningen i rapporterte hendelser er det imidlertid rimelig å påstå at vedlikeholdsetterslepet på fylkesvegene i Trøndelag er eskalerende. Det er en utvikling som ikke kan vedvare over tid uten at det har en alvorlig konsekvens for fremkommeligheten.

Når det gjelder utvikling i standardsetterslep har det ikke skjedd vesentlige endringer i vegnormaler som påvirker fylkesveg siden 2013. Ut ifra det kunne man anta at standardsetterslepet ikke tilsvarende har økt.

Statens vegvesen er gitt i oppdrag i samarbeide med fylkeskommunene å gjennomføre nye beregninger av vedlikeholdsetterslepet på fylkesvegnettet. Dette arbeide er imidlertid lagt opp på en slik måte at det fortsatt vil bli en relativt statisk informasjon. For å få på plass et system der det er mulig å trekke ut forfallstall jevnlig basert på løpende registreringer, vil fylkesdirektøren på sikt legge opp til et samarbeid med andre fylkeskommunene for etablering av et mer dynamisk system for registrering av etterslep.

10.3.3. Bærende konstruksjoner

Bærende konstruksjonene har sikkerhetskritiske funksjoner, og er potensielle flaskehals for næringstrafikken.

De siste årene har det skjedd en økning i bruer med prioritet høy skadegrad (12 og 16). For at vedlikehold i hovedsak som ønsket skal være preventivt, og ikke korrektivt, bør en imidlertid som utgangspunkt sette inn tiltak når skadegrad x konsekvens er 8 og 9. For å komme i en situasjon der bruvedlikeholdet i hovedsak er preventivt må en først ta igjen standard- og vedlikeholdsetterslepet innen bruområdet, samtidig som vedlikeholdsprogrammet for bruer uten etterslep følges.

Trøndelag fylkeskommune har et eget handlingsprogram for å holde oversikt over planlagt vedlikehold innenfor bruområdet. Handlingsprogrammet inneholder i dag de 244 bruene med de største skadeprioritetene. Kostnadene for disse bruene er kalkulert i en tidlig fase, og estimerer viser at det vil koste rundt 550 millioner kroner å reparere eller bytte disse.

Tunnel - forskriftiltak

Trøndelag fylkeskommune har seks tunneler der det kreves tiltak etter tunnelsikkerhetsforskriften. Tunnelrehabilitering i henhold til Tunnelsikkerhetsforskriften på fylkesveg (TSF) er en kompleks og utfordrende oppgave både når det gjelder økonomi og gjennomføring. Spesielt er dette gjeldende for de to undersjøiske tunellene til Hitra og Frøya som begge krever vesentlige tiltak. Det totale tiltaksomfanget for Hitra- og Frøyatunnelen er med seneste prisvekst foreløpig beregnet til rundt

1,4 milliard kroner, inkludert nødvendige fornyingstiltak. Av dette er rundt 1,0 milliard kroner knyttet til rene forskriftstiltak. Grunnen til at det er skilt på rene forskriftstiltak og fornyingstiltak er at sistnevnte er nødvendige følgetiltak og må finansieres i sin helhet av fylkeskommunen.

Fylkesdirektøren legger som tidligere kommunisert og meddelt Samferdselsdepartementet til grunn at tiltak pålagt fylkeskommunen i henhold til Tunnelsikkerhetsforskriften på fylkesveg, i sin helhet finansieres av staten. Med gjeldende årlig rate for statlig overførsel på dette området på 28,4 millioner kroner, er det en vesentlig finansiell utfordring knyttet til dette.

Nærmere omtale følger i avsnitt 10.1 Investeringer.

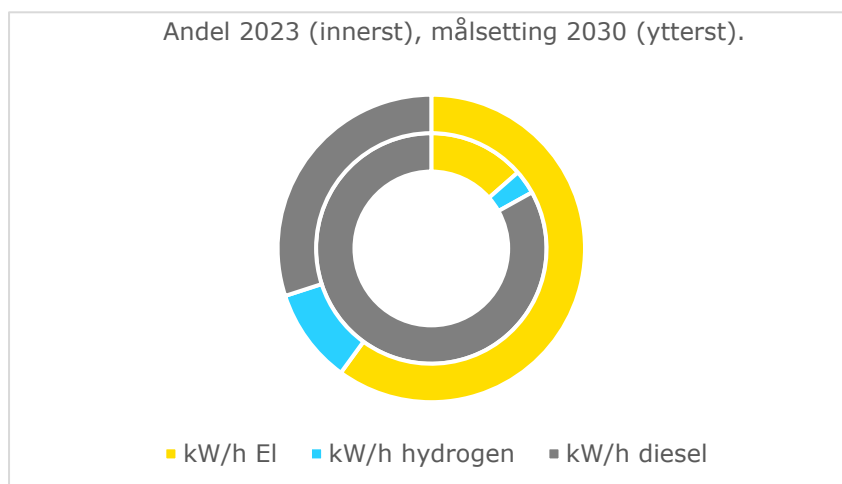
10.3.4. Klima

I utfordringsdokumentet presenterte avdeling veg de to hovedområdene hvor avdeling veg har utfordringer innenfor klima. Egne utslipp og reduksjon av disse, samt gjøre vegnettet robust i møte med forespeilede endrede klimaforutsetninger.

Avdelingens klimagassutslipp - rapportering

Avdelingen har jobbet med å etablere rutiner for utslippsrapportering for å få oversikt over egne utslipp og mener nå at vi har god kontroll på hvilke utslipp avdelingen forårsaker innenfor vegområdet. For 2021 ble det levert et klimaregnskap hvor det ble estimert utslipp innenfor investeringskontrakter, driftskontrakter og asfaltkontrakter.

Fra 2023 vil avdelingens klimaregnskap utvides fra å levere klimaregnskap på ett nivå, til å levere på to. Vi vil levere et klimaregnskap som går utelukkende på direkte klimautslipp (Scope 1), som viser hvor mye klimautslipp som kommer direkte fra anleggsplasser, drifts-kjøretøy, asfaltanlegg etc. hvor vegavdelingen er byggherre. Utslippene her er hovedsakelig utslipp fra forbrenning av diesel, olje og annen direkte forbrenning, samt avgasser fra eksplosiver. Det er disse utslippene vi skal kutte 55% av innen 2030, sammenlignet med 2009 nivå. I tillegg vil vi levere et klimaregnskap på indirekte klimautslipp (Scope 3), som i tillegg til de direkte klimautslippene også tar med utslipp tilknyttet materialene som bindes opp av vegprosjektene våre og utslipp knyttet til produksjon av energi som er brukt av prosjekter og drift i regi av avdeling veg.

Figur 10.2 Eksempel på hvordan energihjul kan se ut for «Arbeid utført av anleggsmaskiner»

For å nå målene satt i Klimakur 2030 må vi få på plass infrastruktur, avtaler og incentiver slik at maksimalt 30% av arbeidet som utføres av anleggsmaskiner, og maksimalt 50% av arbeidet som utføres av langtransport har fossile energikilder i 2030. Derfor vil det også rapporteres ett energihjul som viser hva som er energikilden til arbeidet som er benyttet i investeringsprosjekter

og driftskontrakter. Å rapportere på denne måten er nødvendig for å kunne sammenligne utslipp uavhengig av aktivitetsnivå, og for å tydelig kommunisere hvor vi ligger inn mot målsetningene til Klimakur 2030.

Avdelingens klimagassutslipp – tiltak for utslippskutt

Avdelingen vil fortsette med målrettede klimakrav i de områdene hvor vi i dag har størst klimagassutslipp. Det er mulig å gjøre mye til en høy kostnad, men enn så lenge konsentrerer vi oss om å gjøre de klimatiltakene som har stor effekt i forhold til kostnad.

For investeringsprosjekter skal det kjøres pilotprosjekter med utslippsfrie anleggsplasser i liten og stor skala innenfor Miljøpakkeområdet i fylkeskommunal regi. Vi følger aktivt med i utviklingen av materialer med tanke på klimakonsekvensen av materialbruk og innfører bruk av disse i prosjekter. Det foregår også pilotprosjekt på bonusordninger der gode klimaløsninger belønnes. I driftskontraktene faser vi inn skjerpede krav om utslippsfrie kjøretøy etter hvert som gamle kontrakter utløper, samt stiller skjerpede krav til utslipp fra kjøretøy som ikke er fossilfrie. Det er mulig å forhandle om slike krav i eksisterende kontrakter også, men endring av kontraktsvilkår er svært kostbart og ikke prioritert per nå opp mot andre tiltak som gir mer klimagasskutt per krone. På asfaltkontraktene fortsetter vi med å la entreprenører konkurrere med klima som tildelingskriterier i asfaltkontrakter. Dette har vist seg å ha god effekt på å kutte klimagassutslipp de siste årene. Videre vurderes det krav om utslippsfrie kjøretøy i noen av kontraktsområdene i fremtiden.

Klimarobusthet

De varslede klimaendringene har endret utfordringsbildet for hva fylkesvegnettet må tåle av påkjenninger fra hverdags- og ekstremvær i forhold til hva det var dimensjonert for i utgangspunktet. Vegavdelingen forbereder seg på det kommende ekstremværet med å bla. fornye og øke dimensjoner på stikkrenner der det er behov for større vannføringskapasitet. For at slike tiltak skal gjennomføres og få tiltenkt effekt medfører det et behov for å styrke veg-kroppen rundt der det skiftes stikkrenner, noe som koster noe mer i dag men betydelig mindre enn å gjenopprette veg på kort varsel i fremtiden. Annet forebyggende arbeid er utvidelse av grøftene som fører vannet frem til stikkrenne og økt fokus på rensk av disse. Kontroll på vannet som ønsker å krysse de over 6000 kilometer med fylkesveg vi har, er en viktig prioritering for å imøtekomme utfordringene med økt nedbør.

10.3.5. Miljøpakken

Gjennom eierskapet til fylkesveiene i området for Miljøpakken har fylkeskommunen en sentral rolle i å bidra i utviklingen av framtidens infrastruktur i Trondheimsområdet.

Miljøpakkens prosjektportefølje er betydelige med et årsbudsjett på om lag 1,5 milliarder kroner. En vesentlig del av fremtidige investeringer knytter seg til fylkesveg. Som vegeier yter vi en stadig større innsats i samarbeidet for å ivareta våre interesser med tanke på prioritering av prosjekt og løsningsvalg.

Av større nåværende og fremtidige prosjekter på fylkesveg innenfor Miljøpakken er fylkesveg 704 Tanem – Tulluan og de store gateprosjektene i Trondheim sentrum. I tillegg kommer flere store sykkelvegprosjekter. Samlet sett vil investeringsaktiviteten knyttet til fylkesvegprosjekter innenfor Miljøpakken framover utgjøre en betydelig del av fylkeskommunens samlede portefølje for investeringsprosjekter.

En kan som nevnt forvente en stor økning i anleggsaktiviteten på fylkesveg i byvekstområdet i de kommende år. Prosjektene vil i stor grad finansieres med eksterne midler. Dette vil igjen generere mva-kompensasjon til Trøndelag fylkeskommune. I henhold til byvekstavtalene skal denne inntekten tilbakeføres Miljøpakken.

For å sikre evnen til effektiv håndtering av investeringsporteføljen i Miljøpakken styrkes plan- og byggherrekapasiteten. Styrkingen skjer i form av stillinger som i all hovedsak finansieres av

prosjektmidler innenfor Miljøpakken. Fylkesdirektøren jobber i tillegg med å forbedre og effektivisere interne prosesser, slik at gjennomføringsevnen fortløpende forbedres.

En avgjørende problematikk i Miljøpakke-samarbeidet er at vi ikke i tilstrekkelig grad får gjennomslag for viktige investerings- og fornyingstiltak som det er behov for på fylkesvegnettet, men som ikke i tilstrekkelig grad bygger opp under målene som de nå er formulert innenfor Miljøpakken.

Utgangspunktet for fylkeskommunen sitt årlige bidrag til Miljøpakken var samlet sum av investeringsmidler som fylkeskommunen tidligere brukte til investeringstiltak på fylkesveg innenfor Trondheim kommune, samt tillegg av beløp tilsvarende andelene i fornyingsprogrammet til de tre nye kommunene. Fylkeskommunen legger derfor til grunn, at innenfor Miljøpakken sitt opprinnelige område (Trondheim kommune) inngår alle fylkeskommunale investeringsmidler i bidraget til Miljøpakken. Mens det for kommunene Malvik, Stjørdal og Melhus legges til grunn at det fortsatt kan skje fylkeskommunale investeringer i tillegg til det som knytter seg til Miljøpakken. Denne problemstilling vil fylkesdirektøren løfte både i Miljøpakken sine styrende organer og ikke minst i forbindelse med vurderinger knyttet til forhandlinger om ny byvekstavtale.

10.4. Investeringer

Av hensyn til fylkeskommunens gjeldssituasjon ser fylkesdirektøren det som nødvendig å videreføre en restriktiv profil for fylkeskommunens investeringsnivå. Dette gjelder spesielt investeringer som primært finansieres via låneopptak som belaster driftsøkonomien. Dette ligger også som premiss for gjeldende forslag til investeringer på fylkesveg i planperioden 2023-26 (tabell 10.3). De enkelte prosjekter og programområder er derfor også vurdert ut fra finansieringsprofil og dermed i hvilken grad de betinger låneopptak som belaster den fylkeskommunale driftsøkonomien.

Investeringer i fylkesveg for 2023 er på 887 millioner kroner, total investering for planperioden er på 4 009 millioner kroner (tabell 10.3). Av dette går hele 962 millioner kroner til fornyingsprogrammet. Til tunnelsikkerhetstiltak og fornying av Frøya-tunnelen er det budsjettert med 582 millioner kroner, mens planlagte nye bompengeprojekter inngår med i alt 1 476 millioner kroner (Fv. 30 Støren-Røros, Lakseveg Nord og Orkdalspakken).

Hitratunnelen ble i behandlingen av Økonomiplan 2022-2025 (FT-115/21) innarbeidet med finansiering av forskrifts- og fornyingstiltak i 2023 og 2024. På grunn av stor usikkerhet om statlig finansiering av Tunnelsikkerhetsforskriften og ikke minst den store usikkerheten i kostnadsutviklingen en ser i dag, mener fylkesdirektøren at Hitratunnelen bør utsettes til finansierings- og prosjektrisiko er redusert.

Lønn og prisvekst

Investeringsområdet er tilsvarende drift og vedlikehold, sterkt påvirket av en helt ekstraordinær lønns og prisvekst. Statistisk sentralbyrå angir at prisindeksen for veganlegg samlet ligger på 17,2 % for siste år og for det siste kvartal på 5,5 %. Rammene for de enkelte prosjekter og programområder er imidlertid ved konvertering fra 2022-kroner til 2023-kroner justert med en indeks som er vurdert for de enkelte programområder. Det er tatt utgangspunkt i en prisvekst på 5,5 % for alle prosjektene, men noen prosjekter har fått en litt høyere fremregning. Til dette knytter det seg en forventning om avtagende prisutvikling, noe det naturligvis er knyttet stor usikkerhet til.

Tabell 10.3 Investeringer i fylkesveger

Investeringer fordelt på prosjektområder Tall i 1000 kroner	2023	2024	2025	2026	Sum 23-26
Fosenvegene, pakke 1 & 2	110 000	38 060	0	50 710	198 770
Fosenvegene, pakke 3	0	3 693	0	-3 271	422
Laksevegen, trinn 2	2 724	43 044	0	0	45 768
Fv 704 Sandmoen - Tanem	19 623	0	0	0	19 623
Knarrlagsund bru	5 275	5 275	10 550	105 500	126 600
Fv17/720 Dyrstad-Sprova-Malm	5 592	0	0	0	5 592
Lakseveg Nord, Flerengstrand-Rørvik-Gartland	22 155	10 550	130 820	379 800	543 325
Fv 30 Støren-Røros	16 880	130 820	379 800	379 800	907 300
Orkdalspakken	4 220	4 220	6 330	10 550	25 320
Sum store prosjekter	186 469	235 662	527 500	923 089	1 872 720
Frøya tunnelen, fornying	71 915	69 552	59 584	0	201 051
Frøya tunnelen, forskriftstiltak	179 200	133 504	68 656	0	381 360
Hitra tunnelen, fornying (ref. FT 115/21)	0	0	0	0	0
Hitra tunnelen, forskriftstiltak (ref FT 115/21)	0	0	0	0	0
Fomyingsprogram fylkesveg	231 678	251 090	245 815	233 000	961 583
Gang- og sykkelveger	89 570	27 008	18 990	18 990	154 558
Mindre veganlegg	23 779	19 692	0	0	43 471
Trafikksikkerhet	7 702	6 330	6 330	6 330	26 692
Miljø	2 110	2 110	2 110	2 110	8 440
Planlegging	11 392	9 495	9 495	9 495	39 877
Bidrag til Miljøpakke Trondheim	78 553	78 553	78 553	78 553	314 212
Refusjoner iht avtaler (ifm. kommunal forskuttering)	4 700	0	0	0	4 700
Investeringer fylkesveg	887 068	832 996	1 017 033	1 271 567	4 008 664
Statlig tilskudd		-12 000			-12 000
Bompenger	-142 742	-145 801	-382 965	-711 598	-1 383 105
Overføring fra drift, tunnelsikkerhetsmidler	-28 448	-28 448	-28 448	-28 448	-113 792
Innbetaling fra miljøpakken	-117 000				-117 000
Mva.-kompensasjon	-159 672	-149 939	-183 066	-228 882	-721 560
Bruk av lån, forskuttering av tunnelsikkerhet, statlig refusjon	-119 511	-82 040	-28 865	27 433	-202 983
Bruk av lån	-319 695	-414 768	-393 689	-330 072	-1 458 224
Finansiering	-887 068	-832 996	-1 017 033	-1 271 567	-4 008 664

10.4.1. Omtale av investeringsområdene

I dette kapitlet omtales kort de største prosjektområder innenfor investering på fylkesveger. En nærmere omtale av fylkesdirektørens anbefalte prioriteringer, samt detaljer i operasjonalisering av investeringsrammen fremgår av handlingsprogram fylkesveg 2023-26, som legges frem for hovedutvalg veg i parallell sak.

Det som gir en økning i den samlede investeringsramme ut i planperioden er primært oppstart av de planlagte nye bompengeprojekter, og gjennomføring av tiltak i Frøyatunnelen knyttet til tunnelsikkerhetsforskrift med parallelt utført fornying. Også innenfor Miljøpakken vil det for kommende planperiode være vesentlig økt investeringsaktivitet på fylkesveg, men dette fremgår ikke umiddelbart av tabell 10.3 da prosjektene har annen finansiering enn det avtalebestemte bidraget til Miljøpakken.

Det vil være betydelig investeringsaktivitet innenfor både Miljøpakken og på fylkesveg i kommende planperiode. Likevel vil det for vesentlige områder innenfor fylkesvegnettet gjenstå et stort udekket behov innenfor både fornying og nyetablering.

Bompengeprojekter

Samtidig med at store etablerte bompengeprojekter er helt i slutfasen (Fosenpakken, fylkesveg 714 Laksevegen og fylkesveg 17/720), pågår det planlegging og prosesser frem mot bompengesøknad for prosjektene fylkesveg 30 Støren-Røros og Lakseveg Nord. I investeringsprogrammet er det planlagt med anleggsstart i 2024 for prosjektet fylkesveg 30 Støren-Røros og 2025 for Lakseveg Nord. Dette har imidlertid begrenset påvirkning på den fylkeskommunale økonomien i og med at det er lagt til grunn en høy bompengandel tilsvarende føringer som ligger i Vegstrategien. Det er viktig å bemerke at det er en viss usikkerhet knyttet til oppstarten ettersom prosjektene ennå ikke er endelig vedtatt, hverken i fylkeskommunen eller hos berørte kommuner.

I tillegg til fylkesveg 30 Støren – Røros og Lakseveg Nord, er det startet planlegging av Orkdalspakken. Dette med sikte på å etablere en vegpakke som skal bygge ut deler av fylkesvegnettet i Orkdalsregionen med bompenger. Disse prosjektene er viktige i en periode med lave egenfinansierte investeringer.

Knarrlagsund bru

For Knarrlagsund bru på Hitra foreligger det nå vedtak om løsningsvalg, og reguleringsplanforslag er under utarbeidelse. Det tas sikte på å ha en vedtatt reguleringsplan for bruløsningen i 2023. Fylkeskommunens økonomiske situasjon og behovet for å begrense låneopptaket gjør at det i fylkesdirektørens forslag er lagt til grunn at utbygging av ny Knarrlagsund bru har oppstart i 2026. Da kan ny bru stå ferdig til 2028, som er antatt tidspunkt hvor eksisterende bru har utstått sin restlevetid. Frem til 2026 er det kun innarbeidet planleggingskostnad.

Tunnel - forskriftstiltak

I 2023 mottar vi tunnelsikkerhetsmidler over rammetilskuddet på 28,4 millioner kroner. Dette er en økning fra 2022 tilsvarende kommunal deflator på 3,7 %. Med en byggekostnadsindeks for veganlegg fra Statistisk sentralbyrå som tidligere nevnt for siste år ligger på 17,2 % og siste kvartalet på 5,5 %, tilsvarer dette reelt en reduksjon i tildelingen for 2023.

Med dette nivået på midler til finansiering av tunnelsikkerhetsforskriften (TSF), vil det med utgangspunkt i allerede mottatte midler fra staten og anslag for kostnad til TSF tiltak, først være full statlig finansiering av TSF tiltak i Frøyatunnelen i 2029. Mens det ved uendret tildelingsnivå vil ta ytterligere 16 år før TSF tiltak i Hitratunnelen i sin helhet er statlig finansiert. I dette inngår ikke kalkulasjon av tilhørende finanskostnader.

Tiltak etter tunnelsikkerhetsforskriften må ses i sammenheng med midler til fornying tunnel da disse henger sammen i utførelse. For Frøyatunnelen ble det gjort investeringsbeslutning i fylkestingssak 94/21 innenfor en samlet ramme på 565 millioner kroner (2021 kroner). For Hitratunnelen ble det i Fylkestingsak 115/21 (Økonomiplan 2022-25) gjort vedtak om finansiering av forskrifts- og fornyingstiltak i 2023 og 2024. Det ble i vedtaket blant annet omtalt en synergigevinst i forbindelse med parallelle tiltak i Frøyatunnelen på rundt 100 millioner kroner. Fylkesdirektøren vurderer at det knytter seg stor usikkerhet til størrelsen av denne synergigevinsten.

Ut fra gjeldende lånesituasjon og usikkerheten ved den statlige finansieringen av TSF tiltak, vurderer fylkesdirektøren samlet sett at det best tjener Trøndelag fylkeskommune sine interesser om tiltak i Hitratunnelen til samlet rundt 700 millioner 2023-kroner avventes til det er større sikkerhet for statlig finansiering.

Fornyingsprogram

Et relativt sett lavt investeringsnivå innenfor fornyingsprogrammet, i tillegg til et lavt vedlikeholdsbudsjett, vurderes samlet å gi en økning i vedlikeholdsetterslepet i planperioden. Det er derfor viktig med effektivisering, samt sikre en målrettet og stram prioritering av tiltak ut fra kriterier gitt i vedtatt vegstrategi. Koordinering av tiltak er viktig slik at det oppnås mest mulig effekt av tildelte midler. Bruk av ny teknologi for effektiv kartlegging og kunnskapsinnhenting, rett prioritering av tiltak og optimalisert utnyttelse av restlevetid er sentralt for effektiv bruk av midlene.

Gang- og sykkelveg

Innen gang- og sykkelveg er det etablert en portefølje av 7 prosjekter. Dette for å sikre bedre gjennomføring av prioriterte prosjekter innenfor ramme i planperioden. Flere prosjekter som er inkludert i porteføljen er under planlegging. Dette gjelder blant annet fylkesveg 705 Frigården–Björgmyra, fylkesveg 72 Valstadmoen–Lysthaugen, fylkesveg 763 Lein-Binde-Gusthaugen og fylkesveg 714 Dyrvik-Hellesvik. I tråd med vedtak i hovedutvalg for veg er fylkesdirektøren i dialog med respektive kommuner om avklaring av medfinansiering.

Miljøpakken

Med referanse til Byvekstavtale for trondheimsområdet er den årlige fylkeskommunale andel 78,6 millioner kroner. I henhold til avtalen er de fylkeskommunale vegmidler i Miljøpakken ikke øremerket.

Øvrige investeringsområder

I investeringsbudsjettet er det lagt til grunn en reduksjon i bevilgningen til trafiksikkerhet, planlegging og miljø sammenlignet med økonomiplan 2022-2025.

For trafiksikkerhet er årlig bevilgning foreslått redusert fra 10,3 millioner kroner i økonomiplan 2022-2025 til 7,7 millioner kroner i 2023 og 6,3 millioner kroner årlig fra 2024.

Investeringsmidlene innen trafiksikkerhet brukes til å realisere enkle tiltak som kommunene spiller inn på fylkesvegnettet i sin kommune. Her har vi etablert gode rutiner, men den primære innsats knyttet til investeringer som øker trafiksikkerheten skjer innenfor øvrige faglig prioriterte tiltak. Dette sikrer både trafiksikkerhet og opprettholdelse av vegstandard. Fylkesdirektøren vurderer derfor at gjeldende forslag sikrer effektiv innsats innenfor gjeldende økonomiske rammer.

Rammen for miljø er 2,1 millioner kroner årlig. Lovpålagte oppgaver og tiltakskrav gitt iblant annet forurensningsforskriften og vanddirektivet er ofte inkludert i utbyggings- eller fornyingsprosjekter.

Uforutsatte hendelser

På grunn av fylkeskommunens lånesituasjon blir utgiftsramme til reetablering etter uforutsatte hendelser ikke finansiert i forkant via bufferfond. I likhet med både 2021 og 2022 anbefaler fylkesdirektøren at investeringer som følge av uforutsette hendelser finansieres *ut over* gjeldende rammeforslag i form av særskilte vedtak eller budsjettendringer.

11. Vedlegg

Vedlegg 11.1 - Forslag til budsjett for kontrollutvalget

Budsjettforslag for 2023 med forslag til økonomiplan for 2024 - 2026

Behandles i utvalg Kontrollutvalget i Trøndelag fylkeskommune	Møtedato 27.09.2022	Saknr 49/22
Saksbehandler Torbjørn Brandt		
Arkivkode FE-033		
Arkivsaknr 20/150 - 34		

Forslag til vedtak

Kontrollutvalget slutter seg til framlagt budsjettforslag for 2023 med forslag til økonomiplan for 2024 – 2026.

Kontrollutvalget oversender budsjettforslaget til fylkesutvalget hvor forslaget skal følge fylkesutvalgets innstilling for årsbudsjettet for 2023 til fylkestinget.

Vedlegg

Budsjettforslag 2023 med forslag til økonomiplan for 2024-2026

Saksopplysninger

Kontrollutvalget skal utarbeide et forslag til budsjett for kontrollarbeidet i fylkeskommunen. Forslaget skal følge innstillingen til årsbudsjettet til fylkestinget, jf. kommuneloven § 14-3 tredje ledd og forskrift om kontrollutvalg og revisjon § 2.

Budsjettet dekker tre typer utgifter:

- Lønn og godtgjøring til kontrollutvalgets medlemmer.
- Kontrollutvalgets egen drift.
- Kjøp av tjenester fra Konsek Trøndelag IKS og Revisjon Midt-Norge SA.

Lønnsutgiftene dekker blant annet lønn til leder og nestleder i henholdsvis 40 og 20 prosent stilling, møtegodtgjørelse til øvrige medlemmer, tapt arbeidsfortjeneste mv. Det vises til vedlagt budsjettforslag for ytterligere detaljer samt Trøndelag fylkeskommunes reglement for godtgjøring av folkevalgte for mer informasjon.

Driftsutgiftene til kontrollutvalget består i hovedsak av utgifter til konferanser, faglige samlinger, kontingenter og medlemskap. De omfatter også reiseutgifter i forbindelse med at utvalget besøker fylkeskommunens enheter, selskaper som fylkeskommunen har eierandeler i, og en eventuell studietur. I tillegg kommer bevertning i forbindelse med utvalgets møter og eventuelle presentasjonsutgifter.

Kjøp av sekretariats- og revisjonstjenester utgjør i det aller vesentligste ressursbehovet for kontrollarbeidet i fylkeskommunen. Sekretariatsfunksjonen utøves av Konsek Trøndelag IKS. Revisjonstjenester leveres av Revisjon Midt-Norge SA. Honoraret til Konsek Trøndelag IKS ble vedtatt i representantskapet 25. april 2022. Honoraret til revisjon blir vedtatt i oktober, det er derfor benyttet kun tall fra vedtatt økonomiplan for Revisjon Midt-Norge SA. Erfaringsmessig blir stipulert honorar i økonomiplanen ikke endret ved endelig behandling i årsmøtet.

I budsjettforslaget for 2023 økes ressursrammen fra 7 954 400 kroner til 8 150 000 kroner, noe som tilsvarer en økning på 2,45 %.

Vurdering og konklusjon

Selv om ressursrammen økes med kun 2,45 %, noe som må forventes å ville ligge under generell pris- og lønnsvekst i 2022 og 2023 gir budsjettforslaget et realistisk bilde av

forventede utgifter for kontrollarbeidet i 2023. Det må likevel tas forbehold om at økte utgifter til lønn gjennom lønnsoppgjøret i 2022 og sannsynlig 2023, vil kunne føre til stipulerte utgifter til kjøp av revisjons og sekretariatstjenester økes utover det som er lagt til grunn i økonomiplan for 2024-2026.

Kontrollutvalget kan vedta å oversende det vedlagte budsjettforslaget for 2023 med forslag til økonomiplan for 2024-2026 til politisk behandling.

Budsjett for kontrollutvalget i Trøndelag fylkeskommune 2023

Konto	Tekst	Regnskap 2021	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjettforslag 2023
10507	Trekkpliktig reisegodtgjøring	650	3 300	3 300	3 500
10800	Godtgjøring folkevalgte (leder/nestleder)	527 640	527 600	528 000	569 000
10801	Møtegodtgjørelse folkevalgte	18 700	30 000	36 000	26 000
10802	Erstatning tapt arbeidsfortjeneste folkevalget	9 144	26 000	26 000	18 000
10901	Gruppeliv arbeidstaker	1 502	1 200	1 200	2 000
10902	Ulykkesforsikring arbeidstaker	378	200	500	500
10903	Andel arbeidsgiver pensjon KLP	97 983	97 700	97 000	105 000
10990	Arbeidsgiveravgift	93 115	94 000	94 000	101 000
	Lønn og sosiale avgifter	749 112	780 000	786 000	825 000
11002	Abonnement aviser/faglitteratur	2 125	2 500	2 500	3 000
11201	Kost etter regning	4 711	-	-	5 000
11151	Servering ved møter, kurs mv.	168	15 000	16 000	15 000
11202	Overnatting etter regning	2 328	30 000	31 000	35 000
11402	Representasjon	-	2 500	2 500	1 000
11500	Opplæring, kurs ansatte	2 900	80 000	82 000	75 000
11601	Kostgodtgjørelse	200	10 000	11 000	10 000
11602	Km-godtgjørelse egen bil	3 535	20 000	20 000	12 000
11703	Transportutgifter ansatte	1 023	10 000	10 000	5 000
11704	Transportutgifter øvrige	632	-	-	1 000
11705	Flyreiser	2 538	40 000	41 000	45 000
11900	Leie av lokaler og grunn	6 179	10 000	11 400	10 000
11953	Kontigenter	15 000	15 000	16 000	17 000
11954	Andre avgifter og kontigenter	415	-	-	1 000
12003	Data- og kommunikasjonsutstyr	16 462	-	-	8 000
	Drift	58 215	235 000	243 400	243 000
12701	Kjøp av konsulent tjenester - Revisjon Midt Norge SA	5 901 000	5 151 000	5 151 000	5 255 000
13800	Kjøp fra IKS - Konsek Trøndelag IKS	1 730 500	1 730 500	1 774 000	1 827 000
	Kjøp av revisjons- og sekretariatstjenester	7 631 500	6 881 500	6 925 000	7 082 000
	SUM KONTROLLARBEID	8 438 827	7 896 500	7 954 400	8 150 000

Økonomiplan 2024 - 2026

	2024	2025	2026
Lønn og sosiale utgifter	850 000	875 000	901 000
Drift	250 000	258 000	267 000
Konsek Trøndelag	1 882 000	1 938 000	1 997 000
Revisjon Midt-Norge	5 361 000	5 469 000	5 583 000
Sum	8 343 000	8 540 000	8 748 000

Vedlegg 11.2 – Garantiforpliktelser, note 3 i årsregnskap 2021

Garantioversikt for Trøndelag fylkeskommune pr. 31.12.2021

Garanti gitt til	Formål	Type garanti	Kreditorer / långivere	Lånenummer	Vedtatt garanti-ramme	Andel	Tillegg for renter og omk	Saldo 31.12.	Godkjenning	Utløpsdato
Fylkets Hus AS	Refinansiering		Den Norske Bank ASA	74608076917		100 %		9 660 000	Godkjent	28.08.2025 (FT09/11)
Steinkjerhallen AS	Refinansiering og nyinv	Selvskyldner-kausjon	Kommunalbanken	20160115		49 %	renter/omk	76 000 000	Godkjent KMD 31.10.2011	06.06.2042
Kolstad Arena AS	Flerbrukshall		Kommunalbanken	20160501		100 %		161 925 000	Godkjent	01.11.2038
Idrettstunet AS	Nybygg hybelbygg Meråker vgs		KLP Kommunekreditt	8317.52.95944		100 %		5 380 428		22.04.2038
Trøndelag folkemuseum Stiftelse	Adm.bygg Sagvollen		KLP Kommunekreditt	8317.50.31726		100 %		1 700 000		01.03.2030
Vegamot AS	Fv 714 Lakseveien	Selvskyldner-kausjon	KLP	8317.56.41087	250 000 000	100 %	10 %	250 000 000	Godkjent KMD 06.07.2018, ref 18/3113-3	21.02.2030
Vegamot AS	Fv 714 Lakseveien	Selvskyldner-kausjon	KLP	8317.56.41095	250 000 000	100 %	10 %	250 000 000		21.02.2025
Vegamot AS	Fv 714 Lakseveien	Selvskyldner-kausjon	DnB	ISIN: NO0010893720	180 000 000	100 %	10 %	180 000 000		18.09.2023
Vegamot AS	E6 Vindålsliene - Korporalsbru		Swedbank	ISIN:NO0010882814	200 000 000	100 %	10 %	200 000 000	Godkjent KMD 06.07.2018, ref 18/3115-3	22.05.2023
Vegamot AS	E6 Vindålsliene - Korporalsbru	Selvskyldner-kausjon	Nordea	ISIN:NO0010885718	250 000 000	100 %	10 %	250 000 000		22.06.2026
Vegamot AS	E6 Vindålsliene - Korporalsbru	Selvskyldner-kausjon	DnB	ISIN:NO0010895592	200 000 000	100 %	10 %	200 000 000		19.10.2029
Vegamot AS	Fv 17/720 Dyrstad, Sprova, Malm	Selvskyldner-kausjon	Swedbank	ISIN:NO0010885361	200 000 000	100 %	10 %	200 000 000	Godkjent KMD 04.04.2019, ref 17/229-5	22.06.2027
Vegamot AS	Fv 17/720 Dyrstad, Sprova, Malm	Selvskyldner-kausjon	SB 1 Markets	ISIN:NO0010882723	150 000 000	100 %	10 %	150 000 000		19.05.2023
Vegamot AS	Fv 17/720 Dyrstad, Sprova, Malm	Selvskyldner-kausjon	Handelsbanken	ISIN:NO0010885262	200 000 000	100 %	10 %	200 000 000		19.06.2025
Vegamot AS	Fv 17/720 Dyrstad, Sprova, Malm	Selvskyldner-kausjon	DnB	ISIN:NO0010894116	180 000 000	100 %	10 %	180 000 000		21.12.2029
Vegamot AS	Fosenpakken	Selvskyldner-kausjon	Nordea	ISIN:NO0010873920	300 000 000	100 %	10 %	300 000 000	Godkjent KMD 19.07.2019, ref 19/3488-4	30.01.2023
Vegamot AS	E6 Ulsberg Melhus	Selvskyldner-kausjon	DnB	ISIN:NO001207250	8 600 000 000	100 %	10 %	300 000 000	Godkjent KMD 02.11.2020, ref 20/5290-2	21.01.2032
Vegamot AS	E6 Ranheim Åsen	Selvskyldner-kausjon	SEB/DnB	ISIN:NO0011173601	8 500 000 000	100 %	10 %	1 200 000 000	Godkjent KMD 02.11.2020, ref 20/5291-2	21.12.2026
Vegamot AS	Miljøpakke Trondheim	Selvskyldner-kausjon			1 000 000 000	50 %	10 %		Godkjent KMD 04.09.2018, ref 18/3592-3	31.12.2035
Trøndelag Børnveiselskap AS/Vegamot	E6 Stjør-Tr.heim (62,5 % av antatt lånevolum/Gar.del.	Selvskyldner-kausjon	Sertifikatmarked	Utstedte sertifikater/obligasjonslån	2 200 000 000	62,5 %	10 %	312 500 000		15.06.2022
SUM Garantier 31.12.2021								4 427 165 428		
SUM Garantier 31.12.2020								3 342 978 816		
ENDRING 2021 - Økning								1 084 186 612		

Fylkestinget har ikke vedtatt nye garantier i 2022 pr oktober. I fylkestingsak 70/22 som behandles på fylkesting 19.-20. oktober er det forslag om utvidet garantitid på 5 år på tidligere innvilget lånegaranti til Steinkjerhallen.

Vedlegg 11.3 – Investeringer

Investeringer fordelt på prosjektområder <i>Tall i 1000 kroner</i>	Regnskap 2021	Budsjett				Økonomiplan	
		Budsjett 2022	2023	2024	2025	2026	Sum 23-26
Inventar/møbler nytt administrasjonsbygg Steinkjer			1 500	10 300	0	0	11 800
Ombygging Fylkets hus Trondheim			0	5 000	45 000	0	50 000
Administrasjon og adm. Lokaler			1 500	15 300	45 000	0	61 800
Skolebruksplan 1+2 Trøndelag							
Verdal vgs inkl hall/utv.			120 000	195 880	0	0	315 880
Johan Bojer vgs, skolebygg eks. tomt			85 330	0	0	0	85 330
Melhus vgs			10 000	20 000	100 000	107 530	237 530
Cissi Klein vgs			344 200	362 590	0	0	706 790
Tiller vgs			60 015	0	0	0	60 015
Trondheim Katedralskole			150 000	150 000	112 480	0	412 480
Trøndelag Høyere Yrkesfagskole , plan+utbygg.			3 000	10 000	75 000	82 500	170 500
Fosen vgs, permanent flyfag/byggfag			40 000	40 000	0	0	80 000
Guri Kunna vgs avd Hitra			0	0	10 000	33 470	43 470
Åfjord vgs			16 800	0	0	0	16 800
Kyrksæterøra vgs			11 345	0	0	0	11 345
Charlottenlund vgs, ombygging elevvekst			15 280	0	0	0	15 280
Mære Landbrukskole, utredning saufjøs			1 000	0	0	0	1 000
Ole Vig - Parkeringsplass/sanering bygg			6 400	0	0	0	6 400
Ole Vig vgs, pernanet TIF			0	0	10 000	0	10 000
Oppdal vgs			19 940	0	0	0	19 940
Reguleringsplan Mære og Meråker			700	0	0	0	700
Røros vgs, tilpasn. endret studietilbud			1 500	0	0	0	1 500
Fagformyelse vg1/vg2			6 895	0	0	0	6 895
Skjetlein vgs, lager paviljonger			0	0	1 600	0	1 600
Prosjekter med årlig tildeling 23-26							
Skolebruksplan, utredning bygg			1 200	1 200	1 200	1 200	4 800
Bedre skolebygg (BSB)			12 000	12 000	12 000	12 000	48 000
Energi- og miljøinvesteringer (EMI)			12 800	5 000	5 000	5 000	27 800
Teknisk oppgradering skolebygg (TEKOPP)			45 000	35 000	25 000	25 000	130 000
Opplæring - skolebygg			963 405	831 670	352 280	266 700	2 414 055
Oppgradering klinikker			2 500	2 500	2 500	2 500	10 000
Hitra tannklinik, bygg			0	0	4 000	9 000	13 000
Hitra tannklinik, utstyr			0	0	0	5 000	5 000
Meldal tannklinik, utstyr			2 500	0	0	0	2 500
Åfjord tannklinik, utstyr			0	5 500	0	0	5 500
Tannhelse - tannklinikker og utstyr			5 000	8 000	6 500	16 500	36 000
Fosenvegene, pakke 1 & 2			110 000	38 060	0	50 710	198 770
Fosenvegene, pakke 3			0	3 693	0	-3 271	422
Laksevegen, trinn 2			2 724	43 044	0	0	45 768
Fv 704 Sandmoen - Tanem			19 623	0	0	0	19 623
Knarrlagsund bru			5 275	5 275	10 550	105 500	126 600
Fv17/720 Dyrstad-Sprova-Malm			5 592	0	0	0	5 592
Lakseveg Nord, Flerengstrand-Rørvik-Gartland			22 155	10 550	130 820	379 800	543 325
Fv 30 Støren-Røros			16 880	130 820	379 800	379 800	907 300
Orkdalspakken			4 220	4 220	6 330	10 550	25 320
Sum store prosjekter			186 469	235 662	527 500	923 089	1 872 720
Frøya tunnelen, fomying			71 915	69 552	59 584	0	201 051
Frøya tunnelen, forskriftstiltak			179 200	133 504	68 656	0	381 360
Hitra tunnelen, fomying (ref. FT 115/21)			0	0	0	0	0
Hitra tunnelen, forskriftstiltak (ref FT 115/21)			0	0	0	0	0
Fomyingsprogram fylkesveg			231 678	251 090	245 815	233 000	961 583
Gang- og sykkelveger			89 570	27 008	18 990	18 990	154 558
Mindre veganlegg			23 779	19 692	0	0	43 471
Trafikksikkerhet			7 702	6 330	6 330	6 330	26 692
Miljø			2 110	2 110	2 110	2 110	8 440
Planlegging			11 392	9 495	9 495	9 495	39 877
Bidrag til Miljøpakke Trondheim			78 553	78 553	78 553	78 553	314 212
Refusjoner iht avtaler (ifm. kommunal forskuttering)			4 700	0	0	0	4 700
Fylkesveger			887 068	832 996	1 017 033	1 271 567	4 008 664
Bussdepot øst og Sandmoen			100 000	50 000	205 000	250 000	605 000
Dyrøy ferjekai			6 000	0	0	0	6 000
Fergekaier Brekstad-Valset			0	0	12 500	12 500	25 000
Fergekaier Levanger- Hokstad			0	0	50 000	50 000	100 000
Fergekaier Øyrekka			0	0	17 500	17 500	35 000
Ladeinfrastruktur, hurtigbåtkaiene Trondheim og Brekstad			42 000	0	0	0	42 000
Planlegging Aure-Hitra			1 000	0	0	0	1 000
Kollektiv infrastruktur			5 135	5 135	5 135	5 135	20 540
Trondheim stasjonssenter, knutepunkt			0	0	40 000	100 000	140 000
Kollektivtrafikk			154 135	55 135	330 135	435 135	974 540
Sum investeringer			2 011 108	1 743 101	1 750 948	1 989 902	7 495 059

Vedlegg 11.4 – § 5-6 Økonomisk oversikt drift

§ 5-6. Økonomisk oversikt drift, etter art						
Økonomiplan	Regnskap 2021	Opprinnelig budsjett 2022	Budsjett 2023	Økonomiplan 2024	Økonomiplan 2025	Økonomiplan 2026
Tall i 1000 kroner						
Driftsinntekter						
Rammetilskudd	-4 268 745	-4 053 895	-4 459 455	-4 490 392	-4 497 199	-4 486 428
Inntekts- og formuesskatt	-3 164 642	-3 061 568	-3 192 987	-3 194 739	-3 195 325	-3 195 027
Eiendomsskatt	0	0	0	0	0	0
Andre skatteinntekter	-15 049	0	0	0	0	0
Andre overføringer og tilskudd fra staten	-247 904	-30 000	-45 100	-42 300	-34 100	-27 050
Overføringer og tilskudd fra andre	-1 847 932	-1 458 225	-1 446 949	-1 446 949	-1 446 949	-1 446 949
Brukerbetalinger	-81 479	-106 699	-109 688	-109 688	-109 688	-109 688
Salgs- og leieinntekter	-198 410	-204 615	-205 385	-205 385	-205 385	-206 048
Sum driftsinntekter	-9 824 160	-8 915 002	-9 459 564	-9 489 453	-9 488 646	-9 471 190
Driftsutgifter						
Lønnsutgifter	2 609 887	2 533 656	2 644 887	2 644 430	2 644 430	2 644 430
Sosiale utgifter	702 508	737 456	716 718	716 718	716 718	716 718
Kjøp av varer og tjenester	4 201 811	3 799 926	4 107 898	4 107 898	4 107 898	4 107 898
Overføringer og tilskudd til andre	1 273 907	1 127 044	1 134 001	1 019 285	1 004 207	1 026 420
Avskrivninger	727 083	0	0	0	0	0
Sum driftsutgifter	9 515 196	8 198 083	8 603 504	8 488 331	8 473 253	8 495 466
Brutto driftsresultat	-308 963	-716 919	-856 060	-1 001 122	-1 015 393	-975 724
Finansinntekter/Finansutgifter						
Renteinntekter	-39 204	-29 442	-43 828	-44 568	-39 443	-39 443
Utbytter	-1 625	-1 623	-1 623	-1 623	-1 623	-1 623
Gvinster og tap på finansielle omløpsmidler	-2 955	0	0	0	0	0
Renteutgifter	192 276	270 988	443 107	484 335	495 500	515 392
Avdrag på lån	438 442	444 140	457 208	477 710	480 291	506 320
Netto finansutgifter	586 934	684 063	854 864	915 854	934 725	980 646
Motpost avskrivninger	-727 083	0	0	0	0	0
Netto driftsresultat	-449 113	-32 857	-1 196	-85 268	-80 668	4 922
Disponering eller dekning av netto driftsresultat:						
Overføring til investering	124 736	8 078	63 062	113 489	101 171	31 620
Avsetninger til bundne driftsfond	374 640	0	0	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond	-309 005	-9 619	-9 619	-9 619	-9 619	-9 619
Avsetninger til disposisjonsfond	258 742	60 353	15 857	12 037	19 755	19 494
Bruk av disposisjonsfond	0	-25 955	-68 104	-30 639	-30 639	-46 417
Dekning av tidligere års merforbruk	0	0	0	0	0	0
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	449 113	32 857	1 196	85 268	80 668	-4 922
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	0	0	0	0	0	0
Kontrollsum art 980 Regnskapsmessig merforbruk	0	0	0	0	0	0